

**İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜLTÜREL İNCELEMELER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**İMROZ'DA "TÜRKLEŞTİRME" POLİTİKALARI KAPSAMINDA
KURULAN İSKÂN KÖYLERİ İLE BİRLİKTE UYGULANAN DEVLET
POLİTİKALARI: DEĞİŞEN SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL YAPI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
115611071**

EKİN YILDIRIM

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. AYHAN AKTAR**

**İstanbul
2019**

İMROZ'DA "TÜRKLEŞTİRME POLİTİKALARI KAPSAMINDA KURULAN İSKAN KÖYLERİ İLE BİRLİKTE
UYGULANAN DEVLET POLİTİKALARI: DEĞİŞEN SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL YAPI

THE IMPLEMENTATION OF THE STATE POLICIES WITH SETTLEMENT VILLAGES WITHIN THE CONTEXT OF
THE "TURKIFICATION" POLICIES IN İMBROS: CHANGING SOCIO-ECONOMIC AND CULTURAL STRUCTURE

EKİN YILDIRIM

115611071

Tez Danışmanı :

Prof. Dr. Ayhan AKTAR İstanbul Bilgi Üniversitesi ..... Üniversitesi

(İmza)

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Arus YUMUL İstanbul Bilgi Üniversitesi ..... Üniversitesi

(İmza)

Jüri Üyesi:

Doç. Dr. Elif YILMAZ Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üni..... Üniversitesi

(İmza)

Tezin Onaylandığı Tarih : .....

17/6/2018

Toplam Sayfa Sayısı: .....

245

Anahtar Kelimeler (Türkçe)

- 1) İmroz
- 2) Türkleştirme Politikaları
- 3) İskan Politikası
- 4) Sosyo-ekonomik ve Kültürel Yapı
- 5) Zorunlu Göç

Anahtar Kelimeler (İngilizce)

- 1) İmbros
- 2) Turkification Policies
- 3) Settlement Policies
- 4) Socio-economic Structure
- 5) Forced Migration

Sevgili Dedemin Güzel Anısına...

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. CUMHURİYET'İN KURULUŞUNDAN SONRA TÜRKİYE'DE GÖÇ, İSKÂN VE "TÜRKLEŞTİRME" KAVRAMLARI VE UYGULAMALARI

1.1. Göç ve Yeniden Yerleştirme Kavramları ve Etkileri	11
1.2. Cumhuriyet Sonrası Dönemde Azınlık Olmak ve Azınlıklara Yönelik Uygulanan "Türkleştirme" Politikaları	17
1.3. İskân Kurumu, 1934 İskân Kanunu, Değişen İskân Politikaları ve Devlet-Toprak İlişkisi	24
1.4. Rum Nüfusunun İmroz'dan Arındırılmasına Yönelik Politikalar: Değişen Kültürel Kimlik ve Kamulaştırma Uygulamaları	31

İKİNCİ BÖLÜM

2. ADANIN İLK SAHİPLERİ: "ADALI RUMLAR" VE İMROZ'DAN GÖKÇEADA'YA DÖNÜŞEN SÜREÇ

2.1. "Mutlular" Coğrafyasında Adalılık	42
2.2. İmroz'un İdari Yapısındaki Değişimler: Hayata Geçmeyen Lozan Antlaşması ve Adaların Statüsü	49
2.3. İmrozlu Rumlarda Kültürel Bellek ve Mekân/ Aidiyet : 15 Ağustos Panagyia Örneği	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ADANIN YENİ SAHİPLERİ: “YENİ NESİL ADALILAR”

3.1. Demografik Yapıdaki Değişim	66
3.2. Göç Dalgaları ve Kurulan İskân Köyleri	72
3.2.1. Şahinkaya (1973)	76
3.2.2. Uğurlu (1984)	84
3.2.3. Yeni Bademli (1984)	91
3.2.4. Şirinköy (2000)	101
3.2.5. Eşelek (2000)	105
3.3. Hem Azınlık Hem Çoğunluk Olabilmek: Kültürleşme ve Uyum Üzerine Yaklaşımlar	110
3.4. Ada Coğrafyasına ve İmroz'un Yaşam Pratiklerine Entegre Oluş Süreci: "Hayatta Kalma Mücadelesi"	115
3.5. Gökçeada'yı "Yeni Adalılar"ın Gözünden Okumak: Yerel Gazeteler.....	120
SONUÇ	126
KAYNAKÇA	132
EKLER	138

ÖZET

Cumhuriyet tarihi boyunca uygulanan politikalardan biri olarak kabul edilen iskân uygulamaları etkisini İmroz'da da göstermiştir. Adanın ilk sahipleri olan Rum Ortodoks cemaatine mensup İmrozlular, Cumhuriyet'in kurulması itibarıyla etnik ve dini kimlikler üzerinde etkisini artıran ulus-devlet inşa siyasetinin mağdur aktörleridir. Lozan Antlaşması'yla birlikte temel haklarını garanti altına alan; ancak hayata tam anlamıyla geçirilemeyen azınlık rejimi ve İmrozluların mekân üzerinden kurguladıkları “yerel kimlikleri” iskân siyasetinin hedefi olmuştur.

Bu çalışmada, Cumhuriyet Dönemi göç tarihi sınıflandırmalarında, resmî otoritenin zor kullanarak yürüttüğü iskân siyasetinin, Türkiye Devleti Hükümeti yönetimi altında yaşayan; etnik, dini ve dil bakımından azınlık gruplar üzerindeki etki gücünün nedenleri ve sonuçları İmroz örneğiyle ortaya konulmuştur.

Adadaki Rum Ortodoks nüfus egemenliğindeki toplumsal dokunun değiştirilmesi amacıyla devletin iskân politikaları kapsamında adanın mevcut coğrafi, ekonomik ve sosyo-kültürel ortamına farklı yerlerden gelen göçmenler yerleştirilmiştir. Söz konusu göçmenlerin büyük bir kısmı aynı zamanda Anadolu'daki kalkındırma projeleri ile yerlerinden edilmiş kişilerdir. Hükümet politikaları kapsamında adaya iskân edilen göçmenler arasındaki tek ortak payda ise Müslüman kimlikleridir. Bu bağlamda, adaya yerleştirilen göçmenlerin sahip oldukları farklı yaşam biçimleriyle, adadaki gündelik yaşam pratiklerine ve üretim şekillerine uyum sağlamaya çalışırken vermiş oldukları “hayatta kalma mücadeleleri”nin, adanın ekonomik, sosyo-kültürel, demografik yapısını ve ayrıca mimari dokusunu bilinçli ya da bilinçsiz nasıl değiştirdiklerinin üzerinde durmak bu çalışmanın temel hedefidir. Buna ek olarak, İmroz adasında yaşanan değişimin Türkleştirme politikalarının bir sonucu olarak hem yerli İmroz halkını hem de kalkındırma projeleriyle devletin yaşam alanlarını yok ettiği grupları karşılıklı olarak irdelemek ve iki grup arasında ilişki kurmak gerekir. Cumhuriyet tarihi boyunca merkezi otoritenin süregelen politikalarını, hem İmrozlu Rumlar hem de Anadolu coğrafyasından adaya iskân edilen göçmenler açısından anlamlandırmak, önem taşımaktadır.

ABSTRACT

The settlement policy, which is accepted as one of the policies of political power throughout the history of the Republic, has shown its effect in Imbros. The Imbrosians, the first owners of the island, as the members of the Greek Orthodox community, are the victims of the nation-state building policy through which the influence on ethnic and religious identities were increased. The minority regime, which guaranteed the fundamental rights of the minorities with the Lausanne Treaty but could not be implemented sufficiently, and “local identities” that were built by the Imbros people had been the targets of the settlement policies. In this context, the influences, as well as the reasons, of the settlement policy, which was conducted by the state authorities as a “use of force” according to the history of migration classifications, on ethnically, religiously, and linguistically minorities living under the governance of the Republic of Turkey have disclosed itself in the Imbros case.

As a part of state’s settlement policies to change Greek Orthodox fabric of the island, immigrants from various backgrounds were settled in the existing geographical, economical and socio-cultural environment of the island. Most of the related migrants were at the same time those who were displaced from the Anatolia due to development projects there. The only common denominator among the migrants settled in the island within the scope of government policies is their Muslim identity. In this context, the main objective of this study is to focus on how the migrants settled in the island with their various ways of life, either consciously or unconsciously, have changed the economic, socio-cultural, demographic and also architectural fabric of the island as a result of their “survival struggle” in trying to adopt to the practices of everyday life and production processes in the island. In addition to that, accepted as a part of Turkification policies that affected Imbros, it is necessary to respectively examine both the local Imbros people and the groups whose living spaces had been destroyed by the development projects of the state, and it is necessary to establish the relationship between these two groups. It is important to interpret the policies

of the central authority throughout the history of the Republic in terms of both the Imbrosian Greeks and the migrants from the Anatolia who settled in the island.

ÖNSÖZ

Bu çalışma, İmroz'la kurduğum duygusal bağın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Yüksek lisans eğitimime başlarken, İmroz hakkında akademik bir çalışma yapma konusundaki ısrarcı tutumuma destek olarak, bu süreçte sonsuz katkılarıyla bana bu satırları yazma fırsatı yaratan çok değerli isimleri burada anmak istiyorum.

Bu çalışmayı, tereddütsüz bir şekilde Prof. Dr. Ayhan Aktar danışmanlığıyla yapmak istedim ve kendisi de beni bu yolda yalnız bırakmadı. Daha yolun başındayken danışmanım olması hayaliyle başladığım lisansüstü programı boyunca, kendisinin verdiği dersleri takip etme fırsatı yakaladım. Akademik anlamda kendisinden öğrendiklerim bir yana, bu tezin hazırlanma sürecinde sevgili hocamın değerli katkıları ve bitmeyen sabrı için kendisine ne kadar teşekkür etsem azdır.

İmroz hakkında yapılan akademik çalışmalardan daha farklı bir alana bakmam gerektiğine dair fikirleriyle bu tezin konusunun oluşmasına katkı sağlayan Arek Bogosyan'a, araştırmamın ön hazırlık sürecinde benimle saha deneyimlerini paylaşmaktan çekinmeyen ve de etkili bir soru kılavuzunun nasıl oluşturulacağı konusunda yol gösteren Prof. Dr. Güliz Beşe Erginsoy'a, İmroz'a dair elindeki tüm kaynakları benimle paylaşan Stelyo Berberis'e, çalışmanın içeriğinin geliştirilmesine yönelik tavsiyeleri için Giorgos Tsimouris'e, görüşme yaptığım için isimlerini burada açıkça anmadığım sevgili İmrozlu hocalarıma sonsuz teşekkürler.

Sevgili Feryal Tansuğ ile son kitabının tanıtım gününde tanışma fırsatını yakaladım. Kendisine yaptığım çalışmayı iki arada bir derede anlattığımda, bana hemen tüm iletişim bilgilerini vermişti. Sonraki süreçte ise kendisine sorduğum tüm sorulara itinayla verdiği yanıtlar ve pek kıymetli tavsiyeleri beni çok rahatlatmıştı. Daima beni yüreklendirdiği, desteğini ve emeğini hiç esirgemediği için, ayrıca Yunanistan'da yaşayan ve geniş entelektüel birikime sahip, İmrozlularla irtibata geçmemi sağladığı için kendisine minnettarım.

Sevgili yoldaşım, sevdiğim canım Alper, “bir gemi güvertesinden” bana yetişip, “elbet bir gün” bitecek dediğin bu tez sürecinde tüm kalbinle yanımda olduğun için müteşekkirim. “Belki bir gün deniz kenarında”...

Ve Hakan Eyi, bu tezin oluşma aşamasında, dayanışmacı ruhuyla tüm emeğini ortaya koyan, yardımını esirgemeyen, bana kolektif emeğin gücünü gösteren değerli insan olmasaydı bu tez yazılamazdı.

Güzel insanlar; başta Seda Naniç Zeybek olmak üzere, İdil Özkan, Ceren Duman, Rûken Tekeş, Theodora Ntreki, Beste Kayacan, Dilvin Yılmaz, Irmak Tosun, Aslı Doğan, Senem Kahraman, Mehmet Raşit İlan, Gülbeyaz Sert varlığınız ve desteğiniz benim için çok kıymetli, sizler olmasaydınız eksik kalırdım.

Bu özel isimlerin yanı sıra, iskân köylerinin yerel yönetim kayıtlarında yer alan arşiv dosyalarını inceleme fırsatı sunan Gökçeada Belediyesi’ne, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla sağlanacak bilgi, belge ve veri toplamak adına yapılacak görüşmelerdeki gerekli kolaylığın sağlanabilmesi adına Gökçeada Kaymakamlığı tarafından çıkarılan resmî izin yazısı için dönemin kaymakamı Muhittin Gürel’e, Gökçeada İlçe Halk Kütüphanesi çalışanlarına, burada isimlerini açıkça yazamadığım yirmi beş görüşmecimin hepsine ayrı ayrı teşekkürü borç bilirim.

Son olarak; bu çalışma adada geçirdiğim yıllar için İmroz’a ve İmrozlulara bir vefa borcudur. Teşekkür ederim.

GİRİŞ

“... Neden kiraz vermiyor diye incir ağacını hiç azarladığın oldu mu?”¹

Cumhuriyet tarihine bakıldığında, gayrimüslim ve Kürt, Alevi, Çerkez gibi Müslüman azınlıkların, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ile ilişkisi daima sorunlu bir alan yaratmıştır. Osmanlı yönetiminden bu yana aynı topraklar üzerinde yaşayan azınlıklar, rejim değişikliğiyle birlikte, egemen ulusa tanınan bazı haklardan yoksun bırakılmışlardır. Bu noktada, Lozan Antlaşması'nda azınlık haklarının korunması kapsamında yer alan maddeler çoğu zaman ihlâl edilmiştir. Dolayısıyla, merkezi iktidar tarafından, Türkiye'de yaşamaya devam eden azınlıklara yönelik uygulanan politikalar, “Türkleştirme” politikaları olarak adlandırılmaktadır. 1924 Anayasası'nın 88. maddesi “Türkiye'de din ve ırk ayırılmaksızın vatandaşlık bakımından herkese “Türk” denir”² şeklinde olup; Ayhan Aktar, maddeye sonradan eklenen “vatandaşlık bakımından” ibaresinin altını şu şekilde çizmektedir:

“Dikkat edilirse, bu maddedeki ‘vatandaşlık bakımından’ sınırlaması cumhuriyet döneminde gayrimüslimlerin ‘kağıt üzerinde vatandaş’ olma durumunu tanımlayan bir hukuki karine olarak karşımıza çıkmaktadır. Kısacası, merkezi otorite bir gayrimüslim vatandaşa gerekli yasal ve bürokratik güvenceleri sağlamakta, yani ona nüfus kağıdı, pasaport gibi resmi kimlikleri sunmakta, fakat bu gayrimüslim vatandaşın ekonomik ve sosyal plandaki vatandaşlık haklarını kayıtsız şartsız kullanmasının önüne bazı engeller çıkarmaktadır. Kısacası bu madde ile Müslüman vatandaşlar vatandaşlık haklarını tam anlamıyla kullanırken, gayrimüslim vatandaşların ayrımcı politikalarla karşı karşıya kalmasının hukuki kılıfı hazırlanmış olmaktadır.”³

¹ Nikos Kazanakis'in *Zorba* isimli eserinden alıntılanmıştır.

² <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa24.htm> (Son Erişim: 23 Ocak 2019)

³ Ayhan Aktar, “Türkiye’de Gayrimüslimler: ‘Kağıt Üzerinde’ Vatandaşlar” *Aydınlanma Türkiye ve Vatandaşlık* içinde Haz. Fuat Keyman (İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Bankası Yayını, 2008), 107.

Gayrimüslim azınlıkların, ekonomik anlamda zayıflatılarak, siyasi iktidarın kurmuş olduğu baskı; anadillerini kullanabilme alanları, azınlıklık okulları gibi konularda hükümet tarafından çıkarılan zorluklar karşısında, resmî ve gayri resmî uygulamalarla egemen ulusun içinde eritilmeleri amaçlanmıştır. Samim Akgönül, azınlıkların ulus-devlet bünyesinde bulunmalarının, siyasi iktidar açısından yarattığı sorunları şu şekilde irdelemektedir:

“Devletin ulustan önce ortaya çıktığı durumlarda ise, bu ulusu yaratmak, başka bir deyişle, kurulmuş olan devlete uygun düşen ve mümkün olduğu kadar “saf” bir ulus bulmak gerekmiştir. Böyle bir yapılanmaya destek veren ideoloji de yine milliyetçilik olmuştur. Ya bu devlete uygun düşmeyenler? Bu kimseleri öldürerek, ülkeden atarak, sürgüne göndererek veya nüfus mübadeleleri yaparak fiziksel olarak ortadan kaldırmak mı gerekecektir? Ya da, söz konusu grup üzerinde daha iyi denetim kurabilmek için, grubu bölerek mümkünse birbirlerine düşman alt-gruplar mı yaratılacaktır? Azınlık gruba egemen dili, dini ve/veya kültürü empoze ederek, bu grubu egemen grup içinde eritmek bir başka seçenek olabilir. Ya da belki de, azınlığı olduğu gibi kabul ederek, devlete bağlamak için bir dizi hak tanıyıp, azınlıkta devlete karşı bir güven duygusu uyandırmaya çalışılacaktır.”⁴

Aynı topraklar üzerinde yıllarca yaşamış olan dini, etnik ve dilsel azınlıklar ile anayasa ve devlet politikalarının belirlediği “Türk” tanımına uygun olmayan diğer tüm azınlık nüfus, yaşanan hızlı rejim değişikliğiyle sarsılan benlik algılarını korumaya çalışırken, bir yandan da kültürel, sosyal ve ekonomik olarak yaşamlarını idame ettirmek için çabalayacaklardır. Bu bağlamda, hükümet tarafından zorunlu göç “teşviklerine” rağmen kendi topraklarında yaşamaya devam eden azınlık nüfusun, ilişkilerini kendi cemaatleri içinde sınırlayarak, içe kapanık bir sosyal yaşamı tercih ettikleri dikkat çekmektedir. Azınlıkların göstermiş olduğu bu tutumun, kendilerini ve haklarını korumaya yönelik olduğu söylenebilir.

Öte yandan, İmrozlular, Rum Ortodoks azınlıklara tanınan haklara rağmen, Lozan’ı ihlal etmiş “ev sahibi” hükümet ile kendilerini “jeopolitik konum” yüzünden çıkmaza sokan Yunan Hükümeti arasında sıkışmışlardır. Yunan ve Türk milliyetçiliklerinin birbirlerine paralel olacak şekilde baş

---

⁴ Samim Akgönül, *Türkiye Rumları*, (İstanbul: İletişim, 2016), 31/32.

gösterdiği yıllarda meydana gelen bu açmaz, Rumları doğrudan veya dolaylı olarak etkilemiştir. Yunan ve Türkiye Hükümetleri arasında, Lozan'ın 45. maddesine dayandırılan mütekabiliyet ilkesi, her iki ülkenin azınlık haklarını, insan hakları bağlamında ihlal ettiği sonucu literatürde sıkça tartışmalara konu olmuş bir meseledir. Lozan'ın 45. maddesi, Türkiye'de Müslüman olmayan azınlıklara tanınan hakların, Batı Trakya'daki Müslümanlara da tanınacağını esas alan bir madde olmasına rağmen, resmîyette yer aldığı şekliyle uygulanmamıştır. Samim Akgönül, bu iki azınlık grubu ilgilendiren mütekabiliyet ilkesinin, Lozan'da pozitif bir anlama gelecek şekilde düzenlenmesine ve her iki hükümetin de azınlıklara yönelik “yükümlülük”lerini yerine getirecek olduğunu garanti altına almasına rağmen bu ilkenin iki ülkede de negatif anlamda bir uygulama ortaya çıkardığını belirtir. Yine Akgönül'e göre, 45. maddenin negatif yönde uygulanması, mütekabiliyet ilkesinin “misillemeye” dönüşmesine sebep olmuştur.⁵

Dolayısıyla, her iki ülke için de “mütekabiliyet” olumsuz manada bir “karşılıklılık” getirecek şekilde uygulanmıştır. İlkenin “misilleme” şekliyle uygulanması, hükümetlerin çıkarlarını ve azınlıklar üzerindeki siyasi güçlerini pekiştirmiş ve her iki ülkedeki azınlık grubun da zarar görmesine yol açmıştır. Dimostenis Yağcıoğlu bu konuda, Türkiye Hükümeti'nin İmroz'daki Rum Ortodoks azınlığa yönelik tutumunu “*oppression*” yani zulüm/baskı ifadesiyle dile getirmiştir.⁶

Yağcıoğlu, Trakya'daki Müslümanların Yunan Hükümeti tarafından yerinden edilmeleri durumunda, Türkiye yönetiminin de İmroz'daki Rum azınlığa yönelik baskıcı tutumunun ortadan kalkacağını ileri sürmektedir. Bu bağlamda, İmroz'daki Rumlara yönelik baskı politikalarının bir süre için ortadan kalkmasını, aynı dönemde yalnız Trakya'dan değil, on iki adalardan da yüzlerce Müslüman'ın Yunan Hükümeti tarafından yerinden edilmesiyle açıklamaktadır.⁷

---

⁵ Akgönül, a.g.e., 60.

⁶ Dimostenis Yağcıoğlu, “The ‘Internalization’ of Reciprocity By Many Members of Greek-Orthodox and Turkish-Muslim Minorities: How Can it be Explained? Some Initial Reflections” *Reciprocity Greek and Turkish Minorities Law, Religion and Politics* içinde Haz. Samim Akgönül, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008), 106.

⁷ Yağcıoğlu, a.g.e., 107.

Yunan Hükümeti, İmrozluları, Anadolu topraklarında kendilerinin “Yunan” kimliklerinin birer temsilcileri olarak gördüklerini iddia etmektedir. Yunan yönetimine göre İmrozlular, Rum Ortodoks kimlikleriyle “milli bir görev” uğruna İmroz’da yaşamaya devam etmelidirler. Bununla birlikte, Yunanistan’a göç eden İmrozlular ise yeterli düzeyde “Yunan” olamadıkları için ikinci bir ayrımcılığa daha uğramaya devam etmişlerdir.

İmroz’da yaşayan Rumların kendilerinden sonra gelen kuşakları da, Yunanistan’daki yetkililer tarafından kötü muamele görmelerinden ve kendilerine karşı takınılan tutumdan şikâyet etmektedirler. Yunan Devleti’nin, İmrozlular karşısında gösterdiği tutum, dönemin Başbakanı Yorgos Papandreou’nun 1960’larda söylediği bir sözüne de yansımıştır. Şöyle ki: “Neden bir avuç balıkçı için Türkiye ile ilişkilerimizi tehlikeye atalım?”⁸ Papandreou’nun açıklaması Yunanistan’ın, Türkiye ile olan ilişkilerini riske atmamak adına, “gözden çıkarılmış” bir adanın halkını önemsemediğini göstermektedir.

İmroz derneklerinin ileri gelenleri ise, kendilerini İmroz için mücadele etmemiş olmaları ve İmroz’da yaşananlar konusunda seslerini duyurabilmeyi sağlamak için çaba göstermemiş olmaları durumunda, adanın kesinlikle unutulacağı konusunda hemfikirdirler. Çünkü politikacıların, onları yalnızca kendi çıkarları doğrultusunda hatırladıklarını ve yine bu çıkarlar doğrultusunda politika geliştirdiklerini düşünmektedirler.

İmroz örneği, Elif Babül’e göre uluslaşma projesini anlamlandırmak adına önemli bir alandır. Çünkü İmrozlular, ulus-devletin bünyesinde barındırdığı ne “Türk” ne de “Yunan” milletlerine dâhil edilememiş kimselerdir. Bu nedenle, “Rum” olarak varoluşlarını ve aidiyetlerini bir yerellik doğrultusunda, mekânsal olarak sürdürmüşlerdir.⁹ Yunanistan ve Türkiye arasında maruz kaldıkları kimlik, aidiyet, inanç ve dillerini yok olmakla karşı karşıya bırakan sistem, geriye dönük,

---

⁸ Giorgos Tsimouris, “‘Hasmın’ Arasında Yeniden ‘Vatan’/ İnşa Etmek: Lozan sonrasında İmroz Rumları” *İmroz Rumları* içinde, Haz. Feryal Tansuğ (İstanbul: Heyamola, 2012), 208.

⁹ Elif Babül, “İmroz’da Tanınma Siyasetleri: Ulusal Vatandaşlık, Yerel Aidiyet ve Toplumsal Hafıza”, *İmroz Rumları* içinde, Haz. Feryal Tansuğ (İstanbul: Heyamola, 2012), 229.

objektif bir biçimde irdelenmedikçe bu “üçüncü alanda”¹⁰ yaşananların tamir edilebilmesi güç olacaktır.

Buraya kadar anlatılanlar, merkezi otoritenin İmrozlu Rum Ortodoks azınlığa yönelik ayrımcı ve dışlayıcı politikalarının birer sonucuydu. Fakat, bu çalışmada, İmroz Rumlarına uygulanan baskı politikalarının başka bir boyuttaki yansımaları; İmroz Rumlarının topraklarına el konularak adaya yerleştirilen göçmenlerin bu politikalar yüzünden hayatlarının nasıl değiştiğine ve adadaki göçmen nüfusunun İmroz üzerinde yarattığı değişime odaklanmaktadır.

Türkiye Hükümeti’nin İmroz’u Gökçeada’ya dönüştürme çabalarının temelinde Türkleştirme ideolojisi yattığı bilinmektedir. Devlet eliyle adaya yerleştirilen göçmenler, yeni yaşam alanlarına uyum sağlama konusunda önemli sorunlar yaşamışlardır. Geçim kaynaklarını geride bırakmak zorunda kalan göçmenler, adada yeni bir ekonomik faaliyet arayışı içine girmişlerdir. Ayrıca, İmroz’daki kaynakları nasıl kullanacaklarına dair fikirleri olmayan bu göçmenler, kısa ve uzun vadede İmroz’un sosyo-politik, kültürel, ekonomik ve demografik anlamda değişmesine yol açmıştır.

İmroz’da gerçekleştirilen politikalar, Müslüman nüfusu artırma amacıyla ada yaşamına uyum sağlama imkânı bulunmayan grupları yerleştirerek, göçmenlerin de “suç ortakları” olarak görülmelerine yol açmıştır. Bu bağlamda, yerleşimcilere yakından bakıldığında “suç ortağı” olmak bir yana, aynı politikaların diğer mağdurları oldukları söylenebilir. Tıpkı, Rumların kendi kültürlerinden, yurtlarından koparılmalrı gibi, iskân göçmenlerini de yurtlarından ve kültürlerinden koparıp almak daha başlangıçta onların mağdur edilmesine yol açmıştır. Adaya yerleştirildikleri yıllarda hem psikolojik hem de ekonomik olarak oldukça zorlanan bu nüfusun, adayı terk etmemesi için merkezi otoritenin geliştirdiği resmi ve gayri resmi teşvik sistemleri, aslında bu nüfusun adayı yurt edinme sürecini de çarpıklaştırmıştır.

Elif Babül, çalışmasında iskân köylerinin adaya olan etkisini ortaya koymak için 1990’lı yıllarda İmroz meselesini AGİT’te (Avrupa Güvenlik ve

---

¹⁰ Tsimouris, a.g.e., 226.

İşbirliği Teşkilatı) gündeme getirmiş olan görüşmeci Roula'nın anlatısına yer vermektedir:

“Oraya çıktım, İmroz'dan ve işgal politikalarından bahsettim. Konuşmamdan sonra, Türkiye Büyükelçisi kalktı ve dedi ki: ‘İmroz Türkiye sınırları içinde yer aldığından buna işgal denilemez; çünkü adaya gelenlerin hepsi kendi ülkelerinde başka yere taşınan Türk Vatandaşlarıdır’. O konuşmasını bitirir bitirmez, ayağa kalktım ve ‘Konuşma iznimin olmadığını biliyorum, ama sayın Büyükelçi bana cevap verdiği göre ben de ona cevap vermek istiyorum.’ dedim. Ve devam ettim: ‘Sayın Büyükelçi İmroz’un Türkiye’de olduğunu söylüyorsunuz ve buna bir itirazım yok, ama yine de İmroz’da yaşananlar işgaldir. O insanları oraya siz getirdiniz; bize ait topraklar üzerinde iskân köyleri kurdunuz! Topraklarımızı ulusal sebeplerden ötürü devletleştirdiğinizi söylediniz. Bu ulusal sebepler nelerdir? Anadolu’dan insan getirmek için köyler kurmak mı? Bunun adı işgaldir. Ve bu odada bir başkası olanları açıklayacak daha farklı ve daha iyi bir ifade önermediği takdirde ben işgal demeye devam edeceğim.’ Her neyse, ertesi sabah kahvaltıda görev süresinin son yılında olan bir Türkiye Büyükelçisi yanıma yaklaşp ‘adanızı bu denli sevdiğiniz için sizi tebrik ediyorum. Her şeyin daha iyi olması için elimden geleni yapacağımı bilmenizi isterim. Bu tür şeylerin yaşanmış olması çok yazık; çünkü bir gün bunların hepsi unutulacak. Bizim kaderimiz birlikte olmak’ dedi. (Roula, 45-Atina’da yaşıyor.)”¹¹

Elif Babül, kendi çalışmasında Roula'nın ifadesini “aidiyet” kavramına örnek oluşturacak şekilde açıklamıştır; ancak bu açıklama, iskân köylerinin kurulmasıyla, hatta Roula'nın belirttiği gibi “devletleşmek” adına “işgal edilmesiyle” birlikte ortaya çıkan durumu tartışmak adına da önemli bir bakış açısı sağlamaktadır.

İmroz temelinde hükümet eliyle gerçekleştirilen politikalara bakıldığında, kaybedenin, iktidarı elinde tutan dışında herkes olduğu görülmektedir. İçinde devlet ve devletin kurumlarının varlığının asgari boyutta hissedildiği durumlar için bile konuya bütün açılardan yaklaşmakta fayda vardır. Köyünden, evinden, kültürlerinden edilmiş göçmenlerin, İmroz örneğinde olduğu gibi yeni bir yaşam alanında verdikleri hayat mücadelelerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan

---

¹¹ Babül, a.g.e., 250/251.

tuhafliklara şaşirmamak gerekir. Burada iki tarafın da kaybetmesi tesadüfi bir şey değildir. Siyasi iktidarın oluşturduğu politikalar bazında düşünülecek olursa, 1920'lerden itibaren yanlış örülmüş ağların nasıl birbirine dolanmış bir hâlde olduğunu görmek mümkün olacaktır.

Tarihî olarak Rum olan adaya iskân ettirilenler hakkında üzerine düşünülmeden, sosyolojik boyutu ele alınmadan gerçekleştirilen “yerinden etme” ve “yerleştirme” hareketlerinin sonucunda ortaya çıkan manzaralar karşısında soru farklı bir yerden sorulmalıdır. Sonuçları bakımında tartışmalı olan iskân sürecinin etki ve hasarını ele almak, o mekâna ait olan Rumları kendi anlatılarında tanımak ve anlamak adına gereklidir.

İmroz hakkında yapılan çalışmalara bakıldığında, genel olarak Rumların adadan ayrılmaları, kimlik, aidiyet ve Lozan Antlaşması'yla birlikte Cumhuriyet sonrasındaki yaşamlarına odaklandığı görülmektedir. İmrozluların, Cumhuriyet tarihi boyunca siyasi iktidar tarafından maruz kaldığı baskıcı politikaların sonucunda yaşananlar ve İmroz'a geri dönüşleri üzerinde çalışılmış olsa da, hükümet politikası kapsamında getirilen göçmenlerin deneyimleri üzerine akademik çalışmalar yoktur. Hâlbuki, yukarıdaki satırlarda da belirtildiği gibi, “adanın ilk sahipleri Rumlar” ile “yeni nesil adalılar” arasında bağlantı kurulmalı ve hükümetin her iki tarafa da uyguladığı politikalar, nedenleri ve sonuçlarıyla bir arada ele alınmalıdır. Ancak bu yöntemle, her iki tarafın da anlaşılması mümkün olur.

Dolayısıyla bu tezin çalışma konusu itibariyle şu soruları sormakta yarar vardır: Uygulanan devlet politikalarının bir sonucu olarak mutsuz ve geçim sıkıntısı çeken bir grup “yeni nesil adalı” nasıl yaratıldı? Müslüman göçmenler, adada yeni bir yaşam alanı oluştururken yaşadıkları mağduriyet adada nasıl bir değişime sebep olmuştur? Yerleşimcilerin getirilme sebeplerine bakıldığında kalkınma projelerinin bir sonucu olarak yerlerinden edilmeleri, göç politikaları kapsamında nasıl yorumlanmalıdır?

Bu çalışmanın ilgili bölümlerinde hem Cumhuriyet tarihi boyunca azınlıklara yönelik gerçekleştirilen çeşitli uygulamalar ele alınmış, hem de bu uygulamalar, çalışmanın mercek altına aldığı İmroz üzerinde de çalışılmıştır. Bu

bağlamda, devlet politikalarından biri olarak; belki de nüfusun yapısı üzerinde en etkili uygulaması olan iskân politikaları üzerinde durulacaktır.

Bu tez çalışması üç ana başlık altında incelenmiştir. Genel olarak, birinci bölümde, çalışma konusunun zeminini oluşturacak olan genel kavramlar ve devlet politikaları üzerinde durulmuştur. İkinci bölüm, “Adanın ilk sahipleri İmrozlu Rumlar”ın, ada yaşantıları ve İmroz’un Gökçeada’ya dönüşme süreci üzerinde durmaktadır. Üçüncü bölüm ise, “Yeni nesil adalılar”ın adaya devlet eliyle yerleştirilme süreçleri ve bunun sonuçlarına yer verilmiştir.

Bu çalışmanın birinci bölümünde İmroz’da yaşanan göç hareketlerinin daha iyi anlaşılması adına göç literatüründe yer alan kavramlara değinilmiştir. Hem adanın ilk sahipleri “adalı Rumlar” hem de, hükümetin adaya iskân ettiği “yeni nesil adalılar” göç sınıflandırmasında yer alan kavramlar üzerinden anlaşılmaya çalışılmıştır. Birinci bölümün bir sonraki alt başlığında, Türkiye’de Cumhuriyet sonrası dönemde yer alan azınlıklara yapılan siyasi baskılara, merkezi otoritenin uyguladığı “Türkleştirme” politikalarına ve bu politikalarının nedenlerine bakılmıştır. Bu konunun, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde kavramsal bir kargaşaya yol açmaması için “azınlık” kavramının evrensel boyutta tanımı yapılmış ve Türkiye’de yer alan gayrimüslim azınlıklar ile Müslüman azınlıkların ayırt edilebilmesi için “öteki”, “bizden olmayan” ve “biz” söylemlerinin Türkiye’de ve literatürde ne mana taşıdığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu noktada, “milliyetçilik” ve “Türk” tanımlamalarına yer verilerek, egemen ulus ve siyasi iktidarın azınlıklara olan bakış açıları ortaya konulmuştur. Cumhuriyet tarihi boyunca neden azınlıkların “güvenilmez kimseler” olarak kabul gördüğüne ve Tek Parti döneminde azınlıklara yönelik değişen görece negatif tutumun siyasi nedenlerine bakılmıştır.

Devamında, çalışmanın temel meselesi olan iskân kurumu detaylı bir şekilde ele alınmıştır. İskân kanununun kısa tarihsel arka planına yer verilerek, bu kurumun ulus-devlet bünyesinde nasıl araçsallaştığı üzerinde durulmuştur. Tarih boyunca defalarca kez değişime uğrayan iskân politikalarının, merkezi otoritenin hangi amaçlarına hizmet ettiği, azınlıklar üzerinde nasıl bir işlevi olduğu sorgulanmıştır.

Bir sonraki başlıkta ise, siyasi iktidarın İmroz bağlamındaki uygulamalarına değinilmiştir. İmroz'un yönetiminin Lozan Antlaşması'yla Türkiye'ye bırakılması ve nüfus mübadelesinden muaf tutulmasıyla birlikte adada yaşayan Rum Ortodoksların "devlet güvencesi" altında yaşamaları zorlaşmıştır. Dolayısıyla, Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan siyasi gerginliklerin tümü İmrozlulara yansımıştır.

Bu bağlamda, İmroz'da gerçekleştirilen kamulaştırma, topraksızlaştırma ve iskân uygulamalarına yer verilmiş ve İmrozlu Rumların kendi topraklarında hem ekonomik hem sosyo-kültürel olarak yaşam alanlarının nasıl kısıtlandığı gösterilmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde, İmroz'un kısa tarihsel arka planının anlatıldığı bölümün yanı sıra, İmroz'un idari yapısında meydana gelen değişiklikler, Lozan Antlaşması'nın detaylı olarak ele alındığı bölümde açıklanmıştır. İmrozluların adadaki yaşantılarını azınlık hakları çerçevesinde garanti altına alan Lozan Antlaşması'nın siyasi iktidar tarafından ihlal edilmesi üzerinde durulmuş ve hangi maddelerin hangi alanları ihlal ettiği İmroz kapsamında belirtilmiştir. Aynı zamanda, İmrozlu Rum Ortodokslar için büyük önem taşıyan 15 Ağustos *Panagyia* örneği üzerinden, hafıza/mekân/aidiyet ilişkisi kurulmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölüm ise, tamamen hükümet politikalarının bir sonucu olarak, ülkenin farklı bölgelerinden İmroz'a yerleştirdiği birey ve insan gruplarını ele almaktadır. İmroz'da kurulan beş farklı iskân köyünün, adaya gelmeleriyle birlikte sosyo-kültürel ve ekonomik olarak meydana gelen değişiklikler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, öncelikle İmroz'daki göç dalgaları ele alınarak nüfus dengelerinin etnik bakımından nasıl değiştiği gösterilmiştir. Bununla birlikte, iskân köyleriyle yapılan sözlü mülakatlardan ortaya çıkan sonuçlara yer verilmiş ve göçmenlerin adada "maruz kaldıkları" ve "maruz bıraktıkları" durumlar nedenleri ve sonuçlarıyla tartışılmıştır.

Bu tezin hazırlanma aşamasında gerek yüz yüze mülakat şeklinde gerek ise kişisel iletişim yoluyla yirmi beş kişiyle görüşülmüştür. Göçmenlerle yüz yüze yapılan görüşmeler ise görüşmecilerin doğal ortamlarında sağlanmıştır. İskân köylüleriyle yapılan görüşmelerin yanı sıra, merkezi otoritenin baskıcı

politikalarına tanık olmuş İmrozlularla, adanın en çalkantılı döneminde görev yapmakta olan bir polis memuruyla, 1960'lı ve 1970'li yıllarda İmroz'daki çeşitli devlet kurumlarında görev yapan bir memurun döneme tanık olmuş eşiyile görüşmeler sağlanmıştır. Görüşmecilerin tam isimleri kullanılması tercih edilmemiş, kısaltmayla belirtilmiştir. İmrozlularla ve iskân köyleriyle yapılan görüşmeler metin içine aktarılırken, dilin daha anlaşılabilir olması adına, anlam kaybına uğramadan “[ ]” kullanılarak bazı müdahalelerin yapılması gerekli görülmüştür. Öte yandan, bu çalışmada “İmrozlular” ve “yerliler” şeklinde kullanılan ifadeler İmrozlu Rum Ortodoks kimliğine işaret etmektedir ve aynı anlamda kullanılmıştır. “Yeni nesil adalılar” ifadesi ise iskânla birlikte yerleşen gruplar ve sonrasında adayla organik bağı bulunmayan yerleşimcileri/yazlıkçıları kapsamaktadır.

Bununla beraber yerel yönetimin iskân köyleriyle ilgili arşivleri incelenmiştir. Adada 1980'li yıllarda çıkarılan yerel gazetelerin bazı sayılarına ulaşıp, belge olarak kullanılmıştır. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri'nde İmroz hakkındaki belgeler taranmış, çalışmada konuyla ilgili olan belgelere yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. CUMHURİYET'İN KURULUŞUNDAN SONRA TÜRKİYE'DE GÖÇ, İSKÂN VE “TÜRKLEŞTİRME” KAVRAMLARI VE UYGULAMALARI

1.1. Göç ve Yeniden Yerleştirme Kavramları ve Etkileri

Göç olgusu, sosyal bilimler başlığı altında yer alan tüm disiplinlere konu olmuş bir kavramdır. Göç hareketi, göç eylemini gerçekleştiren birey ya da toplulukların yanı sıra, mekân üzerinde de önemli boyutlarda değişikliklere sebep olmaktadır. Buradaki “mekân”, hem yeni yerleşilen yer, hem de göç hareketinin başladığı yer, yani terk edilen mekân da olabilmektedir. Göç olgusunun mekân üzerindeki sonuçlarından ilki, nüfusun artışı ya da azalışıyla yaşanan değişimdir. İkincisi ise, kültürel temasın yaratmış olduğu, bireysel ve toplumsal anlamda ortaya çıkan davranış, tutum ve hissetme biçimlerinde meydana gelen farklılaşmalardır. Göç kavramı, en basit şekliyle bireylerin ya da insan kitlelerinin coğrafi olarak yer değiştirme hareketi anlamına gelir. Dolayısıyla göç olgusu, ekonomik, sosyal, kültürel, ekolojik ve politik nedenlerden dolayı ortaya çıkabilmektedir. Bununla birlikte, göç hareketine etki eden faktörler zamana, mekâna ve içinde yaşanılan toplumsal düzene bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir.

Göç kavramı, hangi disiplin temelinde ele alınacağına bağlı olarak tanımlanabilir. Literatürde de kavramsal olarak birbirinden farklı tanımlamaları mevcuttur. Öyle ki, göç olgusu için yapılan tanımlamalarda, “göçe neden olan” ve “göçün neden olduğu” gibi dinamiklerin göç olgusuyla ilişkilendirilmesi, bize geniş bir göç literatürü sağlamaktadır. Göç, nedenleri ve sonuçları itibarıyla çok boyutlu bir kavram olduğu bilinmektedir. Bu çalışmanın konusunun daha iyi anlaşılabilmesi adına, tüm yer değiştirme hareketlerinin, göç tanımının ve türlerinin anlaşılmasında yarar vardır.

“Göç insanların içinde yaşadıkları coğrafi ve sosyo-kültürel çevreden ayrılarak başka bir coğrafi ve sosyo- kültürel çevreye girmesidir.”¹²

“Göç, coğrafi mekân değiştirme sürecinin sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarıyla toplum yapısını değiştiren nüfus hareketidir.”¹³

“Göç; şahıs, grup veya toplulukların fiili ikametgâhlarını isteyerek ya da zorla kalıcı veya belirli bir süreyi kapsayıcı bir şekilde gerçekleşen fiziki mekân değişikliğidir.”¹⁴

Yukarıda örneklenen göç tanımlarından anlaşılacağı gibi, mekân, zaman, göç hareketinin amacı ve yer değiştirme hareketi, göç olgusunun dört temel ve ortak özelliğini oluşturmaktadır. Dolayısıyla göç olgusu için, ekonomik, sosyal, politik, toplumsal ve çevre faktörlerinin etkisiyle, iradi veya gayri iradi şekilde gerçekleştirilen bir yer değiştirme hareketi olduğu söylenebilir.

Göç hareketi; ülke sınırları esasına göre göç, irade esasına göre göç, göçün yoğunluğu esasına göre göç ve yerleşme süresi esasına göre göç şeklinde dört ayrı başlık altında incelenebilir. Bu bağlamda, ülke sınırları esasına göre göçler; iç göç ve dış göç olarak iki gruptan oluşur. İrade ve gönüllülük esasına dayanan göç türleri; serbest-gönüllü göç ve zorunlu göçlerdir. Göçün yoğunluğuna göre; bireysel ve kitlesel göç, yerleşme süresi esasına dayalı göçler ise; geçici-kısa süreli göç ve sürekli-kalıcı göç olarak ikiye ayrılmaktadır.¹⁵

Bu çalışma kapsamında, irade ve gönüllülük esasına dayalı göçler bağlamında, “zorunlu göç” alt başlığı üzerinde durulacaktır. Zorunlu göçleri de iki ana başlık altında değerlendirmek mümkündür. Birincisi zorlama ile yapılan göçler, ikincisi ise zorunlu göç olarak ayrıştırılabilir.¹⁶ Bu bağlamda, bu iki zorunlu göç türü de çalışmasının konusuyla yakından ilişkilidir. Resmi otoriteler tarafından gerçekleştirilen yer değiştirme hareketleri, zorlama ile yapılan göç başlığı altında değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, zorlama ile yapılan göçte, resmi otoritenin kararı doğrultusunda, kontrollü bir biçimde birey ya da insan

---

¹² Alaattin Aköz ve Doğan Yörük, *Konya Araştırmaları Göç ve İskân* (Konya: Palet Yayınları, 2017), 14.

¹³ A.g.e., 14.

¹⁴ A.g.e., 15.

¹⁵ A.g.e., 21-26.

¹⁶ A.g.e., 24.

kitleleri bir yerden başka bir yere yerleştirilir. Dolayısıyla burada, birey ya da kitlelerin isteği dışında bir yer değiştirme hareketi söz konusudur. Zorunlu göç hareketi ise, birey ya da insan kitlelerinin içinde yaşadıkları toplumda maruz kaldıkları baskı, şiddet ve tehditten kurtulmak amacıyla gerçekleştirdikleri yer değiştirme hareketidir. Böylece, başka bir yere gidip izini kaybettirmek, kaçmak ya da başka bir ülkeye iltica etmek, zorunlu göç dalgasının en yaygın örneklerini oluşturmaktadır.¹⁷ Aynı zamanda, doğal afetlere ve kalkınma projelerine bağlı olarak “yersizleşme” sonucu yer değiştirme hareketi, devletin de dahil olduğu zorlama ile yapılan göç kapsamına girmektedir. Sema Erder, “iskân” ve “mecburi iskân” kurumlarının, Osmanlı döneminde kurumsallaşan, 1934 yılında Cumhuriyet yasalarıyla da devam eden zorunlu göç kurumları olduğunu söylemektedir.¹⁸ Zorlama ile yapılan göç kapsamındaki yer değişikliğinin aktörü olan iskânlı göçmen; bir devletin iskân yasasının usul ve esasları kapsamında, merkezi otorite tarafından kabul gören ve planlı bir şekilde bir yerden başka bir yere yerleştirilen kişilere verilen isimdir.¹⁹

“Yerinden edilme” ve “yerinden olma” kavramları arasındaki tanım farkı üzerinden zorunlu göç kavramı ele alınabilir. Dünya literatüründe yer alan yerinden edilme kavramı, “ülke içinde yerinden edilme” durumunu kapsamadığı için, “yerinden olma” kavramı ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, yerinden edilme sınır ötesi bir kavram olarak, yalnızca iç savaş ve sıcak çatışmaların varlığı sonucu istem dışı gerçekleşen zorunlu bir göç hareketidir. Yerinden olma ise, su baskını, yangın, deprem, açlık gibi doğal afetler ve kalkınma projelerinin neden olduğu zorunlu yer değiştirme hareketidir. Tolga Tezcan, zorunlu göçleri, zor kullanan aktörlerin varlığıyla ilişkilendirmektedir. “Bu aktörler kişilerden oluştuğu gibi sistemsel zorluk yaratmalarıyla bir örgüt yahut kurumda da vücut bulabilir. Bu açıdan; örgütlerle üyeleri ve üyeleri olmayanlar, devletler ve yurttaşları arasındaki gerilimler/uzlaşmazlıklar sorgulanması gereken ilişki biçimleridir.”²⁰ Bu

---

¹⁷ A.g.e., 24.

¹⁸ Sema Erder, *İstanbul Bir Kervansaray mı?* (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015), 36.

¹⁹ Aköz ve Yörük, a.g.e., 18.

²⁰ Tolga Tezcan, *Gebze “Küçük Türkiye”nin Göç Serüveni* (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011), 23.

bağlamda, 16. yüzyıl Osmanlı döneminin iskân uygulamaları, Cumhuriyet dönemi Türkiye ve Yunanistan arasında gerçekleştirilen zorunlu nüfus mübadelesi, SSCB ve Nazi Almanya'sı gibi örnekler üzerinden kitlesel boyuttaki zorunlu göç pratiğinin çok eskiye dayandığı görülmektedir.²¹

Özellikle Cumhuriyet döneminde “kalkınma hamleleri” projelerinin popülerleşmesiyle birlikte alt yapı tesislerinin inşaatları başlamıştır. Baraj, havaalanı, otoyollar ve büyük endüstri tesislerinin inşası için yapılan kamulaştırmalar, birçok insanın yaşam alanlarından başka bir mekâna göç etmek zorunda kalmasıyla sonuçlanmıştır. Kamulaştırma yoluyla göçe zorlanan aileler, hükümet tarafından “uygun görülen” yaşam alanlarına yerleştirilmişlerdir. Hükümetin kontrolü dahilinde gerçekleştirilen yeniden yerleştirme, devlet politikalarının zor kullanma gücünü göstermektedir. İlerleyen bölümlerde, iskân kurumu detaylı olarak ele alınacaktır ancak iskân ve zorunlu göç uygulamalarının aslında birbirinden farklı olmadığını, her iki kavramın da zora dayanan bir güç sonunda insanların yerinden edilmesine –ülke içi ve ülke dışı olarak ayırt etmeksizin-neden olduğunu hatırlamakta yarar vardır. Dolayısıyla, iradenin birey ya da kitlelerde olmadığı durumlar, zorunlu göç veya zorunlu iskân kavramlarıyla açıklanabilir.²²

“Yeniden yerleştirme” kavramı ise İngilizcede “yeniden geliştirme” anlamına gelen *redevelopment*, *Kentbilim Terimleri* sözlüğünde, “Ekonomik ve yapısal özellikleri, iyileştirmesine olanak vermeyecek ölçüde kötüleşmiş olan yoksul konutlarının yıkılması ve bunların oluşturduğu kent bölümlerinin yeni bir tasarlama düzeni içinde bayındırılması” şeklinde tanımlanmıştır.²³ “Yeniden iskân” kavramı, eski adıyla “yeniden yerleştirim” kavramıyla birleşerek Türkçe olarak kavramsallaştırılmıştır. Yeniden yerleştirim, İngilizce’de *resettlement*, *relocation*, *recolonisation* kavramlarının karşılığı olarak literatürde yer alır.²⁴ Binali Tercan, doktora çalışmasında yerleştirme biçimlerinin sonuçları

---

²¹ A.g.e., 23.

²² Binali Tercan, “Afet Bölgelerinde Yeniden Yerleştirme ve İskân Politikaları: Doğubeyazıt Afetzone Yerleşim Alanları Uygulama Örneği” (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2008), 13.

²³ Ruşen Keleş, *Kentbilim Terimleri Sözlüğü* (Ankara: İmge, 1998), 139.

²⁴ Tercan, a.g.e., 15.

bakımından farklılıklara yol açacağı üzerinde durur. Bu bağlamda, İngilizcede *relocation* kelimesinin, acil olarak “yeniden yerleştirme” veya “yeniden yerleştirim” sağlanarak barınma ihtiyacının giderilmesine yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan, kişilerin sosyal ve çalışma hayatlarının da planlandığı uygulamalar ise “iskân”/ “yeniden yapılandırma” kavramlarıyla açıklanmaktadır. İskân sözcüğü, İngilizcede *resettlement* ve *relocation* kavramlarına karşılık gelir. Tercan’a göre, *resettlement* kavramı, *relocation* kavramının taşıdığı anlamları kapsar niteliktedir. Çünkü birbirleriyle aynı anlamı taşıdığı düşünülen bu kavramların, uygulamadaki sonuçları bireyler ve insan kitleleri üzerinde farklılıklar gösterebilmektedir.²⁵

Yeniden yerleştirme uygulamalarını ortaya çıkaran faktörler dört farklı başlık altında incelenebilir. Binali Tercan, yerleştirme uygulamalarının nedenlerini şu başlıklarla sınıflandırmaktadır; “Afetlerden zarar görenleri yerleştirmek amacıyla kurulan yeni yerleşim yerleri”, “Kalkınma projelerinden etkilenenleri yerleştirmek amacıyla kurulan yeni yerleşim yerleri”, “Köyleri toplulaştırmak amacıyla kurulan yeni yerleşim yerleri”, “Üniversite ve bilimsel araştırma kurumları için kurulan yeni yerleşim yerleri.”²⁶

Bu çalışmada, konunun kapsamı itibarıyla, kalkınmaya yönelik, bölgesel nitelikte kalkınma projelerinin, enerji üretimi ve sulama için inşa edilen barajların neden olduğu yeniden yerleştirme uygulamalarının yol açtığı problemlere yer verilecektir. İrge Şatıroğlu, iskân politikalarındaki aksaklıkları yapmış olduğu doktora çalışmasında şu şekilde özetlemiştir:

“Yeni iskân alanının doğru seçilmemesi. İskân alanının yeri toprağa, iş olanaklarına, sosyal destek mekanizmalarına, doğal kaynaklara erişimi ve daha pek çok önemli faktörü belirlemektedir. Mathur, iskân başarısızlıklarının önemli bölümünü kötü yer seçimine bağlamaktadır. Eğer yeni iskân alanı yeterince geçim imkânı sağlamıyorsa insanların yapabilecekleri tek şey orayı terk etmektir. Dünya Barajlar komisyonunun raporunda belirtildiği üzere, iskân edilecek lokasyonu çoğu zaman olası geçim

---

²⁵ A.g.e., 15/16.

²⁶ A.g.e., 15.

kaynakları ya da iskân edilecek insanların kendi görüşleri dikkate alınmadan seçilmektedir.”²⁷

Yukarıda tanımlanan farklı olgulara bakıldığında, “iradenin kimde olduğu” üzerinden tanımlanan zorlamalı göç kavramının, Türkiye örneğinde, kalkınma projeleri yüzünden yapılan uygulamaların farklı bir yanı olduğu söylenebilir. İktisadi projeler nedeniyle yerleşim yerinin boşaltılma kararı alınmasıyla, o yerleşim yerinde yaşayan nüfusun “zorla” yerinden edilmesi söz konusu olmaktadır. Fakat, bu uygulama, nüfusun başka bir yere yerleştirilmesinde, “kanuni zor” içermemektedir. Şöyle ki; istimlak uygulanmakta ve istimlak edilen bölgede yaşamakta olan nüfus, dilerlerse istimlak bedelini alarak, farklı bir yere yerleşmeleri mümkündür. Örneğin, “tek parti” döneminde, önde gelen Kürt ailelerinin, hükümet tarafından Orta Anadolu’da belirlenmiş lokasyonlara “zorlamalı iskân”ı uygulamasından farklı olarak, söz konusu nüfus, hükümetin gösterdiği yere yerleşmek zorunda değildir. Bu nedenle, merkezi otoritenin, kendisinin gösterdiği yere yerleşimi teşvik etmek için, iskân kanunu kapsamında, nüfusun geçimini temini için, “tatmin” edecek büyüklükte araziler, zeytinlikler, evler ve onlar üretici hâle gelinceye kadar nakdi destek sağlamayı taahhüt etmiştir. Dolayısıyla, “zorlamalı göç” kavramı, bu iki olguyu aynı anda isimlendirmek için yetersizdir. Söz konusu durumu, “zorla yerinden etme ve özendirerek yerleştirme” diye tarif etmek daha yerinde olacaktır. Elbette, bu yaklaşımda, “kanuni” zorlama olmamakla birlikte “ekonomik” zorunluluklar etkilidir. Zaten, zorla yerinden edilen nüfus içinde, ekonomik gücü yerinde olan aileler, çoğu zaman, yeni gösterilen yere yerleşmemekte, istimlak bedelini alarak, kendilerinin belirlediği lokasyona yerleşmeyi tercih etmektedirler.

İmroz örneğindeki bir başka özgün durum ise; ülkenin farklı yerlerindeki, baraj, maden vb. kalkınma projeleri neticesinde yerleştirilen nüfusla ilgili yürütülen iskân politikaları ile ülkenin başka yerlerinde yürütülen iskân uygulamaları arasında önemli bir fark olmasıdır. Müslüman nüfusun İmroz’a taşınmasına yol açan zorlamayla yerinden etme uygulamalarında; göç ettirilen

---

²⁷ Kifayet İrge Şatıroğlu, “Zorunlu Göç ve Yeniden Yerleşimin Toplumsal Çevre Üzerindeki Etkisi: Tahtalı Barajı Örneği” (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2012), 52.

insanların yerleştirilecekleri yer seçilirken, bu insanların yaşamlarına yapılan müdahalenin etkilerinin en aza indirilmesi için kendilerine en yakın fiziki ve kültürel coğrafyaya yerleştirilmeleri yerine, hükümetin kendi siyasi amaçları doğrultusunda kararlar alınmıştır. Hükümet, Müslüman nüfusu İmroz'a yerleştirme kararı alarak, fiziksel ve kültürel olarak uzak bir coğrafyada yerleşimci nüfusun daha en baştan mağdur edilmesine yol açmıştır.

Öte yandan, İmroz hem zorlamalı g hem zorunlu göçün birbirini tamamlayacak Şekilde yaşandığı sıra dışı bir örnek oluşturmuştur. Bir yandan, siyasi iktidarın baskı politikaları yüzünden ana yurdunda yaşayamaz hâle gelen İmrozluların, ada ve hatta ülke dışına göç etmek zorunda kalmaları, diğer yandan, hükümetin zorunlu göç sürecine soktuğu Müslüman nüfus İmroz'a yerleştirilmiştir. Yerleştirilen göçmenler varlıklarıyla, yalnızca boşaltılan bir adanın hükümetin “tercih ettiği” etnik ve dini kimliklerle yeniden iskânı amacına hizmet etmekle birlikte, Rum nüfusunun İmroz'da görece yoğun olarak yaşadığı dönemde bu yerleştirme uygulamalarıyla, Rumlar üzerinde yeni bir baskı ve yer yer tehdit unsuru oluşturulmuştur.

1.2. Cumhuriyet Sonrası Dönemde Azınlık Olmak ve Azınlıklara Yönelik Uygulanan “Türkleştirme” Politikaları

Bir toplumda egemen grubun ortak dili, düşünce tarihi ve ortak geçmişinin dışında kalanlardan oluşan grubun, azınlık kavramıyla ilişkilendirilen bireyler olduğu söylenebilir. Samim Akgönül, azınlık kavramı için yapılan tanımların genel olarak negatif bir anlam içerdiğini belirtir. Bunun nedenini ise, azınlık tanımının, hem ulus tanımını hem de ulusun dışında kalan diğer tüm grupları içermesiyle açıklamaktadır.²⁸ Dolayısıyla azınlık kavramı, ulus-devlet kavramından bağımsız olarak irdelenemez bir hâl alır.

---

²⁸Akgnl, a.g.e., 30.

Bir toplum içerisinde farklı biçimlerde ifade edilebilir ya da algılanabilir olan azınlık kavramı, 1979 yılında Birleşmiş Milletlerin (BM) geliştirmiş olduğu şekliyle şu şekilde tanımlanmıştır:

“Bir Devletin geri kalan nüfusundan sayıca az olan, hakim konumda olmayan, mensupları – Devletin vatandaşları olarak-etnik, dinsel veya dilsel olarak nüfusun geri kalanından farklı özellikler taşıyan ve zımmen de olsa, kendi kültür, gelenek, din veya dillerini koruma yönünde bir dayanışma sergileyen bir grup.”²⁹

Azınlık kavramı, ortak algı çerçevesinde “öteki” olan, “bizden olmayan” söylemlerinin, derinde yatan anlamlarıyla kendini var etmektedir. Küreselleşmeye bağlı olarak, “diğerinden farklı” olanın ön plana çıkmasıyla birlikte, “öteki” ve “ötekileştirme” kendilerinden daha çok söz ettiren kavramlar hâlini almışlardır.³⁰ Toplumsal düzene tâbi olan bireylerin, grupların, kolektif bir örgütlenme yapısı içerisinde kendilerini “biz” olarak ortaya koymaları, karşısına doğrudan bir “öteki” kavramını yerleştirmeyi gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla azınlık kavramı “ötekileştirme” kavramını da etkin kılmakta ve bu kavramsallaştırma ise doğal bir hâle bürünmektedir.³¹

Etnisite kavramının tanımını yapan Thomas Hylland Eriksen ise, “biz” olmanın yegâne koşulunun, “ötekinin” varlığına bağlı olduğunu söyler.³² Milliyetçilik kapsamında ise şu şekilde bir yorum geliştirilmiştir: “Milliyetçiliğin ‘ötekisi’, hep var olmak durumundadır çünkü ulusal geçmişin yeniden icadını mümkün kılan ulusun geçmişi kadar, öteki/yabancıların tarihselliğidir.”³³ Dolayısıyla azınlık kavramının, ulus ve milliyetçilik kavramlarının birer sonucu olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Ancak söz konusu kavramlar, ulus-devletin inşa

---

²⁹ “Study on the Rights of Persons Belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities, Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu Özel Raportörü F. Capotorti tarafından sunulmuştur, (UN Doc. E/CN. 4/Sub.2/384/Rev.1.1979) Aktaran: “Bir Eşitlik Arayışı: Türkiye’de Azınlıklar”, **Minority Rights Group**, (2007), 10.

³⁰ Hasan Münüsoğlu, “Ötekinin Üçüncü Hali: İmroz’da Otantiklik ve Turizm” *Rum Olmak Rum Kalmak* içinde, Der. Hakan Yücel, (İstanbul: İstos, 2016), 198.

³¹ A.g.e., 198.

³² Thomas Hylland Eriksen, *Etnisite ve Milliyetçilik – Antropolojik Bir Bakış*, çev. Ekin Uşaklı (İstanbul: Avesta Yayınları, 2004), 18.

³³ Nergis Canefe, “Milliyetçisiz Egemenlik: Koşulsuz Egemen Ulus-Devlet Modelinin Ötesinde Azınlık Hakları Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme” *Anavatandan Yavruvatana Milliyetçilik, Bellek ve Aidiyet* Der. Nergis Canefe (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007), 28.

süreçlerinde taşıdıkları teorik anlamlarını yitirebilirler. Tam da bu noktada, “öteki” ve “ötekileştirme” kavramları artık, “iyi olmayan”, “ahlaklı olmayan”, “şiddet ve kötüyü barındıran” vs. gibi birer tehdit unsuru hâline dönüşürler. Bu ayrımı Hasan Münüsoğlu şöyle açıklamaktadır: “...[K]ültürel gruplar arasındaki ‘biz’ ve ‘öteki’ dikotomisinin varlığında değil, ‘öteki’ ile kurulan ilişkide aranmalıdır. Bu ilişkinin en sorunlu olduğu yer modern ulus-devletlerdir.”³⁴

Samim Akgönül, 19. yy öncesi azınlıkların, egemen grubun sahip olduğu haklardan mahrum edildiğini, ancak 19. yy itibarıyla azınlıklara pozitif haklar³⁵ tanındığını belirtmektedir. Dolayısıyla, azınlıkların korunmasının gerekliliğine yönelik düşünce pozitif haklar çerçevesinde kabul görmüştür.³⁶ Ancak ulus-devletlerin azınlıklara yönelik baskıcı politikaları, azınlıkları egemen grubun dili, dini ve kültürü altında eritmeye yönelik olabilmektedir. Ulus-devlet, azınlık grubunu yasal düzlemde -devlet güvencesi altında haklarını koruyarak tanımış dahi olsa, egemen grup ile azınlık grubunun eşit birer vatandaş olarak bir arada yaşamasına pratikte pek olanak sağlamamaktadır. Bu çalışmada da merkezi otoritenin, azınlıklar üzerinde kurmuş olduğu iktidarla birlikte yasal düzlemi ihlal etmesi, İmrozlu Rumların ada yaşantılarının meşruluğu üzerinden sıkça tartışılacaktır.

Osmanlı yönetiminden bu yana aynı topraklar üzerinde yaşayan azınlıklar, yeni devletin yasal düzlemde de bir parçası olmaya çalışmışlardır. 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşması’nda yapılan azınlık tanımının, hangi etnik ve dini grupları kapsadığı ve Osmanlı yönetiminden beri süregelen dil ve din bakımından ayrılan diğer “ötekiler” grubunu neden kapsamadığı üzerine düşünülmelidir. Türk milli kimliğinin oluşumu sırasında, gayrimüslimler; yani Museviler ve Hristiyanlar, “öteki” olarak ulus-devletleşme sürecinde yer almışlardır. Dolayısıyla Lozan’da yalnızca, Rumlar, Ermeniler ve Museviler azınlık statüsünde tutulmuşlardır. Dini aidiyetleri ve konuştukları dil bakımından Kürtler, Süryaniler, Aleviler, Araplar ve Çerkezler, egemen grubun, gayrimüslim azınlığın

---

³⁴ Münüsoğlu, a.g.e., 199.

³⁵ Azınlıklara yönelik haklar.

³⁶ Akgönül, a.g.e., 30.

da dışında kalan ikinci bir “öteki” grubunu oluşturmaktadır.³⁷ Lozan Antlaşması’nda, gayrimüslimlerin dışında kalan diğer “öteki” grubunu oluşturan halklara azınlık statüsü tanınmamasını Fatma Müge Göçek şu şekilde yorumlamaktadır: “Türkiye’de o zaman ve günümüzde de en önemli Müslüman azınlığı oluşturan Kürtlerin ve ayrıca Alevilerin azınlık olarak tanınmaması bu antlaşmanın en önemli kusurudur.”³⁸

1924 Anayasası’nın 88. maddesine ve bu maddenin gelişimine bakıldığında, azınlıklar meselesinin ulus-devlet için taşıdığı önem ve siyasal düzlemdeki uygulamalarının kurucu kadroların gündemini büyük oranda işgal ettiği anlaşılmaktadır. İlk defa “Türk” tanımının yapıldığı anayasa maddesinin “vatandaşlık bakımından” ibaresi eklenmeden önceki hâli şu şekildedir: “Türkiye’de din ve ırk ayırt edilmeksizin herkese ‘Türk’ denir.”³⁹ 88. maddede yer alan milliyet tanımı, anayasayı hazırlayan komisyona başkanlık eden Celal Nuri İleri ve Hamdullah Suphi Tanrıöver gibi isimlerin üzerinde tartışmalarına yol açmıştır. Hamdullah Suphi Tanrıöver, söz konusu maddenin yeterinde “kapsayıcı” olmadığını öne sürmesiyle, madde yeniden düzenlenmiş ve “vatandaşlık bakımından” ibaresi eklenerek son hâlini almıştır. Nitekim, 88. madde düzenlenmiş şekliyle, 1924 Anayasası’ndan sonraki süreçlerde, yeni rejimde yer alan azınlıkların Türk vatandaşı olarak kabul edilecekleri anlamını taşımaktadır. Bir hukuk devletinde yaşayan azınlıkların Türk vatandaşı olmalarıyla birlikte, azınlıklardan geriye kalan Türk vatandaşlarıyla aynı haklara sahip olacakları varsayılmalıdır. Oysa ki, Cumhuriyet tarihi boyunca, azınlıklar, hiçbir zaman egemen ulusla eşit haklara sahip olamamışlardır.

Tek Parti döneminin ileri gelen isimlerinden biri olan Ahmet Hamdi Başar, “Türk” ve Cumhuriyete ait bir vatandaş olmanın ilk koşulunu “Türk” kimliğine sahip olmaktan geçtiğini savunmaktadır. Ayrıca Başar, gayrimüslim azınlıklara Lozan Antlaşması’yla tanınan hakların, onların hiçbir zaman

³⁷ Ayşe Kadioğlu, “Vatandaşlığın Ulustan Arındırılması: Türkiye Örneği”, *Vatandaşlığın Dönüşümü: Üyelikten Haklara* içinde, Derleyen Ayşe Kadioğlu. (İstanbul: Metis, 2008), s. 36.

³⁸ Fatma Müge Göçek, “Türkiye’de Çoğunluk, Azınlık ve Kimlik Arayışı,” *Türkiye’de Çoğunluk ve Azınlık Politikaları: AB Sürecinde Yurttaşlık Tartışmaları* içinde, Der. Ayhan Kaya ve Turgut Tarhanlı. (İstanbul: TESEV Yayınları, 2005), 65.

³⁹ <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa24.htm> (Son Erişim: 04.09.2018)

Türkleşemeyeceği yönündeki endişesini belirtmektedir. Bununla birlikte Başar, söz konusu endişeyi, azınlıkların kendi okullarında eğitimlerini sürdürmelerine, cemaatçi yapılarını muhafaza etmelerine ve anadillerini konuşmaktan vazgeçmemeleriyle ilişkilendirmektedir. Çünkü Başar'a göre bu "ayrıcalıklı" yaklaşımlar Türk ulus-devlet oluşumunda engel teşkil eden faaliyetlerdir ve dolayısıyla Lozan ile "kazanılmış" olan haklar uygulanmamalı ve sadece kağıt üzerinde durmaya devam etmelidir.⁴⁰ Nitekim gayrimüslim azınlıkların, ulus-devlet tahayyülünde, Müslüman "Türk" vatandaşlarla eşit haklar altında yaşamaları olanaksız bir hâl almıştır. Kamu kesiminde istihdam kısıtlaması, Tek Parti döneminde yedek subay olarak askerlik hizmetini yapmaktan alıkonmaları ve 1942 yılında uygulanan Varlık Vergisi'ne tâbi tutulmaları bunun en başlıca örneklerindedir. Dolayısıyla, kağıt üzerinde eşitliğe vurgu yapılmış olsa da, mülksüzleştirme yoluyla gayrimüslim azınlıklar, "Türk" olmaktan uzak tutularak, "Müslüman Türk"lerin vatandaşlık kazanımlarından dışlanmışlardır.

Türkiye Hükümeti'nin, azınlık nüfusunu vatandaşlık bağıyla ulus-devlete dahil etme niyeti, uygulamadaki eşitsiz tutumlar yüzünden işlevsiz kalmıştır. Gayrimüslim nüfusun, egemen ulus tarafından, İzmir'in işgali sırasında düşmanla iş birliği yapmış oldukları iddiası, kamuoyunda hain addedilmelerine neden olmuştur. Bu yüzden de "güvenilmez kimseler" olarak nitelendirilmişlerdir. Vatan için "kan dökmemelerinin" yanı sıra, kendileri "Türk" olmaya eş değer, "Müslüman" olarak İslam dinine mensup olmamaları da bir diğer ayrımcılık nedeni olmuştur. "Türk" olmak ve Türk vatandaşı olmak arasındaki açmazı Rıfat Bali şu şekilde belirtmektedir:

"...[G]ayrimüslimleri de kapsamaması arzu edilen 'Türk' kavramı, uygulamada 'Müslüman' ile özdeş anlam taşıyan ve dolayısıyla gayrimüslimleri dışlayan bir kavram haline dönüşecekti. İşte bu nedenlerden ötürü Cumhuriyet'in ilan edilmesine, 1924 Anayasası'nda mevcut olan 'Türkiye Devleti'nin dini İslam'dır' maddesinin 10 Nisan 1928 tarihinde kaldırılmasına, azınlıkların Türkleşmeleri halinde yurttaş kabul edilecekleri vaatleri ve azınlıkların Türkleşme gayretlerine rağmen

---

⁴⁰ Rıfat N. Bali, *'Azınlıkları Türkleştirme Meselesi' Ne idi? Ne Değildi?* (İstanbul: Libra, 2014), 30.

gayrimüslimler ne Devlet, ne toplum, ne de kültür ve siyaset aleminin önderleri tarafından ‘Türk’ olarak kabul edileceklerdi.”⁴¹

Yukarıda bahsedildiği gibi, İzmir’in işgali ve mütareke yıllarından gelen, azınlıkların güvenilmez olduğu yönündeki algı, cumhuriyet döneminin ilk yıllarında da hâlâ çok etkiliydi. Fakat çok partili dönemin başlamasıyla, siyasi partilerin oy kaygısı gütmesine bağlı olarak bir süreliğine görece ılımlı gelişmelerin yaşandığı söylenebilir. İstanbul’da yoğunlaşan azınlık gruplar, milletvekili seçimlerinde kendi adaylıklarını koyarak azınlık oylarının belli partilere yönlendirilmesini mümkün kılmışlardır. Hatta tek parti döneminde azınlık karşıtı bir siyaset hüküm süregelmişken, çok partili döneme geçildiğinde CHP bile çoğulcu yaklaşıma yakın durmaya çalışan, görece ılımlı bir tutum sergilemiştir.

1915 Ermeni kırımı ve onu takip eden yıllarda, 1934 Trakya olayları, 1942 yılında uygulanan Varlık Vergisi, 6-7 Eylül, Vatandaş Türkçe Konuş Kampanyası, azınlık vakıflarının mal edinmemesi, 20 kura askerlik gibi çeşitli ayrımcı uygulamalar ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel anlamda güçsüzleştirme ve pasifize etme amacı taşımaktadırlar. Dolayısıyla homojenleşmiş, “yerli ve milli” bir toplum hedeflenmiştir. Kültürel alanda Türkleştirme çalışmalarının en yoğun olduğu yer ise, Osmanlı Dönemi’nden kalan ve istenmeyen azınlıkların yaşadığı İstanbul’dur. Özellikle “Vatandaş Türkçe konuş” kampanyası, ulus-devlet inşasının tek dil talebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkçe konuşmaya teşvik edilerek azınlıklar üzerinde kurulan tahakküm 1928 yılında başlamış ve 1960’lı yıllara kadar belli biçimlerde etkisini göstermiştir. 1937 yılında bazı belediyelerin Türkçe dışında bir dil konuşulmasını yasaklaması üzerine başlayan uygulama, yalnızca gayrimüslim azınlıkları değil, Türkiye’ye göç eden muhacirleri de kapsamaktadır. Azınlıklara yönelik bu ayrımcı politika, siyasi iktidarın baskısı altında olmadan “yalnızca istedikleri zaman” Türkçe konuşabilecekleri şeklinde dillenmiştir. Ancak, azınlıklardan

---

⁴¹ A.g.e., 32.

kamuya açık alanlarda yalnızca Türkçe konuşmaları beklenmektedir.⁴² Buradaki esas amaç Türkiye Devleti'nin resmi dili olan "Türkçe", amaç olmaktan ziyade, ulus-devlete uyum sürecinde kullanılan bir araç durumuna gelmiştir. Rıfat Bali, azınlıklara Türkçe konuşmaları yönünde yapılan baskının yanı sıra, daha da kabul edilemez olanın, şiddet içeren yaklaşımlar olduğunu söyler. Zaman tanınmadan, hemen gerçekleşmesi beklenen değişiklikler olmayınca taciz ve şiddet içeren olaylar ve baskılar ortaya çıkmıştır.⁴³

Söz konusu düzenlemelerden bir tanesi de, bu çalışmanın konusunu oluşturan iskân uygulamalarıdır. İskân, mübadele, yerinden edilme, tehcir vs. gibi "düzenlemeler" nüfusun etnik ve dini kimlik yapısı üzerinde siyasi sonuçlar doğurmaktadır. Erik Jan Zürcher, 1850 ve 1950 yılları arasında geçen yüzyılı, "Avrupa'da demografi mühendisliği asrı"⁴⁴ şeklinde tanımlamaktadır. Zürcher'in yaptığı tanım; o dönemde geniş insan kitlelerinin ve daha üst kuşaklarının, yıllarca üzerinde yaşamış oldukları coğrafyalardan kovulduklarını, sürüldüklerini, iskân edildiklerini ve hatta aynı coğrafyalar üzerinde katledildiklerinin altını çizmektedir. Zürcher, Osmanlı'nın son dönemi ile Cumhuriyet döneminde yaşananları ise, "Avrupa'da demografi mühendisliği asrı" diye tanımladığı döneme benzetmektedir.⁴⁵

Sonuç olarak, her toplumun kendi toplumsal düzeni içerisinde yaşatmaya çalıştığı milliyetçilik algısı farklılıklar göstermektedir. Milliyetçilik kavramı yalnızca etnik kimliğin benzeşmesi anlamını taşımaz. Dolayısıyla milliyetçilik tanımları ve milliyetçiliğin toplumsal düzen içindeki algılanış biçimleri de değişiklik gösterebilir. Kimi zaman kültürel bir teklik içerirken, kimi zaman "saf kan" bir olgu olarak tartışılabilir. Azınlıkların bir devlet altında tanınmaları, o devletin milliyetçilik ideolojisinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu konudaki devlet politikaları; milliyetçilik tanımlarının, toplumsal algı ve pratiklerinin belirleyici en önemli dinamiklerindedir.

---

⁴² A.g.e., 147.

⁴³ A.g.e., 147.

⁴⁴ Erik Jan Zürcher, "Giriş: Demografi Mühendisliği ve Modern Türkiye'nin Doğuşu" *İmparatorluktan Cumhuriyete Türkiye'de Etnik Çatışma* Der. Erik Jan Zürcher (İstanbul: İletişim, 2005), 9.

⁴⁵ A.g.e., 9.

Günümüz Türkiye’inde hâlâ nefret söylemleri üzerine kurulu, ana akım medya, iktidar söylemleri ve pasif muhalefet düzeni, azınlıklar üzerinde yoğun baskısını sürdürmektedir. Sonuç olarak ulus-devletin inşa sürecinde gerçekleştirilen Türkleştirme politikaları, sosyal, iktisadi ve kamusal hayatın hemen her noktasına nüfus etmiş ve Yeni Türkiye Cumhuriyeti’ne mensup her bir bireyin “tanınma” koşulunu oluşturmuştur.

1.3. İskân Kurumu, 1934 İskân Kanunu, Değişen İskân Politikaları ve Devlet- Toprak İlişkisi

İskân, en kapsayıcı özelliğiyle beşeri bir yerleşmeyi ifade etmektedir.⁴⁶ İskân politikaları, insan topluluklarının yer değiştirme hareketleriyle doğrudan ilişkili olduğu için devletlerin siyasi süreçlerine de etki etmektedir. Dolayısıyla iskân, toplulukların gündelik ve sosyal yaşantılarıyla doğrudan bağlantılı olmakla birlikte, aynı zamanda siyasi bir olgudur. Toplumsal yapıların oluşmasında, gelişip, dönüşmesinde bireysel ya da kitlesel yer değiştirme hareketleri büyük bir etki alanını oluşturmaktadır. Bu nedenle iskân kavramı, yaşamlarını bireysel ya da toplu idame ettirecek, kırsalda veya şehirleşmenin olduğu bir mekâna yerleşmeden çok daha geniş ve kapsamlı bir anlama sahiptir.⁴⁷ Dolayısıyla toplu hâlde gerçekleştirilen yer değiştirmenin olduğu yerde, popülasyonun yanı sıra sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasi dinamikler de dönüşüm gösterecektir. “Yerleşme” kavramı ise *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*’ndeki tanımından yola çıkarak şu şekilde ifade edilmiştir:

“...[B]ir toplumsal kümenin ya da kalabalık bir nüfus topluluğunun, yaşamak aynı zamanda da ekonomik etkinliklerini sürdürebilmek için belirli bir yeri seçmeleri eylemi olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım dolayısıyla da söz konusu amaçlarla seçilip yerleşilen kent, kasaba, köy ya da daha küçük bir yer anlamlarına da gelmektedir.”⁴⁸

⁴⁶ Canan Emek İnan, “Türkiye’de İskân Siyaseti: İskâna Yönelik Örgütsel Yapı Üzerinden Bir İnceleme”, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, s.22 (2014), 83.

⁴⁷ A.g.e., 83.

⁴⁸ Keleş, a.g.e., 140.

İskân kavramı ise siyasi yönü ağır basan ve devletlerin siyasi çıkarlarını gözetilen bir kavram olarak uygulanmaktadır. Canan Emek İnan'ın, Türkiye'deki iskân siyasetini ele aldığı çalışmasında belirttiğine göre ise:

“İskân; insan, doğa ve mekân üçlüsünün bütünleşmesi ile başlayan toplumsal yaşama dönüş evreleri ile büyüyerek, toplumsal mekânı da kurmuş olan dinamik bir olgudur. Bu sürecin özündeki amaç sadece yerleşme olmayıp, içerisinde daha iyi bir yaşam çabası, uygarlaşma ve çevreyi geliştirme niteliklerini de barındırmaktadır.”⁴⁹

Fakat İnan'ın belirttiği daha iyi bir yaşam çabası ve çevreyi geliştirme gayesi, siyasi iktidarların iskânı uygulama biçimleri teoride ve pratikte farklı şekillerde gerçekleşebilmektedir. Uygulamadaki farklılıklar, İmroz'da yaşanan göç hareketleri üzerinden çalışmanın ilerleyen bölümlerinde tartışılacaktır. *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*'ndeki iskân tanımı ise Türkçe anlamı olan “yerleştirim” kelimesi üzerinden yapılmıştır: “Özellikle hükümetlerce uygulanan yöneltiller sonucunda yerinden, yurdundan, barkından edilen bireylerin ve ailelerin yeni yerleşim yerine taşınmaları, oralarda konutlandırılıp, çalışma olanaklarına kavuşturulmaları”⁵⁰ şeklinde belirtilmiştir.

Bireyin ya da bir topluluğun yer değiştirmesi ile meydana gelecek en belirgin değişiklik, gelinen yerden yerleşilen yere doğru bir kültür akışı olmasıdır. Ancak çok kültürlü toplumların yaşadığı coğrafyalarda bu akış hızlı ve kolay biçimde gerçekleşmemektedir. İnsanların hayatta kalma mücadelelerinin getirmiş olduğu, üretim faaliyetleri, gündelik yaşam pratikleri gibi dinamikler, yer değişikliğine tâbi olan ya da yer değişikliği zorunlu kılınan bireylerin ya da insan kitlelerinin, geldikleri yer ile yerleştirildikleri yer arasında büyük çapta farklılık gösterebilmektedir. Dolayısıyla, ekonomik ve politik düzlemde bir takım dönüşümlerin yaşanması kaçınılmaz olacaktır.

Modern Türkiye'deki iskân siyasetinin geçmişi, Cumhuriyet'in ilk yıllarında başlayan iskân uygulamaları ve hatta Balkan Savaşları'ndan itibaren, Türkiye ve Yunanistan halkları arasındaki Nüfus Mübadelesine ilişkin düzenlenen

---

⁴⁹ İnan, a.g.e., 84.

⁵⁰ Keleş, a.g.e., 140.

protokolün imzalanmasına kadar uzanmaktadır. Yeni kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte gerçekleştirilen tüm yeniden yerleştirme ve göç politikalarının da devletin sistemli uyguladığı, zor kullanma araçlarından biri olduğu söylenebilir. Burada sistemli uygulamadan kast edilen bir “bilinç” doğrultusunda uygulandığı anlamını taşımamaktadır. Türkiye’deki iskân politikaları üzerinde çalışan Sema Erder ise devletin zor kullanma araçlarından biri olan iskân politikalarını “arkaik” bir kurum olarak tanımlamaktadır.⁵¹ İskân kurumunun, Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki “ideal toplum” tasarısının gerçekleşmesinde büyük bir rol oynadığı söylenebilir. Cumhuriyet’in kurucu kadrolarının, iskân kurumuna verdiği önem, 1923 yılında, İmar ve İskân Kanunu’nun çıkarılmasıyla Mübadele, İmar ve İskân Vekâlet’inin oluşturulmasından ve vekaletin başına Mustafa Necati gibi Mustafa Kemal’e yakın bir şahsiyetin getirilmesinden anlaşılmaktadır.⁵²

14 Haziran 1934 tarihinde çıkarılan 2510 sayılı iskân kanunu ve onu takip eden yıllarda yeniden düzenlenen- 1934-1950 yılları arasında yirmi beş kez, 1950-1990 yılları arasında on beş kez ve 1990’dan 5543 sayılı yeni iskân kanununun çıkarıldığı 2011 yılları arasında üç kez olmak üzere toplamda kırk üç kez değiştirilmiştir.⁵³

İskân yasalarının, ulus-devletlerin yönetim mekanizmalarında nasıl konumlandıkları ve işleyişleri konunun en başında irdelenmesi gereken bir girizgah niteliğinde düşünülmelidir. Canan Emek İnan, Türkiye’deki göç politikaları üzerinden İskân Kanunu’nu incelediği çalışmasında, 2510 sayılı Kanunu’nun gerekçesinde Osmanlı Devleti’nin iskân politikasını şu şekilde analiz etmektedir:

“...Osmanlı Hükümeti’nin üç asırdan beri anavatana göç eden muhacirleri sistemli bir iskân politikasına tutmadığı ileri sürülmektedir. Osmanlı Devleti’nin, muhacirleri iskân ederken onları Türk kültürü içerisinde kaynaştıramamasından ve Türkçeyi

---

⁵¹ Sema Erder, *Zorla Yerleştirmeden Yerinden Etmeye Türkiye’de Değişen İskân Politikaları* (İstanbul: İletişim, 2018), 7.

⁵² A.g.e., 76.

⁵³ A.g.e., 206.

anadil olarak benimsetmeye çalışmamasından şikayet edilmekte ve bu durumun sonuçları değerlendirilmektedir.”⁵⁴

2510 sayılı İskân Kanunu'nun, “Türkleştirme” politikası izlediği, kanunun 1. ve 2. maddelerinde görülmektedir. İskân Kanunu'nun 1. maddesi: “Türkiye[']de Türk kültürüne bağlılık dolay[ısıyla] nüfus oturuş ve yayılışının, bu kanuna uygun olarak, İcra Vekillerince yapılacak bir programa göre, düzeltilmesi Dahiliye Vekilliğine verilmiştir.”⁵⁵ Kanunun 2. maddesi ise Türkiye'yi iskân olunacak mıntıkaya göre üçe ayırmıştır:

“Dahiliye Vekilliğince yapılıp İcra Vekilleri Heyetince tasdik olunacak haritaya göre Türkiye, iskân bakımından üç nevi mıntıkaya ayrılır. Bir numaralı mıntıklar: Türk kültürlü nüfusunun tekâsüfü [devamlılık] istenilen yerlerdir. İki numaralı mıntıklar: Türk kültürüne temsili istenilen nüfusun nakil ve iskânına ayrılan yerlerdir. Üç numaralı mıntıklar: Yer, sıhhat, iktisat, kültür, siyaset, askerlik ve inzibat sebep[leriyle] boşaltılması istenilen ve iskân ve ikamet yasak edilen yerlerdir. Yukarıda yazılan mıntıklarının tasdikli haritasında, zamanla çıkacak ihtiyaca göre değişiklikler yapılması Dahiliye Vekilliğinin teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyeti kararına bağlıdır.”⁵⁶

2510 sayılı Kanunun, yalnızca ilk iki maddesinden dahi, egemen ulusun varlığını görünür yapan ve iktidarını pekiştiren, tek tipçi bir proje olduğu çıkarımı yapılabilir. Aynı şekilde kanunun 9. maddesinde “Türk kültürüne bağlı olmayan ve gezici çingeneler” diye tabir edilen nüfus için şu ifadeler kullanılmıştır:

“...[T]oplu olmamak üzere kasabalara ve serpiştirme sureti[yle] Türk kültürlü köylere dağıtıp yerleştirme[ye]; casuslukları sezilenleri sınır boylarından uzaklaştırma[ya] ve ecnebi tebaası gezginci çingeneleri ve Türk kültürüne bağlı olm[a]yan göçebeleri milli sınırlar dışına çıkarma[y]a Dahiliye Vekili salahi yetlidir (yetkilidir).”⁵⁷

⁵⁴ Canan Emek İnan, “Türkiye’ Göç Politikaları: İskân Kanunları Üzerinden Bir İnceleme”, **Göç Araştırmaları Dergisi**, s.3 (2016): 24.

⁵⁵ 2510 sayılı İskân Kanunu, Madde 1.

<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2733.pdf> (Son Erişim: 19.08.2018)

⁵⁶ 2510 sayılı İskân Kanunu, Madde 2.

<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2733.pdf> (Son Erişim: 19.08.2018)

⁵⁷ 2510 sayılı İskân Kanunu, Madde 9.

Kanunun 11. maddesi⁵⁸ ana dili Türkçe olmayanların köy kurma, iş ve sanat gibi alanlarda örgütlenmeleri ve bir işi ve sanatı soydaşlarına aktarmaları konusundaki yasağa atıfta bulunmaktadır. Yine 11. maddenin c bendinde ise “Kasaba ve şehirlerde yerleşen ecnebilerin tutarı belediye sınırı içindeki bütün nüfus tutarının yüzde onunu geçemez ve ayrı mahalle kuramazlar”⁵⁹ ifadesi yer almaktadır. Kanunun Türkleştirme yolundaki politikaları o kadar açıktır ki; hükümet tarafından yerleştirilen nüfusun -Madde 29’da en az 10 yıl şeklinde belirtilmiştir- buldukları yerden ayrılmamaları ve konutlarının satışını resmi olarak yapamamaları bu duruma örnek teşkil etmektedir. Dolayısıyla ulus-devlet gayesiyle ilerleyen devletin, ulusal bütünlüğünü mekân üzerinde sağlayamamak adına duyduğu endişe iskân kanunlarına da yansımıştır. İskân Kanunu’nun içeriğinin yanı sıra uygulama pratiğini de göz ardı etmemek gerekmektedir. Elli iki maddeden oluşan bu kanun yalnızca iç iskânı değil, dışarıdan “Türk kültürüne” uyumlanacak muhacirleri de kapsar. Aynı şekilde Kürt aşiretlerini “serpiştirmek” ve “Türkleştirmek” gibi amaçları da içermektedir.

Türkiye’nin, ulus-devletleşme sürecine bakılırsa, 20. yüzyılın başından itibaren yaşanan zorunlu göçlerin ve yerinden etme politikalarının toplumun homojenleşmesine sebep olduğu bilinmektedir. Ulus-devlet inşa sürecinde gerçekleştirilen iskân uygulamalarının, öncelikle dinî ve etnik anlamda bir “bütünlük” oluşturmaya hizmet ettiği söylenebilir.

Öte yandan, iskân uygulamaları, nüfusun Türkleşmesinden ziyade, toprağın ve sermayenin Türkleşmesini de gündeme getirir. İmrozluların tarım arazilerinin kamulaştırılması ve ardından iskân edilenlere verilmesi bunun en basit örneğidir. Aynı şekilde Türkiye Cumhuriyeti yöneticilerinin, Osmanlı’daki iskân kurumunun işleyiş biçimini devam ettirdiği sonucu çıkarılabilir. Savaş ortamında sarsılmış olan coğrafyalarda, insan ve toprak ilişkisini düzenlemek adına iskân kurumuna başvuran Osmanlı yönetimi, köylüleri toprakta tutmak için gönüllü veya “rastgele” bir biçimde yer değiştirmelerine engel olmak adına, zorunlu göç

⁵⁸ <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2733.pdf> (Son Erişim: 19.08.2018)

⁵⁹ 2510 sayılı İskân Kanunu, Madde 11.

<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2733.pdf> (Son Erişim: 19.08.2018)

uygulamalarını sürdürmüştür. Sema Erder, bu rastgele tutumu şu şekilde yorumlamaktadır: “... [F]arklı etnik ve dinsel cemaatlerin ileri gelenlerini kâh yönetime bağlamak kâh cemaat üyelerinden uzaklaştırmak için ‘başı gövdeden ayırma’ uygulamasını sürdürmüş ve farklı etnik cemaatleri karıştırarak yerleştirmeye de özen göstermiştir.”⁶⁰ Dolayısıyla iskân kurumunun etkileri, zaman ve mekândan bağımsız bir şekilde kendisini sürdürmeye devam etmektedir.

İmroz adasında gerçekleştirilen yerleştirme ve yerinden edilme uygulamalarına bakacak olursak ilk defa 1946 yılında Karadeniz Bölgesi’nden yirmi beş hane İmroz’a yerleştirilmiştir. Bu yirmi beş haneyle Ada’ya Anadolu’dan gelen ilk kitlesel yerleşme hareketi gerçekleşmiştir. İlk toplu yerleşmenin ardından İmroz’da yaşanan göç dalgaları ve kurulan iskân köyleri çalışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Adada oluşturulan bu iskân köyleri için Elif Babül’ün yapmış olduğu çalışmada “işgal köyleri” tabiri yer etmiştir.⁶¹ Nitekim, iskân kurumunun asıl amacı “üretici kılmak” suretiyle yerinden edilen insanların hayatlarını idame ettirebilmelerini sağlayacak konut, arazi ve hayvan vererek yeni bir yere adapte olmaları öngörülen göçmenlerin, getirildikleri coğrafyaya kısa sürede entegre olmalarını sağlamaktır. Fakat İmroz adasında gerçekleşen iskân uygulamaları, birincil olarak getirilen insanların yararına olmaktan ziyade Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kendi siyasi çıkarlarına hizmet etmiştir. İmroz’daki iskân köylerinde, göçmenlerin geçimlerini sağlamak için kendilerine verilen tarım arazileri ve hayvanların üretime elverişsizliği, konutların alt yapı yoksunluğu gibi sorunların ortaya çıkması hükümetin özensiz iskân uygulamasının birer sonucudur. İmroz’un sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasal alanda geçirmiş olduğu dönüşüm; Sema Erder’in iskân kurumunun almış olduğu son hâlini değerlendirdiği sözleri üzerinden düşünülebilir: “...[G]eleneksel iskân kurumu, ‘toprağın bol, emeğin kıt’ olduğu eski dönemden, ‘toprağın kıt, emeğin bol’ olduğu yeni bir evreye girmiş ev toprak ya da emlak dağıtan bir kurum olmaktan çıkmıştır.”⁶² Erder’in iskân kurumu ile

---

⁶⁰ Sema Erder, *Zorla Yerleştirmeden Yerinden Etmeye Türkiye’de Değişen İskân Politikaları* (İstanbul: İletişim, 2018), 78.

⁶¹ Babül, a.g.e., 251.

⁶² Erder, a.g.e., 221.

ilgili çıkarımı aslında tam da İmroz'daki iskân köyleri için yukarıda bahsedilen dönüşümün birebir sonucudur. Ancak daha önce de ifade edildiği gibi iskân kurumu sürekli olarak değişim hâlinindedir. 1960 yılından sonraki süreçte geçirmiş olduğu değişime bakıldığında iskân faaliyetlerinin sınırlandırıldığı, iskân politikasının, kamulaştırma, afet, ve güvenlik gibi nedenlerle “tedbir” gereği uygulandığı görülmektedir. Dolayısıyla, yer değiştirme uygulamaları dönüşümün yaşandığı süreç içerisinde kurumsal anlamda farklılık göstermeye başlamıştır. Örneğin, iskân ve zorunlu göç uygulamaları birbirinden farklı kurumlar gibi bir algı yaratılmışsa da, temelinde devlet politikalarının zor kullanma gücüne rastlanmaktadır. Sema Erder, bu anlamda iskân ve zorunlu göç uygulamalarının kurumsal anlamda ayrık olmalarına atıfta bulunmaktadır. İki kavramın da “benzer bir ruhla” hareket ettiklerini ve iki kurumun da sürdürülmesinin “insanların zorla yerinden sökülmesine dayandığını”⁶³ belirtmektedir.

Yerlerinden edilen insanların, yerleştirildikten sonraki süreçte devlet güvencesi altında olmaları ve devlet desteğinin zorunlu göçe maruz bırakılan bireyler veya kitleler tarafından nasıl algılandığı ise tartışılacak başka bir alanı açmaktadır. Baraj yapımı, kamulaştırma uygulamaları gibi sebeplerle yaşadıkları yerlerden başka bir yere yerleşmek zorunda kalan bireylerin veya kitlelerin devletten aldıkları desteği, bir “hak sahipliği” olarak görmeleri olasıdır. Dolayısıyla yerlerini terk etmek zorunda kalanlar arasında “hak sahibi” olanlar, zarara uğrayan tüm insanların bir kısmını oluşturduğu için üzerinde durulması gereken bir noktadır.⁶⁴

İmroz adasında görülen iskân faaliyetlerinde de olduğu gibi, bir takım kamulaştırma uygulamalarıyla -baraj yapımı, havaalanı, sanayi tesisi vs.- adaya getirilen nüfusun yaşamış olduğu tüm uyum süreçleri ve geçimlerini sağlama şekilleri şu zamana kadar çok önemsenen bir konu olmamıştır. İmroz'daki iskân köylüleri için “cennet gibi yere geldiler”, “geldikleri yerde bunları bulamazlardı”, “devlet bizden çok onlara baktı, ev verdi, arsa verdi, maaş bağladı, arazi verdi” gibi ifadelere sıkça rastlanmaktadır. Dolayısıyla ada nüfusunun bir kısmı, iskânla

---

⁶³ A.g.e., 222.

⁶⁴ A.g.e., 234/235.

adaya getirilenlere “devlet daha ne yapsın?” algısını taşımaktadır. Bu noktada iskân edilen nüfus açısından irdelendiğinde durumun dışarıdan görüldüğü kadar “şen” olmadığı görülür. Adada yaşayan nüfus arasında bitmeyen bu haset, “ilginç bakış açılarını” da beraberinde getirmiştir. Bununla beraber adada yaşanan tüm bu yer değişikliği, kovulmalar, zorunlu göçlerin sonucunda, adada yaşayan nüfusun büyük bir çoğunluğu kendisini “biz adanın yerlisiyiz” şeklinde tanıtmaktadır ve sosyal yaşamlarında da sonradan kurmuş oldukları bu aidiyet duygularından kuvvet bularak kendilerini konumlandırmaktadırlar. Dolayısıyla adaya iskân edilen nüfus profili “özen ile seçilmiş barbar” yaftası ile devletin “Türkleştirme” politikaları arasındaki ince bir çizgidedir. Bu ayrımı yaparken göz ardı edilmemesi gereken esas nokta ise iskân ile gelen birey ya da kitlelerin hükümet politikalarının birer parçası olduklarıdır. Çünkü iskân, sadece ekonomik ve coğrafik bir boyuta sahip değildir. Aynı zamanda sosyolojik boyutta “biz adanın yerlisiyiz” ifadesi aslında, yerinden edilen ve yeni bir yerde var olmaya çalışan nüfusun “ben de buradayım” ifadesinin bir başka yorumudur. Dolayısıyla siyasi iktidarın, asimilasyon ve Türkleştirme politikaları kapsamındaki iskân uygulamalarına bakıldığında, yeri değiştirilmiş olan nüfusun bu politikalardan; kimliklerini yerleştirdikleri yeni mekânlarında korumak adına etkilenmiş oldukları söylenebilir.

1.4. Rum Nüfusunun İmroz’dan Arındırılmasına Yönelik Politikalar: Değişen Kültürel Kimlik ve Kamulaştırma Uygulamaları

1960 yılından sonraki süreçte yaşanan Kıbrıs krizinin etkisi, adalı Rumlara da yansımış ve adaların özerk statüsü işlevini yitirmiştir. Fakat o dönemde, yerel ve merkezi yönetimin uygulamalarına tanık olan İmrozlu Rumların anlatıları, yalnızca genel manzarayı içermektedir. Bu nedenle, Türkiye Hükümeti altında yaşadıkları dönemin, baskıcı ve sindirmeci politikalarının etkisiyle yüzeysel anlatılardan başka tanıklık içeren kaynaklara erişilememektedir.

MGK kararlarını içerdiği ve 1969 yılında dönemin rütbeli bir asker yetkilisi tarafından yazıldığı tahmin edilen “Çok Gizli” ibareli raporda, “İmroz

Politikamızın Ana fikri” başlığı altında, İmroz’daki uygulamaların amacı şu şekilde ifade edilmiştir:

“35 Sayılı Milli Güvenlik kararının incelenmesinden de anlaşılacağı veçhiyle Adanın Türkleştirilmesi ve göçmenlerinin tutunabilmesi için lüzumlu bütün ekonomik sosyal ve manevi şartların hazırlanması ve Rum emellerinin tamamen yok edilmesi için gerekli tedbirlerin alınmasıdır.”⁶⁵

Raporda, “Eritme Programı”⁶⁶ başlığı altında merkezi otorite tarafından gerçekleştirilecek olan tüm Türkleştirme uygulamalarıyla birlikte sivil ve askeri anlamda Türk otoritesinin baskın bir hâle gelmesinin hedeflendiği görülmektedir.

“Türk devletinin, Türk milliyetçilerinin politikası; yerel Rum toplumlari Lozan’dan beri hiç hoş görmedi. Zaman zaman baskılar altında alıp yasaları zor durumlara getirmiştir. 1960’tan sonra Milli Güvenlik Kurulu’nda alınan gizli kararlarla aday Rumlardan boşaltmak[arındırmak] hedefi alındı...”⁶⁷

Aynı raporda, Yunan Hükümeti’nin kendi çıkarları doğrultusunda Türkiye Hükümeti ile kurduğu yakın ilişkilere rağmen, Yunan Hükümeti’nin kiliseler aracılığıyla İmroz’daki Rumlarla irtibata geçtiği belirtilmektedir.

Milliyetçi söylemle yazılan raporda, Yunanistan’ın ve adada yaşamaya devam eden Rumların “kötü niyetli davranışları” olduğu sıkça dile getirilmiştir. Raporda azınlık okullarının yapısıyla ilgili şu ifade yer almaktadır:

“Bu gün İstanbul Ortodoks Patrikliğine Aday olan Meliton Hacidis 15 sene İmroz adasında kalarak münfesih D.P. [Demokrat Parti] zamanındaki iktidara türlü yollardan yaklaşarak 1954 yılında 5713 sayılı kanunu çıkarttırmayı başarmış ve böylelikle özel Rum okullarını en modern şekillerde açmakla beraber, Yunanistan’da özel olarak yetiştirilen öğretmenleri de mütevellî heyetleri marifetiyle tayin ettirmiştir.”⁶⁸

İmroz’da eğitim vermekte olan azınlık okulları için kullanılan ifade daha da çarpıcıdır. “Bu okullar kreşler, spor tesisleri, müsamere salonları ve değerli ders

---

⁶⁵ Bkz. Ek I.

⁶⁶ Yunan kaynaklarında hükümetin Rumları adadan göndermeye yönelik politikaları “Eritme Programı” şeklinde anılır, ayrıca adalı Rumlar da bu şekilde ifade etmektedirler.

⁶⁷ M.B. (Kişisel İletişim, 29 Eylül 2018).

⁶⁸ Bkz. Ek I.

araçlarıyla görünüşte mükemmel birer öğrenim yuvası, ama esastan birer fesat ocağı haline getirilmiştir.”⁶⁹

1963 yılı itibariyle merkezi yönetimin, İmroz’da yaşayan Rumlara yönelik tutumunun ardında, hükümetin azınlıklar üzerindeki genel politikası da etkili olmuştur. Çok partili hayata geçilmesiyle birlikte siyasiler arasında yaşanan oy kaygısı, azınlıklarla görece iyi ilişkiler kuran bir politika izlemeyi zorunlu kılmıştır. 1960 darbesi ve Demokrat Parti’nin ardından İmroz’da da izlenen ılımlı sayılabilecek bu politika, Şeraffettin Türkmen’in adaya Kaymakam olarak atanmasıyla son bulmuştur. Türkmen’in adaya gelişiyle birlikte Rumlar için büyük önem taşıyan Paskalya ayinlerinde kiliselerin dışına çıkmaları yasaklanmıştır. Bunun üzerine, Türkmen’in yasak emrine aldırış etmeyen Metropolit hakkında açılan dava, İmroz’da değişen siyasi iklimi açıkça ortaya koyar niteliktedir.⁷⁰ Dolayısıyla, 1964 yılında İstanbul’da Rum vatandaşlara yönelik uygulanan politikalardan - 20 kg ve 20 Dolar olarak anılan İstanbul Rum sürgünleri- İmroz’da yaşayan Rumlar da etkilenmiştir. Atina İmrozlular Derneği Başkanı olarak, İmroz’daki eğitim süreci hakkında çalışmalar yürütmüş olan Dereköy’lü M.B., 1960’lı yıllarda başlayan dönemi şu şekilde aktarmıştır:

“1960 [yılında] Türkiye’de birinci askeri cunta diyelim, hükümeti diyelim, iktidara gelip ve azınlıklara karşı yeni kanunlar ve yasalar getiriyor. Kıbrıs meselesinin ardından 1964’[te] adada yasaklar ve korku içinde bir politika uygulanıp, amaçları ise bu yerel toplumu sürükleyip yok etmek amacıyla uygulanır. İlk önce okullarımızı kamulaştırır ve Rum öğretmenlerimizi işlerinden atıp, Rumca dersleri yasaklanır. Ondan sonra bütün arazilerimizi-tarlalarımızı, yaz evlerimizi kamulaştırılıp iskân politikaları uyguladılar.”⁷¹

Esasında azınlık okullarıyla ilgili engellemeler, adalı Rumların ilk kez 1960’lı yıllarda gündemlerine gelen bir konu değildir. Daha sonraki başlıklarda da ifade edileceği gibi, Türkiye Hükümeti, Lozan’ın hemen ardından yaşanan süreçte azınlıklara, tanınan eğitim haklarının içeriğini kısıtlama yoluna gitmiştir. O

---

⁶⁹ Bkz. Ek I.

⁷⁰ <https://m.bianet.org/biamag/azinliklar/160560-imroz-dan-gokceada-ya-giderken-1964-te-ne-oldu> (Son Erişim: 21.03.2018)

⁷¹ M.B. (Kişisel İletişim, 6 Eylül 2018).

dönemde, Yunanistan'ın önce faşist İtalya ve ardından Nazi Almanyası'nın saldırısına uğramasıyla, Türkiye ile olan sınırları kapanmıştır. Böylece, İkinci Dünya Savaşı'nın Yunanistan üzerinde yarattığı krizden faydalanan Türk Hükümeti'nin, İmroz'daki köy okullarının işleyişine müdahale etmesi kolaylaşmıştır. Çanakkale Valisi, 1927'de çıkarılan 1151 sayılı İmroz ve Tenedos Kazaları için "Mahalli İdareler Kanununu" öne sürerek, 1945 yılının Kasım ayında, derslerin Türkçe okutulması gerekliliğini gündeme getirmiştir. İmrozluların ve köy muhtarlarının müdahalesi sonucu, Çanakkale milletvekilleri de devreye girerek Çanakkale Valiliği'nin bu kararı durdurulmuştur.⁷² Tek parti dönemini takip eden 1950'li ve 1960'lı yıllarda Demokrat Parti'nin (DP) iktidara gelmesiyle birlikte iki ülke arasındaki soğuk ilişkiler görece yumuşamış ve "Türk-Yunan dostluğu" biçiminde tanımlanan süreç doğrultusunda kısıtlamalar kısmen azaltılmıştır. Söz konusu kısıtlamaların azalmasıyla birlikte, İmroz'da kültür derneklerinin ve spor kulüplerinin kurulması ve hatta *İmroz Dergisi*'nin çıkarılması 1947-1955 yılları arasında devam etmiştir. DP döneminde olumlu gelişmelerin artış göstermesiyle birlikte, İmroz'da yaşayan yerli Rum halkı on yıl kadar daha adadaki nüfusunu muhafaza edebilmiştir.⁷³

1950'li ve 1960'lı yıllarda, geçici de olsa yukarıda bahsedilen olumlu gelişmeler, 1960'lı yılların ikinci yarısına doğru, Metropolit Meliton'un Patrikhane'ye yazmış olduğu not ile birlikte, İmroz'da olumsuz bir hava oluşmaya başlamıştır. Meliton'un notu şu şekildedir:

"İlgililere bildirilir ki İmroz'un eğitim birimindeki bir devlet memurunun bizim öğretmene sızdırdığı bilgiye göre buradaki resmi makamlar yüksek devlet makamlarına öneride bulunup ve 1151 [sayılı] kanununun 14. Maddesi'nin yeniden uygulamaya geçilip okullarımızın devlet okullarına dönüştürüleceğini söyledi."⁷⁴

Daha sonra ise çocuklarının eğitimlerine devam edebilmeleri için, imkânı olan aileler İstanbul'a veya Yunanistan'a gitmek zorunda kalmışlardır. Ekonomik

⁷² Makis Boutaras, "İmroz'un Eğitim Serüveni", *İmroz Rumlari* içinde, Haz. Feryal Tansuğ, (İstanbul: Heyamola, 2012), 137.

⁷³ A.g.e., 138.

⁷⁴ Metropolit Meliton'un 30 Ağustos 1960 tarihli notu. Glikli ilkokulu müdürü Yeoryios Sguromallis'e bilgileri ortaya çıkardı. Makis Boutaras Arşivi. Aktaran: A.g.e., 146.

yoksunluk, İstanbul'da hayat kurmanın zorluğu gibi sebeplerle adadan ayrılamayan aileler ise çocuklarını İstanbul'daki okullara göndermişler ve öğrenim gören çocukları için “nöbetçi ebeveynlik” sistemi geliştirerek, dönüşümlü olarak İstanbul'da yaşamışlardır.⁷⁵

1961 yılında adaya ziyarette bulunan dönemin Genel Kurmay Başkanı Cevdet Sunay'ın, gözlemlediği “olumsuz hava” üzerine ilgili bakanlıklar tarafından adadaki Rum azınlığa yönelik yeni bir çalışma başlatılmış ve 17 Mart 1964 tarihinde MGK'dan 35 sayılı kanun çıkartılarak adada “gerekli görülen” uygulamalar planlanmıştır. Söz konusu MGK kararlarının yer aldığı iddia edilen raporda, adaya ve Rumlara dair 1970 yılına kadar yaşanan süreçteki hükümet politikalarından bahsedilmiştir. Bakanlıklar bazında yapılması planlananlardan, “alınacak tedbirler” diye bahsedilmiştir. Raporda ayrıca İmroz'un kısa tarihçesine ve isimleri açıkça belirtilerek hedef gösterilen Rumlara da yer verilmiştir. İmroz'da yaşayıp, Yunanistan ile bağlantılı olduğu düşünülen kişiler hakkındaki bilgiler; “adı soyadı”, “işi” ve “düşünceler” şeklinde üç başlıkta toplanmıştır ve “düşünceler” kısmında; “Müthiş Türk düşmanı ve Yunanistan'la daima irtibatı vardır.”, “Ruhban okulu mezunudur”, “Mallarını tasfiye etmekle meşgul, yakında kaçacağı anlaşılmaktadır.” gibi ibareler yer almaktadır.⁷⁶

Yedi madde şeklinde uygulanması öngörülen “tedbirler” ise raporda şu başlıklar altında yer almıştır:

“ Buna göre;

1. Adaların Kadastrosunun yapılması,
2. Kültürlü ve yüksek tahsilli bir müftü tayini
3. Modern camiinin inşası.
4. Açık Tarım Cezaevi tesisi
5. Devlet Üretim Çiftliği kurulması
6. Yatılı ilk öğretmen okulu yapımı

---

⁷⁵ https://www.academia.edu/11996484/SEVG%C4%B0_HAL%C4%B0ME_%C3%96Z%C3%87_EL%C4%B0K_YAZDI..._R%C3%9CZGARLI_ADANIN_ES%C4%B0R_RUMLARI_B%C4%B0R_G%C3%9CN_%C3%87EK%C4%B0P_G%C4%B0TT%C4%B0LER

(Son Erişim: 15.03.2018)

⁷⁶ Bkz. Ek I.

7. Bir Jandarma Er Eğitim Taburunun intikali planlanmıştır.”⁷⁷

Tüm bu maddelerde yer alan kurumlar için istimlak çalışmaları başlatılmış, akabinde ise merkezi yönetim, ilk olarak Karadeniz’den getirilen ailelerin adaya yerleştirilmesiyle demografik bir dönüşüm yaratma politikası izlemiştir. Rum derneklerinin gelir ve giderlerinin sıkça denetim altında tutulması ise, Rumlara ekonomik açıdan yapılan başka bir darbedir. Öte yandan, adalı Rumlar, 1970’li yılların başından itibaren İmroz’un askeri güvenlik bölgesi statüsü kapsamında kendi topraklarına Çanakkale Valiliği’nden alınan özel bir izinle girmekteydiler. Bu durum 1993 yılında, 1980 darbesinden ve Turgut Özal Hükümeti kapsamında sivilleşmeye yönelik atılan adımlardan etkilenen adanın, askeri güvenlik bölgesinden çıkarılması ve Turizm bölgesi olarak değiştirilmesiyle son bulmuştur.⁷⁸

İmroz’da, 17 Eylül 1965 tarihinde 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu’nun 2. maddesi gereğince, “yabancı kökten gelme” yer adlarının, Türkçe adlarla değiştirilme kararı alınmıştır.⁷⁹ Bunun yanı sıra, 29 Temmuz 1970 tarihli 8479 sayılı Bakanlar Kurulu kararnamesiyle İmroz ismi Gökçeada olarak değiştirilmiştir.⁸⁰ İmroz literatüründe, adanın orijinal ismi hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamamaktadır. Fakat yazılı kaynaklardan anlaşıldığı kadarıyla Yunanca’da *Ιμβρος*, Helen öncesi döneme dayanmaktadır. Türkçe’de ise *Imbros* veya *Imvros* şeklinde yazılarak kullanılmıştır.⁸¹ İmrozlu M.B. ise adanın isminin değiştirilmesine yönelik düşüncelerini şu şekilde açıklamaktadır:

“Imvros! doğrusu bu, IMVROS, ama Türkler söyleyemeyince İmroz deniliyor, neyse benim memleketim olduğunu hiç bir zaman unutmamışım, kendimin Imvroslu olduğunu her zaman söylerim, çünkü bizim doğduğumuz yıllarda adanın ismi IMVROS’tu. 1970’te Korutürk’ün bir kararıyla Gökçeada’ya çevrildi.”⁸²

⁷⁷ Bkz. Ek I.

⁷⁸ Münüsoğlu, a.g.e., 204.

⁷⁹ Bkz. Ek II. BCA, 30-11-1-0/ 314-27-14, Çanakkale’ye Bağlı Bozcaada ve İmroz İlçelerinde Bulunan Bazı Yer Adlarının Değişmesi, (17.09.1965).

⁸⁰ 8479 sayılı Kararnameye ulaşılamamaktadır. Ancak İmroz Literatüründe söz konusu kararnameye sıkça atıfta bulunulmuştur.

⁸¹ Feryal Tansuğ, *Osmanlı’nın Son Döneminde Adalı Rumlar İmroz- Limni- Semadirek- Taşöz* (İstanbul: Pan, 2017), 24.

⁸² M.B. (Kişisel İletişim, 29 Eylül 2018).

Türkiye Hükümeti 35 sayılı kanun kapsamında Rumlara ait olan, adanın en verimli denilebilecek tarım arazilerine el koyarak, 1964 yılı itibariyle devlet kurumlarının inşa edilebilmesi için “kamulaştırma” adı altında iktisadi anlamda “Türkleşmenin” temellerini atmıştır.

1964 yılında, 1.690.053 metrekarelik zeytin ve dut ağaçlarının bulunduğu alan istimlak edilerek, Çanakkale’den 116. Alay’ın 1. Taburu yerleştirilmiştir.⁸³ 1966 yılında, Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü’ne bağlı olarak, adanın en verimli tarım arazileri ve zeytinlikleri içeren, toplamda 13.444 dekarlık bir alanın kamulaştırılmasıyla Üretme Çiftliği kurulmuştur.⁸⁴ Böylece, binlerce zeytin ağacı Rum çiftçilerin elinden alınmıştır. Devlet Üretme Çiftliğinde oluşan istihdam alanı, Müslüman nüfusun Anadolu coğrafyasından göç ettirilmeleri üzerinde de etkili olmuştur. Aynı yıl içerisinde, İmroz’daki Rum Ortaokulu’nun kamulaştırılmasıyla, Gökçeada Yetiştirme Yurdu kurulmuştur. Yüz çocuğun kalabileceği kapasiteye sahip Yetiştirme Yurdu’nda, 12-18 yaş arası çocukların kalınması sağlanmıştır.⁸⁵ Bir diğer kamulaştırma uygulaması ise, Gökçeada Atatürk Öğretmen Okulu’dur. 1000 öğrenci kapasitesine sahip yatılı okul, 100 dekarlık bir alan üzerinde kurulmuştur. Böylece, Türkiye’nin çeşitli bölgelerinden okumak için gelen öğrenciler, adanın Müslüman nüfus oranını artırmıştır. 1972-1973 öğretim yılına bakıldığında sekiz yüz elli öğrencinin, yedi yüz ellisinin yatılı olduğu anlaşılmaktadır. Yedi yüz elli yatılı öğrencinin, adanın 1970 yılındaki 6591 olan nüfusu için önemli bir oran olduğu söylenebilir. Adada ayrıca 1947 yılında Ziraat Bankası, 1967 yılında İş Bankası ve 1966 yılında da Sümerbank şube açmıştır.⁸⁶

Adanın yerlilerini psikolojik anlamda belki de en çok yıpratana “yenilik” olarak Açık Tarım Cezaevi yapılmıştır. Kurulan Açık Cezaevi ile birlikte köylerde serbestçe dolaşan mahkumlar ortaya çıkmıştır. Tam açık cezaevi hüviyetine sahip bir şekilde işleyeceği öngörülen Açık Tarım Cezaevi, herhangi bir jandarma

---

⁸³ Aysel Aziz, “Gökçeada Üzerine Toplumsal Bir İnceleme” **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, c.29 s.1 (1973): 103.

⁸⁴ A.g.e., 100.

⁸⁵ A.g.e., 101.

⁸⁶ A.g.e., 103.

personeli bulundurulmayarak, sadece savcılar tarafından yönetim altında tutulması kararlaştırılmıştır.⁸⁷ O dönem, cezaevinde infaz memuru olarak görev yapan M.S.'nin anlatısına göre, bakanlık gereğince adaya getirilen hükümlüler için 30-35 tane farklı iş kolu yaratılmıştır. Tarım, hayvancılık, oto tamir, halı dokuma gibi iş kolları bulunan cezaevi, 1973 yılında 1200 mahkum barındırmaktadır.⁸⁸

Gökçeada Tarım Açık Cezaevi, 1965 yılında, Foça Açık Cezaevine bağlı olarak kurulmuştur ve 1968 yılının Mart ayında ise özerkleşmiştir. Adanın verimli topraklara sahip olan güney batısında başlangıçta 22.555 dekar arazi Rumlardan alınarak kamulaştırılmıştır. Günümüzde ise, cezaevi arazisi 22.555 dekardan 16.000 dekara düşürülmüş ve yaklaşık 6.500 dekarlık bir kısmı iskânla gelen Şirinköy göçmenlerine verilmiştir. Tarım Açık Cezaevleri 647 sayılı kanuna göre amaçları hükümlüyü yeniden topluma kazandırmak, meslek öğretmek ve hükümlüyü “devlete yük etmekten kurtarmaktır” şiarıyla kabul görmüş kurumlardır. Ayrıca adından da anlaşılacağı gibi, cezaevindeki mahkumların tarım yaparak ada ekonomisine “katkı” sağlayacağı ve hükümlünün topluma yeniden kazandırılacağına yönelik düşünceler dönemin kaynaklarında vurgulanmıştır.⁸⁹ Ancak İmroz'daki vaziyet, uygulamada pek de bu şekilde gerçekleşmemiştir. Adalıların anlatılarından yola çıkıldığında, taciz ve tecavüz olaylarının önü alınamamıştır. İmrozlu bir Rum olan M.B. cezaevi yıllarını şu şekilde anımsamaktadır:

“...Bu mevkilerde[Rumların istimlak edilen arazileri] açık tarım hapisaneleri kurup, mahkumları serbest bir şekilde bırakıyor. Geceleri köye gelip korkunç ve tehlikeli bir hava yaratıp, köylüler, kadınlar ve kızlar, yaşanamayacak bir atmosferde olan adayı bırakıp gidiyor. Böylece biz de 1967'de İstanbul'a gidiyoruz ve daha sonra Yunanistan'a. Devletin politikaları, Türkleştirme politikaları kapsamında Dereköylüleri ve adanın bütün azınlıklarını 'itip' adadan yok etti.”⁹⁰

⁸⁷ <https://bianet.org/biamag/azinliklar/160560-imroz-dan-gokceada-ya-giderken-1964-te-ne-oldu> (Son Erişim: 21.03.2018)

⁸⁸ M.S. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya).

⁸⁹ Aziz, a.g.e., 97-99.

⁹⁰ M.B. (Kişisel İletişim, 29 Eylül 2018).

Açık Cezaevi için 1969 yılında yazıldığı tahmin edilen raporda şöyle bir yorum yapılmıştır: “Hükümlülerin gerek çalışmaları sırasında, gerekse izinli buldukları sıralarda suç işleme durumları ise pek ender görülmekte olup daha çok hırsızlık gibi suçlar işlenmektedir.”⁹¹ 1973 yılında Şahinkaya’ya iskân kapsamında gelen ve geldiği yıl tarım Açık Cezaevi’nde infaz memuru olarak görev yapmaya başlayan bir görüşmeci ise mahkumlar için şöyle ifadeler kullanmaktadır:

“...Esrarı çekiyorlar, her türlü hap atıyorlar, olay yapıyorlardı, adam kesiyorlardı, birbirlerini öldürüyorlardı. Kaç tane adam birbirini öldürdü mahkumlar arasında. Kavga çıkarıyorlardı.”⁹²

Görüldüğü üzere, İmroz ile ilgili kaynaklar ve anlatılar arasında ciddi farklılıklar mevcuttur. O dönemde adada polis olarak görev yapmakta olan bir memur, mahkumların adaya Uğurlu Limanı’ndan askeri botla gözleri bağlı bir şekilde getirildiğini, mahkumlara “adada istediğinizi yapın ancak burayı terk etmeyin” denilerek gerekli tüm “olanakların” açıkça sunulduğunu belirtmektedir.⁹³

Yukarıdaki satırlarda bahsedilen kamulaştırma uygulamalarıyla verimli tarım arazileri ellerinden alınan İmrozluların, yaşamlarını sürdürebilmek adına hayvancılığa daha çok ağırlık vermek durumunda kaldıkları görülmüştür. Fakat bu durumun üzerine ağaçlandırma çalışmaları yapılacağı ileri sürülerek, çok sayıda alana hayvanların girişi yasaklanmıştır. Ekonomik anlamda çıkmaza sürüklenen adalıkların, temel geçim kaynaklarından biri olan hayvancılıkta da önleri kesilmiştir. İmroz koyununun, ada dışına satışının yasaklanmasıyla birlikte et fiyatları ucuzlatılmış, böylece ekonomik anlamda bir kez daha çöküş yaşamalarına neden olunmuştur. Öte yandan, balıkçılık faaliyetiyle uğraşan İmrozluların “çevresel nedenler”⁹⁴ gerekçesiyle ekonomik kaynakları

---

⁹¹ Aziz, a.g.e., 99.

⁹² M.S. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya)

⁹³ İsminin Paylaşılmasını İstemeyen Emekli Polis Memuru.

⁹⁴ Andreas Gross, “Gökçeada (Imbros) and Bozcaada (Tenedos): preserving the bicultural character of the two Turkish islands as a model for co-operation between Turkey and Greece in the interest of the people concerned”, **Report Committee on Legal Affairs and Human Rights**, 6 June 2008, 7/8.

http://www.globalislands.net/userfiles/Turkey1.pdf?fbclid=IwAR3Uge128L_KZ8H00JpJCUc-CG7w4yqNsePAwgDxYyqgWNRgrXjqpUw1D6k (Son Erişim: 15.09.2018).

sınırlandırılmıştır. Adaya, Türkiye'nin birbirinden olabildiğince alakasız bölgelerinden insanların göç ettirilmesi de adanın geçim kaynaklarının yok olmasında önemli bir faktördür.

Tüm yukarıda bahsedilenlerin yanı sıra, 1974 yılında Kıbrıs harekatiyle birlikte Rumların adayı terk etmesi hızlanmıştır. Öyle ki, adalıların anlatılarında, İmroz'daki durumun bir gecede değiştiği, asker ve cezaevindeki mahkumların zorbalığı, baskısı hatta tecavüz olayları yer bulmaktadır.⁹⁵ Dolayısıyla, İmroz Rumlarının adadan kaçışları, 1964 yılındaki ilk büyük nüfus kaybından sonra, 1974 Kıbrıs hareketinin da etkisiyle 1980'li yıllara kadar devam etmiştir.

Basın yoluyla da, İmroz'da yaşanan olaylar desteklenmiştir. Rumların, adada yıllardır süregelen yaşamları ve geçim kaynakları üzerinden karalama kampanyaları ortaya çıkmıştır.⁹⁶ “İmroz ve Bozcaada'da Rumlar silahlanıyordu”, “Zaten Yunanistan bu iki adayı talep etmekteydi”, “Yakın zamana kadar Rumlar İmroz'u kaçakçılık merkezi yapmışlardı”, “Rumlar İmroz adasını ikinci bir Kıbrıs yapmaya çalışıyorlardı” ve söz konusu basın haberlerinde, Batı Trakya'daki Müslümanlara yapılan baskılar üzerinde durularak, Türkiye'nin Yunanistan karşısında sahip olduğu kozların altı çizilmekteydi. Dolayısıyla, yalnızca basın yoluyla İmroz'daki gelişmelerden haberdar olan insanlar, adada gerçekte yaşananlardan bihaber biçimde yaşamlarına devam edip, nefret söylemleriyle Türkiye'de yaşayan azınlıklara karşı kışkırtılmaktadır.

Gazeteci Celal Başlangıç, *Radikal* gazetesine yazdığı “Bir yok oluş öyküsü: Gökçeada” başlıklı yazısında, adada yaşamış olduğu tanıklığı şu şekilde anlatmıştır:

“...Gökçeada'ya ‘Gül Gibi Geçinenler’in röportajını yapmaya gittiğimde karşılaştığım üst düzey bir resmi yetkili büyük sevinçle, ‘Çok şükür 741 tane kaldı’ dedi. Bunun ne anlama geldiğini çok kısa bir süre sonra öğrendim. Adada son kalan yaşlı Rumlardan biri daha ölmüştü. Resmi görevli buna seviniyordu. Kanımın çekildiğini hissettim.”⁹⁷

⁹⁵ Giorgos Tsimouris'nin bu üç ayrı grup için kullandığı terim. Tsimouris; a.g.e., 226.

⁹⁶ <https://bianet.org/biamag/azinliklar/160560-imroz-dan-gokceada-ya-giderken-1964-te-ne-oldu> (Son Erişim: 21.03.2018).

⁹⁷ <http://www.radikal.com.tr/turkiye/bir-yok-olus-oykusu-gokceada-745439/> (Son Erişim: 14. 03. 2018).

Dolayısıyla, devlet politikalarının İmroz üzerinde sistemli bir şekilde uygulandığı ve basın aracılığıyla da pekiştirildiği söylenebilir. Tüm bu baskı politikaları karşısında yalnızca, topraklarından kopmak istemeyen az sayıdaki yaşlı İmrozlu adada yaşamaya devam etmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ADANIN İLK SAHİPLERİ: “ADALI RUMLAR”⁹⁸ VE İMROZ’DAN GÖKÇEADA’YA DÖNÜŞEN SÜREÇ

2.1. "Mutlular"⁹⁹ Coğrafyasında Adalılık

İmroz, dünya adalar standartlarında “küçük/orta büyüklükte ada” grubuna dahil edilebilecek büyüklükte bir adadır.¹⁰⁰ 286.84 kilometrekarelik bir alana ve 91.1 kilometrelik kıyı uzunluğuna sahip olan ada, bağlı olduğu anakaraya 32 mil uzaklıktadır. Ege Denizi’nde yer tüm adaları; uluslararası antlaşmalar, jeopolitik ve stratejik konumları bakımından beş farklı sınıflandırmaya tâbi tutulmuştur; “Boğazönü Adaları ya da Kuzey Doğu Ege Adaları”, “Saruhan Adaları ya da Doğu Sporatlar”, “Menteşe Adaları ya da Güney Sporatlar”, “Kuzey Sporatlar”, “Kiklat Adaları”.¹⁰¹ İmroz, Limni’ye 14 mil, Semadirek adasına ise 16 mil uzaklıktadır. Ancak günümüzde anakaraya en kısa mesafe Kabatepe Limanı iken, o dönemde anakaradan neredeyse yarı mesafedeki konumlarıyla Limni ve Semadirek adalarının İmroz ile arasında kültürel ve ekonomik etkileşimin yoğun olduğu söylenebilir.

İmroz, yukarıda yapılan sınıflandırmalardan, “Boğazönü Adaları ya da Kuzey Doğu Ege Adaları” grubuna girmektedir. Taşoz, Semadirek, Limni, Bozcaada gibi diğer doğu ege adalarıyla aynı grupta yer alan İmroz’un sahip olduğu stratejik konumunun siyasal süreçlere olan etkisi, Lozan müzakerelerinde, İmroz ve Bozcaada’nın yönetiminin kimde kalacağına yönelik tartışmalarda da görülmektedir.

---

⁹⁸ “Adalı Rumlar” ifadesi Feryal Tansuğ’un *Osmanlı’nın Son Döneminde Adalı Rumlar İmroz-Limni- Semadirek- Taşöz* adlı kitabından esinlenilmiştir.

⁹⁹ Azra Erhat’ın *Mavi Yolculuk* adlı kitabında İmroz için kullandığı “Mutlular Adası” ifadesinden esinlenilmiştir.

¹⁰⁰ Çiğdem Şahin, *AB Bölgesel Politikası Adalar ve Gökçeada* (İstanbul: Beta, 2015), 265.

¹⁰¹ Ali Kurumahmut, “Ege’de Egemenliği Tartışmalı Adalar Sorununun Ortaya Çıkışı” *Ege’de Temel Sorun, Egemenliği Tartışmalı Adalar* içinde, Der: Ali Kurumahmut, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998), 4.

İmroz, Ege Denizi'nde yer alan diğer adalar gibi, denizcilik faaliyetlerinin birer sonucu olarak ticaret ve korsanlık (yağma) etkinliklerinin sıkça görüldüğü bir adadır. Öte yandan İmroz, denizlerdeki güç savaşlarına bağlı olarak, tarih sahnesinde bir çok kez el değiştirmiştir.¹⁰² Çiğdem Şahin, İmroz'u ele aldığı çalışmasında, adanın sıklıkla el değiştirmesini şu şekilde açıklamaktadır:

“Adanın Kuzey Ege Denizi'ndeki kilit konumu, dönemler itibariyle deniz mücadelesindeki güçlerin sürekli hedefi olmuştur. Ancak anakara bağlantısının uzak olması, o dönem hakim konumdaki gücün saldırılar karşısında adaya hızlı destek olmasına engel teşkil etmiştir. Adanın sıklıkla el değiştirmesinin bir sebebi de budur.”¹⁰³

Öte yandan, kıyıya dik inen kayalıklara sahip olmakla birlikte, yüz ölçümünün yüzde 10'luk bir kısmı da ovalardan oluşmaktadır.¹⁰⁴ Adadaki su kaynaklarının bolluğu ise tarihsel süreç boyunca tarımsal üretim ve hayvancılığa zemin oluşturmuştur.

Cezayir-i Bahr-i Sefid Salnamesi'nde, İmrozluların yaptıkları tarımsal üretim hakkında bilgiler sunulmuştur:

“İmroz'da tezgâhta dokunan yünden elde edilen kilim ve seccade, battaniye, yastıklık kumaş üretilmekte, tarım ürünlerinden hinta, şair (arpa), mısır, burçak, çavdar, susam, palamud, zeytin, pamuk, bakla, nohut, börülce, fasulye, anason, soğan, arpacık, sarımsak, üzüm, kavun, karpuz yetiştirilmekte ve az miktarda ipek ve bal elde edilmekte olduğu bilinmektedir.”¹⁰⁵

Vilayetler Mahallî İşler Genel Müdürü Nazif Bey ve Mülkiye Müfettişi Ali Galip Bey tarafından 1928 yılında İmroz ve Bozcaada hakkında hazırlanan raporda yer alan, adanın o yıllardaki üreticilik potansiyelini anlamak için şu veriler yararlı olacaktır:

“Var olan nüfusun yaklaşık %20'si ticaretle ve zanaatkârlıkla meşgulken gerisi çiftçi ve çobandır. Bütün adada 3.600 dönüm bağ ve 60.000 ekilmiş tarla vardır. İmroz tarıma çok uygundur ve 68.000 zeytin ağacı bulunmaktadır. Tarım üretiminin

---

¹⁰² Şahin, a.g.e., 270.

¹⁰³ A.g.e., 271.

¹⁰⁴ Aziz, a.g.e., 89.

¹⁰⁵ *Cezayir-i Bahr-i Sefid Salnamesi, 1302 (1885)* Sakız: Cezayir-i Bahr-i Sefid Matbaası, 255.

Aktaran: Tansuğ, *Osmanlı'nın Son Döneminde Adalı Rumlar*, a.g.e., 28-29.

yaklaşık %10'u ihraç edilmektedir. İhracatın büyük kısmı Kastro limanı aracılığıyla Çanakkale ve Anadolu'ya ve bir kısmı da Pirgos limanından, Limni, Midilli ve kara Yunanistan'ına gerçekleşmektedir.”¹⁰⁶

Söz konusu raporda, İmroz'un 1927 yılındaki genel manzarası ise şu şekilde anlatılmıştır:

“Biri kaza merkezi olmak üzere altı köyü içeren İmroz, sosyal yaşam açısından köy hayatından çok farklı bir yerdir. Gün doğmadan kadın erkek bütün halkı tarlalara yayılan ve evlerine ancak gün batımından sonra dönen bu köylerdeki çalışma düzeni ve yaşam faaliyetleri, değil diğer köylerle, kasabaların pek çoklarıyla bile kıyas edilemez. Çiftçi ve çoban olmalarına rağmen evleri, evlerindeki yaşayış tarzları temiz ve medenidir. Tarlasında bir amele kılığında olan her köylü evine ulaşır ulaşmaz bir şehirli zihniyet ve zevkiyle yaşamayı gayet güzel öğrenmiştir. Bu itibarla İmroz'da gündüzleri köy, geceleri şehir hayatı vardır. Sarhoşluk pek az, kumar yok, fuhuş gizli ve azdır. Halk tamamen dindar ve tutucudur. Bütün adada kilise ve manastır adedi 140'tan fazladır. Dini geleneklere aydınları da uyar. Eğitime genel bir rağbet vardır. Okula devam etmeyen çocuk yok gibidir. Her köyün düzenli ve mükemmel okulları ve her okulun birer Türk ve ikişer Rum öğretmeni vardır. Okullara devam eden öğrenci miktarı 3.200 erkek, 2.600 kadındır ki bu nüfusun %70'i okur yazardır...”¹⁰⁷

Raporun siyasi işlevinin ve İçişleri Bakanlığı'na sunulma amacıyla hazırlanmış olmasının yanı sıra, hükümet bünyesinde mevki sahibi kimseler tarafından yazılması, İmroz'un 1927'deki durumunu ve Rumlara ait sosyal hayatı görmek ve hükümetin İmroz politikasını anlamak açısından önemli bir tanıklık örneğidir.

Azra Erhat, *Mavi Yolculuk* isimli kitabında İmroz'dan “mutlular adası” olarak söz etmektedir ve ada hakkında şöyle bir yorumda bulunmaktadır:

“...İmroz mutlu bir ada, ilk çağ metinlerinde boyuna övülen ama dünyanın neresinde bulunduğu pek belli olmayan ‘mutlular adası’. İmroz neden mutlu? Mavi yolcularla bu sorunu tartışıp durduk. İmroz'da Bozcaada'da olduğu gibi sömürücü zengin yok, köylülükten esnaflığa ulaşmış orta halli insanlar var. Bunların çoğu

¹⁰⁶ Elçin Macar, “İmroz ve Bozcaada'nın Türkiye'ye Bırakılması ve 1928 Tarihli Bir Rapor”, *Suriçi'nde Bir Yaşam Toktamış Ateş'e Armağan* içinde Der: Fahri Aral (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2014), 376.; Orijinal belge için Bkz. Ek III. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), BCA 30-10-0-0/214- 454-3, İmroz ile Bozcaada'da İncelemelerde Bulunan İl İdare Müdürü Nazif ve Mülkiye Müfettişi Ali Galip Beyler Tarafından Verilen Rapor (31.10.1928).

¹⁰⁷ A.g.e., 376-377.; Orijinal belge için Bkz. Ek III. BCA 30-10-0-0/214- 454-3, (31.10.1928).

İstanbul'a gidip çalışıyor, adada kalanlar da bağlarına, bahçelerine, tarlalarına bakıyorlar. Toprak başka yerde olduğundan daha verimli değil, ama bu insanlar geçinmenin, insanca yaşamının yolunu buluyorlar.”¹⁰⁸

Erhat'ın bu satırlarının arkasında, adanın izole yapısı gereği, sosyal ve ekonomik işleyişin kendine has bir özellik taşıması vurgulanmaktadır.

İmrozluların çalışkanlığına ve adada bir çok ürünün üretilmiş olmasına bakarak, adalıların refah seviyelerinin yüksek olduğu sonucuna varmak bir yanılgı olur. Adalılardan birçok genç kadın ve erkeğin, İstanbul'da yaşayan Rumların evlerine hizmetkar, aşçı, bahçıvan ya da başka sezonluk işlere çalışmak için gitmesi oldukça yaygın bir durumdur.¹⁰⁹

“Halkın bir kısmı geçimini sağlayabilmek için yabancı ülkelere gidiyordu. İmroz nüfusuna kayıtlı 8.693 nüfustan 1.866'sı ada dışında yaşamaktadır. Adadan ayrılanların çoğu Yunanistan'da, diğer kısmı da Mısır, Güney Amerika ve Avrupa'nın muhtelif şehirlerinde ticaret ve daha ziyade garsonluk ve hizmetçilikle hayatlarını kazanmaktaydılar. Bunlar adayla bağlarını koparmıyorlardı. Zaman zaman köylerine ve köylerindeki okul ve kiliselerine nakdî yardımda bulunuyorlardı.”¹¹⁰

Rıdvan Yurtseven, *Gökçeada: Sıradan İnsanların Öyküleri* isimli kitabında İmrozluların hikayelerine yer vermiştir. Yukarıda söz edilen raporda belirtildiği gibi, İmrozluların vakitlerinin büyük bir kısmını tarlalarda çalışarak geçirdiği ve kendi ürünlerini çıkardıkları bilgisi, Yurtseven'in kitabındaki anlatılarda şu şekillerde yer bulmuştur:

“Şimdi gördüğümüz tepelerdeki boş araziler, hep ekilirdi. Boş alan bulunmazdı. Herkes sabahın erken saatlerinde tarla ya da bahçeye çalışmaya giderdi. Akşamın geç saatinden eve yorgun ve bitkin bir şekilde dönerdi. 1952 yılında, [İmroz'da] tarım, hayvancılık, bağcılık, şarapçılık, zeytincilik, börülce, pamuk, nohut, fasulye üretimi yapılırdı. Herkes kendi ektiğini biçerdi.

¹⁰⁸ Azra Erhat, *Mavi Yolculuk* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2018), 144.

¹⁰⁹ İsmi paylaşılmasını istemeyen bir İmrozlu.

¹¹⁰ Mesut Çapa, “Lozan Antlaşması'ndan Sonra (1923- 1928) İmroz (Gökçeada) ve Bozcaada'da Türk Egemenliğinin Yeniden Kurulması: Adalar Hakkında Bir Rapor.” **Karadeniz İncelemeleri Dergisi**, s.22 (2017): 98/99. ; Orijinal Belge için Bkz. Ek III. BCA 30-10-0/214- 454-3, (31.10.1928).

Şimdiyse her yer bomboş ve insanlar hep hazır yiyecekleri tüketiyorlar.”¹¹¹

“Gençliğimizdeki [İmroz’la] şimdiki Gökçeada arasında büyük farklar var. Adada eskiden yaşam daha kolaydı. Meyve, sebze ihtiyaçlarımızı kendi bahçelerimizden karşılıyorduk. Keçi çok vardı adada. O yüzden et de ucuzdu. Kolaylıkla alabiliyorduk. Ama şimdi... Adada ulaşım, şimdiki gibi gemiyle sağlanıyordu. Fakat seferler haftada bir kez Çarşamba günleri 11.30-12.00 arasında oluyordu.”¹¹² [1938, Eski Bademli]

Adanın merkez mahallesinde yaşayan Rumların, zeytinin yağını, Niko Papadori’ye ait elle sıkmalı zeytinyağı fabrikasında sıktıklarını, asit oranı yüksek olan yağları, sabun üretiminde kullandıkları, acı olmayan yağı ise kış boyunca evlerinde yemeklik olarak kullandıkları ayrıca beyaz peynirin yanı sıra, tekerlek kaşar peyniri yaptıkları bilinmektedir.¹¹³

“Bir zamanlar, adanın başlıca geçim kaynaklarından biri zeytindi. Zeytin, [İmroz’un] en çok tanınan ürünüydü. Nerede bir zeytin ağacı bulunsa, hemen aşılardı. Zeytin toplama zamanı da bir şenliğe dönüştürülürdü. Zeytin ağaçları gelişi güzel sallanmaz, ağacın altına geniş bir örtü serilir ve alt dallardaki zeytinler toplanırdı. Sonra, yüksek merdivenlerle üst dallara ulaşılır ve olgun zeytinlerin tamamı bir hareketle alınır. Bu zeytin toplama yöntemi, [İmroz’a] özgüdür.”¹¹⁴

İmroz adasının, kısıtlı koşulları altında, bir köyden diğerine giderken ulaşımın eşek, katır gibi hayvanlarla sağlandığı, geminin anakarayla olan seferlerinin ender olduğu dönem ise Eski Bademli’de yaşayan bir İmrozlu tarafından şöyle aktarılmıştır:

“Çocukluğumda, köyümüzde [Eski Bademli/ *Gliki*] her türlü iş yapılırdı. Arıcılık, zeytincilik, bademcilik... Kısacası, köyün kendi kendine yetebilmesini sağlayan her iş yapılırdı. Köyde beş bakkal vardı. Bakkallarda her şey bulunabilirdi. Yiyecek, giyecek, kuru sardalye, ipek kumaş... Bir kasap, üç terzi, iki berber vardı. Kunduracılar vardı. Hazır ekmek satan bir dükkan vardı. Bu dükkan merkezden ekmek, gazoz ve köyün ihtiyacı olan tüm malları getiriyordu. Biz buna bazaret derdik. Köyümüzde bir tane

¹¹¹ H. Rıdvan Yurtseven, *Gökçeada: Sıradan İnsanların Öyküleri* (İstanbul: Detay, 2006), 51.

¹¹² A.g.e., 53.

¹¹³ A.g.e., 77.

¹¹⁴ A.g.e., 127.

postacı vardı. Köyün görevlendirdiği bir kişiydi. Radyo tamircisi ve marangoz bulunmaktaydı”¹¹⁵

“Eskiden yiyecek boldu, ama para yoktu. Kendimize kıyafetler alamazdık. Bu yüzden dokumaları kendimiz yapardık. Yabalar, tığ ve şiş işleri yapardık. Pazen elbiseler giyerdik. Para olmadığı için pahalı şeyler alamazdık. Ama aç da kalmazdık.”¹¹⁶

Yurtseven’in yapmış olduğu sözlü tarih çalışmasındaki İmrozluların ortak anlatıları, eskiden ekonomik durumu kötü olan ailelerin bile adaya olan aidiyet duygularının kuvvetli olduğunu pekiştirmektedir.

Siyasi iktidar baskısının İmrozlular üzerinde henüz şiddetli boyutlara ulaşmadığı dönemlerde, kendi aralarında eğlenceler düzenledikleri, içkiler içildiği, danslar edildiği, kısacası kendilerine has eğlence biçimlerini sürdürdükleri anlaşılmaktadır.

“[İmroz], artık eskisi gibi değil. Önceden tavernalar vardı, dostlarımızla beraber orada buluşur ve eğlenirdik. Orada herkes tanıdık olduğundan, muhabbet eder, şarap içer, sirtaki yapar ve günün yorgunluğunu atardık. O zamanlar adanın her yeri çok güzeldi. Çevre bozulmamıştı. Şimdilerde gidecek bir yer göremiyorum. Deniz kenarına gitsen deniz kirli, kıra gitsen piknik için bitki örtüsü bozulmuş. Nerede o eski [İmroz]...”¹¹⁷

İmrozlu M.M. ise İmroz kültürünün Limni, Semadirek gibi kuzey ege adaları kültürüne benzediğini, “yortularımızla, özel danslarımızla, şarkılarımızla geçiniyorduk, şimdiki karma-karışık kültürle alakası yoktu” ifadesini kullanarak belirtmiştir.

İmrozlu kadınlar ada yaşamında her zaman önemli bir yere sahip olmuşlardır. Bu durumun en iyi göstergelerinden bir tanesi de; yaşadıkları evin, o ailedeki kadına ait olmasıdır. Kız çocuğuna sahip olan aileler, eğer oturdukları evden başka bir evleri yok ise; kızlarının evleneceği zamana kadar yeni bir ev inşa ederler ve erkek evlendiği kadının evine yerleşir. Hatta erkek ve kadın ayrı köylerden ise, erkek yine kadının köyüne taşınır; “Evimiz madamın evi. Ben iç

---

¹¹⁵ A.g.e., 58.

¹¹⁶ A.g.e., 83.

¹¹⁷ A.g.e., 115.

güveysiyim. Türkler böyle diyor. Bizde evi kadına veriyorlar. Evi idare eden kadınlar oluyor. Yani eve kadınlar bakıyor.”¹¹⁸ Köylerde bulunan çamaşırhanelerin ada geleneği için önemli bir yere sahip olduğu ayrıca her köyün özel çamaşır yıkama günlerinin olduğu ve bu günlerde kadınların yiyecek-içecek getirerek çamaşırhaneleri birer sosyalleşme ve haberleşme mekânı olarak kullandıkları bilinmektedir.¹¹⁹ Köylerde yer alan bir çok dükkanı kadınların işlettiği ise hâlâ anlatılarda yer bulmaktadır.

Eğitime de adalıların her zaman özel bir önem verdikleri hem literatürde hem de anlatılarda görülmektedir. İmrozluların büyük değer attettikleri ruhani önder Kutlumuşlu Bartholomeos, eğitime olan katkılarından dolayı, adanın eğitim serüvenindeki akla gelen ilk ismi olduğu söylenebilir. Bartholomeos, İmroz’un cehaletten kurtularak güzel bir geleceğe sahip olmasının ancak modern ve sistematik bir eğitimle mümkün olacağını altını çizmiştir.¹²⁰ Öyle ki, Bartholomeos adanın “ilk öğretmeni” olarak kabul edilmekte ve bu şekilde anılmaktadır.¹²¹

Hatta, bugünün Fener Rum Patriği İmrozlu -doğum ismiyle- Dimitris Arhondonis, ruhani adını Kutlumuşlu Bartholomeos’dan alması, Kutlumuşlu Barthelemeos’a ve İmroz’a olan bağlılığının bir göstergesi kabul edilebilir.¹²²

Eğitime verilen önem, Nazif ve Ali Galip Beylerin raporunda, okullardaki eğitimin en kaliteli düzeyde verilmesi için adalıların tüm imkânlarını seferber ettiğinin altı çizilerek şöyle özetlenmiştir:

“Ada halkı eğitime büyük rağbet göstermekteydi. Okula devam etmeyen çocuk yok gibiydi. Her köyde muntazam ve mükemmel bir okul bulunmaktaydı. Bu okulların her birinde bir Türk ve iki Rum öğretmen görev yapmaktaydı. Öğretmenler 40-60 lira arasında maaş almaktaydılar. Okullara 1.200 öğrenci devam ediyordu. Adada sadece 10 kişi Türkçe okuyup yazabilmekteydi.

---

¹¹⁸ A.g.e., 138.

¹¹⁹ A.g.e., 48.

¹²⁰ Andreas Mustoksidis ve Kutlumuşlu Bartholomeos, *İmroz Tarihi* (İstanbul: Gökçeada-İmroz Koruma Yardımlaşma Geliştirme ve Yaşatma Derneği, 2010), 213.

¹²¹ Boutaras, a.g.e., 111.

¹²² Hasan Münüsoğlu, “Kültürel Bellek Bağlamında İmrozlu Kimliği Üzerine Etnografik Bir İnceleme” (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2017), 67.

Nüfusun yüzde yetmiş (3.200 erkek, 2.600 kadın) Rumca okur yazar durumdaydı.”¹²³

Yüzlerce yıllık tarihi boyunca, kendi ihtiyaçlarını kendi üreten bir adada yaşayan “Mutlu İmrozlular”, adalılığın getirdiği dayanışma duygusuyla İmrozlu kimliklerini koruma çalışmışlardır, ta ki siyasi odakların gündemine düşene kadar.

2.2. İmroz’un İdari Yapısındaki Değişimler: Hayata Geçmeyen Lozan Antlaşması ve Adaların Statüsü

Sevr Antlaşması, Lozan’la birlikte geçerliliğini kaybeden –ki zaten Ankara Hükümeti tarafından asla tanınmayan- bir antlaşma özelliğine sahiptir. Bu bağlamda, Lozan Antlaşması Türk ulusu tarafından yüceltilirken, Sevr Antlaşması’nın topa tutulmasını Samim Akgönül, “Bana öyle geliyor ki bu iki duygu, yani Lozan’ın göklere çıkartılması ve Sevr’in yerden yere vurulması, Türk ulusunun birleştirici unsurları arasında yer almıştır”¹²⁴ şeklinde yorumlamıştır. Dolayısıyla, Akgönül Lozan Antlaşması’nı, bir devletin, özellikle de kendisini Türk addeden bir ulusun “doğum belgesi” olarak nitelendirilebileceğini belirtmektedir.¹²⁵

30 Ocak 1923 tarihinde imzalanan “Türk- Yunan Nüfus Mübadelesi’ne İlişkin Sözleşme ve Protokol”, İstanbul Rum Ortodoks nüfusunun yanı sıra İmroz ve Bozcaada’da yaşayan Rum nüfusunu da mübadelenin dışında tutmuştur. Türk heyeti açısından, adaların Lozan’la sağladıkları statü, azınlık meselesinden ziyade Çanakkale Boğazı’ndaki stratejik konumları bakımından önem arz etmektedir. Öyle ki, Lozan müzakereleri sırasında, adalarda yaşayan Rum Ortodoks cemaatinin geleceği, birinci Lozan Komisyonu’nda genel azınlıklar meselesinden daha çok tartışılan bir konu olmuştur.¹²⁶

¹²³ Çapa, a.g.e., 98.; Bkz. Ek III. BCA 30-10-0-0/214- 454-3, (31.10.1928).

¹²⁴ Akgönül, a.g.e., 48.

¹²⁵ A.g.e., 48.

¹²⁶ A.g.e., 52.

Mübadeleden muaf tutulan İstanbul, İmroz ve Bozcaada Rumlarının, ulus-devletin bir parçası olarak yaşamaları, haklarının korunabilmesi adına bir azınlık rejimi düzenlenmesini gerekli kılmıştır.

Adaların statüsünü, Lozan Antlaşması bağlamında değerlendirmek için, resmi tarihte “Yunanlıların Mağlubiyeti” şeklinde anılan 1922 yılına bakmak gerekir. Anadolu’nun kazandığı “askeri zaferi” ile birlikte, Ege adalarının akıbeti, yeniden tartışmaların odağı hâline gelmiştir. Sevr Antlaşması’nın İmroz ve Bozcaada’yı ilgilendiren 84. maddesinin¹²⁷ geçerliliğini yitirmesinin akabinde, Türk Heyeti Lozan müzakerelerinde, bu iki adanın Türkiye’ye geri verilmesi hususunda ısrarcı davranmıştır. Müzakereler sırasında, İsmet İnönü bu yöndeki ilk adımı Ege adaları konusunu ortaya koyarak atmıştır. İngiltere, Fransa, Almanya, Avusturya Macaristan, Rusya ve İtalya devletlerinin 14 Şubat 1914 tarihinde almış oldukları ortak bir karar; bu adaların silahlandırılmayacağını, tahkim edilemeyeceğini ve askeri çıkarlar doğrultusunda kullanılmayacağını şart koşmuştur.¹²⁸ Antlaşma müzakerelerindeki başka bir Türk temsilci bu karar doğrultusunda, Bozcaada ve İmroz’un Türkiye’ye geri bırakılmasını önermiştir. İnönü ise, savaş sırasında Yunanlıların ve İngilizlerin her iki adayı askeri üs olarak Türkiye’ye karşı kullanmalarını öne sürerek, Semadirek adasının da Türkiye’ye bırakılmasını talep etmiştir. Konferansta yapılan pazarlıkların yanı sıra, İngilizlerin kendi çıkarları doğrultusunda İmroz ve Bozcaada’dan vazgeçmeye hazır buldukları bilinmektedir.¹²⁹ Konferansın, 31 Ocak 1923 tarihli “Ülke ve Askerlik Sorunları Komisyonu” oturumunda, Lord Curzon şöyle bir açıklama yapmıştır:

“İmroz adasında hiçbir Türk bulunmamasına ve adadaki Rum halkının doğuda en varlıklı halklardan olmasına bakmaksızın, Bozcaada’da çok küçük bir Türk azınlığı bulunmasına bakmaksızın, bu iki adanın on yıla yakın bir zamandan beri Yunanistan’ın elinde bulunmasına bakmaksızın, 1913- 1914’te

---

¹²⁷ Tüm maddeler için;
http://sam.baskent.edu.tr/belge/Sevr_TR.pdf

(Son Erişim: 18.03.2019)

¹²⁸ Fuat İnce, “Lozan Barış Antlaşması ve Ege Adaları” **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi** s. 53 (Lozan Antlaşması Özel Sayısı) (2013): 108.

¹²⁹ Alexis Alexandris, “Türkiye’nin İmroz ve Bozcaada Politikası (1912- 2012)” *İmroz Rumları* içinde, Der. Feryal Tansuğ, (İstanbul: Heyamola, 2012), 161/162.

Türkiye'ye yapılmış teklifleri göz önünde tutarak, bu iki adayı Türk egemenliği altına yeniden koymayı kabul ettik.”¹³⁰

Lord Curzon'ın yapmış olduğu açıklamada, Türkiye yönetimine geçen adalardaki Rum Ortodoks nüfusunun çoğunluğu, Türk nüfusunun ise azınlığı oluşturması, İsmet İnönü'nün “kabullenebileceği” bir konudur. Çünkü İnönü, hayati gördüğü bu iki adanın, konumları gereği, sahip oldukları etnik özelliklerin, siyasi ve coğrafi özelliklerinin önüne geçemeyeceğini ileri sürmekteydi.¹³¹

1923 yılı Ocak ayının sonu itibariyle, İmroz ve Bozcaada'nın yönetiminin Türkiye'ye verilmesi Yunan Hükümeti tarafından kabul edilmiş sayılmaktaydı.¹³² Ancak Venizelos, 29 Ocak 1923'te müttefiklerinden, Bozcaada ve İmroz adalarında yaşayan Rumların özerk bir yönetim altında tutulmasını rica etmiştir.¹³³ Venizelos'un ricası olan özerk yönetim şekli, müttefiklerinin de çıkarlarını pekiştirmesiyle kabul edilmiştir. Her iki adanın da etnik ve dini bakımdan kendine has yapısını dışarıya karşı korumaya yönelik bir teminat niteliğinde olan Lozan Antlaşması, 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanmıştır. Böylece, İmroz ve Bozcaada haricinde Anadolu'ya komşu olan tüm Ege Adaları Yunanistan ve İtalya'nın hakimiyetine bırakılmıştır. İmroz ve Bozcaadalı Rumlar ise, Lozan Antlaşması'yla oluşturulan özel bir statü altında modernleşme yolunda ilerleyen yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde, Ortodoks Hristiyan Türk vatandaşları olarak yaşamaya devam etmişlerdir.

Adalardaki Rum Ortodoks nüfusunu esas alan Lozan'ın 14. maddesi şu şekildedir:

“Türk egemenliği altında kalan İmroz adasıyla Bozcaada, yerel [mahallî] yönetim ile can ve mal güvenliği bakımından, Müslüman olmayan yerel halka gerekli bütün güvenceyi [garantiyi] sağlayan, yerel unsurlardan kurulu özel bir yönetim örgütünden yararlanacaktır. Bu adalarda düzenin korunması, yukarıda öngörülen yerel yönetim örgütünün emrinde bulunan bir polis

¹³⁰ Seha L. Meray, *Lozan Konferansı: Tutanaklar, Belgeler*, Kitap 2, cilt I, (İstanbul: Yapı ve Kredi Yayınları, 1993, 2. Baskı), 38.

¹³¹ Sevtap Demirci, *Belgelerle Lozan* (İstanbul: Alfa Yayınları, 2017), 112.

¹³² G. Dafnis, *I Ellas Metaxi dio polemon, 1923-1940 [İki Savaş Arasında Yunanistan]* Cilt 1, 1993, 2. Baskı), s.38. Aktaran: Alexandris, a.g.e., 162.

¹³³ H. J. Psomiades, *The Eastern Question: The Last Phase* (Selanik: Institute for Balkan Studies, 1968), s. 58, not 7. Aktaran: Alexandris, a.g.e., 161/162.

kuvvetince sağlanacaktır. Rum ve Türk halklarının mübadelesine ilişkin olarak Türkiye ve Yunanistan arasında kararlaştırılmış ya da kararlaştırılacak olan hükümler, İmroz ve Bozcaada halkına uygulanmayacaktır.”¹³⁴

Bozcaada ve İmroz Rumlarının Lozan’a rağmen devlet güvencesi altında olmadıklarına dair kaygıları devam etmiştir. Adalı Rumlar, Türkiye Hükümeti egemenliği altında olmalarına çeşitli yollarla itirazlarını sunmuşlardır. Adalılar, 15 Şubat 1923’te, Yunanistan’da bulunan İngiliz Büyükelçiliği’ne yazdıkları mektupta İmroz ve Bozcaada’nın Türkiye’ye verilmesi kararının müttefik devletler için uygun bir hareket olmadığını belirtmişlerdir. Mektubun sonunda Rum Ortodoks kimliklerini korumak amacıyla Türkiye Hükümeti egemenliği altında yaşamalarına karşı çıktıklarını da belirtmişlerdir. Adalılar tarafından, buna benzer bir çok mektup ilgili yetkililere gönderilmiş ve itirazlar gerçekleştirilmiştir.¹³⁵

Adalardaki Rum halkı temsilcilerinden olan Panos Dimitriadis ve Dr. Andreas Antipas 14. maddenin başarılı bir şekilde uygulanması ve ihlal edilmesinin önüne geçilmesi için İngiliz Hükümeti’ne “adalar için özerk statü” (*Statut d’autonomie des iles*) şartı konusunda ısrar etmişlerdir. Aynı zamanda, Ankara Hükümeti’nin anlaşmayı oluşturan maddelerin anlam boşluklarından faydalanacağını öngörerek, bu statü şartının belirgin ve açık bir biçimde ifade edilmesinin gerekliliği üzerinde durmuşlardır. Öyle ki, adalı Rumlar, konunun Milletler Cemiyeti’ne havale edilmesini ve böylece Rum azınlığa sağlanan hakların Milletler Cemiyeti tarafından denetim altında tutulmasını istemişlerdir. Hatta, İmroz ve Bozcaada halkının yerel polis teşkilatında görev almalarından ziyade, herhangi bir askeri görevden muaf tutulmalarını garanti altına almak istemişler ve bu uygulamaların sağlanamadığı koşullarda yerli Rum halkının adayı terk etmek durumunda kalacağını ifade etmişlerdir.¹³⁶

¹³⁴ https://www.academia.edu/20937233/Lozan_Bar%C4%B1%C5%9F_Konferans%C4%B1_Tutanaklar%C4%B1_-_%C3%87eviren_Seha_L._Meray (Son Erişim: 10 Mart 2018)

¹³⁵ Alexandris, a.g.e., 165-169.

¹³⁶ *Memoré concernant les iles d’Imbros et de Tenedos*, FO/9110/E5298/ 14.05.1923 Aktaran: Alexandris, a.g.e., 165/166.

Adalardaki Rum temsilcilerin faaliyetleri, Ankara Hükümeti'ne olan güvensizliği açıkça göstermektedir. Geleceklerinin Lozan'da ülkelerin siyasi çıkar çekişmeleri zemininde tartışılıyor olması ve azınlık haklarının korunamayacağına yönelik endişeleri, İmroz ve Bozcaada'da yaşayan Rumların merkezi otoriteye olan güvenlerinin sarsılmasına ve öfkelerinin giderek artmasına yol açmıştır.

Sonunda, İmroz ve Bozcaada'nın Yunan Hükümeti'nden Türk idaresine devri, 4 Ekim 1923 tarihinde gerçekleşeceği kabul edilmiştir.¹³⁷ Yönetimin devredileceği tarihin belli olmasıyla adalı Rumların endişeleri artmış ve kısa süre içerisinde bir çok Rum vatandaş adalardan ayrılmıştır. İmroz'da o dönem rütbeli bir asker, İmroz'un Türkiye Hükümeti'ne geçişini şu şekilde ifade etmiştir:

“Ada[İmroz] bu tarihte Çanakkale[']den bir deniz Yüzbaşısı emrinde gönderilen iki Gambot ile bir J. Üsteğmen komutasında gönderilen Jandarma Birliği tarafından teslim alınmış ve buradaki Yunan yöneticileri yirmi dört saat içinde adayı terk ederek Limni' ye gitmişlerdir.”¹³⁸

Görüldüğü gibi, adalı Rumlar, öncelikle Anadolu ve Batı Trakya'dan gelen göçmenlerin yoğun bir şekilde yaşadığı Limni adasını tercih etmişlerdir. Yunan Hükümeti, Rumların adayı hızlı bir şekilde terk edişlerini durdurmaya çalışsa da sonuç nafile olmuştur. Adada 1970'li yıllarda yetiştirme yurdunda görev yapan S.D., tarafından adanın Türkiye yönetimine devredilmesi ise şu şekilde anlatılmıştır:

“Adanın Yunanlılardan teslim işlemi şu şekilde ceryan etmiştir. Bozcaada'dan İmroz adasına teslim almaya gelen mülkiye müfettişi Kadri Bey, Avni Bey, Teğmen Nevzat Bey komutasındaki 45 adet jandarma eri ile 13 polis memurundan müteşekkil heyet Kaleköy iskelesinde heyet başkanı Dimitri İpseftel, Yorgi Bonca, İstati Terzis, Angali Momongo, Yorgi Vasilyadi, Atanaş Zarbozan, Aristo Dimo Ananagatora tarafından karşılanarak devir teslim işlemi icra edilip bayrak direğindeki Yunan bayrağı indirilerek yerine büyük bir tezahüratla şanlı Türk bayrağı çekiliyor. Teslim işlemi hükümet binası olarak kullanılan

¹³⁷ Adanın Yunan yönetiminden Türk idaresine geçişi için Fransızca yazılan ve Ioannis Papoutsidakis ve Kadri Bey tarafından imzalanan protokol, *Protocole pour la livraison de I ile d'imros (imbros)*, bk. Nikos Sifunakis, *Imvros- Tenedos. I teleftees ellinikes imeres [İmroz-Bozcaada. Yunanlıların son günleri]* (Atina: Nea Sinora, A.A. Livanis Yayınları, 1966), s. 187-188. Aktaran: Alexandris, a.g.e., 167.

¹³⁸ Bkz. Ek I.

Nikola Fanaryot'un evinde yapılıyor, Türk heyetini burada Yunan teslim heyetinden kaymakam Yorgi Papu Cakis ve sulh hakimi Vasil tarafından karşılanıyor. Devir teslim işine müteakip mülkiye müfettişi Kadri Bey kısa bir nutuk irad ederek adanın artık Türk hakimiyetine geçtiğini belirtiyor. Bu suretle İmroz adası 17 Ekim 1923 tarihinde özlemiş olduğu Türkiye Cumhuriyeti'nin hudutları içerisine alınıyor.”¹³⁹

Adalarda yaşayan Rum halkının geleceklere ve temel hakları Lozan Antlaşması'na bağlı olarak garanti altına alınmış olsa da, antlaşmanın tatbiki, Lozan maddelerinde belirtilen şekliyle gerçekleşmemiştir. Gündelik yaşamlarını, ekonomik faaliyetlerini, anadillerini ve dini kimliklerini koruma altına almaya çalışarak, güvensiz bir şekilde İmroz'daki hayatlarını sürdürmüşlerdir. Dolayısıyla, her iki ülke hükümetinin de politikalarının arasında sıkışıp kalan adalı Rum halkı için endişe verici ve güvensiz bir ortam oluşmuştur. İsmet İnönü için “hayati” önem taşıyan adaların yönetiminin Türkiye Hükümeti'ne geçmesi, İnönü için stratejik bir avantaj sağladığı iddia edilse de; Elif Babül, İmroz'un Lozan Antlaşması'yla birlikte sahip olduğu yarı-özerk statüyü ve Rumların azınlık statülerini, yeni doğan Cumhuriyetin “yumuşak karnı” olarak nitelendirmiştir.¹⁴⁰

1928 yılında, Vilayetler Mahallî İşler Genel Müdürü Nazif Bey ve Mülkiye Müfettişi Ali Galip Bey tarafından İmroz ve Bozcaada hakkında hazırlanan detaylı raporda¹⁴¹ şu ifadeler yer almaktadır:

“Halk hissiyat itibarıyla koyu Yunanlıdır. Hükümetle itaatleri ca'lîdir [sahtedir]. Her köyde parti ve nüfuz rekabeti vardır. Bu menfaat ve nüfuz ihtilafları daima idare için müsait vaziyetler ihdas etmektedir. Memurlarla münasebetleri ve temasları yok gibidir. Hiçbir Rum işi düşmedikçe bir memurla konuşmaz ona daima ecnebi bir devlet memuru nazarıyla bakar. Köylerde heyet-i ihtiyâriyyeye aid defter ve kayıtları gördüm kâmilan Rumca yazılıdır.

Eskinit karyesi heyet-i ihtiyariye odasında bir kütüphanede Yunan hükümetine ait ve istilâ devrinden (Yunan işgali 1913-1923) kalma bazı kanun ve talimatnamelere tesadüf ettim. Yunanlılar zamanına ait vesâiki ortadan kaldırmağa bile lüzum görmemişlerdir. Bütün adada hiçbir fert anavatanda olup-biten işlerle vatanın umumî hizmetleriyle katiyen alakadar değildir.

¹³⁹ S.D., “İmroz Adası” (kendi daktilo ile yazdığı metnin orijinalinden alınmıştır.)

¹⁴⁰ Babül, a.g.e., 234.

¹⁴¹ Macar, a.g.e., 376.; Bkz. Ek III. BCA 30-10-0-0/214- 454-3, (30.10.1928).

Askere davet edilen 392 neferden 250 icabet etmemiştir. Memurlardan başka hiç kimseye Türkçe gazete gelmez. Yunanistan'ın daimi muhabere ve muvasalaları vardır. Bir çok kimselere Atina'dan ve İstanbul'dan Rumca gazeteler gelir. Atina matbuatı daimî adalardan havadis alır ve yazarlar. Adanın her ferdi istila devrinin tatlı hatıralarını taşır...¹⁴²

Üst düzey bir devlet görevlisinin ağzından yerli ada halkının sürekli olarak Yunanistan'la ilişki içinde olduğu, bir anlamda onlarla işbirliği içerisinde olduğu ifade edilen bir raporun yazılmış olması, hükümetin İmroz'da etnik temizlik ve "Türkleştirme" uygulamaları geliştirmesinin çıkış noktasını işaret etmiş olmaktadır.

Alexis Alexandris, İmroz ve Bozcaada'nın yönetim şekliyle ilgili yapmış olduğu çalışmada, Lozan Antlaşması'nın kabulü olan 1923 yılından 1930 yılına kadar olan süreci ve 1930'dan 1963'e kadar olan süreci ayrı başlıklar altında değerlendirmektedir.¹⁴³ Öyle ki, 1963 yılında yaşanan Kıbrıs krizinin etkisiyle İmroz'daki görece huzur ortamı tamamen ortadan kaybolmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Yunanlıların Batı Trakya ve Kıbrıs'ta yaşayan Türklere, kötü ve şiddetli muameleyi ileri sürerek, adalarda yaşayan Rum Ortodoks halkına yönelik tutumunu sert bir şekilde değiştirmiştir. Ankara Hükümeti, adeta kısasa kısas yaparcasına, 16 Temmuz 1964 tarihinde 502 sayılı kanunu çıkartarak, adalardaki Rum cemaatinin yıllardır süregelen eğitim sisteminin geçerliliğini sonlandırmıştır.¹⁴⁴

Türkiye yönetimine tamamen geçen İmroz adası için kurulan mahallî idare meclis yönetimi hükümet tarafından seçilen Rum üyelerden oluşmuştur. Ancak Rum üyelerden birinin Lozan'da alınan kararlara bağlı kalınmasına dair göstermiş olduğu tavır, onun meclis toplantısından uzaklaştırılmasıyla sonuçlanmıştır.¹⁴⁵ 1923 yılının sonlarına doğru yaşanan bu eylemin, Türkiye Hükümeti'nin,

¹⁴² Çapa, a.g.e., 100.; Bkz. Ek III. BCA 30-10-0/214- 454-3, (31.10.1928).

¹⁴³ Alexandris, a.g.e., 151/202.

¹⁴⁴ <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11761.pdf>

(Son Erişim: 10.02.2019)

¹⁴⁵ İmrozlu Rum Mahallî idare Meclisi üyesinin azledilmesi hakkındaki detaylar için Dimitriadis'ten (Selanik) İngiliz Dışişleri Bakanına, FO/10228/E9900/6.11.1924 ve Yunanistan Londra Büyükelçiliğinden Foreign Office'ne gönderilen muhtıra, FO/10866/E498/21.1.1925. Aktaran: Alexandris, a.g.e., 169/170.

ilerleyen zamanlarda örnekleri sıkça yaşanacak olan Lozan Antlaşması'nı ihlal eden tutumlarından ilki olduğu söylenebilir. Henüz Türkiye Hükümeti'nin yönetim hakimiyeti olmadığı dönemde, adalardan kaçarak giden bin beş yüz Rum Ortodoks'un geri dönme süreçlerinde yaşadıkları zorluklar ise başka bir ihlal örneğidir. Çünkü bin beş yüz kişiden, altmış dördü Ankara Hükümeti'nce "istenmeyen kişiler" şeklinde ilan edilmiş olup, bu durumun nedenini Alexandris; söz konusu altmış dört kişinin adanın ileri gelenlerinden ve her iki adanın da cemaatinde yer alan, doktor, avukat, tüccar ve öğretmenlerden oluşmasıyla açıklamaktadır.¹⁴⁶ Altmış dört Rum'un merkezi yönetim tarafından tehdit unsuru olarak görülmesi; adaların idari yönetiminde yer almaları ve Yunanistan'la "sıkı ilişki" içerisinde oldukları paranoyasıyla açıklanabilir.

Sonuç itibarıyla, Türkiye Hükümeti, altmış dört Rum Ortodoks'un, adaya dönmesini olanaksız hâle getirmiştir. Alexis Alexandris, Emval- i Metrûkiye Mevzuatı uyarınca bu vatandaşların mal varlıklarına el koyan hükümetin, Lozan Antlaşması'ndaki af ilanını ihlal ettiğini öne sürmektedir.¹⁴⁷ "Emval-i Metrûke" "terk edilmiş mallar" anlamına gelir. Öyle ki, hükümet tarafından "sözde" sahibi bilinmeyen malların tasfiyesinin gerçekleştirilmesi, mülkiyetin Türkleştirilmesine yönelik uygulamalardan yalnızca bir tanesidir.¹⁴⁸

Cumhuriyet'in ilanı ile kullanılan resmi dilin Türkçe'ye çevrilmesinden önce, Osmanlı İdaresi ve adalılar arasında gerçekleştirilen tüm yazışmalar Rumca yapılmaktaydı. Bu durum, İmroz'da Türkçe bilmeyen ya da yeterli düzeyde konuşamayan kimseler için oldukça zorlayıcı bir sürecin başlangıcı olmuştur. Alexis Alexandris, okullardaki mezuniyet kütüklerinin bile Türkçe yazılmak zorunda olduğunu belirtmiştir.¹⁴⁹

Merkezi yönetimin Rumlara yönelik faaliyetlerinden bir diğeri askerlik hizmetidir. Alexandris çalışmasında, askerlik uygulamasının ada ahalisi üzerinde büyük paniğe yol açtığını ve bir çok genç Rum'un, Limni adasına kaçmak

---

¹⁴⁶ A.g.e., 170.

¹⁴⁷ A.g.e., 171.

¹⁴⁸ Bu konu ile ilgili arşiv belgesi için bkz. Ek III.; Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), BCA 30-10-0/255-717-25, Selanik'te Venizelos Fırkasına Mensup Elefteros Tipos Gazetesinden Bozcaada ve İmroz Adaları Hakkında Çıkan Makale (28.05.1934).

¹⁴⁹ Alexandris, a.g.e., 171.

zorunda kaldığını belirtir. Buna ek olarak, bazı Rumların adadaki dağlara saklandıklarını ancak yine de askere gönderildiklerinden bahseder.¹⁵⁰

Yukarıda bahsi geçen tüm değişikliklerin ve uygulamaların Rumlar için pek iç açıcı olduğu söylenemez. Dolayısıyla, kendilerini Yunan ve Türk Hükümeti arasında sıkışıp kalmış bir halk olarak görmeleri olağandır. 1923 ve 1929 yılları arasında İngiliz Dışişleri makamı, adalılar ile olan yazışmaları, mektupları ve şikayetlerinden yola çıkarak şöyle bir söz etmiştir: “İmroz ve Bozcaada sakinlerinin durumu hiç memnuniyet verici değildir.”¹⁵¹ Dönemin, Ege’de irtibat subayı ve İngiltere Konsolos yardımcılığı yapan ayrıca İngiltere Dışişlerinde İmroz’u çok iyi tanınmasıyla bilinen, Deniz Albayı E.A. Nottingham Palmer, adalıların İngiliz Hükümeti’ne yolladıkları bir rapordan yola çıkarak şu sonuca ulaşmıştır:

“Bu bildiri raporunun her kelimesinin tamamen doğru olduğunu ve hiçbir şekilde abartılı olmadığını söyleyebilirim. Esasında buna daha fazla şeyler de ilave edilebilir, ama Türk hükümetinin şu ana kadar İmroz ve Bozcaada’yı Lozan Barış Antlaşması’nın öngördüğü şekilde idare etmek konusunda hiçbir adım atmadığını söylemek yeterlidir.”¹⁵²

Palmer’in, adalıların mektuplarındaki gerçeklik ve daha eklenebilecek konuların varlığına ilişkin yorumu, adalı Rumların uğradığı hak ihlallerinin boyutunu anlamak adına dikkat çekici bir detaydır. Rumların, mektuplarında yer alan ifadelerin sınırlılığının arkasında, Türkiye Hükümeti’ne duyulan korku yatmaktadır.

---

¹⁵⁰ A.g.e., 171-172.

¹⁵¹ Foreign Office Yakın Doğu İşlerinden sorumlu diplomat Rendel tarafından 1 Mart 1927 tarihinde kaydedilen tutanaklar, FO/12318/E1023 Aktaran: Alexandris, a.g.e., 172.

¹⁵² Nottingham Palmer’in 30.04.1925 raporu, FO/10866/E3318 ve konuya ilişkin adalıların Foreign Office’e gönderdikleri dilekçe, FO/10228/E9900/ 14.11.1924. Nottingham Palmer’in adalar hakkındaki diğer raporları, FO/9116/E8831/10.8.1923; FO/12318/E1491/30.3.1927. Aktaran: Alexandris, a.g.e., 173.

2.3. İmrozlu Rumlarda Kültürel Bellek ve Mekân/Aidiyet: 15 Ağustos *Panagyia* Örneği

Kültürel bellek, bir mekân üzerinde yaşayan topluluğun ortak değerleri olan mimari estetiği, anma törenleri, ritüelleri, gündelik hayat pratikleri ve düşünce biçimleri etrafında şekillenir. Sıralanan bu ortak değerlerin, bastırılması, yok sayılması veya üzerinde kurulan iktidarla yeniden üretilmesi gibi durumlarda kültürel bellek yok olabilir ya da içinde barındırdığı değerleri kaybedebilir.

Jan Assman, toplumsal hatırlama biçimlerini kültürel ve iletişimsel bellek olarak iki başlık altında toplamaktadır. İletişimsel bellek birkaç kuşağı kapsayan gündelik hayata dair sosyal alışveriş ile oluşan bireysel biyografilerdir. Kültürel bellek ise gündelik hayatın sınırlarını aşarak, biçimlendirilmiş ve törensellik özelliği taşımaktadır.¹⁵³ İletişimsel bellekte, grubun katılım yapıları belirsizdir; grubun bazı üyeleri daha fazla bilgiye sahipken, gençlerin belleği yaşlılara göre daha kısıtlı olabilir. Öte yandan, kültürel bellek için grubun katılım yapısı belirgin olmakla birlikte grubun hafızasında uzmanlaşmış "özel taşıyıcıları" vardır; yazılı olmayan kültürlerde dahi ritüelin kurallara bağlı olarak gelecek nesillere aktarılmasında "veri taşıyıcıları" önemli rol oynamaktadır.¹⁵⁴ Hatırlama ritüelleri grubun geçmişle bir bağ kurmasını ve grup kimliğinin hafızada canlı tutulmasını/kimlik bilincinin güçlenmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda İmrozlu Rumlardan, adada yüzyıllardır ortak bir geçmişe sahip olarak yarattıkları kültürel hafızanın bir örneği olarak *panagyia* da önemli bir ritüeldir.

Her yıl 15 Ağustos tarihinde İmroz'da gerçekleşen bir etkinlik ve aynı zamanda Ortodoksların Meryem Ana'ya verdikleri isim olan *Panagyia*; Ortodokslar tarafından Meryem Ana'nın Tanrı katına yükseldiği gün olarak kabul edilmektedir. Dini bir törensellik niteliği taşıyan 15 Ağustos *Panagyia* etkinliklerinin en büyüğü, İmroz Agridia'da (Tepeköy) gerçekleşmektedir. Türkçe *panayır* olarak isimlendirilen bu etkinliklere, her yıl özellikle Yunanistan ve dünyanın farklı bölgelerinden gelen Rum Ortodokslar katılmaktadır. 15 Ağustos'ta Aziz Meryem için tutulan 15 günlük oruç bozulur ve bir gece önce

¹⁵³ Jan Assman, *Kültürel Bellek*, çev. Ayşe Tekin (İstanbul: Ayrıntı, 2018), 65.

¹⁵⁴ A.g.e., 62.

büyükbaş hayvanlar kesilir. Kesilen hayvanların etleri kilisenin avlusunda sabaha kadar kaynayan kazanlarda pişirilir. İmrozlular, kilise ayinin bitmesinin ardından mezarlık ziyaretinde bulunurlar ve kendilerine has ritüellerini gerçekleştirirler. Günün sonunda, tüm bu dini ritüellerin ardından köy meydanında toplanırlar, kutlamalar başlar, yemekler dağıtılır ve hep birlikte yenilir. Her yıl yapılan bu törenlerin İmrozluların grup kimliklerinin devamlılığı için önemli bir göreve sahip olduğu söylenebilir. Jan Assman, bu tarz ritüeller için yaklaşımlarını şu şekilde belirtmektedir:

“Bayram ve ritüeller, düzenli tekrarları ile kimliği koruyan bilginin iletilmesi ve devredilmesi, böylece kültürel kimliğin yeniden üretimini üstlenirler. Ritüel tekrar grubun zaman ve mekânsal birlikteliğini garanti eder... Ritüeller ve efsaneler gerçeğin anlamını açıklarlar. Onlara saygı gösterilmesi, korunması ve gelecek kuşaklara devredilmesi dünyanın düzenini -aynı zamanda grubun kimliğini- korur”¹⁵⁵

İmrozlu Rumlar, toplumsal gündelik yaşamın dışına çıkarak kültürel hafızalarında kimlik sürekliliğinin teminatı olarak törensel kutlamalarına devam etmeye çalışmaktadırlar. Hande Birkalan Gedik, çalışmasında adada artık evleri yapan ustaların bulunmadığından, toprağı ekip biçen çiftçilerin olmadığından ve adanın artık incir, üzüm, badem ve zeytinle anılmadığından bahseder. Birkalan, toplumsal hatırlamayı ise şöyle yorumlamaktadır:

“Adada zamanı hissettiren tek zaman olan Ağustos ayındaki *panagyiada* bu tatlar hatırlanır, yeniden tadılır. Proust’çu bir yaklaşımla ifade etmek gerekirse, *panagyanın* tadı, yitık zamanın peşinde koşmaya benzer. Boş köylerin boş sokaklarında ve hatıralarında sıkışan yaşlılar, *panagyiada* özgürleşir, burada yaşam bulur.”¹⁵⁶

Panagyia törenleri hafızanın günlük hayatta kullanımı ve politik kimliklerin belirlenmesine bir örnektir. Aleida Assman’ın *Memory, Individual and Collective* isimli makalesinde bu konuya daha kapsamlı şekilde yer vermiştir.

Şöyle ki, Aleida Assmann, hafızanın günlük hayatta kullanımı ve politik kimliklerin belirlenmesi üzerine hafızayı dört ana başlık altında incelemektedir;

¹⁵⁵ A.g.e., 5.

¹⁵⁶ Hande Birkalan Gedik, “İçiçedir Ötekilik Halleri: Festival ve Mit Arasında İmbros’da Hatırlamak ve Unutmak”, **Folklör/ Edebiyat**, cilt:16, Sayı:62, 2010/2, 11.

bireysel, sosyal, politik ve kültürel. Bireysel hafıza insanların otobiyografik anılarını kapsayarak kendi biricik hafızalarını işaret etmektedir. Sosyal hafıza ise bir toplulukta deneyim, hikaye ve bellek paylaşımları sonucu oluşmaktadır. Bir aile hafızasında, büyükbaba/büyükannenin torununa aktardığı anılar ya da aynı jenerasyonun deneyimlediği inanç, değer, tutum ve tarihi önemli olaylar bu gruba örnektir. Bireysel ve sosyal hafıza birebir yaşanmışlığa veya deneyimin aktarılmasına dayanırken; politik hafıza, eğitimin farklı türleri ve kolektif katılımın tekrarlanması ile oluşturulur. Bu sebeple sosyal hafızada kişinin birebir deneyimlediği önemli tarihi bir olay, ileriki yıllarda ideolojik tekrarlama pratikleri ile politik hafızada yerini alabilir. Politik bellek bağlamında bireysel hafıza, kolektif hafızaya dönüşerek, tarihi anma, kutlama ve ritüeller ile kişinin geçmişle duygusal ve bilişsel bağ kurmasını sağlamaktadır. Kolektif kimlik ve katılım pratikleri ile hafıza evrilmekte ve ortak bir tarih/hafıza/kimlik yaratmaktadır. Son olarak, kültürel hafıza ise diğerlerinden farklı olarak unutma-hatırlama ikircikliğinin dışında yer alarak hatırlama ve unutmanın aynı anda mümkün olabileceği bir konuma sahiptir; öyle ki müze, kütüphane ve arşivlerde hâlihazırda bulunan ve istenildiğinde aktifleşebilirken, kullanılmadığında da bireyde var olmayan hafıza pratikleri bütünüdür.¹⁵⁷ Bu doğrultuda Rumların ada ile birebir kurdukları bireysel ve sosyal hafıza, İmrozlu kimliklerinin homojenleşmesine ve geçmişin ortak deneyimlenmesinin sonucu ortaya çıkmaktadır. Gelenek, nesiller arası köprü kurmakta, adaya ait bir ortaklık yaratmaktadır. Önceki kuşaklardan devralınan kültür, birliktelik duygusunu pekiştirerek sosyal hafızanın içinde yer alır. Politik hafıza ise Rum kimliğinin gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir rol oynayan *Panagyia* gibi ritüeller ile destelenmekte; bu sayede tekrarlanan hatırlama pratikleri ile bireyin geçmişe/kültüre duygusal ve bilişsel ilişkisellikler kurması öngörülmektedir.

İşkân politikası kapsamında adaya gelen gruplar arasında ortak bir kültür birliği bulunmadığı söylenebilir. Yalnızca, ülkenin farklı demografik özelliklerine

---

¹⁵⁷ Aleida Asmann, “Memory, Individual and Collective.” *The Oxford Handbook of Contextual Political Analysis* Der. Robert E. Goodin and Charles Tilly, Oxford UP, 2006. 210- 24.

sahip, heterojen bir toplulukların birliği söz konusudur. Dolayısıyla, ortak kültür birliğinden ve kültürel hafızadan bahsetmek mümkün değildir.

Bu noktada, 1920'lerde toplumsal hafıza kavramına giriş yapan sosyal bilimci, sosyolog Maurice Halbwachs'ın yaklaşımına yer vermek gerekecektir. "Halbwachs'ın ortaya koyduğu üzere kolektif hafızada, geçmişin nesnel bir şekilde muhafazası değil, toplumun yeniden inşa ettiği şekilde canlanması söz konusudur."¹⁵⁸

Jan Assmann'a göre, Halbwachs tarafından geliştirilen bu teorinin en iyi taraflarından biri, hatırlama ile birlikte unutmayı da açıklayabilmesidir. Zira bir toplum geçmişini sadece bağlantı kurduğu ilişki çerçevesinde yeniden inşa edebiliyorsa, bu ilişki çerçevesinin dışında kalan her şeyi unutacaktır.¹⁵⁹

Kendi doğal yaşam alanlarından koparılan iskân köylülerinin yukarıdaki satırlarda bahsedildiği üzere din birlikteliği dışında ortak bir geçmişe sahip olmamaları, adadaki kültürel kimliğin değişmesinin örneklerindedir. Hatta adada var olan ritüellerin de amaç ve içerik değişiminden bahsetmek mümkündür; öyle ki adaya sonradan gelenler için *Panagyia* gibi ortak bir geçmiş/kimlik ritüelinin anlamının içi boşaltılarak ekonomik çıkarların göz önünde tutulduğu turistik bir eğlence hâlini almıştır.

Hande Birkalan Gedik'in ifadeleri bugün adada kutlanan *panagyanın* atmosferini tam anlamıyla yansıtmamaktadır. 2018 yılında gerçekleştirilen *panagyiada* Rum nüfusunun dışında kalanların, sayıca fazla olduğu gözlemlenmiştir. Kendilerine has müzikleri ve danslarıyla bu özel günde buluşan adalıların ve onların misafirlerinin katılımıyla gerçekleştirilen kutlamalar artık dışarıdan gelen her türlü "ziyaretçiye" açıktır. 2018 yılında gerçekleşen Meryem Ana kutlamalarında konuk sanatçı olarak "Buzuki" ön adıyla yerli bir sanatçı sahne almıştır. Dini bir tören olan bu kutlamada sahne alan sanatçının, sözde Türk-Yunan dostluğu vurgusu yaparak performans sergilemesi dikkat çekicidir. Daha ilginç olan ise gecenin ilerleyen saatlerinde "Yaşa Mustafa Kemal Paşa!" sloganları eşliğinde, "İzmir Marşı" çalan sanatçıya, Rumlar hariç, diğer tüm

¹⁵⁸ Mithat Sancar, *Geçmişle Hesaplaşma Unutma Kültüründen Hatırlama Kültürüne*, (İletişim: İstanbul, 2014), 53.

¹⁵⁹ A.g.e., 53.

“ziyaretçilerin” eşlik etmesidir.¹⁶⁰ Dini bir pratik olan bu anma töreninde, hatırlatılmak istenen farklı bir durumun varlığı dikkat çekmektedir. *Panagyiada*, artık Rumların sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır. Fakat ne yazık ki, bir araya gelme ve tüm Rumların aynı anda aynı duyguları taşıdığı, hatırlamanın ve anmanın bir arada olduğu tek etkinlik *panagyiada*dır.¹⁶¹

Rum köylerinde gerçekleştirilen tüm panayırlar turizmin bir aracı konumuna getirilmiştir. Türkiye’den ve başka ülkelerden gelen yabancıların da katılmaya başladığı bu panayırlarda, satış yapan insanların sayısı her yıl daha da artmaktadır. Köyün meydanındaki eğlence yerine giderken geçilen yol üstünde kurulan tezgahlarda alakasız objeler satılmaktadır. Hande Birkalan Gedik yazısında, “Anadolu kadının oyalı yemenisinden, plastik pokemon maskelerine kadar her şeyi görmek mümkün” şeklindeki ifadesiyle belirtmektedir.¹⁶² Söz konusu panayırın gerçekleştiği bu dönemde adanın ekonomisi canlanmaktadır. Öte yandan, İmroz Rumlarının, Gökçeadalılar tarafından “turist” olarak kabul edilmesini, Hasan Münüsoğlu, “...Temelde milliyetçiliğin yarattığı hayali cemaatin kabulüdür” şeklinde yorumlamaktadır. Münüsoğlu’na göre:

“Türkler bir ve tektir ve bu ülkenin her karışı kadim Türk toprağıdır. Doğal olarak farklı bir dine mensup ve farklı bir dile sahip olan insanlar, örneğin Rumlar, hiçbir şekilde o toprakların sahibi olamazlar. Aslında bu Rumların ‘zimmiden’ ‘azınlık’ konumuna geçişlerinin birer resmidir.”¹⁶³

Hasan Münüsoğlu’nun söz ettiği hayali bir cemaatin kabulü, yukarıda da bahsedildiği gibi *panagyiada* çalan “İzmir Marşı”yla pekiştirilmektedir.

Uzun yıllar boyunca 15 Ağustos tarihine denk getirilen “Gökçeada Film Festivali” algının başka bir yöne kaydırılması amacı taşımaktadır. Aynı zamanda yerel yönetim, adanın turizmini tanıtan broşürlerinde, “Yeşil ve Mavinin Özgür Dünyası” başlığıyla güzelleme yapılmaktadır. Adanın doğal güzelliklerinden, denizinden bahsederken, ada bir anda “Gökçeada” oluverir. Fakat, adanın

¹⁶⁰ Saha araştırması notlarından. (15 Ağustos 2018).

¹⁶¹ Katılım oranı en yüksek dini ritüelin *Panagya* olması sebebiyle “tek etkinlik” ifadesi kullanılmıştır.

¹⁶² Birkalan Gedik, a.g.e., 20.

¹⁶³ Münüsoğlu, a.g.e., 205.

geçmişindeki tarihi ve mimari dokusu, kültürel farklılıklara -Rumlara- atıfta bulunurken “Otantik Rum” özellikleri ön plana çıkartılmaktadır. Bu anlamda da etnik turizmin önü açılmış olur.¹⁶⁴ “Rum Köyleri”, “Rum evleri”, “Madam’ın dibek kahvesi” gibi başlıklar öne çıkarılarak, gelen turistlerce ada “İmroz” olarak hatırlanır/hatırlatılır. Nitekim yerel yönetimin bu tutumu, Rumların adayı terk etmek zorunda kalmalarını, topraksızlaştırılmalarını, azınlık haklarının devlet politikalarıyla ihlal edilmesini unutturmak, yok saymak ve olmamış gibi davranmaktan başka bir şey değildir.

Turist çekmek konusunda metalaşan Rum kültürü, ancak panayır zamanlarında ve diğer dini törenlerde Rumlar tarafından “yad edilmektedir”¹⁶⁵ Bugünün adası tam anlamıyla, İmrozlu Rumların, adada “turist” olarak görülmesi, yabancı bir dilin, dinin varlığı ve “kültürel çeşitlilik” kapsamında “otantik”/ “nostaljik”/ “egzotik” bir algıyla yönetilmektedir. Bu bağlamda; “Kimlik ve kültür inşasında mekân önemli bir yer tutmaktadır. Guy Di Meo kimliği birey ve mekân arasındaki ilişkiselliğin sürdürülebilirliği ile açıklamaktadır. Mekân bireylerin toplumsallaşma süreçlerinin geçtiği "maddesel dünyadır". Toplumsal ilişkilerin merkezinde olan “mekânsallaşmış mahalle”yi kapsayan topluluk tarafından benimsenilerek aidiyet duygusunu yaratmaktadır.”¹⁶⁶

Bireylerin toplumsallaşma/sosyalleşme mekânı olarak ada, kimliklerini mekân üzerinden tanımlayan İmrozlu Rumlar için oldukça hayati bir öneme sahiptir. Toplumsal aidiyet duygusunun devamlılığını, adayı terk etmek zorunda bırakılan Rumların adaya geri dönme isteğinden anlamak mümkündür. Geçmişte kendi kendine yetebilen, kendi içinde üretim mekânizmalarını geliştirip varlığını sürdürebilen adalı Rumlar, gündelik hayat pratiklerini mekân ile özdeşleştirebilmiş ve adaya mahsus kimliklerini var etmişlerdir. Bu sebeple İmrozlu Rumlar Atina’da da “İmrozlu Rumlar” olarak anılma ve tanımlanmaya devam etmektedirler. Sonradan gelenler için ise yabancı oldukları "ada" mekânına

---

¹⁶⁴ A.g.e., 205.

¹⁶⁵ Babül, a.g.e., 255.

¹⁶⁶ <https://www.sosyalbilimler.org/istanbulda-rum-olmak-atinada-rum-kalmak/>

(Son Erişim: 27.10.2018)

adaptasyon süreçleri daha önce de bahsedildiği gibi oldukça çetin geçmiştir. Mevcut gündelik hayata uyum sağlayamamakla birlikte ada halkı için dışarıya bağımlılık artmıştır. Yüzyıllardır süregelen ve varlığını üzerinde yaşayan insanlara borçlu adanın gündelik hayat pratikleri değişmek zorunda kalmıştır.

İmrozlu Rumlar geçmişte adayı terk etmiş olmalarına rağmen, kimliklerini mekâna ve yerelliklerine bağlı olarak inşa ederek, bugünkü şartlarda adaya geri dönemeyecek olsalar bile, İmroz haricinde bulunan, İmroz Rum Derneklerine giderek mekânla kuramadıkları aidiyet duygusunu mekân temsilleri üzerinden yeniden üretmeye çalışmaktadırlar.

“...kimlik stratejilerinin de temelini oluşturan esas stratejileri, kente [İstanbul] ve adaya [İmroz] dayalı olarak, yani toplumsal ilişkilerin merkezindeki mekânla biçimlenmiştir. Mekân, sadece kolektif hafıza kaynağı olmakla kalmayıp, Rumlar için kozmopolit ve kadim bir kimlik kaynağı olarak; davranış kalıpları, konuştukları dil(ler), yemek-içme alışkanlıklarıyla ve “seçkinlik”e vurgu yapan, dolayısıyla “farklılık”ı korumayı meşrulaştıran bir kimlik kaynağı olmuştur.”¹⁶⁷

İmroz’da yaşayan Rumların, devlet eliyle getirilenlerin ve kendi istekleriyle gelen diğer halkların hepsinin aidiyete dair hislerinin oluşumunda ortak olan dinamiklerden biri ve en önemlisi “yer değiştirmiş/yerinden edilmiş” olmalarıdır. Geçmişte adada yaşamış olan kimseler ve bu kimselerin icraatları, bugünün adasında artık hatırlanmamaktadır. Çünkü bireyler, artık yerini kurumlara bırakmıştır. Adalıların her derdine deva olan, doğumdan, dış çekimine kadar her türlü operasyonu gerçekleştiren Dr. Foko yerine artık tam teşekküllü olmasa da Gökçeada Devlet Hastanesi’nden bahsedilmektedir. Adaya ulaşımın özelleşmesiyle birlikte, Ali Dağlı¹⁶⁸ yerine, Gestaş deniz ulaşımı şirketi ön plana çıkmıştır. Adanın merkezindeki Madam Marika’nın Pansiyonu yerine, günümüzde artık Eşelek, Yeni Bademli ve Uğurlu Köylerindeki pansiyon zincirleri popüler hâle gelmiştir. Adanın dibek kahvesi geleneği de artık sona ermektedir. Onun yerine sanki yüzyıllardır adanın meşhur kurabiyesiymiş gibi pazarlanan “Efi Badem” kurabiyeleri icat ediliyor ve seri üretimle adanın

¹⁶⁷ <https://www.sosyalbilimler.org/istanbulda-rum-olmak-atinada-rum-kalmak/>
(Son Erişim: 27.10.2018)

¹⁶⁸ Adada geminin gelmediği zamanlarda kendi motoruyla yolcu taşımacılığı yapan kişidir.

“otantik” etiketi altında günümüzde büyük market zincirlerine varıncaya kadar raflarda yerini alıyor. Organik üretimin popülerleşmesiyle birlikte, adanın organik tarım yapan çiftçileri yerine, kurumsallaşan markalar geliştiriliyor. Adanın son elli yılı içinde adaya yerleşenler gittikçe zenginleşiyor ve yeniden ürettikleri imajı bir ada üzerinde gayet “sorunsuz” hayatlarını sürdürüyorlar. Ancak adayla organik bağı olan kişiler için durum bu kadar iç açıcı değildir. Devletin elinin İmroz üzerinde yoğun hissedildiği dönemler öncesini özleyen ve hatırlayanlar dışında, adanın yakın tarihte başına gelenleri, kimsenin hatırlamaya ve yüzleşmeye niyeti olmadığı aşıkardır.¹⁶⁹

Öte yandan, hatırlamanın kayıtsızlığa karşı sürdürdüğü bir mücadele alanı yarattığı söylenebilir.¹⁷⁰ Elie Wisel’e göre “umudun, inancın, sevginin karşıtı olan kayıtsızlığı kırmanın en etkili yolu hatırlamadır. Hatırlama, insanları dünyada olup bitenlere, özellikle de haksızlıklara karşı duyarlı hâle getirir, bunların sonuçlarına ve nedenlerine dair bir bilinç yaratır...”¹⁷¹

---

¹⁶⁹ Sennur Saygı, “Yaşadığım Yer Gökçeada”, *Ada Geveni*, Sayı:1, 14 Ocak 2014, 3.

¹⁷⁰ Sancar, a.g.e., 59

¹⁷¹ Elie Wisel, “Erinnerung gegen die Gleichgültigkeit”, Olaf Schwenke (ed.), *Erinnerung als Gegenwart. Elie Wisel in Loccum*, Loccumer Protokolle 25/1986, Loccum, 1987, s. 138 vd. Aktaran: Sancar, a.g.e., 59.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ADANIN YENİ SAHİPLERİ: “YENİ NESİL ADALILAR”

3.1. Demografik Yapıdaki Değişim

İmroz, Ege Adaları içinde nüfus yapısının en çok dönüşüm gösterdiği ada olarak kabul edilebilir. Adanın bu özelliğinin nedeni, tarih sahnesinde hem Yunanistan hem de Türkiye Devletleri'nin iç ve dış siyasetlerine sıkça konu olmasıyla açıklanabilir.

İmroz'un demografik tarihini anlatan kaynaklarda iç ve dış göç olgularına rastlanmaktadır. Bu kaynakların içeriği, ada nüfusunun genel özellikleri hakkında bilgi verirken, nüfusun etnik ve dini kimliğinin tarihsel değişimi arka planda kalmaktadır. Dolayısıyla, İmroz'da yaşayan Rum nüfusunun, toplam nüfusa oranındaki değişimin gözden kaçması olağandır. Cumhuriyet'in ilanından günümüze kadar ki süreçte, adanın toplam nüfusunda gözle görülür büyük bir azalma veya artış söz konusu değildir. Bunun sebebi ise, Rum nüfusunun adayı terk etmesine paralel yürütülen bir yerleştirme politikasının varlığıdır. İmrozluların büyük bir kısmı adayı terk ederken, Anadolu'nun muhtelif yerlerinden göç ettirilen gruplar sayesinde ada nüfusu “dengede” tutulmuştur.

Rum ve Müslüman nüfus oranındaki değişimin yorumlanabilmesi, adada yaşanan tüm bu yer değişikliklerinin ve yerleştirmelerin arkasında yatan iktidar politikalarının analiz edilmesiyle mümkün olacaktır. İmrozlu Rumlar, adadan ayrılışlarını “kovulma” olarak nitelendirmektedirler. Ancak resmi tarih kitaplarında, yönetimin baskıcı ve sindirme politikalarının sonucu olarak adayı terk eden/adadan kovulan İmrozlular için; “çeşitli sebeplerle Yunanistan ve farklı ülkelere göç etmişlerdir” gibi ifadelerin kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla, Rumların adadan ayrılmasının, ekonomik sebepleri olabileceği gibi bu ekonomik sebeplere neden olan siyasi faktörler de bulunmaktadır. Feryal Tansuğ bu konu hakkındaki çalışmasında, İmroz'daki Rum nüfusunun adadan ayrılışını dış göç (*out migration*) yerine zorunlu göç (*forced migration*) olarak nitelendirilmesi

gerektiğinin altını çizmektedir.¹⁷² İmroz'da sivil huzursuzluk, siyasi ve sosyal sebeplere bağlı olarak, ırk ve din bakımından “tehlike” arz eden sosyal gruplara dahil olan kimselerin yerinden edildiği görülmektedir.¹⁷³ Zira, ülkelerin ve toplumların yapısal özellikleri üzerinde duran zorunlu göç (*forced migration*) ile ilgili yapılan çalışmalar, zorunlu göçe tâbi tutulanlarla hükümet arasındaki yakın ilişkiyi açıklayamamışlardır. Bu noktada neden bazıları gidiyor da bazıları kalıyor? sorusu İmroz'daki durumun niye dış göç (*out migration*) kavramı ile açıklanamayacağını göstermektedir.¹⁷⁴

Adayı terk etmek zorunda kalan Rumların en büyük gerekçeleri, temel bir hak olan eğitim haklarının ellerinden alınmasıdır. İmroz'da Rum okullarının kapatılmasıyla birlikte, Rum halkının eğitim ve gelecek kaygısı artmıştır. Çocuklarının eğitimleri için adadan göç eden İmrozlu aileler ve bu ailelerin ikinci kuşak çocukları, 1970'li yıllarda ancak Çanakkale Valiliği'nden aldıkları özel bir izin ile adaya geri dönebilmişlerdir. Adaya giriş yapılırken, kendilerini bekleyen askerlere kimliklerini teslim ederek karaya adım atabilme kısıtlılıkları 1993 yılına kadar devam etmiştir. Hasan Münüsoğlu, İmrozluların kendi topraklarına izin alarak girmelerinin nedenini, 1970'li yıllarda mevcut iktidar tarafından İmroz'un ve İmrozluların “kriminalize” edilmesiyle açıklamaktadır.¹⁷⁵

Münüsoğlu'nun İmroz'un ve İmrozluların “kriminalize” edilmesiyle kast ettiği durum; 1990'lı yılların başına kadar İmroz'un askeri bölge olarak kontrol altında tutulmasıdır. Bununla beraber, 1969 tarihli raporda¹⁷⁶, Yunanistan ile irtibat hâlinde olduğu iddia edilen Rumların isimlerinin açıkça belirtilmesi “kriminalize” edilmelerinin bir diğer örneğidir.

Farklı coğrafyalardan getirilen ve birbirinden farklı sosyolojik kökenlere sahip gruplardan oluşan “iskân köyleri” veya bazı İmrozluların deyimi ile “Türk köyleri” yaratılmıştır. Rumlara uygulanan baskıcı politikaların içeriğini eğitim,

---

¹⁷² Feryal Tansuğ, “Greek Islanders Leaving Turkish Soil: What Oral History Conveys About Incentives Behind Migration From Imvros Island” *Journal of Mediterranean Studies* 27, s. 1, 19-34.

¹⁷³ A.g.e., 19/20.

¹⁷⁴ A.g.e., 20/21.

¹⁷⁵ Münüsoğlu, a.g.e., 204.

¹⁷⁶ Bkz. Ek I.

askerlik , dil ve mülk edinme gibi sorunlar oluştursa da, sosyal yaşamları ve gündelik pratiklerinde yaşadıkları endişelerde, iskân köylerinin etkisi yadsınamaz.

1923 yılında İmroz adasının toplam nüfusu 6762 iken, 1960 yılında bu rakam 5000'e düşmüştür. 2000 yılında ise artış göstererek 9000'e yükselmiştir. Fakat 2000 yılındaki bu rakamın yalnızca 300'ü Ortodoks Hristiyan Rumlardan oluşmaktadır.¹⁷⁷ Rum nüfusu kayda değer oranda azalmıştır ancak adanın genel nüfus hareketlerinin verileri izlenerek, adada hissedilen “terk edilmişliğin” fark edilmemesi normaldir. İmroz'daki nüfusun etnik olarak farklılık gösterdiğini anlamak için adanın sosyo-kültürel ve ekonomik yapısındaki değişimini de incelemek gerekir. Bu sayede geçmişle günümüz arasındaki süreç içerisinde, toplam nüfusun etnik ve dini kimliklere göre oranları hakkında fikir sahibi olmak mümkündür.

İmroz'daki etnik ve dini kimliklerin toplam nüfusa olan oranındaki değişimleri açıklamak adına Giorgos Tsimouris sözlü ve yazılı kayıtlara dayanarak ada tarihini, İmrozlu Rumlar açısından iki ayrı dönem olarak incelenebileceğini söyler. İlk dönemi 1923 Lozan Antlaşması'ndan 1963'e kadar ki dönem, ikinci dönemin ise, 1963'ten günümüze kadar uzandığını belirtir. Lozan'dan 1963'e kadar olan süreçte 8.000 Rum ve 300 Müslümanın bir arada görece olarak sorunsuz yaşadıkları söylenebilir. 1963 yılı itibariyle, Kıbrıs'ta siyasi gerginliğin yükselmesiyle, Rum Ortodoks ve Müslüman nüfusun bir arada görece uyumlu yaşantıları son bulmuştur. Giorgos Tsimouris, 1963'ten sonra İmroz'da Rum halkı tarafında yaşananları şöyle özetlemektedir:

“1963'ten itibaren ve sonrasında İmroz Rumları, Türk otoriteleri tarafından yoğun ve sistematik bir biçimde ayrımcı önlemlere tâbi tutuldular. Bu önlemler 1964'te okullarının kapatılmasını, 1960'larda ve 1970'lerde adalılarının en geniş ve en verimli tarım topraklarının devlet tarafından tedricen istimlak edilmesini ve 1970'lerin başında suçlular için açık cezaevi kurulmasını içeriyordu. Türk yetkililer adayı ‘güvenlik bölgesi’ olarak sınıflandırdılar. Bu, adanın ziyaret edilmesi için Türk otoritelerinin izine ihtiyaç olduğu anlamına geliyordu. Bu yoğun ve devamlı baskılar nedeniyle bugün adada üç yüzden az yaşlı Rum

---

¹⁷⁷ Alanur Çavlin Bozbeyoğlu, Işıl Onan, “Changes in the Demographic Characteristics of Gökçeada”, *Turkish Journal of Population Studies*, s. 23 (2001): 79- 103; Alexandris, a.g.e., 151- 202.

kaldı. İmrozlular bu ayrımcı önlemlerin ‘eritme programı’ adıyla bilinen uzun dönemli Türk siyasi projesinin parçaları olduğuna ve nihai amacın adadan tamamen gönderilmeleri olduğuna inanıyorlar.”¹⁷⁸

Tüm bu ayrımcı ve sindirme politikalarının yaşandığı döneme tanık olan bir başka İmrozlu görüşmeci ise, o dönemde çocuk yaşta olmasına rağmen, doğup büyüdüğü Dereköy’de yaşananları şu şekilde hatırlamaktadır:

“Ben çocukken Dereköy’de uygulanan bu politikaları yaşadım. İlkokulda yeni öğretmenler[in] bize karşı sert davranışları, Jandarmaların ve subayların, köyün gençlerine karşı uyguladıkları politikalar. [Öğrenciler] her zaman bir korku içinde[ydiler] ve [onlar] dayak atmaktan hiç çekinmiyorlardı. Mahkumların da aynı davranışlarını anımsıyorum. Hırsızlık, dayak, korku [yaratan] bütün eylemleri yaşamıştık. Zaten bunları, [yâni] mahkumları devlet, bu iş için getirmiş.”¹⁷⁹

M.B.’nin ifadesindeki hikayeler, aynı dönemde İmroz’da yaşamakta olan bir çok İmrozlunun anlatılarında tekrarlanır. Kimisi baskılara daha fazla dayanmamış, kimisi ise çocuklarının eğitimlerine adada devam edemeyeceklerine karar kılarak adayı terk etmiştir. Ekonomik anlamda çöküntü yaşayan Rumlar ise, yeni iş kolları aramak ve geçimlerini sağlamak amacıyla büyük şehirlere yönelmişlerdir. Çünkü, adalıların sahip oldukları topraklar istimlak edilerek devletleştirilmiş, bir kısmı da yeni gelen iskân köylülerine verilmiştir.

Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi, İsviçre’li Parlamenter Andreas Gross’un hazırladığı “Gökçeada ve Bozcaada” raporu 27 Haziran 2010’da kabul edilmiştir.¹⁸⁰ Ancak Dış İşleri Bakanlığı tarafından oldukça eleştirilen rapor, şeffaflıkla yazıldığı ve Rumların eğitim ve mülk edinme sorunlarına çözüm odaklı yaklaştığı için Dış İşleri Bakanlığı’nın resmi sitesinde aşağıda yer verilen açıklamanın yapılması gerekli görülmüştür.

“...‘Gökçeada ve Bozcaada’ başlıklı rapor, ülkemiz hakkında bir dizi önyargıya dayandırılmış olup, Lozan Barış Andlaşması’yla Türkiye ile Yunanistan arasında tesis edilmiş olan ‘mütakabiliyet’ ilkesini gözardı etmektedir. Rapordaki önyargılı

¹⁷⁸ Tsimouris, a.g.e., 205/206.

¹⁷⁹ M.B. (Kişisel İletişim, 6 Eylül 2018)

¹⁸⁰ Alexandris, a.g.e., 200.

ifade ve ciddi yanlışlıkların düzeltilmesi, raportör ile yapılan görüşmelerde ayrıntılı olarak dikkatine getirilmiştir. Ancak, bu girişimlerimize rağmen raporda gerekli düzeltmeler yapılmamıştır. Ayrıca, son yıllarda ülkemizde yaşayan gayrimüslim [a]zınlıkların durumlarının iyileştirilmesi amacıyla sağlanan mevzuat değişikliklerini de yansıtmayan raporun, AKPM tarafından kabul edilmiş olması üzüntüyle karşılanmıştır.”¹⁸¹

Baskın Oran, *Radikal* gazetesine yazmış olduğu yazısında, Gross’un hazırladığı “Gökçeada ve Bozcaada” raporuna ilişkin düşüncelerini, raporu eleştirenleri karşısına alarak, böylesine kapsamlı ve objektif bir rapor karşısında, raportörü yerden yere vurmak yerine, teşekkür borçlu olunması gerektiği kanaatinde dir.¹⁸²

Baskın Oran yazısının devamında, adaya Türkiye’nin çeşitli yerlerinden getirilerek yerleştirilen insanlara da değinir; Lozan’dan bu yana Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından yapılan ihlaller yetmezmiş gibi, Türkiye’nin farklı bölgelerinden getirilenler için “Beyaz Türk kolonlar” ifadesini kullanarak, bu “kolonların” sürekli olarak adaya yollandığının üzerinde durur. Baskın Oran, aynı gazete yazısının devamında 1991 yılında kapatılan Tarım Açık Cezaevinin, Rum halkı için yapılan bir “jest” olduğu algısını da eleştirmektedir. Cezaevinin kapatıldığı döneme kadar, adalı Rum halkının yeterince zarar gördüğünü ve kapatıldığı dönemde zaten adayı çoktan terk etmiş olduklarını “Rumlara jest? Ne jesti yahu; Rum mu kalıyor o tarihte!”¹⁸³ ifadesiyle belirtir. Dolayısıyla, Rumların artık adada sayıca çok az oldukları bir dönem hakkında yapılan siyasi iktidar söylemlerinin, tarihsel gerçekliği yok saydığı söylenebilir.

İmrozluların anlatılarındaki diğer ortak nokta ise; adaya artık bir daha geri dönmenin imkansız olduğu düşüncesidir. Bu imkânsızlığı yalnızca İmrozluların adadaki kötü anılarıyla açıklamak eksik olur; devlet politikaları, Cumhuriyet’in kurulmasından bu yana geçen süreçte adanın ekonomik ve kültürel kaynaklarını ciddi anlamda değiştirmiştir. Dolayısıyla, geçmişte adada yaşayan Rumlar, adanın

---

¹⁸¹ http://www.mfa.gov.tr/no_118-_akpm-sosyalist-grup-baskani-isvicreli-parlamentar-andreas-gross-un-raportorlugunu-yaptigi-gokceada-ve-bozcaada-baslikl.tr.mfa

(Son Erişim: 20.03.2018)

¹⁸² <http://www.radikal.com.tr/radikal2/imroz-ve-bozcaada-vitrini-886996>

(Son Erişim: 20.03.2018)

¹⁸³ <http://www.radikal.com.tr/radikal2/imroz-ve-bozcaada-vitrini-886996>

(Son Erişim: 20.03.2018)

günümüzdeki hâliyle yeniden bir yaşam kurma konusunda endişe duymaktadırlar. Hem sosyal yaşamları, hem de geçim kaynakları bu endişelerinin kaynağını oluşturmaktadır. İmrozlu Rum M.M. ile yapılan görüşmede adaya geri dönmenin imkansızlığını şu şekilde dile getirmektedir:

“Geri dönmeyi düşünmedim. Çünkü seni bir yerle bağlayan dostların akrabaların hemşerileridir. Bizim köyümüz merkez[idi]. Yani tamamen çehre değişti.... Devşirme, Türkleştirme ve iskân politikası...”¹⁸⁴

Shinudi’li (Dereköy) M.B. ise kendi köyündeki insanların geri dönmek istememelerini, yapılan değişikliklerin artık katlanılamaz bir boyuta ulaştığının altını çizerek açıklamaktadır; “Dereköylülerden çoğu, geriye gelmeyi hiç sevmiyorlar [istemiyorlar], hiç düşünmüyorlar. Çünkü köyün bugünün [bugünkü] durumu[nu] görüp dayanamıyorlar. Onun için de köy bu hâldedir. Zeytinli veya Tepeköy gibi değildir!”¹⁸⁵

M.B. kendi köyü olan Dereköy ile adada bulunan diğer Rum köylerini kıyaslamaktadır. Bu açıdan bakıldığı zaman Dereköy’ün yıkılmış evleri ve terk edilmiş görüntüsüyle adanın politik anlamda en çok zarara uğrayan köyü olduğu söylenebilir. M.B., bugün Dereköy’ün, Tepeköy ve Zeytinliköy’den farklı olmasının arkasında yatan sebeplerden birini de yerel yönetimin bu iki köy üzerinde yaratmış olduğu otantik turizm etkisiyle açıklar. Broşürlerde ve diğer reklam mecralarında¹⁸⁶ yer alan “orijinal Rum Köyü”, “Eski Rum Evleri”, “Madam’ın Dibek Kahvesi” gibi tanıtım ifadeleri turistik mekân algısı yaratmaktadır. Dolayısıyla, yerel yönetimin, turizmi geliştirmeye yönelik faaliyetleriyle, geçmişte, hükümetin adada yaşayan Rum halkına yönelik baskıcı tutumunu yok saydığı ve Rum kültürünü pazarlama ögesi hâline getirdiği söylenebilir. Bu yok sayma tavrını, yönetimin Rum kültürü ve mimarisi üzerinde yapmış olduğu romantikleştirmeyle açıklamak mümkündür.

¹⁸⁴ M.M. (Kişisel İletişim, 19 Eylül 2018).

¹⁸⁵ M.B. (Kişisel İletişim, 20 Eylül 2018).

¹⁸⁶ Söz konusu broşür ve turizm dergileri şu şekildedir: Gökçeada Belediyesi, *Ege’nin İncisi Gökçeada*, Beril Şen, “Bir Mavi Adanın Günlüğü”, **Raillife**, s. 116 (2018): 32-38. **İda Life Kültür Sanat ve Turizm Dergisi**, s. 20 (2014): 8-28.

Günümüzde ise bir arada yaşayan; geride kalan yaşlı Rumlar, Lazlar, Kürtler, Yörükler ve Bulgaristan göçmenlerinin sahip oldukları tüm kültürel ve ekonomik öğeler girift bir hâl almış ve “yeni nesil adalılar” ortaya çıkmıştır. Kaybolan Rum kültürünün yanı sıra, “yeni nesil adalılar” da sahip oldukları kültürel sermayelerini korumakta güçlük çekmişlerdir. Bu durumun gelmiş olduğu son nokta ise; birbirinden farklı onca grup insanın, bir arada yaşam mücadelesi vererek, herkesin müdahil olabileceği bir düzen kurmaya çalışmalarıdır.

3.2. Göç Dalgaları ve Kurulan İskân Köyleri

Adanın bugünkü kaotik popülasyonu, zaman zaman adanın “İmrozlu geçmişini” referans göstererek yeni bir “yerel kimlik” tanımlar. 1990’lı yılların sonunda, adanın turizm bölgesi statüsüne geçmesiyle, görece “kalkınan” adaya, yazlıkçı olarak gelenler de her geçen yıl sayısını artırmıştır. Bugünün şartlarında İmroz’da Panayia (Merkez Köy/Çınarlı Mahallesi) ile birlikte beş tane Rum Köyü, beş iskân köyü bulunmaktadır. Yapılan isim değişikliğinden sonra Rum köyleri Türkçe ve orijinal adlarıyla; Shinudi (Dereköy), Aya Theodori (Zeytinliköy), Glikı (Bademli Köyü), Agridia (Tepeköy), Kastro (Kaleköy). İskân köyleri ise Şahinkaya, Yeni Bademli, Uğurlu, Şirinköy ve Eşelek’tir.

Bununla beraber günümüzde ayrıca, akraba ve hemşerilik bağlarını kullanarak göç eden Kürtler de adada yaşam sürmektedir. Van, Iğdır, Hakkari, Muş ve özellikle Siirt’ten gelerek adaya yerleşenlerden oluşan bu nüfus genelde inşaat, tarım ve hayvancılık gibi kaynaklarla geçimlerini sağlamaktadırlar. Geldikleri zaman Rum köylerinde yer alan boş evlere yerleşen bu aileler de ada yaşantısına tutunmaya çalışan diğer göçmenler arasındadır. Kastro (Kaleköy) gibi deniz kenarı bir köye yerleşen Kürtlerin geçimlerini balıkçılık dışındaki kaynaklardan sağladığı görülmektedir. Hâlbuki, geçmişte Kastro’da yaşayan Rumların en büyük geçim kaynakları balıkçılık faaliyetleri üzerine kurulmuştur.

1965 ve 2000 yılları arasında adanın toplam nüfusu artmıştır. Rum nüfusunun azalmasının ardından, adaya getirilen iskân köylüleri bu artışın yaşandığı döneme denk düşer. 1970 ve 1975 yılları arasındaki dönemde Kıbrıs ve

Türkiye’de yaşanan siyasi gerilimin nüfusta ciddi bir düşüş yarattığı görülür. 1980 ve 1985 yılları arasında Uğurlu ve Yeni Bademli Köyleri’nin kurulduğu döneme rastlar ve o dönem, adadaki nüfusun en yüksek olduğu dönem olarak bilinir. 1985 yılı sonrası, iskân edilen köylerin yanı sıra, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi’nin bazı bölümlerinin adaya getirilmesiyle de toplam nüfus oranında bir artış yaşanmıştır.¹⁸⁷ Dolayısıyla, adaya okumaya gelen öğrenci sayısının artması, mezun olduktan sonra da adada yaşamaya devam eden ve ailelerini yaşamak için getiren öğrencilerin sayısı da gün geçtikçe artmaktadır. Bu durumun günümüzdeki nedeni ise adanın turizm alanında kazandığı popülerlik ve “otantik” tema ile açıklanabilir.

1930’lu yıllara kadar İmroz’da Rum Ortodoks nüfusun dışında, yalnızca askerler ve adaya memur olarak atanan Müslümanlar, adanın merkezi olan Çınarlı Mahallesi’nde yaşamaktadır. Cumhuriyet Dönemi’nden önce adanın merkezine ilk kez, 1921 yılında Rodos ve Kos adalarından 23 göçmen, Kırım, Hopa, Sürmene, Konya ve Çanakkale’den 147 göçmen yerleşmiştir.¹⁸⁸ Cumhuriyet Dönemi’nde, hükümet tarafından etnik dengeyi değiştirmeye yönelik ilk uygulama ise 1946¹⁸⁹ yılına denk düşer. Trabzon Sürmene’den 25 balıkçı ailesi adaya getirilmiştir.¹⁹⁰ 1973’te MGK kararları doğrultusunda, Trabzon’un Çaykara ilçesine bağlı Şahinkaya Köyü’nden göç ettirilenler, Dereköy sınırları içine yerleştirilmiştir. 1984 yılına gelindiğinde, Uğurlu ve Yeni Bademli Köylerinin kurulması ve göçmenlerin iskânının sağlanmasıyla, ada için kayda değer bir “Türk”/Müslüman

---

¹⁸⁷ Nilgün Tunçaçan Ongan, “Göç Ekseni Kalkınmanın Demografik Analizi: Gökçeada Örneği” **“İş, Güç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, s. 4 (2012): 54.

¹⁸⁸ Selver Özözen Kahraman, “Gökçeada’da Göçlerin Nüfus Gelişimi ve Değişimi Üzerine Etkileri”, **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi, Coğrafi Bilimler Dergisi**, s. 3 (2005): 46.

¹⁸⁹ Bu tarih bazı kaynaklarda 1945 ya da 1946 diye geçmektedir. Bunun sebebi ailelerin ada farklı zamanlarda gelmesiyle açıklanabilir. Bu nedenle bu ailelerin üyelerinden biri olan L.D. ile yapılan görüşme dikkate alınarak bu metinde 1946 yılı kullanılmıştır; tüm ailelerin adaya gelmesi ise 1947 yılında tamamlanır.

¹⁹⁰ Yapılan ilk toplu göç dalgası hakkında getirilen haneler net bir rakamla bilinmemektedir. Sürmene’li görüşmecisi L.D.’nin “23- 25 aile geldik” ifadesi dikkate alınarak, gelen aile sayısı metinde 25 olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda literatürde farklı rakamları görmek mümkündür. Bu kaynaklar için bkz:

Güliz Beşe Erginsoy, *Adalılar İmroz’dan Gökçeada’ya* (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006), 160. ; Özözen Kahraman, a.g.e., 46.; Babül, “İmroz’da Tanınma Siyasetleri: Ulusal Vatandaşlık, Yerel Aidiyet ve Toplumsal Hafıza” *İmroz Rumları* a.g.e., 235.; Yurtseven, a.g.e. Erol Saygı, *Gökçeada- İmroz* (İzmir: Güler Matbaacılık, 2010), 23.

nüfus temin edilmiş olur. Yeni Bademli Köyü, 95 hanesi Isparta'nın farklı köylerinden olmak üzere, Karadeniz Bölgesi'nin Samsun, Trabzon, Ordu ve Giresun illerinden toplamda 125 kişiden oluşan 25 balıkçı ailesinin yerleştirilmesiyle kurulmuştur. Uğurlu Köyü, Burdur ve Muğla illerinden toplamda 100 hanenin bir araya getirilmesiyle kurulmuştur. Eşelek köyü ise 2000 senesinde Çanakkale'nin Biga ilçesinden göç ettirilen 55 haneden oluşmaktadır. Cezaevi arazisi sınırlarına kurulan Şirinköy, iskân köyleri arasında nüfus bakımından en karma yapıya sahip olma niteliği taşır. 1989'da Bulgaristan'dan göç eden vatandaşlar için kurulduğu iddia edilen köye, 128 hane Bulgaristan göçmeninin yanı sıra, iskânı sağlanamayan göçmenlerden artakalan haneler, farklı sebeplerle hükümetin iskâna tâbi tuttuğu kimselerce doldurulmuştur; 16 hane Erzurum'dan, 5 hane Hatay'dan, Malatya'dan ise yalnızca 1 aile olmak üzere toplamda 150 hane 2510 sayılı İskân Kanunu'na bağlı olarak Şirinköy'e yerleştirilmiştir.¹⁹¹ 1984 yılının Kasım ayındaki yerleştirme faaliyetlerine bakılırsa on gün gibi kısa bir süre içinde, toplamda 800 kişi adaya göç ettirilerek “adalı” üretimi sürdürülmüştür. Ek olarak, Karacaören Barajı'nın yapımı gereğiyle, Burdur, Kızıllı Köyü halkından 117 kişi, kısa bir süre öncesinde ise Isparta'dan 373 kişi, ve Muğla'dan gelenlerin sayısı ile birlikte bu rakam 600'e ulaşır. Muğla'dan gelen ilk kafilenin sayısı, Yatağan İlçesi'ne bağlı Eskihisar Köyü ve Milas'a bağlı Sek Köyü'nden gelenlerle birlikte toplamda 120 kişidir. Bu sırada, Yatağan Termik Santrali ve Eskihisar, Yeniköy Termik Santralleri'nin kuruluş sürecinde, Sek Köylüleri, iskân edilmek üzere Gökçeada yerine Söke Ovası'nı tercih etmiş ancak iskân edilecek yere Gökçeada olarak karar verilmiştir. Köylülerce bir dizi itirazlar yapılmış olsa da, yetkililerin Söke Ovası yerine ilk kararlaştırdıkları yer olan Gökçeada kararı değişmemiştir. Dolayısıyla, Söke Ovası'na yerleşmeyi tercih eden 100 kadar Muğla ve 80 kişi kadar da Burdur köylüsü Gökçeada'ya istemeyerek de olsa gelmek durumunda kalmıştır. Dönemin Toprak İskân Müdürü Agah Başköylü, iskân edilecek olan köylülere adayı cazip kılmak için Uğurlu Köyü'nden “modern bir köy” olarak bahsederken, sosyal ve

---

¹⁹¹ Tunçaçan Ongan, a.g.e., 54.

ekonomik anlamda kalkınmalarına olanak sağlanacağını, yeni kurulan köydeki eğitim, ibadet ve barınma olanaklarından bahsederek dile getirmiştir.¹⁹²

İmroz nüfusunun düzensiz bir araya gelişinin yarattığı girift manzarayı açıklamak için *Vatan* gazetesi yazarı Tuğçe Baran, konuyla ilgili 3 Ekim 2007 tarihli haberinde şöyle bir yorumda bulunmaktadır: “Memlekette çok saçma yer gördüm ama bu kadar bilerek ve isteyerek berbat edilmiş bir yer görmedim.”¹⁹³ Türkiye’nin hemen tüm bölgelerinden çeşitli insanların yerleştirildiği İmroz için “Mikro Türkiye’de denilebilir. Her şey var!”¹⁹⁴ ifadesi son derece yerindedir.

Hükümetin, İmroz’daki nüfus politikalarında altının çizilmesi gereken diğer bir konu ise iskân köylerin adada konumlandıkları mevkiilerdir. Örneğin, 1973 yılında Dereköy sınırları içerisine yerleştirilen köylü kafilenin Doğu Karadeniz’den İmroz’a getirilmesinin tesadüf olduğu düşünülemez. Konuyla ilgili Dereköy’lü M.B.’nin sözleri durumu özetler niteliktedir:

“İlk göçmen köylülerden Şahinkayalılar, Dereköy’ün dışına yerleştirilmişti. Bunun niyeti [amacı] yerlileri köyden çıkarmak ve Dereköy’ün muhtarlığının idaresini ellerine almaktı. Devlet, bunlara hem tarlalar, hem paralar hem hayvanlar yardım şeklinde vermişler[vermiştir]... Tarlaları, bizimkilerden[Rumlardan] bir kaç yıl önceden istimlak edip, yeni göçmenlere iade ettiler [verdiler]. İstimlaklardan hariç [istimlaklar dışında] kiliselere okullara, çobanlara, balıkçıları her türlü zorlamalar altına alıp köyden ve adadan göçe doğru sürdüler. İşte bu devletin programı...‘Eritme Programı’ denilen [şeydir].”¹⁹⁵

Göçmenlerin kalkındırılmasına ve üretici konuma getirilmelerine yönelik varsayımlar, iyimser bir yaklaşımla irdelendiğinde bile, Doğu Karadeniz’in dağlık bölgelerinden getirilen göçmen grubun Dereköy sınırları içine yerleştirilmelerinin tesadüf olmadığını göstermektedir.

---

¹⁹² Celal Başlangıç, *Cumhuriyet* Gazetesi, 25 Kasım 1984. Bkz. Ek V.

¹⁹³ http://www.iyibilgi.com/haber.php?haber_id=37449&do=print (Son Erişim: 23.03.2018)

¹⁹⁴ http://www.iyibilgi.com/haber.php?haber_id=37449&do=print (Son Erişim: 23.03.2018)

¹⁹⁵ M.B. (Kişisel İletişim, 20 Eylül 2018).

3.2.1. Şahinkaya (1973)

Şahinkaya yerleşimi, 1980’li yılların başına kadar yaklaşık 2000 nüfusuyla Türkiye’nin en büyük köylerinden biri olan Shinudi’nin (Dereköy) sınırları içerisinde yer almaktadır. Köy yerleşimi, Trabzon’un Çaykara İlçesine bağlı olan Şahinkaya sakinlerinin İmroz’a iskânı sonucu kurulmuştur. Fakat, İmroz’daki Şahinkayalılar, Dereköy’e bağlıdır ve mahalle statüsündedir. Dereköy, orijinal adıyla Shinudi, daha önce de belirtildiği gibi bir Rum köyüdür. 1935 yılında 1986 kişilik nüfusuyla¹⁹⁶, üretimin ve sosyal yaşamın aktif olduğu Dereköy, Şahinkaya Köylülerinin hemen köyün bitişiğindeki araziye yerleştirilmesiyle ve Tarım Açık Cezaevinin de etkisiyle birlikte nüfusunun büyük bir çoğunluğunu bu süreç içinde kaybetmiştir. Günümüzde ise Dereköy terk edilmiş bir görünüme sahiptir. Oysa, Dereköy’de 1980’li yılların başına kadar 22 kahve, 2 açık sinema ve 3 tane de zeytinyağı imalathanesinin yanı sıra, berber, bakkal, ve terzi dükkanları bulunmaktaydı.¹⁹⁷

1973 yılında, Şahinkaya köylülerinin İmroz’a iskân edilmesi, başta Dereköy olmak üzere, diğer Rum köylerinde de nüfus kaybına yol açmıştır. İmroz hakkında bir takım kararların yer aldığı iddia edilen belgede, MGK’nın 17 Mart 1964 tarih ve 35 sayılı kararına ek olarak, İmar ve İskân Bakanlığı’nca alınacak olan “tedbirlerden” bahsedilmiştir. Belgede, özellikle Doğu Karadeniz’den getirilecek olan halkların tercih edilmesinin gerekliliği: “Rum halkın Türk göçmenlerine karşı beslemekte olduğu antipati ve adaların şartları göz önünde tutularak tercihen bu şartlara mukavemet edebilecek ve yerlerinde kalkındırılmalarına imkan görü[l]meyen Doğu Karadenizlilerin iskân edilmeleri.” ifadesiyle belirtilmiştir.¹⁹⁸ Belgede, ayrıca İmar ve İskân Bakanlığı tarafından adaya yerleştirilecek olan göçmenler için adanın “cazip hâle” getirilmesinin amaçlandığına açıkça yer verilmiştir.

---

¹⁹⁶ Özözen Kahraman, a.g.e., 42.

¹⁹⁷ Serhan Sevin, “Denizin Ortasındaki Hayalet Köy”

<https://www.haberturk.com/yasam/haber/1282275-denizin-ortasindaki-hayalet-koy>

(Son Erişim: 10.10.2018)

¹⁹⁸ Bkz. Ek I.

Trabzon'un Çaykara İlçesine bağlı Şahinkaya köylüleri İmroz'a 23 Temmuz 1973 tarihinde göç etmişlerdir. Adaya iskân edilen Şahinkayalı M.S., gelişlerini şu şekilde yorumlamıştır:

“...[Devlet] Rumların arazilerini istimlak etti, ne yapalım dedi hükümet, buraya iskân getirelim başka taraftan... Sürmenelileri önce getirdiler buraya merkeze, hastanenin karşısında küçücük evler var, oraya Sürmenelileri getirdiler. Onlara çiftliğin arazisinden verdiler, sonra işte bu taraftakine [Dereköy] de dediler ‘Yine Karadeniz’den getirelim, başkası bu Rumlarla baş edemez, ancak Karadenizliler onlarla baş eder’ O yüzden Karadeniz’den göç almak istediler.”¹⁹⁹

Şahinkayalı başka bir görüşmeci ise Karadeniz Bölgesi’nden özellikle seçilerek adaya yerleştirilmelerini, kendilerinin “kavgacı ve dövüşken Şahinkayalılar” olarak addedilmesiyle ilişkilendirmektedir. Rumların sahip olduğu arazilerin istimlak edilerek, kendilerine verilmesini yapmış olduğu bu ilişkilendirme biçimiyle açıklamaktadır:

“Şimdi söyle! Rumların topraklarını bize verecek ya devlet, kim ister toprağını başkasıyla paylaşmak! Kim vermek ister! İstemez değil mi? Ne yapar? Almak ister toprağını. Ee biraz korkak olduğun zaman geri çekilirsin yani adamın toprağından. En nihayetinde almış oluyorsun. O yüzden Karadenizliler ancak başa çıkabilir bunlarla [Rumlarla], oradan [Doğu Karadeniz] buraya insan getirelim dediler. Öyle işte buraya yerleştik.”²⁰⁰

İmroz’a yerleştirildiği zaman 22 yaşında olan F.E., hükümetin azınlıklara yönelik uygulamış olduğu topraksızlaştırma ve ekonomik anlamda zayıflatma politikasına bu şekilde dâhil edilmiş olmalarını “o zamanlar cahildik”²⁰¹ diyerek belirtmektedir. Şahinkaya’dan iskân edilebilmesi için devlet memurluğundan istifa edip, geldikten sonra yeniden sınavlara girerek Tarım Açık Cezaevi’nde infaz memuru olarak görev yapmaya başlayan başka bir görüşmeci ise adaya gelişlerini şu şekilde anlatmaktadır:

“...Devlet tarafından 2510 sayılı iskân kanunu gereğince geldik yerleştik, 61 haneyiz. Ben devlet memuruydum. Biz Gökçeada bir tane köy kent kuracağız [denildi]. 61 tane ev yaptık

¹⁹⁹ M.S. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya)

²⁰⁰ F.E. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya)

²⁰¹ F.E. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya)

devlet, 5 nüfusa kadar 50’şer dönüm arazi, 5’ten yukarısında 60 dönüm arazi verildi sahilde bize. Çiftçi olman gerekiyor, devlet memuru olarak alınmıyor dediler. Ben sekreterdim hastanede, izinli ayrıldım, gideyim iskânı teslim alırım sonra göreve geri gelirim dedim sonra bakanlık kabul etmedi. ...‘biz memur kabul etmiyoruz, çiftçi olacaksınız’ dedi. Biz size arazi veriyoruz. O zaman ben istifa ettim. İstifa ettikten sonra, açık cezaevi vardı ben oraya imtihana girdim orada infaz memuru olarak göreve başladım. Bütün mahkûmların işlemlerini ben yapardım. Çıkışlarını girişlerini tahliye olmalarını. Devam ettim, emekli oldum 1999’da oradan ayrıldım. Emekli olduktan sonra şehir merkezine indim. Orada oturuyorum.’²⁰²

“Bizim buraya gelme nedenimiz, zaten burada kimse yoktu, Türk yoktu. Mesele Gökçeada’nın Türkleştirilmesi... Buraya götüreceğiz sizi, öyle şunun için, bunun için demiyorlardı ama belliydi yani. Şahinkaya Mahallesi [için bakıldığında], Türkiye’nin en büyük [köyü] Dereköy’dü. Tam yakın yaptılar oraları [Şahinkaya ve Dereköy]”²⁰³

Görüşmelerden, İmar ve İskân Bakanlığı’nın, Şahinkaya’dan önce Dereköy sınırları içine yerleştirilmek üzere Karadeniz’in batıya daha yakın yerlerine tekliflerde bulunduğu, ancak kimsenin adaya gelmeye cesaret edemediği bilgisine ulaşılmıştır.²⁰⁴ Bu bilgi ışığında, Türkiye’nin en kalabalık Rum nüfusuna sahip köylerinden biri olan Dereköy’ün sınırları içerisine yerleştirilmek üzere Trabzon’un dağlık bölgelerinden bir köyün seçilmesi rastlantısal olamaz.

Daha önce de bahsedildiği gibi MGK’nın İmar ve İskân Bakanlığı’nca alınacak “tedbirlerde” Doğu Karadeniz Bölgesi halkının, Türklere olan antipatik tutuma ve adadaki zor şartlara mukavemet edecekleri yönündeki öngörülerini de bunu desteklemektedir. Ayrıca devletin Şahinkaya halkına sunmuş olduğu yaşam biçimi ve “tarımsal iskân” projesi adı altında verilen ev, arazi ve iki yıl boyunca ödenen maaş köylülerin geldikleri dönemde pek tatmin edici olmadığı Şahinkaya köylüleriyle yapılan görüşmelerde sıkça dile getirilmiştir. Devletin, adada yaşamalarına karşılık olarak, kendilerini –en azından geçimlerini sağlayarak– tatmin etmek durumunda olduğunu ifade eden köylüler verilen arazi miktarına da

²⁰² M.S. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya)

²⁰³ M.E. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya)

²⁰⁴ M.E. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya)

resmi yollardan itiraz etmişlerdir. Şahinkayalı görüşmeci arazilerin 20 dönüm olarak verilmesine ilişkin durumu kendi ifadeleriyle şu şekilde dile getirmektedir:

“[O]radan gelirken 20 dönüm arazi verecekti [devlet] bize, döndük[geldik] buraya baktık, burada 20 dönümle durulmaz! 20 dönüm azdır! ...o paşalar...Tahsin Şahinkaya bile geldi buraya. Dedik ki ‘buralar bize yetmez!’ ‘Gidin oturun!’ dediler çıkardılar 55 dönüme... İtiraz ettik buradayken, bir sene sonra [elli beş dönüme çıkarıldı]. Yetmez tabii! 20 dönüm ne? Özellikle yaptılar bize ne kadar istersek öyle verdiler işte... 55 60 dönüm o civarda...”²⁰⁵

Başka bir görüşmeci ise arazi ölçüsünün hanede yaşayan kişi sayısına göre 50 ile 60 dönüm arasında değişiklik gösterdiğini söylemiştir.²⁰⁶

23 Temmuz 1973 tarihinde 61 hane olarak adaya yerleştirilen Şahinkaya köyü sakinleriyle yapılan görüşmelerden çıkarılacak sonuçlardan birisi de, hemen hepsi hükümetin adayı “Türkleştirmek” amacıyla kendilerinin getirildiğinin farkındalığıyla gelmişlerdir. Ulusoy Turizm firmasından kiralanan otobüslerle köy halkı gelmiş, kamyonlarla ise köylülerin eşyaları getirilmiştir. Çaykara’dan adaya uzanan yolculuğun başladığı gün köylüler tarafından şöyle anımsanmaktadır:

“Devlet otobüsler hazırladı bizim için ve bir tören, küçük bir tören Çaykara’da... Oranın kaymakamı konuşma yaptı. İskân Bakanı da gelmişti oraya. ‘Sizi güzel bir yere götürüp yerleştireceğim’ dedi... [O]kul vardı orada[Trabzon’da], okulun geniş bir bahçesi vardı, konuşmalar yapıldı orada. ‘çok güzel bir yere gideceksiniz’ dediler.”²⁰⁷

Trabzon’da yaşadıkları yerin dik bir yamaçta olması, arazileri sürmek için traktör kullanmalarına engel teşkil etmektedir. Aynı zamanda tarım gelirlerinden de kendilerini geçindirecek miktarda bir gelir elde edemedikleri için, genelde “gurbetten” (sezonluk işçi) para kazandıklarını belirtmektedirler. Dolayısıyla ada yaşantısı göçmenler için, Çaykara’ya kıyasla, görece daha tercih edilebilir bir yer hâline gelmiştir. “...Burada geçim kolay, Çaykara’ya benzemez. Burada adam aç kalmaz...”²⁰⁸ Geldikleri yerdeki ekonomik geçim kaynağı olarak ise bir miktar

²⁰⁵ M.E. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya)

²⁰⁶ M.S. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya)

²⁰⁷ F.E. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya)

²⁰⁸ M.E. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya)

mısır ve fındık ektiklerini ancak satmak için değil kendi tüketimleri için kullandıklarını belirtmişlerdir:

“Memleketteki insanlar genelde gurbet hayatı biliyorlar. Yazları çıkıyorlardı gurbete. Genelde şark, doğu hizmetleri... Van, Erzurum oralara gidip çalışıyorlardı işçi olarak. Orada aldıkları paralarla geçiniyorlardı. Bizim ilçemiz kristal memleketdir, ektiğinin geliri olmayan...”²⁰⁹

“Bizim o kadar eziyetli memleketimiz vardı ki [Çaykara], her şeyi sırtında taşıyacaksın orada, odunu, otu, taşı toprağı. Yaşlılar da zaten buraya geldikleri zaman burası rahat geldi. Otu biçiyorduk ama traktörle getiriyorduk evimize, sırtımızda taşı mıyorduk.”²¹⁰

Dolayısıyla, “yerlerinde kalkındırmaya imkan görülme yen”²¹¹ Şahinkaya halkı adaya yerleştirilmiş ve adaya uyum sağlama süreçleri ise görece kolaylaşmıştır demek yalnızca bir noktaya kadar mümkün olur. Günümüzde Şahinkaya nüfusunun çoğu kış aylarında adanın merkezinde yaşamlarını sürdürmektedir. Şahinkaya köylüleri ilk geldikleri yıllarda ve daha sonrasında kendilerine has sosyo-kültürel yapıları ve izole yaşam biçimleriyle anılmışlardır. 312 kişiden oluşan 61 hanenin, genç nüfusunun kısa bir süre zarfında Şahinkaya’yı terk ettiği bilinmektedir. 2005 yılına gelindiğinde köyün nüfusu 61 haneden 25 haneye düşmüştür. Selver Özözen Kahraman, adadaki nüfus politikaları üzerine yapmış olduğu çalışmasında, yaşanan bu nüfus kaybını Şahinkaya’nın adada bulunduğu konumunun elverişsiz olmasına ve rüzgara açık bir mevkide kurulmuş bir köy olmasıyla açıklamaktadır.²¹²

Günümüzde adanın coğrafi yapısına, arazi kullanım biçimlerine, geçim kaynaklarına ve üretim biçimlerine son derece aykırı bir konumda yer alan Çaykara’dan gelen Şahinkaya halkı, adadaki ilk yıllarında alışma ve Rumlarla bir arada yaşama konusundaki uyum problemlerine dair somut bir gösterge yoktur. Nitekim, Çaykara ahalisinin de Pontus Rumcası konuştuğu bilinmesine rağmen, ahalinin bu konuyu pek dile getirmediği gözlemlenmiştir. Ancak bu konunun

²⁰⁹ M.S. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya)

²¹⁰ F.E. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya)

²¹¹ Bkz. Ek I.

²¹² Özözen Kahraman, a.g.e., 47.

örneklerine nadir de olsa anlatılarda rastlanmaktadır. Uzun yıllar yaşadıkları yerden koparılıp, adaya yerleştirilen yaşlıların durumu ise aidiyetleri bakımından genç ve orta yaş grubuna oranla farklılık göstermiştir. Şahinkayalı bir görüşmeci anne ve babasının adaya göç ettikten sonraki uyum süreçlerini şu şekilde ifade eder:

“Onlar burayı sevmadiler. Babam, ikide bir ‘gideceğim’[Çaykara’ya] derdi. ‘Çantamı açma, bozma. Valizim böyle dursun, gideceğim ben burayı sevmiyorum’ derdi. Zaman zaman babamı annemle gönderdim memlekete, orada yerlerimiz duruyor hâlâ. Gidiyorlardı oraya, orayı seviyorlardı, orada kalmak istiyorlardı. Tekrar gelip gidiyorlardı burada bunaldıkları zaman, öyle devam ettik.”²¹³

Şahinkaya halkı, ada yaşantısına uyum sağlama süreçlerinde daha önce görmedikleri iklim şartlarını, hayvancılık biçimlerini ve zeytin ağaçlarını garipsemiş ve farklı bulmuştur. Zeytin ağaçlarının Rum halkı için büyük bir öneme sahip olduğu bilinen bir gerçektir; yüksek tepelerdeki her bir zeytin ağacının bile sulanması için tek tek su taşıyacak kadar önem arz etmektedir. Yerleşimciler söz konusu adada karşılaştıkları farklılıkları aşağıdaki biçimlerde örneklendirmişlerdir:

“[B]urada rüzgar çok, rüzgar... Hayvanları içeri almazlar, hep dışarıda koyunlar, keçiler hep dışarıda... Bizim orada öyle dışarıda hayvan salınmaz. Gündüz otlar ama akşam içeri alırlar hayvanları. Yoksa yabani [hayvanlar] bunları öldürür, yer, parçalar. Ee burada öyle bir problem yok. Kurt yok, çakal yok, o yok, bu yok...”²¹⁴

“Ayçiçeğini burada gördüm ilk defa. Nerede görecektim? Biz tereyağı kullanırdık. Zeytin ağacı orada yok, burada gördüm. Zeytin toplamaya gittik. Dediler[Rumlar] zeytin toplama zamanı geldi. Eteğimize topladık zeytinleri. Sonra ‘bu eziktir!’, ‘bu çürüktür!’ attık. ‘Bu kurtludur!’ attık. Sadece sağlam olanları alıyoruz, ‘bu kurtludur!’, ‘olmaz!’ artık zeytin kalmadı etekte. Sonra Rumlar bize dediler ‘Niye ayırıyorsunuz? Hepsini toplayın koyun oraya çuvala!’. Neyse topladık zeytin, eve getirdik bir iki gün sonra bir baktım, başladı çuvallar ekşi ekşi kokmaya... Ne yapacağız bunları? Bunlar çürüyor diyoruz, bunlar satılmaz! Ne

²¹³ M.S. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya)

²¹⁴ F.E. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya)

yapacağız bunları, almaz kimse... Bilmiyoruz ki, Rumlar bunları çürütüp de yağ çıkarıyorlar, o zaman Dereköy’de yağ fabrikaları vardı. Yağ fabrikası derken, elle çıkarıyorlar taşları koyuyorlar çuvalların üstüne öyle çıkarıyorlar yağları. Tabii iyice çürümeden de çıkmaz o yağ ama yağlar nasıl asitli oluyor! Aman Allahım! Hayatta yenmez! Onlar alışmış, onlar yer... Biz hiç o yağları yemedik. Yıllarca biz hiç zeytinyağı yemedik burada...”²¹⁵

“Mesela, dağ taş hayvan. Rumlar sabaha karşı gidiyor atlarla, eşeklerle dağlardaki hayvanlarına, koyunlarına, keçilerine bakıyorlardı. Ee bize tuhaf geliyordu. Biz bağırdık mı hayvanlara gelirlerdi. Buradakiler kaçıyor. Biz memlekette evcil hayvan yapardık, böyle serbest hayvancılık yoktu. Bize tuhaf geldi ama alıştık yani... Kısa sürede millet alıştı, uydu Rumların hareketlerine. Mesela Rumların koyunlarını aldılar, şu tepede 300 koyun var. O koyun orada doğurur, orada mandıra yapılır, orada kuzusu toplanır, satılır. Yine satıldıktan sonra kırkım yapılır, kırkımdan sonra boya yapılır. Herkesin koyunu belli olur.”²¹⁶

İlk geldikleri zaman yokluk içinde olduklarını, evlerine zaman içerisinde temel eşyalarını alabildiklerini, perde takmak için korniş dahi olmadığını belirten bir görüşmeci Dereköy’de yaşayan Rumlarla ilişkilerini şöyle anlatıyor:

“Rumlarla alışveriş yaptık. Biz geldiğimizde burada hiçbir şeyimiz yoktu. Bal alıyorduk onlardan, hayvan alıp kesiyorduk, et alıyorduk. Canlı hayvan alıp keserdik. Zeytin toplardık onlarla...”²¹⁷ Hükümet, bunca yıl doğup büyüdükleri yerde küçük ve büyük baş hayvancılıkla uğraşmış, mısır ve fındık eken bir köye, Rumlardan almış olduğu zeytinlikleri vermiştir. Ancak zaman içerisinde -özellikle Rumların adayı terk etmelerinin ardından- zeytinliklerden yapılan üretim sekteye uğramıştır. “[zeytin ağacı] var bizde, herkeste 25-30 tane ağaç var. Devlet verdi bize onları... Rumlardan gördük nasıl toplanıyor, biz bilmezdik nasıl toplanıyor... Buradaki zeytinler asitli yağlık zeytinler...”²¹⁸

Adanın merkezinde bir memur çocuğu olarak doğup büyümüş olan U. D. ise Şahinkayalılardan önce adada ineğin pek rastlanır olmadığını, onların gelişile

²¹⁵ F.E. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya)

²¹⁶ M.S. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya)

²¹⁷ M.S. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya)

²¹⁸ M.S. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya)

birlikte inek sütü ve inek peynirinin çoğaldığını aktarıyor.²¹⁹ Adaya yerleştikten bir süre sonra Şahinkayalıların Çaykara'dan kendi ineklerinin kamyonlarla adaya getirilmesine izin verilmiştir. Yerleşimcilerin kendi hayvancılık modelini ve ekonomik geçim kaynaklarını kıyasladıkları yorumları şu şekildedir:

“... [H]ayvancılığı bizden daha iyi biliyor buradakiler. Biz ineklerimizle geldik. Bizim kara inekler.”²²⁰

“[B]ir inek vardı bizde, burada kimse yoktu ki... Rumlar mı bizden öğrenecekti? Rumların zaten dünyası ayrı. Onların ki serbest hayvancılık, dağlarda keçi, koyun, arıcılık. Onlar onu yapardı yani...Zeytincilik de yaparlardı tabii.”²²¹

1965 yılında açılan Tarım Açık Cezaevi'nin adaya ve Rum halkına vermiş olduğu korku ve hasar ise Şahinkayalılarının da anlatılarında yer bulmuştur. Cezaevinin açılmasından çok kısa bir süre sonra kurulan Şahinkaya Köyü sakinleri de cezaevi mahkumlarından etkilendiklerini dile getirmektedir:

“Bir sene, bir mahkum kaçtı oradan. Geldi Dereköy'de, çınarın altında üzerindikileri çıkarttı. Herhalde içmişti. Sonra bizim Meryem ablanın çamaşır ipinden alıp etek falan giydi. Daha yukarı gidip başka birinin damına girip saklandı. Orada buldular onu, çok dövdüler. [Şahinkayalılar]...”²²²

Açık Cezaevi yılları, Rumları doğrudan etkilemiştir ancak o dönemde kurulan iskân köylerinde yaşayan göçmenlerin de mahkumların başıboş hâllerinden ciddi anlamda olumsuz etkilendiği görülmüştür.

Şahinkaya'nın adaya yerleştirilmesinin bir yıl ardından Kıbrıs olaylarının İmroz'da da gerginliğe ve korkuya yol açmasıyla birlikte Rum nüfusu adadaki yaşamlarını geride bırakmak zorunda kalmıştır. İmrozlu Katina Karanikola “Benim Adam” başlıklı yazısında, 1974 yılını şu şekilde anlatmaktadır:

“Ve 1974'te Kıbrıs Çıkartması... O korku ve heyecanı da İmroz'da yaşadım. Av tüfeklerinin Rumlardan alınıp başkalarına verilişini gördüm ve

²¹⁹ Saha araştırması notlarından. (19 Ağustos 2018).

²²⁰ F.E. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya)

²²¹ M.E. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya)

²²² F.E. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya)

yaşadım. Buna rağmen şu an İmroz'da (Gökçeada'da) yaşamaktan çok mutluyum.”²²³

Katina Karanikola'nın bahsettiği tüfeklerin halka dağıtımını konusu, Şahinkaya köylülerinin bir kısmı tarafından çok fazla dile getirilmemektedir. Bir kadın görüşmeciden edinilen bazı bilgiler ise şu şekildedir:

“1974'te Kıbrıs Harekatı çıktı ya o zaman işte [silahlar/tüfekler dağıtıldı]. Gündüzdü, erkekleri merkeze çağırdılar. Tüfek verdiler onlara. Silah verdiler. İşte her ihtimale karşı verdiler...Tabii biraz daha cahil olanlar aldı silahları çıktı Dereköy'e Rumları tehdit etmeye...”²²⁴

Yukarıda aktarılan anlatılar göz önünde bulundurulduğunda, MGK'nın bakanlıklar bazında sınıflandırdığı baskıcı ve sindirme politikaları, adanın Rum nüfusundan arındırılması ve Türkleştirilmesine yönelik uygulamalar olduğunu örnekler niteliktedir.

3.2.2. Uğurlu (1984)

Uğurlu Köyü, 1984 yılında devletin yaşam alanlarını işgal ettiği farklı bölgelerden iskân edilen insanların bir arada yaşadığı bir köy olma özelliği taşımaktadır. Adanın merkezine 25 km uzaklıkta yer alan Uğurlu'ya kısa bir süre zarfında Muğla, Burdur, Isparta ve Samsun'dan köylüler getirilmiştir. Karacaören Barajı yapımıyla birlikte, Burdur'un Kızıllı Köyü'nden, Yatağan Termik Santrali ve Eskihisar, Yeniköy Termik Santrallerinin kurulmasıyla birlikte de Milas'a bağlı Sek Köylüleri adaya yerleştirilmişlerdir. Günümüzde Uğurlu Köyü, adanın en kalabalık nüfusuna sahip köyü ve adanın en batı ucu olan Avlaka Burnu'na (Gizli Liman) giden yol bu köyün içinden geçmektedir. Aynı zamanda deniz kıyısında kurulmuş olan Uğurlu Köyü, turizm faaliyetlerine ağırlık vererek yaz aylarında nüfusunu iki katına çıkarmaktadır. Ancak kısıtlı bir profile hitap eden turizm faaliyetleri, köydeki nüfus profili üzerinde etkisini göstermektedir.

²²³ Deniz Kavukçuoğlu, *Hüzün Adasında Bir Köy Gökçeada- Bademli (İmroz- Glik)*, (İstanbul: Can, 2013), 52.

²²⁴ F.E. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya)

Uğurlu Köyü sakini V.D., Burdur'dan 40 hane, Muğla'dan 60 hane geldiğini belirtmektedir. Adaya, Burdur'dan iskân edilen görüşmeci, ilk geldikleri yıllarda devletin vermiş olduğu geçim kaynaklarının yanı sıra geçimlerini sağlamak için, Uğurlu Köyü'nün yakınındaki ormanlık araziye fidan diktiklerini, hatta köy halkının yevmiye usulü çalışılan dikim işinden ekonomik gelirlerini artırdıklarını ifade etmektedir.²²⁵ Milas İlçesine bağlı, Sek Köyü'nden adaya iskân edilen başka bir görüşmeci, 1932 doğumlu olup ve adaya geldiği zaman 53 yaşındadır. Yaşam alanlarında kömür çıkacağı söylentilerinin çok eskiye dayandığını ifade eden Y.A., bazı Sek Köylülerinin adaya gelmek istemediğini, denizden korktuğunu, adanın rüzgarına aşına olmadıklarını belirtmiştir. Adaya getirildikten sonra yerleşme süreçlerini ise şöyle aktarmaktadır:

“ Deli gibi geldik... Geldik, evlere koydular, yattık kalktık sabahleyin nereye gideceğimizi bilmiyoruz, şaşkın olduk. Kahvesi yok, oteli yok, bir şeysi yok... Birbirimizi tanımıyoruz Burdur'dan gelenlerle, biz ayrı onlar ayrı. Onlar birer motor almışlar car car car odun kesiyorlar. Bizim taksim olmadık[dağıtılmamış] tarlaların ağaçlarını kesiyorlardı, bunlar ne biçim adam [Burdurlular]... Biz böyle bir şey görmedik! İşte böyle alıştık gitti.”²²⁶

F.B., Samsun'da içme suyu barajı yapılacak söylentilerinin 1970'li yıllarda başladığını ifade eder ve kendisinin 1989 yılında Uğurlu Köyü'ne iskân edildiğini bildirmiştir. Samsun'daki arazileri istimlak edilen üç hane halkı daha sonradan adadaki iskân köylerinde boş kalan hanelere dahil edilmiştir.

“ Hak sahibi olanlar ölmüş, beş yıl oturma zorunluluğu vardı [oğlu on yıl olduğunu söylemektedir] bu evlerde, mesela adam beş yıl oturmadan gelmiş, bir ay sonra ölmüş, devlet komple almış onlardan. Bu bizim evimiz öyle mesela, buna [bu eve] devletin gönderdiği insanlar yaşlıymış ölmüşler, altı ay durup hak sahibi olmadan ölmüşler.”²²⁷

F.B., göç ettikleri Uğurlu Köyü'nde yaşayan farklı yöre insanlarına uzun süre uyum sağlayamadığını ve gariptediğini ifade etmektedir:

“Ben onlara çabuk ayak uyduramadım. Onların [Muğlalılar, Burdurlular] konuşmaları ters geldi bana, yemekleri ters geldi,

²²⁵ V.D. ile 29 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Uğurlu)

²²⁶ Y.A. ile 30 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Uğurlu)

²²⁷ F.B. ile 30 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Uğurlu)

giyinmeleri ters, tuhaf geldi. Hiç Türkçe bilmiyorlardı ki doğru düzgün. Konuşmaları çok değişik geldi bana çoğunlukla konuşmalarını anlamıyordum. Önce geldim çingene zannettim onları, hepsi kara, kapkara insanlar... Anacağzım geldi bizim köye gezmeye, dedi ki: ‘ Hep gezdim buraları yalnız iki evde beyaz çocuk gördüm, hepsi kapkara çingene mi bunlar?’ dedi. Yok dedim, ‘herhalde yöresinden’ ...”²²⁸

Nitekim, daha önce İmroz’un etnik ve dini bakımdan nüfusunun çok çeşitli olmasının, küçük bir Türkiye olma özelliği taşıdığıın altı çizilmişti. Aynı açıdan bakıldığında Uğurlu Köyü’nün karma nüfus yapısı, adanın küçük bir temsili olması açısından yorumlanabilir.

Y.A., diğer iskân köylüleri gibi, Uğurlu’ya yerleştirilenlerin de ada hakkında pek fikirleri olmadıklarını hatta çoğu göçmen adanın ismini dahi duymadıklarını ifade etmiştir. Y.A., adayı “şarapçı” olarak bildiğini hatta geldikleri yerde, kendilerine “adaya şarap fabrikası açmaya mı gidiyorsunuz?” şeklinde yorumlar yapıldığını belirtmiştir.

“Hiç kimse bilmiyordu ki burayı. Biz hiç bilmeden geldik. Kimseden de duymadım... Orada Rumlar yaşamış da, oymuş da buymuş! Her şeyi burada öğrendim ben, cezaevi olduğunu, Rumların olduğunu her şeyi burada öğrendim. Bilmeden geldim ben.”²²⁹

İmroz’a istekli bir şekilde gelen iskân köylüsü M.A., Burdurludur. Ancak kendisini artık “adalı” olarak tanımlamaktadır. Adaya iskân edilmeden önce, ada hakkında kendisine anlatılanları şöyle aktarmaktadır:

“... Türkiye’nin bir tane adası var dediler, ben de Türkiye’nin ise gerisi hiç önemli değil dedim. Türkiye’nin hiçbir yerinde bu şekilde yer bulamazsın, köyde zaten bulamazsın da! Şehirde de bulamazsın bu kadar hayatı... Dünyada ne ararsan hepsi var burada. Meyvesi, sebzesi, her şeyi oluyor.”²³⁰

Hükümetin iskân politikası dahilinde kendisinin adaya yerleştirilmesinden memnun olan görüşmeci M.A., Burdur’da istimlak edilen arazileri yerine adada kendilerine sunulan ekonomik kaynakları tercih ettiğini belirtir. M.A., isimli

²²⁸ F.B. ile 30 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Uğurlu)

²²⁹ F.B. ile 30 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Uğurlu)

²³⁰ M.A. ile 30 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Uğurlu)

görüşmecinin bu düşüncesinin ardında adada görece hızlı bir “ekonomik zenginleşme” yaşadıkları yattığı söylenebilir. Çünkü adada kendilerine sunulan kaynaklar doğrultusunda ekonomik olarak gelişemeyen M.A. gibi yerleşimciler, pansiyonculuk gibi turizm odaklı ekonomik faaliyetlere yönelmişler ve adanın turizm bölgesi statüsüne geçmesiyle, devletin kendilerine vermiş olduğu arazilerden edecekleri gelirin çok daha üstüne çıkabilmişlerdir. Dolayısıyla, bu durum yukarıdaki anlatıda olduğu gibi bazı göçmenlerin adaya olan bakış açısını diğer iskân köylülerininkinden farklı kılmıştır. Ancak ada yaşantılarındaki bu olumlu sonuçlar, hükümetin iskân kapsamında kendilerini geçindirmeleri için vermiş olduğu kaynaklardan ziyade, kendi çabaları ve faaliyetlerinin birer karşılığı olduğu söylenebilir.

Görüşmeci M.A., iskân yeri olarak bir Rum adasının seçilmiş olmasının isabetli bir karar olduğunu milliyetçi söylemler doğrultusunda yorumlamaktadır:

“İyi yaptılar. Türkleşti buralar. Burdur’da kalsaydım daha mı iyi olacaktı? Orada ne yapacaktım ki? İşte kalanları görüyoruz! ...Buranın Türkleşmesi iyi oldu. Rumlar[ın arazileri] istimlak edilmiş zaten. Öncesinde de hakkı olmayan yerlere gelmeselermiş ne yapalım! On sekiz adayı vermişiz doymamışlar mı canım! Bir tane adamız var, bir de Bozcaada var ufacık...”

“Bu ada zaten Türkiye’nindi. Hakimi, savcısı, polisi bizimmiş buranın. Ama Rumlardan girememişler, sonradan cezaevi falan yapılmış temizlenmişler... Cezaevinin de bayağı bir etkisi olmuş. Zaten bunlar olmasa [cezaevi], Rumlar bize zarar verirmiş”²³¹

İmroz ve İmroz’a göç ettirilmeleri hakkındaki görüşlerini belirten M.A., adada yalnızca Türk etnik kimliğine sahip kişilerin yaşaması gerektiğini savunmaktadır. Görüşmeci, İmrozlu Rum halkı için milliyetçi söylemleri tekrarlamaktadır. “Kendilerine ait olmayan yere yerleşmeselermiş” ifadesini kullanarak, hükümetin Cumhuriyet rejimiyle birlikte Türk-Müslüman- Sünni bir ulus yaratma hedefini bir bakıma desteklemektedir. Oysaki, adada ekonomik olarak görece zenginleşmelerini ve birikim yapabilmelerinin kaynağını Rumların gündelik işlerde iyi yevmiye vermeleriyle açıklamaktadır. Burada oluşan tezatlık

---

²³¹ M.A. ile 30 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Uğurlu)

M.A.'nın anlatısıyla örneklendirilebilir:

“Oğlanlar devamlı olarak Rumların keçilerine, hayvanlarına bakıyorlardı. Geçen gün iki oğlum yine gitti günlük beş yüz lira yevmiye aldı. Diyorum ya, Türkiye'nin altın şehri gibi yer burası, Antalya'ya gitsen otuz-kırk lira yevmiye ancak alırsın nerede beş yüz lira...”

Yukarıda geçen ifadeleri M.A. değil de, adaya gelmeleriyle birlikte ekonomik yoksunluk çeken bir kimse olsaydı, milliyetçi söylemi tekrarlayarak adayı bu denli sahiplenir miydi diye sorgulamak gerekir. Adaya getirildikleri sırada ilk kez gemiye binmiş olan M.A. kendilerine olan tutumu yadırgamıştır. “Kıyıya atlayınca ‘göçmenler şu tarafa geçsin’ dediler. Çok zoruma gitti. Ben Türk vatandaşımı nereye göçmen, ne göçmeni! diye sordum. O an zoruma gitmişti, sanki Yörükler gibi devamlı göçenler gibi... üzuldüm biraz o an...”

Adaya ilk gelişini anlatan F.B., çok korktuğunu ve geldiği yerden çok farklı bir yaşam alanına geldiğini şöyle anlatmaktadır:

“...Çok korktum, bir korktum, bir korktum yalan söylemeyeyim ben şimdi. Bir de [adanın] merkezine indik, içine inince orada da çok kötü şeyler hissettim. Bu ne biçim şehir dedim. Bizim pazarımız kadar yok burası! Küçücük küçücük eski Rum evleri, o kadar kötü ki, çok kötü geldi benim gözüme. Burada yaşanmaz dedim. Bizi getiren bir tane memur vardı yanımızda, otobüsün içinde. Şahinkaya'ya²³² sallandık tepeden, - benim biraz pimpirikli olduğumu anladı o [memur] şehir içinden daha- ‘a- ha işte bu köye getiriyoruz biz sizi’ dedi. ‘Asla!’ dedim. ‘Asla durmam, getirdiğin otobüsle geri götürürsün bizi’ dedim. ‘Ben burada yaşamam’ dedim. ‘Ben böyle bir yer görmedim, ben burada durmam’ dedim. ‘Durursun durursun’ dediler. ‘Durmam!’ dedim. ‘Bağın kuşu dağda, dağın kuşu bağda yaşamaz’ dedim...”²³³

Anlatılara göre devlet göç ettirilen iskân köylülerine vermiş olduğu arazilere ekip biçmelerini söylemiş, “zeytinliğiniz de var işte” diyerek bırakmıştır. Ancak Samsun’dan gelenler hayatlarında daha önce hiç zeytin ağacıyla karşılaşmadıkları için üretime geçmeleri kolay olmamıştır. “Burada gördük biz zeytini. Ben bilmiyordum hiç... Samsun’da Hastanebaşı dediğimiz yerde vardı. Zeytin

²³² Limandan Uğurlu istikametine gitmek için Şahinkaya Köyü sınırından geçilir.

²³³ F.B. ile 30 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Uğurlu)

ağaçlarını tanıyordum ama meyve vermiyordu. Zeytin vermiyordu.”²³⁴ F.B., adaya Samsun’dan gelenler arasında zeytin ağaçlarını tanımadıkları için kesenlere rastlamadığını belirtmiştir. Ancak zeytin ağacının meyve verme zamanını bilmedikleri için yıllarca toplamadıklarını ifade etmiştir. Zeytinyağını, adaya gelene kadar daha önce hiç yemediğini, Samsun’da yalnızca çiçek yağı ve tereyağı kullandıklarını, zeytinyağıyla adaya gelince tanıştığını belirtmiştir. Y.A. İmroz’da yetişmiş zeytinağaçlarının durumunu şöyle aktarmaktadır:

“... Burdurlular da kesti, mahkumlar da kesti zeytin ağaçlarını. Mahkemeye verildi, bir şeyler oldu ama... Odun etmek için kestiler, mahkum bunlar mahkum! Onlara da gardiyanlar falan yaptırıldı denildi, bilmiyorum. Burada sulu tarla verdiler, karpuz ektik, susam ektik. Yaptığımız mahsulleri mahkumlar gece gelip kesti. Kestiler, biçtiler... Eee zarar vermek! Onlara müdehale ettik, onlarla uğraştık, tuttuk bazılarını dövdük”²³⁵

Cezaevi mahkumları, diğer köylere olduğu gibi Uğurlu köylülerine de zarar vermiş ve korku salmıştır. Erkeklerin, eşlerini ve kızlarını o dönemde arazilerine gönderemedikleri anlatılarda sıkça tekrarlanmaktadır. Adada sürekli mahkumlarla ilgili sarkıntılık ve tecavüz olaylarının yaşandığı, köy halkının ve balıkçıların mahkumlar tarafından dövüldüğü gibi hikayeler anlatıların ortak noktasını oluşturmaktadır.

Burdur’dan gelen köylülerin, geldikleri yerde çiftçilik ve hayvancılıkla uğraştıkları bilinmektedir. Uğurlu Köyü sakinleriyle yapılan görüşmelerde, M.A.’nın dışındaki görüşmecilerin tümü kendi memleketlerinde baraj ya da termik santral yapımı olmasaydı ve kendi topraklarında yaşamaya devam etselerdi ekonomik anlamda çok daha iyi yaşabileceklerini belirtmişlerdir. 1984’te adaya göç etmelerinin hemen sonrasındaki yıllarda devletin kendilerine ödediği parayla ciddi anlamda geçim sıkıntısı çeken insanlar, farklı yerlerden gelip adada kurdukları yaşama da bir süre uyum sağlayamamışlardır. İmroz’da, kendilerine tahsis edilen arazileri nasıl kullanacaklarını bilmeyen köylüler, farklı ürünler ekerek deneme yanılma yöntemiyle para kazanmaya çalışmışlardır. Adanın, hatta Türkiye’nin en batısında yer alan Uğurlu Köyü’nde balıkçılık öğrenmek için,

²³⁴ F.B. ile 30 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Uğurlu)

²³⁵ Y.A. ile 30 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Uğurlu)

balıkçıların yanında bir süre çalışmışlardır. Ancak köylülerin bu yöntemle de yaşam koşullarına yetecek parayı kazanamadıkları anlaşılmıştır. V.D. kendisinin öncülük etmesiyle köylülerin pansiyonculuk faaliyetlerine başladığını ve devam ettirdiklerini söyler. Günümüzde ise Uğurlu Köyü'nün en büyük geçim kaynağı pansiyonculuktur. Devletin iskân kapsamında vermiş olduğu dört odalı evlerin alt kısımları ahır olarak inşa edilmiştir ancak hayvanlardan kaynaklı kötü koku ve pirelerin artması sebebiyle, evlerinin üst katlarını izinsiz bir şekilde odalara bölerek, aşağıda yer alan ahır amacıyla tahsis edilmiş yerlere ise yazları kendileri geçmişlerdir. İlk geldikleri yıllarda birbiriyle tıpatıp aynı olan evler, günümüzde ise üstüne kaçak kat, bahçesine “odunluk” niyetine inşa edilen ek yapılarla dolup taşmıştır. Yaz aylarında eskiden ahır olan yerleri de pansiyon olarak kiralayıp, “odunluk” olarak yapılan yerlerde kendileri kalan köylüler de vardır. Görüşmeci Y.A., kendi evinin tamamını bölmelerle ayırarak oda sayısını artırmış ve kendisine köyün dışında yaz aylarında kalabileceği prefabrik bir ev yapmıştır. Pansiyonculuktan görece iyi para kazanmaya başlayan köy ahalisi, hayatlarında daha önce hiç bilmedikleri ve denemedikleri bir ekonomik faaliyetin neredeyse “uzmanı” olmuşlardır.

“Ben muhtar oldum ondan sonra pansiyonculuk işi başladı. Üç dört sene sonra pansiyonculuk işini hızlandırdım burada. Kimse pansiyonculuğu bilmiyordu. Merkezde tek tük yapanlar vardı, ben de bu işi yaparak köye örnek oldum. İlk olarak ben yaptım, evimin altını üstünü bölerek pansiyona verdim. Böldüklerimden birinde [ben] kaldım.”²³⁶

F.B. ise tek bir evden üç dört tane pansiyon yaparak işlettiklerini şöyle anlatıyor:

“Evet böldük, üstüne de kat çıktık. İzin yoktu, yıkım emri de yoktu. Kaçak yaptık. Burayı da kendimize yaptık.²³⁷ Yazın burada duruyoruz, kışın geçiyoruz evlerimize. Pansiyoncuları şutladık mı geçiyoruz evlerimize.”

Günümüz adasında, Uğurlu Köyü'nde yaşamakta olan farklı yörelerin insanları eskiye oranla birbirleriyle kurmuş oldukları ilişki güçlenmiş bir hâldedir. Fakat görüşmelerde, yerlerinden edilen tüm köylülerin, doğup büyüdüğü yaşam

²³⁶ V.D. ile 29 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Uğurlu)

²³⁷ Görüşmenin yapıldığı yer, eve bitişik tek oda içinde mutfak banyo aynı alandadır.

alanlarında sosyo-kültürel ve ekonomik anlamda çok daha iyi koşullar altında yaşayacaklarını düşünmeleri ortak bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır. Hükümetin iskân kapsamında kendilerine sunmuş olduğu olanakların adada hayatta kalabilmek için olanaksız olduğunu düşünen bir görüşmeci adadaki yaşamı “Biraz kendinden tüy koparacaksın...” şeklinde özetlemiştir.

3.2.3. Yeni Bademli (1984)

1979 yılında, başlangıcı Isparta olan ve Akdeniz’e dökülen Aksu Çayı ve Göksu, Isparta gibi su kaynaklarıyla birleşen suların üzerine baraj inşaatı yapılmak üzere resmi çalışmalar başlamıştır. Beş yıllık bir yapım sürecinin ardından, yıllarca kendi topraklarında yaşayan Yörüklerin yaşam alanları sular altında kalmıştır.²³⁸ Çandırılı Yörükleri, hükümetin nüfuslandırma politikası kapsamında adaya göç ettirdiği diğer iskân köylüleriyle kıyaslandığı zaman, adaya yerleşmeleri sonucunda karşılaştıkları zorluklar eşdeğer kabul edilebilir.

Yeni Bademli Köylüleri de kendi yaşam alanlarının baraj yapımı sonucunda sular altında kalacak olması sebebiyle adaya göç ettirilmişlerdir. Dolayısıyla adaya gelişleri gönüllü bir eylemden ziyade zorunluluk hâlini almıştır.

“Bir söylenti çıktı, Çandır Köyü’nde bir baraj yapılacak diye bir söylenti. İlk başta kimse inanmadı, önce ölçümcüler geldi, sonra Toprak İskândan görevli kişiler geldi. Toplantılar yapıldı. Bunun gerçek olacağı anlaşılınca herkesi bir telaş aldı. Mesela hiç ev sahibi olmayanlar da, ev sahibi olacaktı burada [Gökçeada’da], her şeyi olanlar da yine buraya gelecekti. Ama biz hiç istemedik. Mesela Konya’ya, Antalya’ya, yakın yer istedik. Gökçeada’nın varlığından bile haberimiz yoktu. İlk önce itiraz ettik ama kabul olmadı. ‘Giderseniz Gökçeada, gitmezseniz başka seçenek yok’ dediler. Biz de nasıl bir yer olduğunu bilmiyorduk. İşte oradan [Çandır’dan] bir kaç tane ihtiyar, akli selim kişiler buraya geldi, kontrol etti, iyi mi güzel mi, gelinir mi gelinmez mi [diye]... Çünkü orada kalıp göletlerin kenarında bile yaşamayı göze alanlar vardı.”²³⁹

²³⁸ <http://haber.sol.org.tr/toplum/gokceadaya-zorunlu-goc-ettirilen-yoruklerin-unutulan-oykusu-164249> (Son Erişim Tarihi: 20.04.2017).

²³⁹ Y.Y. ile 2 Mayıs 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Yeni Bademli)

1973 yılında adaya yerleştirilen Şahinkaya Köylüleri'nin durumu, Yeni Bademli Köyü'nden biraz daha farklıdır. Görüşmecilerin anlatılarından Şahinkaya köylülerinin, adadaki yaşantılarının Karadeniz Bölgesi'ne kıyasla daha rahat olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum ise Karadeniz'in dağlık bölgelerinde sürdürdükleri yaşam koşullarından sonra adanın coğrafi yapısına uyum sağlamakta diğer köyler kadar sıkıntı çekmedikleriyle açıklanabilir. Ancak Isparta'nın köylerinden gelen ahalinin ise yaşam alanları ve geçim kaynakları sular altına gömülmüştür. İstimlak sonucunda yerinden edilen insanlar, aidiyet, hemşerilik ve yurtlarının yok olmasının duygusunu daha derin yaşamış olmaları düşünülebilir.

“Bu işten en çok mağdur olanlar biziz aslında. Düşünüp düşünüp eski birkaç fotoğrafa bakıp günlerce yas tutan insanlar da oldu. Oradaki babasının, amcasının ya da akrabasının resimlerine bakarak. Ayrılık çok zor oldu. Düşünün bütün hayatınız orada geçmiş, bir anda sizi ayırıyorlar. Uzaklaşıyorsunuz oradan, kopmak çok zor oldu. Buraya geldiniz bir yanda hüznün yaşıyorsunuz, bir yandan ticaret yapmaya çalışıyorsunuz, geçim derdindesiniz! Bir yandan aklınız orada, bir yandan da çocuklarıma nasıl bakacağım, neyi satıp ne yapayım... bunları düşünüyorsunuz.

Ama bu sıkıntılı süreç sekiz on yıl sürdü. Ondan sonra [yaşananlar] biraz daha unutulmaya başladı. Ölenler oluyordu, bunun için giden gelenler oluyordu ama bunlar çözüm değildi. Bizden sonraki kuşak hiçbir şeyin farkında değil, biz anlatırsak farkına varacaklar.”²⁴⁰

Yeni Bademli Köyü sakinlerinin Çandır'da gündelik yaşamlarında kullandığı lakaplar adadaki gündelik hayatlarında da yer etmiştir. 78 yaşındaki “Coplu Teyze” lakaplı bir görüşmeci adaya geldiğinde 42 yaşında olduğunu ve adaya istemeyerek yerleşmek zorunda kaldığını bildirmiştir. Yaşam alanlarının sular altında kaldığı kesinleşince, geri kalan ömrünü Isparta'ya yakın bir il olan Antalya'da geçirmek istediğini fakat kendilerine Gökçeada'dan başka bir seçenek sunulmadığı için adaya yerleşmek zorunda kaldığını belirtmektedir. Adayı daha önce hiç duymamış hatta kendi köyünün bağlı olduğu Isparta İli'ni bile hiç görmemiş olan A.A., adaya yerleştirilmelerini şu şekilde anlatmaktadır:

---

²⁴⁰ Y.Y. ile 2 Mayıs 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Yeni Bademli)

“Akılları batasıcalar! Burayı akıl edenin adı batsın!... Bizi buraya sürgün etti. Diğerlerine Antalya’dan verdiler, bizi buraya denizin ortasına attılar. Ben hiç istemedim, adam [eşi] gelelim dedi, geldik. Ev veriyorlar, arazi veriyorlar dediler, oradaki arazilerimiz hep sular altında kaldı, deniz altında kaldı. Ağlaya ağlaya geldik!...”²⁴¹

Hükümetin, aktif sosyal ve ekonomik yaşamın sürdürüldüğü arazileri istimlak ederek tesis inşa etmesi köylülerin yönetime olan güvenlerinin sarsılmasına yol açmıştır. Bazı köylüler ise sular altında kalan yerlerini geride bırakmayı göze almış ve yerine hükümetin kendileri için seçeceği bir yerden ev ve arsa sahibi olmayı bir “fırsat” olarak değerlendirmiştir. Ancak bu durumu bir “fırsat” olarak değerlendirmeyen Yeni Bademli köylüsü E.A., “...Devletin bize attığı en büyük kazık adaya gelmemiz oldu”²⁴² şeklinde bir ifade kullanmıştır.

Başka bir görüşmeci Y.Y. ise adaya göç ettirilmelerini devletin İmroz üzerindeki nüfus politikasının bir sonucu olduğunu söylemektedir. Göç ekseninde, adanın demografik yapısı üzerine Nilgün Tunçaçan Ongan tarafından yapılan bir çalışmada 1980 yılı sonrası gerçekleştirilen iskân projelerinde “politikacıların bölgecilik yaptığı” vurgulanmaktadır. Özellikle Yeni Bademli köylülerinin geldiği yer olan Isparta, Süleyman Demirel’in de Ispartalı olmasıyla sık sık ilişkilendirilmiştir. “... Misal, Demirel Ispartalıları getirdi. Hepsi de yontulmamış kalastı”.²⁴³ Siyasetçilerin bölgecilik yaptığına dair başka bir değerlendirme ise Yusuf Yavuz’un 2 Ağustos 2016 tarihli “Gökçeada’ya Zorunlu Göç Ettirilenlerin Unutulan Öyküsü” başlıklı haberinde yer alan bir köylünün sözüdür: “Demirel bizi davula zurnayla getirdi ama ağlaşa ağlaşa geldik.”²⁴⁴

Yapılan görüşmelere göre, Çandır’dan gelen hemen herkesin, geldikleri yerde tarımsal üretim yaptığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bunun yanı sıra küçükbaş hayvancılıkla uğraşanların da olduğunu ancak hayvancılık faaliyetlerini genellikle kendileri ve ailelerinin tüketimi için yaptıklarını dile getirmektedirler. Çandır’da yer fıstığı, susam ve pamuğu pazarlarda satarak geçimlerini sağladıklarını ve

²⁴¹ A.A. ile 1 Mayıs 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Yeni Bademli)

²⁴² E.A. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Yeni Bademli)

²⁴³ Tunçaçan Ongan, a.g.e., 59.

²⁴⁴ <http://haber.sol.org.tr/toplum/gokceadaya-zorunlu-goc-ettirilen-yoruklerin-unutulan-oykusu-164249>, (Son Erişim: 20.04.2017)

ormanlık bölgeye yakın konumuyla Sütçüler Köyü sakinleri ek gelir olması için ormana ağaç kesmeye giderek günlük yevmiye üzerinden para kazandıklarını söylerler. Yapılan görüşmelerde sular altında kalan arazilerinden elde ettikleri gelirin adada yer alan ekonomik kaynaklardan elde edilen gelirden çok daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çandır'dan çıkıp adaya geliş hikayelerinde, farklı bir coğrafyadan gelen insanların karşılaştığı “tuhafliklar” da söz konusudur. Hayatlarında Gökçeada'nın varlığından dahi haberdar olmayan köylüler adaya gelirken ilk kez bir gemiyle karşılaşmışlardır.

“Yolculuk... koydular otobüse... yarısı kusuyor, yarısı kalkıyor, yarısı yatıyor... Bana iğne vurdular, doktoru aradılar [ilk gelen otobüse doktor tahsis edildiğini ifade etmektedir]. Bindik gemiye, ayakkabılarımızı çıkardık gemiye binince. Merdivenden çıktık, girdik bir evin içine, ‘biz ev sanıyoruz’. Nereden bilelim, bilmiyoruz ki, görmedik ki... Gemiymiş...Geldik limana, gemi açtı, baktık, birisi ‘bak tilkiye tilkiye!’ diyor. Uzun kuyruklu koyunmuş [İmroz tipi koyun], görmedik ki hiç!”²⁴⁵

“Unutamadığım bir şey var onu söyleyeyim, Çanakkale’ye geldik, gemiye bineceğiz, ilk defa denizi görüyorum, otobüs iskelede ve ben içerisindeyim, hemen yanımızda gemi var. İskelede adım attığımda bir tuhaf oldum, sanki liman deniz olmuş gibi, oynuyor gibi... İlk defa denizle o zaman haşır neşir olduk yani görebildik. Sonrasında gemiyi de ilk defa gördük, sonra adaya geldik. Biz çay diyoruz, dere yani [deniz için]. Balık tutmayı öğrendik hatta yüzmeyi de orada [adada] öğrendik...”²⁴⁶

Y.Y.’nin adaya yaşamak için gelirken yaşadığı deneyimler, aslında Türkiye’nin bir çok bölgesinde göç etmiş- zorunlu ya da gönüllü göç olmasının bir önemi olmaksızın- insan gruplarının yaşayabileceği deneyimle örtüşmektedir. Ancak buradaki sorun devlet projelerinin mağduru olan bu insanların yaşadıkları yerden, bir anda “ada kültürü” diye tabir edilebilecek bir yaşam biçiminin hakim olduğu mekâna, bundan sonraki hayatlarını geçirmek üzere getirilmiş olmalarıdır. İskân köylülerine, üretim yaptıkları inek veya küçükbaş hayvanlarını Isparta’dan getirmelerine müsaade edilmemiştir. Yalnızca kamyonlara eşyalarını koyduklarını

²⁴⁵ A.A. ile 1 Mayıs 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Yeni Bademli)

²⁴⁶ Y.Y. ile 2 Mayıs 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Yeni Bademli)

ve üç dört aşamada tamamının adaya ulaşabildiğini belirtmektedirler. A.Ü. isimli başka bir görüşmecinin babası, vefat edene kadar kısa notlar halinde günlük tutmuştur. Günlüğün içeriğinden 20 Kasım 1984 yılında adaya vardıkları anlaşılmaktadır.²⁴⁷ Gelen ilk kabile otobüsünün önünde, gemiye binmeden önce “adaya hoş geldiniz” niyetine kurban kesilmiştir. Evlerin sahipleri kura ile belirlenmiş olsa da Çandır’dan birden fazla köyün birleşimiyle geldikleri için, mahallelilik ve komşuluk ilişkilerinin, aralarındaki dayanışmayı güçlendireceğine ilişkin inançlarından dolayı, köylülerin talepleri üzerine, mahalleler hâlinde hanelere yerleşim sağlanmıştır.

Yeni Bademli’ ye iskân edilen köylülere, 23 dönüm tarım arazisi, ev, inek, maaş ve traktör verilmiştir. Devletin, köylülere sunmuş olduğu bu “imkanlar”, görüşmecilerin anlatıları doğrultusunda uyum sağlama süreçleri üzerinde kolaylaştırıcı bir etkiye sahip değildir. İskân edilecek olan göçmenlere adaya gelmeden önce 23 dönüm arazinin yanında 2.5 dönüm zeytinlik de verileceği belirtilmiştir. Fakat söylendiği gibi bir dağıtım olmamıştır. N.Y.’nin hatırladığı kadarıyla 120 hanelik köye yalnızca 5 traktör verilmiştir. Yeni Bademli Köyü’ne dair diğer bir sorun ise devletin hayvansal üretim yapılması için köylülere vermiş olduğu inekler olmuştur. Görüşmeciler, iskân kapsamında hükümetin kendilerine inekleri vermesinden sonra yaşananları şu şekilde aktarmaktadır:

“...TİGEM’den [Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü] alınmış hayvanlar bunlar, Hollanda cinsi büyükbaş inek. Biz Çandır’da büyük baş hayvancılık yaptık ama böyle değildi, kır ineğiydi... Yani Karadeniz tipi inekti., bakımı kolaydı... Mesela bize gelen hayvan kaç sene yavru yapmadı, rahatsızdı hayvan. Veterinere söyledik, kesmeniz gerekiyor dedi. Kestik, midesinde böyle halatlar vardı, ipler... Balyaların üzerine atılan samanların ipleri var ya çiftlikte onu yemiş. Hastaydı hayvan, çoğaltamadık.”²⁴⁸

“İnekler verildi. Acı ve garip bir olay. Üretme çiftliğinden verimsiz olanları bize verdiler. Bizim inek Polatlı’dan geldi. İnek yiyor yiyor ama süt verimi çok düşük. Sonra o ineklere, veterinerler falan baktılar... Kestiler [ineği] baktılar içlerinden halatlar, organlar çıktı”²⁴⁹

²⁴⁷ A.Ü. isimli görüşmecinin babasının günlüğünden alınmıştır.

²⁴⁸ Y.Y. ile 2 Mayıs 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Yeni Bademli)

²⁴⁹ E.A. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Yeni Bademli)

Yeni Bademli köylülerine dağıtılan ineklerin hastalıklı veya üretime elverişsiz olmasının ardında devlet politikalarının adaya zorla göç ettirdiği insanlar üzerindeki özensiz tutumundan bahsetmek mümkündür. Ancak yapılan görüşmelerde ineklerin sağlıksız ve üretime elverişsizliği hakkındaki anlatıların bir istisna olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu noktada, köylülere verilen ineklerin Hollanda tipi bir cins olduğu ve adanın hatta Yeni Bademli Köyü'nün arazi yapısında yaşamaya ve üretim için hayvancılığa uygun olmaması da iskân uygulamalarının alt yapı konusundaki eksikliğini ve özensizliğini kanıtlamaktadır. Yeni Bademli göçmenlerine hayvansal üretim yapmaları için verilen ineklerin sağlıklı ve üretime uygun oldukları varsayımında dahi mevcut arazi üzerinde yaşayacak bir tür olmadığı için köy halkı ilk etapta tarımsal üretime yönelmiştir. Ancak bu sefer de göçmenlerin gündemini tarımsal üretim için verilen arazilerin devlet tarafından geri alınması oluşturmuştur. Köylülerin, adaya göç ettikleri 1984 yılının üzerinden geçen otuz yılı aşkın bir süre sonunda resmi kurum kapılarında haklarını arayarak tapularını elde edebildikleri anlatılmaktadır. 1984 yılında adaya gelişlerinin ardından, 2000'li yılların başında devlet, havalimanı inşaatını başlatabilmek için ihaleyi özel bir şirkete vermiştir. Tapularını alabilmek için yaşamış oldukları uzun ve zorlu süreci Y.Y. şöyle anlatmaktadır:

“O şirket [ihaleyi alan şirket] daha çok devletten ödenek alabilmek için, daha çok para kazanabilmek için ekili dikili alanlara ölçüm yapılarak, köylü de bilmiyormuş gibi muamele edilerek burada havaalanı yapılacak diye, bir şekilde yerlerimiz alındı. Kazıkları çakıldı, istikamet belirlendi. Yapım aşamasına gelindi. Fakat şikayetler olunca Milli Savunma Bakanlığı'ndan üst düzey yetkililer gelerek, bunun usulsüz olduğu ve kanuna aykırı olduğu belirtildi ve aynı şekilde havaalanı mühürlendi. Fakat bazı siyasi olaylar gerekçesiyle tahmin ediyorum, bu [durumu] tekrar ileriki bir zamanda söküldü [yeniden gündeme geldi]. O zamanın Anavatan Partisi Başkanı Mesut Yılmaz zamanında yapılan bu işlem de hayata geçirildi. Ve tekrar köylünün elinde olan araziler usule uygun olmayacak şekilde köylünün elinden alındı. Yani vaatler verilerek... size yeni arazi vereceğiz, şunu vereceğiz diye kandırılarak elimizden sulu arazi alındı. Bunlar sözlü vaatlerdi, yazılı hiçbir evrak yoktu. Daha sonra sulu araziler üzerine havaalanı yapım inşaatı başlandı, bir müddet sekteye uğrasa da, 2005 [yılı] gibi inşaatı bitti. Bu süre zarfında biz gerekli yerlere,

gerekli yazışmaları yaptık. Mesela, Çanakkale Valiliği'ne, o zamanki Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e gönderilen mektuplarımız var. Daha sonrasında Bursa Bölge Müdürlüğü'ne, Toprak İskân Bakanlığı'na gibi yerlere gerekli yazışmaları yaptık. Fakat hiçbir girişimde bulunulmadı. Geçen süre zarfında, 2016 gibi, 1.5 sene önce [tapuları aldık]. Bu biraz siyasi olarak, biraz köylülerin bastırmasıyla halloldu. Ama çok uğraşlar verdik. Ümitsiz bir şekilde yeni verilen arazileri ekmeye başladık. Hiçbir gelecek vaat etmeyen topraklarda, hiçbir yatırım yapmayarak çalıştık. Mesela ev yapamadık, dam yapamadık, ağaçlandırma yapamadık. [Tapusuz arazi üzerinde üretim yapmaktan kaçınmak zorunda olduklarını ifade etmektedir] Tapu işleri olduktan sonra [yapılabildi]. Yani yerin size ait olacağına dair hiçbir garanti yok, yarın devlet size çık dese, çıkmak zorundasınız, çünkü tapunuz yok.”²⁵⁰

“Burada işte tarla verdiler. Bir iki sene ektik. Ondan sonra havaalanı ettiler. Havaalanı oldu, verirsin vermezsin, gene havaalanı ettiler. Bu sene güzde oranın tapusunu daha bak zorla aldık. Uğraşa uğraşa! İşte hükümetin verdiği tarla! Daha bu sene tarlamız var yani!”²⁵¹

“...Geldik buraya [adaya], verdiler, gerisin geri aldılar havaalanı yapacağız dediler! Herkes o günlerde aç... gençler daha vereceğiz dediler [tarla], yaptılar!... Demirel Cumhurbaşkanı mı ne? Çok cahildik, cahillik başa bela... cahil olduğumdan bilmiyordum... gitmeyelim dedim [adaya]. ‘Ağlayanın malı dedim gülüne yaramaz’ dedim. [Rumların malları], gitmeyelim dedim, mecbur [burada] yaşlanacağız. Onun dediği yere gittik. [eşi gelmek istemiş]”²⁵²

Kendilerine tahsis edilen arazilerin, havaalanı gerekçesiyle alınmasına ilişkin köylülerin itirazları, adadaki yerel yönetim tarafından da bastırılmıştır. Havaalanının açılışı sırasında, Binali Yıldırım'a elden evrak vermeye çalıştığını belirten görüşmeci Y.Y., bu hareketinin adadaki yerel siyasiler, belediye başkanı ve ilçe teşkilatı tarafından engellendiğini aktarmıştır. Y.Y.'nin anlatılarından yola çıkılarak yaşam alanları sular altında kalmış insanların, hiç bilmedikleri bir yerde geçim derdine düşmesi ve bunca yıl tarımsal üretimle geçinmelerinin ardından ellerinden alınan araziler, bu köylüleri ekonomik ve sosyal anlamda oldukça

²⁵⁰ Y.Y. ile 2 Mayıs 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Yeni Bademli)

²⁵¹ A.A. ile 1 Mayıs 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Yeni Bademli)

²⁵² A.A. ile 1 Mayıs 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Yeni Bademli)

sarsmıştır. Adaya geldikleri zamandan bu yana, köylülerin kendilerine tahsis edilen arazileri üzerinde kalıcı yatırımlar yapmaktan- ekip dikmek, dam vs. inşa etmek- sakıncaları devlete olan güvensizliklerinin göstergesidir. Her an arazileri ellerinden alınabilir korkusu içerisinde kısıtlı bir biçimde ekip dikme yapan köylüler, bir de üzerine ecrisimden [haksız işgal tazminatı] devlete borçlandırılmışlardır.

“... [K]ullanım bedeli olarak, o zamanın parasıyla 4 milyar gibi bir para ödedik, 7-8 yıl önce.²⁵³ Tekrar biz dava açtık, bunun usulsüz olduğunu, zaten iskân köylü olarak, iskân edildiğiniz için, zaten başka yeriniz olmadığı için bu ecrimisil de kaldırıldı. Bizim haklı olduğumuz ortaya çıktı... Çok sıkıntılı süreçler yaşadık, çok sıkıntılı...”²⁵⁴

İlk geldikleri yıllarda ise üretim biçimlerine hakim olmayan köylüler “bekle gör” politikası izlediklerini ifade etmektedirler. Ellerinden havaalanı arazisi olduğu öne sürülerek alınan tarımsal üretim alanları, uzun yıllar devlet güvencesinden yoksun ve ekonomik sıkıntı içerisinde yaşamışlardır. “Bekle gör” politikasını ilk iki sene uyguladıklarını ve bu süreçte ettikleri ürünlerin burada yetişip yetişmeyeceğine dair bilgisizlikleri de ekonomik süreçlerini olumsuz yönde etkilemiştir. Görüşmecilerden N.Y. ve A.A. adadaki ilk zamanlarında günlük yevmiye karşılığında TİGEM’e (Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü) ekime dikime gittiklerini söylerler. “Buraya geldiğinde ne yapacaksın? Zeytine gittik, düşür düşür düşür... Bir ay zeytin düşürdük... Fasulye otuna gittik çiftliğe... Devlet çiftliği vardı, mısır otuna giderdik, güne bakan otuna giderdik...”²⁵⁵ N.Y. ve A.A. günlük yevmiye karşılığında çalıştıkları sırada günlük sigorta haklarının olduğunu sonradan öğrendiklerini ancak kendilerinin sigortasız olarak çalıştırıldıklarını belirtirler:

“Çiftliğe koyun sağmaya gittik, iki üç ay koyun sağdık, para veriyorlardı. Sigortalı çalıştıracaklarmış! Bize yapmadılar. Gözü açık olana verdiler. Zeytin toplamamızdan, koyun sağmamızdan bize hiçbir şey yok! Buradan bir adam gitti [kendi köylerinden], onun akli sonra başına gelmiş, yazdırmış bizi. 5 hafta gittik, öyle hakkımızı da yediler hep. Zeytin [ağacından] kaç kere

²⁵³ Bu görüşme 2018 yılının Mayıs ayında gerçekleştirilmiştir.

²⁵⁴ Y.Y. ile 2 Mayıs 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Yeni Bademli)

²⁵⁵ A.A. ile 1 Mayıs 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Yeni Bademli)

düşen olduysa sakladılar. Bir yerleri sakat olmadı ama Çanakkale'ye gitmek zorunda kaldılar hep. Hasta olduk... Zeytin toplamaktan sigorta verirlermiş, sakladılar bize vermediler. Saklı yaptılar her şeyi, yediler hakkımızı... Ama Devlet'in [Üretim Çiftliği] kabahati. O devlet çiftliği başkasına sattı, devretti gitti. Yeniden satın aldılar, onlara da ben gitmedim!"²⁵⁶

Çandırılı, bölgenin en verimli arazilerine sahip olmasıyla bilinmektedir. Devlet eliyle, sahip oldukları olanakları kaybeden köylüler, adaya yeni geldikleri zamanlarda toprak kullanımına aşına olmamalarından dolayı zorlanmışlardır. Görüşmecilerin ortak şikayetleri, kendilerine tahsis edilen hastalıklı ineklerden verim alamamaları ve verilen sulu arazilerin ellerinden alınma tehdidi altında uzun yıllar devlet kurumlarıyla mücadele etmek zorunda kalmalarıdır. Yeni bir yaşam alanına uyum süreçlerinin bir hayli zor olduğunu ifade eden köylülerin bir çoğu şimdilerde pansiyonculuk faaliyetiyle geçimlerini sağlamaktadırlar. Yeni Bademli'deki pansiyonculuk faaliyetleri, Uğurlu'yu aratmayacak niteliktedir. Merkeze 4 km'lik bir mesafede yer alan köy, konumu gereği yaz aylarında turizme yönelik geliştirdikleri ekonomik faaliyetlerden ciddi hasılat elde etmektedir. Evlerin ahır olan alt kısımları, odalara bölünmüş ve kimi evlerin sağına soluna bitişik nizam odalar inşa edilmiştir. Yeni Bademli köylüleri, adadaki konaklama imkanlarının kısıtlı olması, köy ahalisini pansiyonculuk fikrine yöneltmiştir. İskân kapsamında kendilerine tahsis edilen her bir evin fiziki yapısı aynı olup, dört oda ve bir salondan oluşmaktadır. Başka bir mesken üzerinde pansiyonculuk yapımları ekonomik olarak mümkün olmayan köylüler, yaşadıkları evi pansiyon odalarına çevirmek için evlerin orijinal mimari yapısını ciddi anlamda değişime uğratmışlardır. H.Ö., dört odalı evini pansiyonculuk yapmak amacıyla restore etmiştir ancak bugün altı ayrı odayı kiralamaktadır ve aynı zamanda kendisi ve ailesinin kaldığı yer de aynı evin farklı bir bölümünü oluşturmaktadır.²⁵⁷ Dolayısıyla, Yeni Bademli köylüleri gelişlerinin ilk yıllarında köyün bütün konutları fiziki olarak birebir aynı iken, günümüzde hepsi birbirinden son derece farklı ve biçimsiz bir görünüm kazanmıştır.

²⁵⁶ A.A. ile 1 Mayıs 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Yeni Bademli)

²⁵⁷ H.Ö. ile 2 Mayıs 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Yeni Bademli)

Yeni Bademli halkı adaya zamanla alıştıklarını ve uzun bir zaman sonunda “adalı” kimliğini kabullendikleri belirtmişlerdir. Özellikle yaşlıların geliş öyküleri, köklerinden koparılmaya süreçlerini anlamak adına daha anlamlıdır.

“Deniz oldu, bağımız bahçemiz kaldı. Ağlaya ağlaya, bağrışa bağrışa geldik. Demirel bizi davulla zurnayla getirdi ama ağlaşa ağlaşa geldik. Yerimiz yurdumuz çoktu, hepsi suyun altında kaldı. Sadece 5 dönüm çardak üzüm bağım vardı. 20 gün pekmez kaynatırdım. Kazanlar, küpler dolardı. İncir bahçem vardı. İncir bahçemde bütününü ayrı kuruturdum, yarığını ayrı. Koyunum davarım çoktu. En aşağı 7-8 inek sağardım. Hepsi yalan oldu...”²⁵⁸

“[...] Buraya gelince (Gökçeada’ya) kocamla bir hafta uyuyamadık düşüncemizden. Her şeyimiz orada kaldı. Ambarımız, samanlığımız... Bir hafta sonra köye geri vardık, ambarımız boşaltılmış, paylaşılmış. Asma direklerini götürmüşler, incir bahçesi bozulmuş, arı kovanlarımızı götürmüşler. Evimizin turasını söküp almışlar. Heder oldu gitti...”²⁵⁹

“[...]Çandır köyünde doğmuş, ömründe vilayete bile gitmemiş kişiler geldi buraya. Seksen yaşında insanlar... Geldiklerinde ‘burada ben ne yapacağım?’ diye yadırgadılar. Buraya (Gökçeada) geldikten iki gün sonra toprağa verilenler oldu. İki gün yaşadılar... Gençler daha kolay uyum sağladı. İhtiyarlara gurbet gibi geldi burası. Yadırgadılar.”²⁶⁰

Yusuf Yavuz’un 2 Ağustos 2016 tarihli Yeni Bademli Yörükleri hakkındaki haber yazısında yapılan mülakatlardan yukarıdaki ifadelere yer verilmiştir. Bu anlamda iskân edilenlerle ilgili çalışmaların sayısı arttıkça hükümet politikalarının arka bahçesinde yatan ve bilinmeyen deneyim ve hikayelerin aktarımı sağlanacak ve daha şeffaf bir geçmiş oluşacaktır.

²⁵⁸Yusuf Yavuz, “Gökçeada’ya Zorunlu Göç Ettirilenlerin Unutulan Öyküsü”

<http://haber.sol.org.tr/toplum/gokceadaya-zorunlu-goc-ettirilen-yoruklerin-unutulan-oykusu-164249>, (Son Erişim Tarihi: 20.04.2017)

²⁵⁹A.g.e., <http://haber.sol.org.tr/toplum/gokceadaya-zorunlu-goc-ettirilen-yoruklerin-unutulan-oykusu-164249>, (Son Erişim Tarihi: 20.04.2017)

²⁶⁰A.g.e., <http://haber.sol.org.tr/toplum/gokceadaya-zorunlu-goc-ettirilen-yoruklerin-unutulan-oykusu-164249>, (Son Erişim Tarihi: 20.04.2017)

3.2.4. Şirinköy (2000)

Şirinköy, 2000 yılında, Bulgaristan'dan Türkiye'ye zorunlu olarak göç eden muhacirler için kurulmuş bir köydür. Birinci, ikinci ve üçüncü derece doğal sit alanlarının içinde kalan araziye, Kültür Bakanlığı, Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 2139 sayılı ve 11.11.1994 tarihli kararıyla göçmenlerin tarımsal iskânları gerçekleştirilmiştir.²⁶¹ Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından "Bulgaristan'dan zorunlu göçe tabi tutulan 150 soydaş ailenin"²⁶² yerleşim yeri merkez bucağı, Dereköy sınırları olarak belirlenmiştir. Fakat, resmi yazıda belirtilen "150 soydaş ailenin" tamamı adaya yerleştirilememiştir. 150 hanenin, 128'ini muhacirler oluşturmaktadır. Geriye kalan haneler; 15 aile Erzurum'dan, 6 aile ise Hatay'dan iskânları sağlanarak adaya yerleştirilmişlerdir. 128 muhacirin büyük bir kısmı Bursa'dan getirilirken, İstanbul, Çanakkale ve Balıkesir'den de adaya yerleştirilen muhacirler mevcuttur.²⁶³

Şirinköy nüfusunun büyük çoğunluğunu Bulgaristan göçmeni Müslüman ailelerden oluşmaktadır. Ancak Hatay ve Erzurum'dan gelen ailelerle birlikte, Şirinköy ahalisinin sosyo-kültürel yapısında çeşitlilik gözlemlenmiştir. Nitekim, Bulgaristan göçmeni Müslüman aileler arasında da sosyo-kültürel ilişkilene biçimlerinde farklılıklar mevcuttur; A.K. isimli görüşmeci Şirinköy' de meydana gelen eklettik yapıyı şu şekilde açıklamaktadır: "Biz toplama bir köylüleriz Bulgaristan'dan. Benim komşum mesela benden tamamen farklı, ben kuzeydenim, o güneyden."²⁶⁴

Şirinköy, Tarım Açık Cezaevi sınırları içerisine kurulmuştur. Ancak cezaevi binaları günümüzde Şirinköylüler tarafından ahır olarak kullanılmaktadır. Şirinköylü görüşmeci H.Ö. mera arazilerinin ellerinden alınarak Şahinkaya

---

²⁶¹ Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu 19.10.1995 tarihli ve 2756 sayılı karar tutanağı, Gökçeada Belediyesi.

²⁶² Çanakkale Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü'nün, Gökçeada Belediyesi Başkanlığı'na 19.07.1995 tarihli ve 3746 sayılı yazısı.

²⁶³ H.Ö. ile 28 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şirinköy)

²⁶⁴ A.K. ile 29 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şirinköy)

köylülerine verilmesini ve cezaevinden kalan binaları ahır olarak kullanmaları sonucunda jandarma tarafından ceza kesilmesini şu şekilde anlatmaktadır:

“Geçen sene bize tescil edilen 6884 dönüm mera geri alındı. Uydu görüntüsü elimizdeydi, ona rağmen geri alındı. Dereköy’e [Dereköy sınırları içinde yer alan Şahinkaya Köyü] verildi, onların daha fazla ihtiyaçları varmış! Biz Dereköy sınırından ayrılmayız. Genelde Şahinkayalılar kullanıyor. Onlar zaten keçi biti gibi Dereköy’ün sırtından besleniyorlar. Biz kullanıyorduk bu araziyi, üç sene sürdü mahkeme. Ben muhtar olur olmaz müracaat ettim Çanakkale mera komisyonuna, 6884 dönümlük arazi Şirinköy’e verildi hatta diğer köylere yazı gitti ‘bu mera Şirinköy’e tahsis edilmiştir’ diye. Komisyona girdik, imzalar atıldı sonradan iki kişi araya girdi, işi çevirdiler! Merayı elimizden aldılar. Cezaevi için de ceza ödeyeceğiz geriye dönük [beş senelik geçmişe dönük]. Hayvanları oraya koydular diye 5 kişi ceza ödeyeceğiz.”²⁶⁵

Bulgaristan’dan göç ettirilen göçmenler önce Türkiye’nin çeşitli illerine yerleştirilmişler ve ikinci bir yer değiştirme hareketi olarak adaya gelmişlerdir. Bu bağlamda uyum sağlama ve kimliklerini yeni bir mekânda yeniden inşa etme süreçlerine dair sorunlar yaşadıkları görülmektedir.

“Bizim Kumkale, Çanakkale domatesinin yetişme yeridir. Biz de bu işten güzel para kazanıyorduk... Üç sene ne para kazandım ne de harcadım. Yatırım da yapamadım öylesine sallantıda geçirdim ilk üç seneyi. Diğer insanlar da aynı şekilde bocaladılar.”²⁶⁶

Diğer bir görüşmeci A.K., geldikleri yerde ve adada yaşadıkları kimlik sorunlarını şu şekilde aktarmaktadır: “Biz burada Bulgar olarak tanınıyoruz, Türklüğümüzü kanıtlamak zorunda kalıyoruz. Erzurumlular da bize ‘gavurlar’ diyerek sıkıntı çıkarıyorlar.”²⁶⁷

A.K., Bulgaristan’da yaşadıkları dönemde sahip oldukları kimliklerinden dolayı çok sık kötü muameleye maruz bırakıldıklarını belirtmiştir. Bulgaristan’dan gelerek adaya yerleştirilen diğer göçmenlerin, “Türklük” kimliğine daha fazla sahip çıktıkları ve sıkça Türk kimliklerine atıfta buldukları

²⁶⁵ H.Ö. ile 28 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şirinköy)

²⁶⁶ H.Ö. ile 28 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şirinköy)

²⁶⁷ A.K. ile 29 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şirinköy)

gözlemlenmiştir. A.K. adada yaşayan Kürtler ve Rumların kurmuş oldukları ilişki üzerinden yapılan kimlik tartışmalarını şu şekilde örnekler: “Bir gün Kürtlerle Rumlar bir muhabbet tutturmuşlar beraber, bu Türkler şöyle, bu Türkler böyle...Ben de kulak misafiri oldum. Dedim ‘ne yapmışlar yahu!’, ‘Sen Bulgarsın, anlamazsın!’ dediler. Ben de ‘milliyetçi Türk’üm!’ dedim, ondan sonra aramız bozuldu, bana iş vermediler daha...”²⁶⁸ H.K. adadaki Rumlarla daha önce hiç iş ilişkisinde bulunmadığını söyler. Kendilerini “Bulgaristan göçmeni” olmakla damgalanmış hisseden bu köyün sakinleri Türk kimlikleriyle var olma çabası içinde bir yaşam mücadelesi geliştirmişlerdir. “Rumlar bizi kıskanıyordu ki! kış olur ‘Bulgarlar getirdi kışı!’ Bulgaristan göçmeni demez onlar ‘Bulgarlar’ der! Biz Bulgar değiliz, Bulgaristan Türklerindemiz.”²⁶⁹

Şirinköy, demografik yapı bakımından karma bir özelliğe sahip olsa da göçmenlerin adaya uyum süreçlerinde diğer köylülerin yaşamış oldukları sorunlar benzerlik göstermektedir. Görüşmecilerden H.Ö. adaya gelmeden önce kafasında yarattığı “ada” tasvirini şu şekilde anlatır:

“Palmiye ağaçları içinde televizyonda izlediğimiz gibi bir ada bekledik ama bir baktık ki çorak bir ada. Allah’ım nereye geldik dedik” Adadaki sosyal ve ekonomik hayata uyumlanma sürecini; “Sosyal faaliyeti hızlı olan Çanakkale gibi bir yerden geldik. Burada ise sosyal faaliyetler zayıf, o yüzden bayağı bir sıkıntı çektik ama kendimizi hayvancılık, pansiyonculuk, turizm gibi işlerle avutmaya çalıştık.” şeklinde ifade eder.

Köyde kendi içinde bir ayrışma, hiyerarşik durum da mevcut. Bulgaristan göçmenleri kendilerini hem Şirinköy’e diğer illerden getirilenlerden, hem de diğer köy sakinlerinden daha eğitilmiş ve üstün görmektedirler. H.Ö. bu bakış açılarını şu şekilde özetlemektedir:

“Bizim insanımızın genel kültürü yüksektir, bizde cahil yoktur en azı lise mezunudur. Bu adada 9 köy vardır en rahat muhtar benim. Hiç jandarmaya ihtiyaç duymam, köyümde cahil yok... Bizim buradakiler[Bulgaristan göçmeni Müslümanlar] Erzurumlu ve Hataylılar hariç buraya hiç ticari gözle bakmadılar.

---

²⁶⁸ A.K. ile 29 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şirinköy)

²⁶⁹ H.K. ile 28 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şirinköy)

Ben burada yaşlanacağım dediler. O yüzden köyün güzelleşmesi, belli bir yere gelmesi için mücadele ediyorlar.”²⁷⁰

Şirinköy göçmenleriyle yapılan görüşmelerde Bulgaristan göçmeni Müslüman grup, adaya medeniyetin kendileriyle birlikte geldiğini iddia etmektedir. Şirinköy’ün hemen yakınında kurulmuş olan Uğurlu Köyü’ne olan etkileri tüm görüşmeciler tarafından şu anlatılara benzer şekilde vurgulanmıştır:

“Uğurlu köyünü Şirinköy baştan yarattı. Biz geldiğimizde evlerinin altında hayvan bakıyorlardı. Evleri pireden geçilmiyordu. Biz geldikten sonra biraz medeniyet gördüler bizden. Bunu söyleyen ben değilim, Uğurlu muhtarı. Evlerinde 11 pencere var diye küfür ediyormuş adamlar. Adamların ışıkla alakası yok, görgü sıfır... Uğurlu’daki gençleri biliyorum askere gitmeden evvel Çanakkale’ye gitmemiş adam. Biz geldikten sonra Uğurlu medeniyeti, insanlığı, bahçe düzenlemesini gördü. Evlerinin yanında keçi besliyorlardı, şimdi bir tane keçi kalmadı tamamen turizme döndüler.”²⁷¹

“Süt almaya gidiyorduk oraya [Uğurlu], o zaman bizim köyde inek bakan yok, yayan süt almaya gidiyorduk oraya eve gelinceye kadar kaşınıdan ölüyorduk. Toz piresi...Her taraf hayvan...Şimdi şimdi ilerleme var ama Uğurlu’ya onu anlatamazsın. Şimdi hepsi lüks oldu. Geldiğimiz zaman inek boklarının üzerinden geçiyorduk. O günlerini unuttular yani... Şimdi pansiyonculuktan para kazanıyorlar, her tarafa ev yaptılar, her yeri beton yaptılar, o günlerini unuttular.”²⁷²

“Diğer köyler kendilerini geliştirmiyorlar, bizde herkes okumuş ve kendini geliştirmiş. Düşünce yapımız biraz daha değişik.”²⁷³

Devletin, Şirinköy göçmenlerine verdiği tarım arazileri diğer köylerde olduğu gibi Şirinköylü ahalinin de alışkın oldukları üretim biçimlerine ters düşmüştür. Görüşmeci H.K., “Otuzar dönüm tarla verdiler. Benimki beş parçaydı. Hepsinde zeytin vardı, ekemedim, ne buğday ekebildim ne arpa ekebildim! Bir şey ekemedim!” sözleriyle açıklamaktadır. Adaya getirilmeden önce evlerini sattıklarını ve adada iki üç yıl içerisinde evin parasını harcamak zorunda kaldıklarını bildirmektedir. H.K., hükümetin verdiği tarım arazisine bir şey

²⁷⁰ H.Ö. ile 28 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şirinköy)

²⁷¹ H.Ö. ile 28 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şirinköy)

²⁷² H.K. ile 28 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şirinköy)

²⁷³ A.K. ile 29 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şirinköy)

ekemedikleri ve zeytincilik faaliyetlerinden de anlamadıkları için ilk etapta ekonomik olarak oldukça zorlandıklarını belirtmiştir.

Sonuç olarak Şirinköy’de, devletin iskân politikaları uygulamalarındaki alt yapısal sorunlar ve özensiz tutumu diğer iskân köylerinde yaşanan mağduriyetlere benzerlik göstermektedir. Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nca, köylülere verilen 11 adet parselin “alanın doğal sit özelliği bozulmadan, mevcut zeytin ağaçlarının kalmak, korunmak ve bakmak koşuluyla ifraz ve tevhidinin yapılabileceğine karar verilmiştir.”²⁷⁴ Dolayısıyla, Şirinköy halkının ekonomik faaliyetlerinin şekli zaman içerisinde değişmiştir. Diğer köylerde olduğu gibi evlerin şekilleri pansiyona uygun hâle getirilerek izinsiz bir şekilde yeniden “restore” edilmiş ve yaz aylarında pansiyonculuk faaliyetleriyle geçimlerini sağlamaya başlamışlardır; İskân uygulaması kapsamında siyasi iktidar temsilcilerinin göçmenler üzerinde vermiş oldukları kararlar ve gerçekte yaşananlar birbirini tutmamıştır.

3.2.5. Eşelek (2000)

Eşelek Köyü, adada kurulan en son iskân köyü olma özelliğine sahiptir. Eşelek Köyü, Çınarlı Mahallesi sınırları içinde, Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü tarafından Gökçeada İlçesi, Eşelek Köyü’ne ait 1/1000 ölçekli imar planı, 3194 sayılı İmar Kanunu’nun 7. maddesi kapsamında, 20.06.1995 tarihinde onaylanmış ve imara açılmıştır.²⁷⁵

Çanakkale’nin Biga İlçesi Bakacak Bucağı Eşelek Köyü Yerleşim alanının, Biga-Bakacak Baraj gölü sınırlarıyla olması sebep gösterilerek 2510 sayılı İskân Kanunu hükümleri uyarınca köy halkı Gökçeada’ya iskân edilmiştir. Eşelek ahalisinin yeni yerleşim yeri olarak Gökçeada ilçesi Aydınçık mevki, İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü 18.07.2001 tarihli Bakanlık

²⁷⁴ Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu 19.10.1995 tarihli ve 2756 sayılı karar tutanağı, Gökçeada Belediyesi.

²⁷⁵ Gökçeada Belediyesi Arşivi.

olurları ile “Sınır Anlaşmazlığı Mülki Ayrılma ve Birleşme ile Köy Kurulması ve Kaldırılması Hakkında Yönetmelik” hükümlerince uygun görülmüştür.²⁷⁶

Çanakkale Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü’nün 1996-2000 yılları arasında uygulama programında yer alan Eşelek Köyü, 55 konutun inşası ve alt yapı çalışmalarının akabinde, konut ve işletmelerin tahsisi noter eşliğinde gerçekleştirilmiştir.

DSİ tarafından yapılan Bakacak Barajı projesinden etkilenen Eşelek köylülerine, tercihe bağlı olarak sahip oldukları mülklerinin istimlak bedeli veya İmroz’da kurulacak köy yerleşkesinde yeni bir hayat önerilmiştir. Biga’ya bağlı 81 hanelik Eşelek Köyü’nden 55 hane adaya gelmeyi seçmiştir. Göçmenlerin geldikleri yerleşkenin adı değişmemiş, adada kurulan köy de Eşelek adını almıştır. Bunun yanı sıra, köylüler geldikleri yerde var olan camii minaresini, inşa eden ustayı bulup, parçalar halinde söktürerek, eski köylerinin “ruhunu” adaya taşımak istemişlerdir.²⁷⁷

Köyleri su altında kalan Eşelek sakinleri, adadaki yeni yerleşim yerlerinin tamamlanamaması nedeniyle iki yıl boyunca adanın merkezinde ve Yeni Bademli’de yaşamak zorunda kalmışlardır. Bu süreç zarfında geçimleri yetkili mercileri tarafından sağlanmış; “Ben de topluca geldim kalabalıkla 1998’de...ilk sene [Yeni] Bademli’de köyde kaldık onu devlet ödedi kiramızı. Maaş vermedi, sonra buraya geldik.”²⁷⁸

Daha sonra köy ahalisine, adanın Güney Doğu bölgesinde tahsis edilen arazilerin denizin çekilmesiyle oluşmuş kumlu toprak yapısında, verimi düşük araziler olduğu ortaya çıkar. Köylülere dağıtılan arazilerin, daha önceki dönemde TİGEM çiftliği kurulmak üzere Rumlardan kamulaştırma yoluyla alındığı bilinmektedir. Eşekliler’in adaya yerleştirildiği dönemde bu arazilerde TİGEM faaliyeti bulunmadığından arazilerin, adaya daha önce yerleşmiş kişiler tarafından hayvancılık için işgal edilmiş hâlde olduğu söylenmektedir. Eşelek köyü sakini

---

²⁷⁶ Gökçeada Belediyesi Arşivi.

²⁷⁷ <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/cami-minaresini-hatira-olarak-goturmusler-40259602>

(Son Erişim: 01.12.2018)

²⁷⁸ S.A. ile 25 Temmuz 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Eşelek)

E.D., iskân kapsamında kendilerine verilen araziler nedeniyle yaşadıkları süreci şu şekilde aktarmaktadır:

“Köyümüze verilen mera ve tarlalarımızda [yaratılan] boşluktan dolayı yerleşmiş, Türkiye'nin çeşitli yerlerinden gelmiş ve buralarda rahatça ve masrafsız [bir şekilde] hayvancılık yapan bazı şahıslarla çatışma yaşandı. [Bu şahıslar] arazilerimizi terk etmek istemediler. Hayvanlarını ekili arazilere saldılar. Yeni göç [ettiğimiz için] psikolojilerimiz de tam oturmadığından organize olup onlarla mücadele etmekte zorlandık ilk başlarda. Fakat zamanla çözüldü bu sorunlar.”²⁷⁹

Rumların “bezelyelik”²⁸⁰ diye adlandırdıkları bu bölgedeki kumlu, su tutmayan toprak yapısı nedeniyle, yaz aylarında verimli bir tarım faaliyeti yürütülmezken; kış aylarında bezelye, bakla gibi ürünlerin tohumları ekilip, bahar aylarında hasat edilebilmekteydi. Nitekim, köylülere adada mevcut olan göletten sağlanan sulama imkânı, Eşelek ahalisinin geldikleri yerde iyi bildiği sebze tarımına yönelmelerini mümkün hâle getirmiştir. Dolayısıyla, 2000’li yılların başı itibariyle, adadaki taze sebze üretimi ihtiyacı önemli oranda karşılanmaya başlamıştır.

Söz konusu kumlu arazilerin hemen yanında, adanın mimari yapısına aykırı bir biçimde inşa edilen konutlara yerleştirilen göçmenlerin, geldikleri zaman evlerine yerleşememiş olmalarını S.A., “Buraya geldik, evden kapıları yel götürüyor, bitmeden getirdiler bizi... Daha içine girdik [girer girmez] balkon kapısı gitti [işlevsiz hâle geldi], kötü yapmışlar, duvarlar dökülüyor... [Geldikten] sonra biz hep bunlarla uğraştık.” ifadeleriyle anlatmaktadır.²⁸¹ Adaya geldikleri zaman geride kalan yaşam alanları ve yaşam biçimleri ise şu şekilde aktarılmaktadır:

“32 yaşında falandım buraya geldiğimizde, o zaman düğüne gelir gibi geldik buraya... Sanki köyde [yeni geldikleri Eşelek yerleşkesinde] hiçbir şey lazım olmayacakmış gibi her şeyimizi bıraktık köyümüzde [Biga’ya bağlı Eşelek Köyü’nde]... Devlet burada verecek zannettik [geride bıraktıkları ve kaybettikleri mülklerini]. Ağacımız kaldı, evlerimiz kaldı her şeyimiz kaldı orada, arsaları su bastı...Ucuza gitti her şey. Üç dört

²⁷⁹ E.D. (Kişisel İletişim, 28 Temmuz 2018)

²⁸⁰ A.K. isimli bir Rum’un anlatısından.

²⁸¹ E.D. (Kişisel İletişim, 28 Temmuz 2018)

karpuz parasına aldılar oradaki yerleri de...[geldikleri yerde sahip oldukları mülklerin karşılığı olarak]”²⁸²

H.Ş., isimli görüşmeci ise baraj söylentilerinin çok önceye dayandığını belirtir; “İlk etapta baraj olmaz diyorduk. 1991-1992 gibi başladı bu baraj söylentileri...[resmî yetkililer] seçim zamanı geliyorlardı [ve] baraj olacak diyorduk, seçim bitti mi çekip gidiyorlardı. Ama en sonunda geldiler gitmediler... Geldi vurdu [baraj yapımıyla yerlerinden edilmeleri]”²⁸³ Diğer görüşmeciler de geliş öykülerini, “Ben daha çocukluğumdan beri, doğdum doğalı baraj söylentisi hep vardı, bir gün buradan gideceğiz, köy kalkacak! köy kalkacak! hep söylüyorlardı bizi buldu. Bize yalan gibi, rüya gibi [geliyordu]”, “Sular altında kaldı, [hükümet] ilk önce bizim arazileri aldı, kurada öyle çıkmış ucuz aldı devlet...sonrakileri pahalı aldı, bizimkiler ucuza gitti. Böyle yumruk kadar taşı yoktur...” gibi ifadelerle aktarırlar.

Adada kurulan diğer iskân köylerinde olduğu gibi Eşelek ahalisi de, dönemin hükümeti tarafından kendilerine vaat edilenlerin yerine getirilmediğini anlatmışlardır.

“Vaat ettiklerini yapmadılar, ilk anlaşmamızı; sözleşmemizi [bize] 18 ay maaş verecekler, inek yapana iki inek, koyun yapana otuz koyun verecek [şeklinde yaptık]. Onlar verilmedi. 10 haneye bir traktör verilecekti onlar da verilmedi.”²⁸⁴

“[Geldikleri yerdeki Eşelek] Oradaki tarlalar için devlet bize buradan da aynı tarlalardan verseydi olurdu [mağdur edilmelerinden bahsetmektedir]... [Yeni] Bademli’ye öyle yapmış [Süleyman] Demirel Ispartalılara, bize yapmadı. [yapılmadı]. Devlet bize bu imkânı göstermedi, biz hazır paraları yedik burada [daha önce sağlamış oldukları birikim]. Koyunu ineği yiyiverdik... Kömür al, odun al yedik hepsini. Biz mağdur kaldık çok. 5-6 yıl böyle oldu [geçti]... Daha öyle olanlar [hâlâ mağduriyeti devam eden kimseler] var mesela.”²⁸⁵

²⁸² E.D. (Kişisel İletişim, 28 Temmuz 2018)

²⁸³ H.Ş. ile 25 Temmuz 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Eşelek)

²⁸⁴ H.Ş. ile 25 Temmuz 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Eşelek)

²⁸⁵ S.A. ile 25 Temmuz 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Eşelek)

S.A. ayrıca hükümetin kendilerine 40 dönüm arazi vereceğini ancak sonradan 27 dönüme düşürdüklerini, “hiç itiraz etmedik, koyun gibiydik, koyun gibi istedikleri yere geldik” diyerek örneklemektedir.

Hayatta kalmanın yolunu arayan köylüler; “merkezde bir kahve vardı oraya giderdik, bütün gün otururduk belki iş çıkar diye”, “uyum kolay olmadı ilk başta. Köylülerin yüzde doksanı biz buralarda duramayız birkaç yıl içinde gideriz [geri döneriz] diye düşünüyorlardı” ifadeleriyle geldikleri ilk yılları anlatırlar.

Eşelek köylülerinin geldikleri yerde, arazilerinin tarımsal üretim bakımından verimlerinin yüksek olduğunu, ürettikleri ürünleri büyük firmalara satarak para kazandıklarını, köyün ormana yakın bir bölgede yer almasının bir sonucu olarak ormandaki günlük işlere gittiklerini anlatırlar. Tüm bunlara ek olarak adaya göç ettikleri ilk zamanlarda, toprak yapısı ve adanın fiziki koşullarının üretim yapmalarına engel teşkil ettiğinin altını çizerler:

“Şimdi burasıyla orası farklı bir kere, onu şimdi tartışamazsın. Neden tartışamazsın biliyor musun? Biga dediğin yeri bilir misin? Biga dediğin yer ormandır ve ticaretin en hızlı olduğu merkez[dir]. Burada ticaret yapma şansı bizim geldiğimiz yıllarda hiç yoktu. Ne yapıyorduk burada? Üç beş karpuz yapıyorduk, yazın kapı kapı dolaşıp satıyorduk [traktörle], sonra şikâyet oldu. [şikâyet üzerine] Pazar [yeri] kuruldu.”²⁸⁶

“...Orada [tarımsal üretim] yapıyorduk, ‘Genko’ gelip alıyordu, [büyük firmalar] gelip alıyordu, onlar gelip alıyordu burada da aynı şeyleri ektik; biber ektik, salçalık domates ektik ama [ürünleri] gemiden karşıya geçiremedik, ondan [o yüzden] olmadı. Biberi geçirdik bazen ama domates suyu akar diye gemi almaz diye geçiremedik. [Burada oradaki] imkânlarımız yoktu. Kışın yatıyoruz burada, orada kışın da çalışıyorduk koyunlarla uğraşıyorduk, ballarla [uğraşıyorduk].”²⁸⁷

Yapılan görüşmelerden, genç nüfusun adada durmadığını, arazilerde çalışacak gencin bulunmadığını, geldikleri yerde hayvancılık ve tarımın yanı sıra sulama gibi günlük orman işlerini yaptıklarını, iş olanaklarının geldikleri yerde daha fazla olduğunu, yaşlıların yer değiştirip yeni bir düzen yaratma sürecinde güçlük yaşadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Ek olarak, Eşelek Köyü de bugün, diğer iskân

²⁸⁶ H.Ş. ile 25 Temmuz 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Eşelek)

²⁸⁷ S.A. ile 25 Temmuz 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Eşelek)

yerleşimcileri gibi ev pansiyonculuğunu temel geçim kaynağı hâline getirmiş durumdadır. Evlerin fiziki yapısını izinsiz değiştirerek pansiyona çevirmişlerdir; “ben izin falan bilmiyorum hiç resmî bir şey yapmadım, ben öylece yaptım her şeyi...”²⁸⁸

Bugünlerde ise Eşelek sakinleri, adanın “spor turizmi” bakımından keşfedilen rüzgarıyla rüzgar ve uçurtma sörfü için adaya Bulgaristan ve Romanya’dan gelen kafilenin sayısı her geçen yıl artmasıyla neredeyse tamamen turizme yönelmişlerdir. Adaya iskân edilmeden hemen önce, kontrol amaçlı adaya ön ziyaret gerçekleştiren köylülerden H.Ş., ilerleyen zamanlarda turizm açısından önemli bir konumda olduklarını tahmin ettiğini, “köyün yerini görmeye geldik bizim orada bir muhtar vardı, bir de Y., şimdi burası kötü ama ileride çok iyi olur dedik. O zamanlar sörf falan yoktu ama. 10 sene 20 sene sonra burası çok iyi olur dedik.” sözleriyle anlatır. S.A. ise “Turizm kurtardı bizi, biz devletin verdikleriyle bir şey yapamazdık, turizmle oldu [her şey]” diyerek, ada yaşantısının ilk başta zor geldiğini ancak şimdilerde alıştıklarını belirtmektedir.

3.3. Hem Azınlık Hem Çoğunluk Olabilmek: Kültürleşme ve Uyum Üzerine Yaklaşımlar

Göç hareketinin yaşandığı mekânlarda, hem göç eden grup, hem de göç edilen yerdeki yerli çoğunluk grubun, bir arada yaşayabilmelerinden bahsederken “kültürleşme” (*acculturation*) sürecine dikkat çekmek gerekmektedir. Kültürleşme, göç olgusuyla bağlantılı olarak iki farklı grubun davranış şekilleri üzerinden açıklanabilir. Bunlardan birincisi göç eden grup üyeleri “azınlık toplumu”, diğeri ise göç edilen yerde yaşamakta olan “ana akım toplum”dur.²⁸⁹ David L. Sam, göç hareketinin bir sonucu olarak, bir arada yaşamak zorunda kalan farklı kültürlerden oluşan insanların etkileşim hâline girmelerinin kaçınılmaz olduğunu belirtmekte ve bu etkileşimin yaratmış olduğu değişimleri

²⁸⁸ H.Ş. ile 25 Temmuz 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Eşelek)

²⁸⁹ Sezel Saygın, Derya Hasta, “Göç, Kültürleşme ve Uyum”, **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, s. 10/3 (2018): 313.

kültürleşmenin bir sonucu olarak açıklamaktadır.²⁹⁰ Dolayısıyla, kültürleşme süreçlerinde, ana akım ve azınlık toplumlarının kendi aralarında geliştirmiş olduğu etkileşimin, her iki toplumun da değerlerinde, davranışlarında ve hatta dillerinde değişimler yarattığı görülmektedir. Öte yandan, kültürleşme süreçlerinin, hem ana akım toplumunu hem de azınlık toplumunu etkilediğini ileri süren çalışmalar doğrultusunda John W. Berry, bu süreçte azınlık toplumunun ana akım topluma kıyasla daha fazla etkilendiklerini belirtmektedir.²⁹¹

Kültürleşme süreçlerinde iki farklı modelden bahsedilir. Birincisi 1964 yılında Milton Gordon tarafından ileri sürülen “Tek Boyutlu Kültürleşme Modeli”, daha geniş bir yelpazeye sahip olan ikinci kültürleşme modeli ise John W. Berry tarafından ortaya konulan “İki Boyutlu Kültürleşme Modeli”dir. Tek boyutlu kültürleşme modeli, “kişi ya kendi kültürüne, etnik kökenine, değerlerine, davranışlarına ve tutumlarına bağlılığını sürdürmekte ya da kendi kültürel özelliklerinden feragat edip ana akım kültürün özelliklerini benimsemektedir.”²⁹² Gordon’un ileri sürdüğü tek boyutlu model; tek dil, tek ulus ve tek dinin varlığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu modelin kültürleşme süreçlerini ele alırken yetersiz kalması, iki boyutlu kültürleşme modelinin geliştirilmesini gerekli kılmıştır.²⁹³

İki boyutlu kültürleşme modeli ise kültürleşme süreçlerini daha geniş bir çerçeveden ele almaktadır. Berry’ye göre, “[A]zınlık ya da göçmen gruplar ana akım toplumla sosyal anlamda gerekli olan ilişkileri sürdürürken bir yandan da öz kültürlerini veya öz kültürel kimliklerini devam ettirebilmektedirler.”²⁹⁴ Dolayısıyla bu modelle kültürleşme süreci birey, grup ve toplum bazında ele alınabilecek bir hal almıştır.²⁹⁵ Bu nedenle, iki boyutlu kültürleşme modeli, asimilasyonun varlığını ortadan kaldırmaktadır. Berry, iki boyutlu kültürleşme

---

²⁹⁰ David L. Sam, “Acculturation: Conceptual Background and Core Components” *In The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology* (Cambridge: Cambridge University Press, 2006), 11.

²⁹¹ Saygın ve Hasta, a.g.e., 313.

²⁹² A.g.e., 313/314.

²⁹³ A.g.e., 314.

²⁹⁴ A.g.e., 314.

²⁹⁵ A.g.e., 314.

modelinin dört farklı yönelime indirgemektedir; bütünleşme, ayrılma, asimilasyon ve marjinallik.²⁹⁶

Kültürleşme yönelimlerine geri dönülecek olursa, asimilasyon; azınlık toplumun kendi kültürünü sürdürmek yerine ana akım toplumun sahip olduğu kültürü benimseyip, o kültürün özelliklerini göstermesi olarak açıklanır. Ayrılma, asimilasyon yöneliminin aksine azınlık toplumunun kendi kültürel özelliklerine sahip çıkarak ana akım toplumdan kendisini uzak tutmasıdır. Marjinalleşme yöneliminde ise azınlık toplumun hem kendi kültürlerini hem de ana akım grubun kültürünü reddederek herhangi bir kültür grubunu benimsememesidir. Bütünleşme ise dört temel yönelim arasında en makul olan süreçtir. Azınlık grup hem kendi kültürüne sahip çıkarken hem de ana akım kültürüyle etkileşime girmekten kaçınmadığı durum olan bütünleşmede, kişiler yeni ve farklı kültürlerle etkileşim halinde olmaya gönüllüdürler.²⁹⁷ Bütünleşmenin gerçekleşebilmesi; karşılıklı uzlaşma, ayrımcı ve dışlayıcı ön yargıların minimum düzeyde olması, kültürel farklılıkları içeren bir toplum algısının kabulü gibi koşullara bağlıdır.²⁹⁸

Kültürleşme sürecinin bir sonucu olarak “uyum”dan (*adaptation*) bahsedilebilir. Berry’e göre uyum, göç edilen yerdeki beklentilere göre yeni bir yaşam oluşturmaktır. Uyum, “psikolojik uyum”, “sosyo-kültürel” uyum olarak iki farklı açıdan ele alınır. “Ekonomik uyum” ise günümüzde, “sosyo-kültürel” uyum dinamikleri altında incelenmektedir.²⁹⁹ Bu bağlamda, “ekonomik uyum” göç edilen yerde, azınlık toplumunun, iş sahibi olup olmadıkları, sahip oldukları işin hem maddi hem manevi bakımdan tatmin edici olup olmadığı ve yeni kültürlerinde yaptıkları işlerin etki ölçüsü, bireylerin ya da grupların ekonomik uyum süreçlerine etki etmektedir. Azınlık toplum, göç ettikleri yerde, ana akım grubun kültürünü hangi boyutta değerlendirdiği, kendi kültürüne yakın görüp görmediği gibi sorulara yanıt arar. Bu bağlamda, dilleri, dinleri ve diğer kültürel

---

²⁹⁶ A.g.e., 314.

²⁹⁷ A.g.e., 314-316.

²⁹⁸ John W. Berry, “Immigration, Acculturation and Adaptation”, **Applied Psychology: An International Review**, 46- 1, (1997): 11.

²⁹⁹ Saygın ve Hasta, a.g.e., 321.

öğeleri farklı olan azınlık ve ana akım toplumlar arasında yaşanan çatışmalar, azınlık grubun sosyo-kültürel uyumlarının zorlaşmasına neden olduğu düşünülür.

Göç hareketinin bir sonucu olarak kültürleşme sürecine dair yukarıda anlatılan teorik çerçeve ışığında bu çalışmanın odak noktasını oluşturan İmroz'daki göç hareketlerini yorumlamak mümkündür. Ancak İmroz örneğinde kimin ana akım toplumu, kimin azınlık toplumu oluşturduğuna dair açmazlar mevcuttur. Çünkü "İmroz'un ilk sahipleri Rumlar" ifadesiyle ele alınan İmrozlular aynı zamanda Türkiye Hükümeti yönetimi altında yaşayan azınlıklardır. Öte yandan, adaya göç ettirilen grupların her birinin farklı bir yerden ve farklı bir nedenle göç ettirilmiş olması, yukarıda aktarılan teorik bilginin İmroz durumunda kaotik bir hâl almasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, İmroz'daki kültürleşmenin yönelimlerini (asimilasyon, bütünleşme, ayrılma, marjinalite) belirleyen göçmenlerin, her birinin kendi arasında da aynı kültürleşme sürecinden geçeceği düşünülebilir. Kültürleşme sürecinin gerçekleşmesine güçlük çıkaran bir diğer faktör de, ada göç almaya devam ederken, Rum nüfusunun oranının da hızla azalmasıdır. Özellikle 1964 yılının ardından, Rumların İmroz'dan göç etmeye başlamaları, adaya göç edenlerle birlikte kültürleşme teorisinin öngördüğü ana akım ve azınlık toplum dengelerinin değişmesine neden olmaktadır.

İmrozluların Rum Ortodoks kimlikleri, dilleri, gündelik yaşam rutinleri, beslenme rejimleri, üretime katılım şekilleri Müslüman göçmenlerin uyum süreçlerini zorlaştırıcı unsurlardır. Daha önce de belirtildiği gibi, adaya göç ettirilen gruplar, Müslüman kimliklerinden başka ortak bağlayıcı bir kültürel özelliğe sahip değildir. Berry, azınlık toplumunun ana akım topluma mensup bireylerle kaynaşmanın, arkadaşlık ilişkileri geliştirmesinin, sosyo-kültürel uyumlarını kolaylaştıracağını ve öz saygılarını artıracığını iddia etmektedir.³⁰⁰ Bu bağlamda, İmroz'a iskân edilen gruplarla yapılan görüşmelerde, göçmenlere kültürleşmelerinin düzeyini anlamak adına; İmrozlu Rumlarla birlikte iş yapış yapmadıkları, aralarında evliliklerin olup olmadığını, birbirlerinin evlerine gidip

---

³⁰⁰ John W. Berry, "A Psychology of Immigration", *J Soc Issues*, s: 57, (2001): 615-631. Aktaran Saygın ve Hasta, a.g.e., 322.

gitmedikleri (yemek, ziyaret, kutlama vs. amaçlı), aile bireylerinin rolleri, düğünleri ve cenaze törenlerine dair vs. gibi sorular yöneltilmiştir.

Bu doğrultuda, yapılan görüşmelerde, adaya yerleştirilen göçmenler ve İmrozlu Rumlar arasında, her iki grubun da, sosyo-kültürel uyumlarını ve bütünleşmelerini sağlayacak etkileşimlerinin minimum seviyede olduğu, aralarında evlilik gerçekleşmediği, ortak törensel nitelik taşıyan karşılaşmaların olmadığı anlaşılmıştır. Kültürleşmenin ortaya çıkması, bireylerin ya da grupların sosyal yaşamlarındaki selamlaşma biçimlerine, yemek yeme şekillerine, giyimlerine kadar uzanan farklılıklar meydana getirmektedir.³⁰¹ Müslüman göçmenler, anlatılarında İmrozlu Rumların dillerinin, dinlerinin, beslenme rejimlerinin, kutlamalarının, yas tutma biçimlerinin farklı olduğunu ileri sürmektedir. Örneğin, F.E., ailesi adaya göç ettiği sırada, kendisinin oyun çağında bir çocuk olduğunu, Rum arkadaşlarının evine davet edilmesine rağmen, annesinin “onların evinde domuz eti vardır” gerekçesiyle oynamak için gitmesine bile izin vermediğini belirtmektedir.³⁰² Y.A., adaya göç etmeden önce Rumlar ve İmroz hakkında tek bildiğinin; adanın “şarap memleketi” olduğu ve bu yüzden Müslüman kimliğini ileri sürerek Rumlarla ilişki kurmadığını ifade etmiştir. Y.A. ek olarak siyasi baskılardan dolayı Rumların kendilerinden korktuğunu, bu yüzden evden çıkmadıklarını daha sonraki süreçlerde birbirlerine alıştıklarını ancak bu sefer de onların adadan “göç ettiğini” aktarmaktadır.³⁰³

F.B. ise geldikleri ilk zamanlarda ekonomik durumlarının kötü olduğunu bu yüzden eşinin Rumların evine inşaat işine gittiğini, kendisinin de ayrıca günlük işçi tutmak yerine eşine yardım etmeye gittiğini, bu esnada arkadaşlık ilişkisi kurduklarını belirtmektedir.³⁰⁴

Zorla göç ettirilen grupların, ana akım toplumlarla yaşadıkları kültürleşme süreçleri, iradeyle gerçekleştirilen göçlere göre daha zor olduğu söylenebilir. İmroz’a 1959 yılında kendi iradeleri doğrultusunda yerleşen bir görüşmeci ise, başlangıçta Rumları garipsediklerini ve korktuklarını ancak belli bir süre sonra

---

³⁰¹ Saygın ve Hasta, a.g.e., 317.

³⁰² F.E. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şahinkaya)

³⁰³ Y.A. ile 30 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Uğurlu)

³⁰⁴ F.B. ile 30 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Uğurlu)

adalı Rumların kültürlerine alıştıklarını, komşularıyla hem kendi bayramlarında hem de Rumların bayramlarında birlikte olduklarını, birbirlerini evlerinde ağırladıklarını, birbirlerine çok bağlı olduklarını ifade etmektedir. Hatta, kendisinin de İmroz'da evlendiğini, düğünün de Rum müzisyenlerinin olduğunu ve Rumca müzikler çaldığını belirtmektedir.³⁰⁵

Tüm bu örnekler bir yana, kültürleşme ve uyum bir çok değişkenden etkilenebilmektedir. Kısacası, İmroz örneğinde, "kültürleşme"nin gerçekleştiği düzey, kültürleşmenin süreçleri ve sonuçlarının değişkenliği hem İmroz'daki Rumların Türkiye Hükümeti sınırları içindeki azınlık statüleriyle, hem de zorunlu göçün parçası olan grupların heterojen yapılarıyla yorumlanabilir.

3.4. Ada Coğrafyasına ve İmroz'un Yaşam Pratiklerine Entegre Oluş Süreci: "Hayatta Kalma Mücadelesi"

Yıllar boyunca, İmroz'da yaşamlarını idame ettirmiş Rumlar, adada yaşadıkları dönemde yerleşik bir üretim biçimine sahip olmuşlardır. Ana karadan bağımsız bir konumda olmaları, sosyal ve ekonomik ilişkilerinin birbirleriyle bağlantılı bir biçimde gelişmesini sağlamıştır.

Yapılan akademik çalışmalar genellikle gerçekleştirilen siyasi iktidar politikalarının, Rum Ortodoks nüfusun İmroz'da yaşadığı mağduriyetini ele almaktadır. Fakat iskâna tâbi tutulan göçmenlerin de yerlerinden edilerek, yeni yaşam alanlarında yaşadıkları mağduriyetten bahsedilebilir. Dolayısıyla, bir taraftan İmrozluların diğer taraftan Müslüman göçmenlerin yaşadıkları karşılıklı mağduriyetler, ortak mekânları olan İmroz'un zamana bağlı geçirmiş olduğu olumsuz değişimin hızını ve etkisini artırdığı söylenebilir.

İskân köylülerinin bu anlamdaki mağduriyetlerinden en yaşamsal olanı, devlet tarafından, iskân kurumu kapsamında kendilerine vaat edilen barınma olanakları ve geçim kaynaklarının bekledikleri gibi olmamasıdır. Özellikle, barınmaları için verilen evlerin bir çoğu özensiz ve altyapıdan yoksun bir şekilde

---

³⁰⁵ S.D. ile 31 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (İmroz)

inşa edilmiştir. Öyle ki, Eşelek Köyü'ndeki evlerin teslim tarihinde hâlâ inşaat aşamasında olması, baraj mağduru köylüleri geçici süreyle adanın merkezinde ikamet etmek zorunda bırakmıştır. Elektrik ve su altyapısının sağlanamadığı köyler ise bir süre yokluk içinde yaşamak zorunda kalmıştır. İskân köyleriyle yapılan görüşmelerde, barınma probleminin çözülmesi ve evlerin yaşamaya uygun hâle getirilmesi sağlandıktan sonra tarımsal üretim yapılması için verilen arazilerin – Şirinköy hariç tutulabilir³⁰⁶- verimsiz olması nedeniyle yaşanan sıkıntıların ekonomik yoksunluğa sebep olduğu görülmektedir. Örneğin, Yeni Bademli köylülerine verilen arazilerin havaalanı arazisi içinde kalması öne sürülerek köylülerden geri alınmıştır. Hayvancılık için verilen ineklerin hastalıklı olması ve kısa süre içerisinde ölmesi ayrıca bu inek cinsinin adanın arazi tipine uygun olmaması gibi sebepler, iskân köylülerince dile getirilen, ekonomik sorunlara yol açan diğer örnekler arasındadır.

İskân köylülerinin, İmroz'a yerleştirilmeleriyle başlayan, ekonomik ve kültürel sorunların yanı sıra, adada, bir bakıma “işgalci” olarak algılanmışlardır. Bu algının nedeni, resmî otoritenin Rumların istimlak edilen arazileri üzerinde addettiği “yeni adalıların” üretim yapmalarını beklemiş olmasıdır. Başka bir ifadeyle “işgalci” algısı, devletin istimlak ettiği arazileri, iskân köylülerine dağıtmasıyla yaratılmıştır. “Yeni nesil adalıların” İmroz'a iskân edilmeleriyle yaşadıkları sorunlardan çıkarılan ortak sonuç neredeyse hepsinin geldikleri zaman adaya uzun bir süre adapte olamamasıdır. İskân köylülerinin bir kısmı, adada yaşayamayacağı düşüncesiyle geldikleri yere geri dönmek istemişlerdir. Bir çoğunun geldikleri yerdeki yaşam alanları, tesis inşası sebebiyle yok olmasına rağmen, kalan ahbab ve hemşerilerinin yakınlarında bir hayat kurma düşüncesi geri dönme isteklerini pekiştirmiştir.

İskân köylülerinin İmroz'a uyum sağlamaya çalışırken yaşadıkları ekonomik ve sosyo-kültürel uyum zorluklarının diğer bir sebebi de fiziki coğrafya şartlarıdır. Adanın ana karadan bağımsız olması, gemiyle yapılan ulaşımda hava şartlarına bağlı olarak sıkça aksaklıklar yaşanması, coğrafi farklılıklar, ilk kez

---

³⁰⁶ Şirinköy'e Tarım Yarı Açık Cezaevi'nin verimli arazileri verilmiştir. Bu arazilerin diğer iskân köylülerine verilen arazilere göre daha verimli olduğu düşünülmektedir.

Rumlarda gördükleri farklı bir hayvancılık modeli, zeytinciliğin ve bağcılığın yaygınlığı, arazi kullanım biçimlerinin farklılığı gibi etkenler iskân köylülerinin yaşamlarını nasıl idame ettireceklerine dair endişe duymalarına yol açmıştır. İskân köyleriyle yapılan görüşmelerde, adanın bitmeyen kuvvetli rüzgarları, hayatında daha önce deniz ve gemi görmemiş olmaları gibi etkenler adaptasyonlarına engel teşkil etmiştir. Zorunlu göçe tâbi tutulmanın güç yanlarından biri, aynı anda hem sosyal yaşantıya, hem ekonomik faaliyetlere hem de sosyo-kültürel yapıya uyum sağlamak zorunda olmalarıdır. İskân projelerinin mağduru olan köylülerin, adaya yerleştirildikleri dönemler, hizmet sektörünün, turizm sektörünün ve inşaat sektörünün gelişmemiş ya da çok sınırlı olduğu zamanlardır. Dolayısıyla “yeni adalılar”, tarım ve hayvancılık faaliyetleri dışında başka iş olanakları bulunmamaktadır. Hayatta kalmanın yolunu, aşına olmadıkları işleri deneyerek ya da tesadüf ederek [Yeni Bademli Köyü’ndeki pansiyonculuk faaliyetlerinin ortaya çıkışı gibi] bulmuşlardır. Yaşadıkları evi pansiyona çeviren bir çok göçmen, ev pansiyonculuğunu yaygınlaştırarak, adada turizmin ögesi hâline getirmişlerdir. Pansiyonculuktan gelir elde etmeye başlama aşamasını şu şekilde anlatmaktadır:

“Geldiğimizden 2 3 sene sonra pansiyonculuğa başladık. Öyle yaptık artık, ben hem kampta çalıştım hem de pansiyon yaptım. O zaman daha rahat oluyordu. Yazın biriktirebiliyordun. Sıkıntı olmuyordu. Arka depoyu[ahır] biz dam gibi yapmıştık, keçiler vardı. Bir oda ek çıktık. Ondan sonra çat pat toparladık kendimize ev yaptık, biz oraya geçtik, ön tarafı pansiyon vermeye başladık. Şimdi düzgün tabii, eskiden mağarada otururlar ya! Hemen kapıya bir perde koyduk, pansiyoncular seslendiği zaman perdenin altından çıkıyorduk, ne mutfak, ne tuvaleti tuvalet o zaman! Şimdi 2+1 ev oldu orası [devletin vermiş olduğu üç metre karelik ahırları]”

Geldikleri yerler baraj suyu altında kaldığı için ada yaşantısında hayatta kalmaktan başka seçenekleri olmayan göçmenlerin, artık geri dönebilecekleri yaşam alanları da yok edilmiş ve yurtsuzluğa sürüklenmişlerdir. Nitekim, zaman içerisinde kendilerini geçindirecek kaynakların, devletin kendilerine “sunmuş olduğu haklar” olmadığını anladıkları vakit, adada yeni bir yaşam kurma yolunu tutmuşlardır. Yapılan görüşmelerdeki, “önce bunu denedik, olmadı. Sonra şunu

denedik beceremedik” şeklindeki ortak anlatı, geçimlerini sağlamak için hep bir deneme yanılma durumunda olduklarını göstermektedir.

Bu deneme yanılma şekliyle ekonomik olarak kazanç elde etmek isteyen “Yeni Adalılar”, adanın yıllardır süre gelen doğal kaynaklarına istemeden de olsa zarar vermiş olmaları olağandır. İmrozlu bir Rum görüşmeci, iskânla yerleştirilen insanlarla birlikte adada yaşanan değişiklikleri şöyle özetlemektedir:

“Geçirdiği iskân köyleriyle [İmroz’un] çehresi, kaynakları değişmiş olabilir. Fakat bunun sebebi, kendileri gelmiş olanlar ve devlet... Nasıl doğru dürüst kullanacaklarını [tarım arazilerini] bilmedikleri içindir. Çünkü daima İmroz’da yaşayanların sayısı aynıydı 8000 kişi. O zamanlar herkes yerel kaynaklardan faydalanıp yaşayabiliyordu. Şimdi görüyorum domatesi Çanakkale’den getiriyorlar. Adada yaşayabilmek için emek vermek lazım, çok emek... Düşünün o zamanlarda adaya haftada bir gemi gelirdi, limanı yoktu. Şimdi her şey mevcut fakat tarlaları çalıştıracak kişiler az ve işlem bilmeyen kişiler.”³⁰⁷

Bir zamanlar ana karadan uzak olmasına rağmen-sınırlı bir ulaşımın olması-adanın doğal kaynaklarla yapılan üretimle kendi kendine yetebildiğidir. Fakat günümüzde bile –gemi ulaşımı hava muhalefeti nedeniyle eskisi kadar aksamamaktadır- ana karayla olan ulaşımın aksaması durumunda, ada halkı temel besin gıdalarının dahi yoksunluğunu çekmektedir. Ada, dışarıya ürün satmak bir yana kendisine bile yetemeyecek duruma gelmiştir.

İmroz’a iskân edilen köylülerin tek kuvvetli ortak noktası hepsinin Müslüman olmasıdır. Dolayısıyla, adaya getirilen iskân köylüleri, sadece din bakımından homojenliği sağlamaktadır. Fakat, etnik ve kültürel anlamda bu köyler, kendi içlerinde dahi farklılıklar göstermektedir. Dolayısıyla, aynı dine mensup olmaları, farklı yerlerden gelen iskân köylülerini birbirine yakınlaştırma konusunda pek yeterli değildir. Bu anlamda, iskân kurumunun işleyişindeki eksiklikler ön plana çıkmaktadır. Şirinköy ve Uğurlu Köyleri’nde olduğu gibi, boş kalan hanelere farklı bölgelerden de tek tek aileler iskân edilmiştir. Uğurlu köylüsü F.B., Samsun’dan gelenlerdendir ancak aynı köy içinde birlikte yaşadığı Muğlalıların yemek yeme alışkanlıklarına, giyimlerine ve hatta konuşma

---

³⁰⁷ M.M. (Kişisel İletişim, 19 Eylül 2018)

biçimlerine dahi uzun bir zaman sonra alıştığını anlatmaktadır.³⁰⁸ Nitekim bu süreçte, göçmenlerin aynı köyde birlikte yaşadıkları komşularıyla bile kurdukları sosyal ilişkiler bütünleşme ve uyum süreçlerini zorlaştırıcı niteliktedir.

Buna benzer örneklere Şirinköy’de de rastlanmıştır. Kendilerini diğer köylere göre daha medeni addeden Bulgaristan göçmenleri, aynı köy içinde birlikte yaşadıkları Kürtleri, kendilerinden oldukça farklı görebilmektedir. Kürtleri tanımlarken, “şiddet”, “kavg”, “dövüş”, “bıçak” gibi kavramları kullanarak, onların kavgacı olduklarını vurgularlar.³⁰⁹ Yeni Bademli’de ise bu durum biraz daha farklı yorumlanabilir. Geldikleri yerde, daha önce hiçbir sosyal bağları olmayan insanlar, İmroz’da bulunmanın vermiş olduğu hemşerilik bağı ile daha yakın ve dayanışmacı bir ilişki etrafında toplanmışlardır. Ellerinden arazileri geri alınmış olmasına karşı yürüttükleri mücadeleleri ise, ilişkilerini güçlendiren dinamikler arasındadır. Zira, ortak bir hak peşinde olan Yeni Bademli köylüleri, devletten tapularını alabilmek için uzun yıllar direndiklerini ve görel olarak dayanışma içinde yaşadıklarını anlatmışlardır. Diğer iskân köyleriyle kıyaslandığı zaman, dayanışmacı bir ilişkilene hâli, yaşadıkları mekânı kalkındırmaya daha yatkın olmalarını sağlamıştır. Fakat, örneklenen tüm adayla ilişkilene hâlleri, Yeni Bademli Köyü sınırları dışına çıkmamıştır. Çünkü, köylülerin adada yaşayan diğer köylerle olan ilişkileri yine kısıtlı düzeydedir. Daha önce belirtildiği gibi, adada uzun yıllar yerleştirildikleri köyün dışına çıkmamış insanlar mevcuttur.

Sonuç olarak, rastgele denilebilecek bir tutumla yerleştirilen insanların, üretime katılamamaları, adanın ekonomik kaynaklarına adapte olamamaları ve gündelik yaşam pratiklerini garipsemeleri normal sayılmalıdır. 1946 yılında Trabzon Sürmeneli ailelerin adada tutunamamalarından sonra daha “şuurlu” bir iskân politikasının gerekliliği basında da vurgulanmıştır.³¹⁰ Fakat, 1946 yılından sonra gerçekleştirilen iskânlarda da sonuç değişmemiştir.

³⁰⁸ F.B. ile 30 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Uğurlu)

³⁰⁹ A.K., ile 29 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Şirinköy)

³¹⁰ Rıdvan Akar ve Hülya Demir, *İstanbul’un Son Sürgünleri* (İstanbul: Doğan Kitap, 2014), 119.

3.5. Gökçeada'yı "Yeni Adalılar"ın Gözünden Okumak: Yerel Gazeteler

Bugün İmroz'da, yaşanan sosyo-kültürel ve ekonomik değişimin sonuçları etkisini hâlâ göstermektedir. Çarpıklaşan mimarinin yanında, çarpıklaşan bir gündelik hayat biçimi yaratılmıştır. İmroz değiştirilen ismiyle artık Gökçeada olarak anılmaktadır. Adada artık, hükümetin iskân ettiği göçmenler dışında, adaya sonradan yerleşerek kendini "yerli" ilan etmiş bir nüfus da bulunmaktadır. Yeni nesil Gökçeadalılar tarafından çıkarılan yerel gazetelerin son derece milliyetçi bir söylem içerdiği görülmektedir. Hatta, söz konusu yerel gazetelerin, İmrozlu Rumları, geçmişteki yaşayış biçimlerinden dolayı suçlayıcı bir dil kullanarak hedef gösterdiği görülmektedir.

Yerel gazetelerde, İmroz'un bir Rum adası olduğu yeni nesil adalılar tarafından kısmen de olsa kabul edilmektedir. Öte yandan, ada gazetelerinde "500 yıldır bizim olan ada"³¹¹ başlığı gibi benzer söylemlere sıkça yer verilmektedir. 1453 yılında Osmanlı idaresine geçen İmroz için, milliyetçi ideoloji etkisindeki gruplar açısından "adanın gerçek sahibi"nin kim olduğu hâlâ tartışma konusudur.

İmroz hakkında çalışmalar yapan yazar ve gazetecilerin, farklı yayınlarda daima Rumlarla ilgili çalışma yapmalarından ve yalnızca adalı Rumların mağduriyetlerine yer verilmesinden rahatsız oldukları görülmektedir. Benzer şekilde, söz konusu yerel gazetelerde, adanın sosyo-ekonomik, politik ve kültürel yapısının değişmesinden İmrozlu Rumlar sorumlu tutulmaktadır.

Dolayısıyla, bugün hâlâ adanın kültürel yapısının bozulması/geliştirilmesi üzerine yapılan tartışmalar sürmektedir. *Türkiye Ticaret ve Sanayi* gazetesinde "Gökçeada ile İlgili Gerçek Dışı Basın Yayınları" başlıklı yazıda, adanın geçirdiği değişime dair bakış açıları şu şekilde eleştirilmektedir:

"Ada cennet gibiymiş. Fakat şimdi cehennem olmuş. Aziz okuyucular köyü cehennemleştirdiğini kendi itiraf eden bir muhtarın sözlerini ciddiye alan gazeteci arkadaşın aklından, hüsnü niyetinden şüphe etmek lazımdır. Adam açıkça Rumlar varken

---

³¹¹ Gökçeada T.T.S.G, "500 Yıldır Bizim Olan Ada Sorunu", *Türkiye Ticaret ve Sanayi Gazetesi*, 01 Ağustos 1988.

cennet gibiydi biz geldik cehenneme çevirdik demekten çekinmiyor. Güya şecaat arz ediyor.”³¹²

Gazete yazısında tartışmaya konu olan adanın gelişmişlik kıstası, Rumlar ve “yeni nesil adalılar”ın kimlikleri üzerinden kurulduğu görülüyor. İmrozlu Rumların, adada yoğun olarak yaşadığı dönemlerde var olmayan kaynakların günümüzde mevcut olmasına karşın, Rumların hayıflanmak yerine adayı bu günlere getirenlere minnet duymaları gerektiğinin vurgusu sıkça yapılmaktadır.

“Rumlar varken köylere katırla gidiliyordu. Şimdi en ücre yere taksiyle gidiyoruz, demiyor. Rumlar varken kandil yakıyorduk, şimdi elektrik var demiyor. Eskiden haftada iki gece vapur vardı, tahta motorlarla gidip geliyorduk Çanakkale’ye demiyor. Eskiden limanımız yoktu. Şimdi ikinci limanımızın da temeli atılıyor. Adaya her gün feribot çalışıyor demiyor!... Demiyor! Eskiden bir doktor vardı [Doktor Foko]. Şimdi en az 10 tane doktor var demiyor! Neden demiyor. Eskiden bir tek ortaokul vardı, şimdi iki tane lise var demiyor. Neye demiyor... Eskiden bakkalda yalnız gripin ve aspirin vardı şimdi iki tane eczane var demiyor. Neden demiyor!”³¹³

Cumhuriyet tarihi boyunca azınlıkların “nankör kimseler” teması, İmroz’daki yerel basında tekrarlanıyor. “Devleti iliklerine kadar sömürenlerin şimdi devlete çelme atmaya kadar uzan[an] davranışlarına nankörlük demek bile yetmez”³¹⁴ gibi ifadelerle basında pekiştiriliyor. Benzer şekilde, *Türkiye Ticaret ve Sanayi* gazetesinde, İmrozlu Rumların “asıl ezilenler” olmadığı, Rumların dışında kalanların ikinci sınıf vatandaş muamelesi gördüğü ve gerçek ezilen kesimin onlar olduğu iddiası öne sürülmektedir.³¹⁵

Yeni Gökçeada isimli başka bir yerel gazetenin 22 Mart 2010 tarihli sayısında ise, Shinudi (Dereköy) papazı Kostantinos Tarakçı’nın, Yunanistan’da gazete basarak adada dağıttığını ve bu gazetenin son sayısının *Yeni Gökçeada* gazetesi ve “adanın yeni sahipleri” aleyhinde hakaretler içerdiği belirtilmiştir.

³¹² Ahmet Batuk, *Türkiye Ticaret ve Sanayi Gazetesi*, Sayı: 59, Haziran 1988.

³¹³ Ahmet Batuk, *Türkiye Ticaret ve Sanayi Gazetesi*, Sayı: 59, Haziran 1988.

³¹⁴ Gökçeada T.T.S.G, “500 Yıldır Bizim Olan Ada Sorunu”, *Türkiye Ticaret ve Sanayi Gazetesi*, 01 Ağustos 1988.

³¹⁵ Gökçeada T.T.S.G, “500 Yıldır Bizim Olan Ada Sorunu”, *Türkiye Ticaret ve Sanayi Gazetesi*, 01 Ağustos 1988.

Kostantinos Tarakçi'nin yazısına *Yeni Gökçeada* gazetesinde Türkçe hâliyle yer verilmiş olup, şu şekildedir:

“Gökçeada Gazetesinin akli fikri Rumlardır. Gökçeada'yı bu hale Rumlar mı getirmiş? Bu gazetede çok terbiyesizlik yapıyor İmroz'lu Bartholomeos'a. Onu bütün dünya tanıyor ve onun yıldızı bütün dünyada parlıyor. Bu gazetenin arkasında acaba başkaları mı var? Bizim sizlerden saklayacak bir şeyimiz yok. Gerisi sizin probleminiz. Sizin gibi karanlıkta yürümüyoruz. Gökçeada Gazetesine rica ediyoruz. Bize bir adalı Rum vatandaşı gösterebilirsin. Bizim hakkımızda kötü konuşan. Bütün yapılan haksızlıklara rağmen Rumlar yine susuyor. Bizim başımız yine diktir. Biz adalılar gururla yaşıyoruz. Tek bir günahımız var İmroz'da doğmaktır. Hâlbuki biz adamızı seviyoruz ve sürekli geleceğiz. Ne kadar çok kişi getirebilirsek getireceğiz. Her geçen gün adada kalma süresini uzatıyoruz. Bizim Türklerle problemimiz yok. Kardeşçe yaşıyoruz son zamanlarda. Bizim adadaki varlığımızdan sizde faydalanırsınız. Ticaret ve hayvancılık başta olmak üzere bir çok şeyden fayda sağlarsınız. Anlayamıyoruz bu meslektaşımız ne istiyor bizden? Gidelim mi buradan yani? Gidelim ve her şeyi terk mi edelim? Binlerce yıldır, dedelerimizin, atalarımızın topraklarını terk edersek rahat mı edeceksiniz? Servetimizi ve atalarımızın topraklarını burada bırakıp gitmeyeceğiz. Sizin dediğiniz olmayacak zaten. Başbakan Erdoğan da haklılığımızı tasdik etti. O zaman bırakın artık bu yayınları, bizi tehdit etmeyi...”³¹⁶

Shinudi (Dereköy) Papazı Tarakçi'nin yazısında yer alan fikirlerini, adanın yerel gazetesi, tehditkar bir tutumla cevaplayarak, “Ey Dereköy papazı Kostantinos Tarakçi eğer bu ülkede din ve vicdan özgürlüğü olmasaydı o kalemi eline alıp bu satırları biraz zor yazardın. Dua et bu ülkede adalet var. Bunu sen de biliyorsun”³¹⁷ ifadelerine yer vermiştir. Bu bağlamda, İmrozluların adadan zorunlu ayrılışlarının üzerinden geçen zamana rağmen; sonradan “adalılaştırılan” nüfusun, hâlâ ada üzerinde bir sahiplik ve hakimiyet kurma çabası içinde olduğu söylenebilir.

Türkiye Ticaret ve Sanayi gazetesinin, Haziran 1987 yılı yayınında adanın çözülmesi gereken sorunlarına değinilmiştir. Adanın turizme açılması yönündeki çalışmalar, adada turistlerin konaklamalarını sağlayacak otellerin olmayışına

³¹⁶ *Yeni Gökçeada* Gazetesi, “Ah Bu Rumlar”, Sayı: 378, 22 Mart 2010.

³¹⁷ *Yeni Gökçeada* Gazetesi, “Ah Bu Rumlar”, Sayı: 378, 22 Mart 2010.

vurgu yapmaktadır. “Gökçeada Acilen Dört Bakanı Bekliyor” başlıklı yazısında adanın sorunları maddeler hâlinde belirtilmiştir.

“

- 1- Acilen İmar ve İskân Bakanı Safa Giray’ın adaya tapu ve kadastro göndermesi ve bakanın adayı görmesi.
- 2- Alt yapı hizmetlerinin acilen yapılması ve denetlenmesi
- 3- Turizm Tanıtma Bakanı Mesut Yılmaz’ın adayı ziyaret etmesi , adanın bir an evvel turizme açılması.
- 4- Sağlık Bakanı Mustafa Kalemlî adaya gelmesi Tuz Gölünün çamuru için gerekli fizik tedavisi için tesislerin yapılması, bu çamur; romatizma, mantar hastalığı, damar hastalıkları ve daha bir çok cilt hastalıklarına %100 tam ilaç olarak bilinmektedir.
- 5- Ulaştırma Bakanı Veysel Atasoy adaya gelmesi yapılmış olan Kabatepe ve Kuzu limanlarının hatalarımızın yerinde görmesi ve Aydıncık Koyu Batık İngiliz gemilerinin çıkarılması ve buraya liman yapılması.”³¹⁸

İmroz’un askeri bölgeden çıkarılıp, turizm bölgesi olmasıyla birlikte, turizmin geliştirilmesine yönelik “girişimler”, yerel yönetim ve yerel basın aracılığıyla sıkça dile getirilmiş ve “izinsiz” uygulamalar sözde meşru bir hâl almıştır. Buradaki temel sorun, resmî yetkililerin bu faaliyetleri sosyolojik ve kültürel analize başvurmadan yürütmüş olmaları, günümüzde adanın hem sosyo-kültürel yaşamının ve dokusunun, hem de turizminin çarpık bir biçimde “gelişme” göstermesine yol açmıştır. “500 yıldır bizim olan ada” başlıklı gazete yazısı, adanın turistleri cezbedecek özelliklerden yoksun olduğunu; yeterli sayıda otel olmamasıyla açıklayarak, inşaat firmalarına adayı yatırım açığı olan bir mekân tanıtmaktadır. Turizm faaliyetlerinin geliştirilmesine yönelik fikirler ise şöyle belirtilmektedir:

“...Adanın turizme kazandırılması milyarlarca döviz kaynağımız olur. Bu bakımdan adanın büyük bir turizm potansiyeli ve Antalya’ya benzer bir turizm arz eder. Adada başta Sit Kurulu, Asker Atış Alanları kaldırılması gerekir. Ayrıca adanın kalkınması, gelişmesi 1999 yılında şans, talih, oyun, kumarhaneler olarak yasaklanan merkez yeri yeniden Gökçeada olarak ilan edilmesi çok kısa zamanda bu işler için bir çok yatırımcılar hemen adaya gelip yatırım yaparlar. Devletimiz de milletimiz de bu konuda kalkınmış olur. Ayrıca Gökçeada’nın özel bir yer olması bakımından bütün

---

³¹⁸ Gökçeada T.T.S.G, “Gökçeada Acilen Dört Bakanı Bekliyor”, Türkiye Ticaret ve Sanayi Gazetesi, Haziran 1987.

dünya milletlerinin dikkatini çekiyor. Bütün dünya Hristiyanlarının Hazreti İsa'nın Gökçeada'ya ineceği inançla, Vatikan Hükümeti Ada'da temsilcilik isteğinde bulunmak istiyor. Burada, bir çok kiliseler, manastırlar vardır. İnanca göre Hazreti İsa'nın ineceği dağın tepesi vardır. Bütün dünya Hristiyanları buraya Hacı olmak için geliyorlar. Yüzyıllardır gelen Hristiyanların mabet ve ibadet yeri olarak 15 Ağustos- 30 Ağustos tarihlerinde bayram için binlerce Hristiyan adaya geliyor. Bayram yapıyorlar ve hacı olarak adadan ayrılıyorlar. Konuyu incelediğinizde dinler arası bir kültür merkezi ve İnanç Turizmi meydana gelmiş oluyor.”³¹⁹

Yukarıda yer alan ifadelerden anlaşılacağı üzere, adayla organik bağı bulunmayan ancak sonrasında adada ekonomik faaliyetlerde bulunmaya çalışan nüfus, adanın gelişmesini ve kalkınmasını ileri sürerek, mimari dokuyu bozacak yatırımları desteklemektedir. Rum köyünde yer alan ve itirazlara konu olan bir otel hakkında yazılanlar ise şu şekildedir:

“...Efendim çok katlı olmuşmuş, eğer imar mevzuatı kottan bu tesise kat kazandırmışsa bu hak kullanılmasın mı? Efendim köyün dokusu bozuluyormuş. Koskoca ilkokul köyün dokusunu bozmuyor da bu otel mi bozacak. Yaklaşımlar çevreci değil bilâkis. Çevreci kisve arkasından Gökçeada'ya yapılan ve yapılacak yatırımlara karşı çıkmaktır. Masi Otele karşı çıkanların çoğunun kendilerine ait aslında damdan bozma alanlara devasa evler, konaklar, koca koca binalar diktiği ve bu konuda tüm resmi kurumların yıllarca göz yumduğu malumdur. Nedense bu binalar köyün silüetini bozmaz. Sörf okuluna karşı çıkanlar kumsala inşaat ve flamingoları bahane etti yıllarca. Masi Otel de Bademli köyün silüetini bozuyormuş. Aydıncık'ta yapılacak doğal ve yenilenebilir enerji kaynağı 'Rüzgar Güllerine' bile karşılar. İşin asıl dikkat edilmesi gereken kısmı yurt dışında yayın yapan Rum Diaspora'ya ait 'İmbros' dergileri ve internet siteleri koro haline tüm yukarıdaki Türk yatırımlarına da karşı mücadele veriyorlar. Ne kadar manidar değil mi?... Ama bildiğimiz ve inandığımız kesin bir husus var ki o da Gökçeada gelişmesin, turizm canlanmasın, Türk nüfus azalsın diye ciddi bir çalışma var ve gayret var.”³²⁰

Gökçeada gazetesinde ise “Gökçeada Milli Bir Meseledir” başlığı altında turizmin adadaki gelişimine yönelik şu ifadeler yer almaktadır:

“...Ada turizme açıldığında sanki her yer bozulacak, tüm güzellikler yok olacaktı gibi lanse edilmektedir. Yanıbaşımızda

³¹⁹ Ahmet Batuk, “Kötü Niyetler”, *Türkiye Ticaret ve Sanayi Gazetesi*, Ekim 2010.

³²⁰ Bülent Ayli, “Karşı Çıkmak” *Yeni Gökçeada Gazetesi*, Sayı: 440, 6 Şubat 2012.

onlarca yıldır Mykanos, Kos, Sisam vs. gibi küçücük Yunan adaları milyonlarca turist çekerken Gökçeada için bu gelişmeler talan olarak açıklanıyor. Gökçeada'nın gelişmesini istemeyen Yunan lobisidir, Rum Diasporadır ve bunların ülkemizdeki tetikçileridir... Malum lobi ve onun tetikçileri her fırsatta zaten adadaki Türk nüfusunu işgalci olarak görmekte, böyle algı yaratmakta ve bir şekilde bu Türk nüfusun adadan gitmesi için sistemli ve sürekli olarak zaten çalışmaktadır. Bilerek veya bilmeyerek bu oluşumlara destek verenler, çanak tutanlar içerisinde maalesef Türk yazar çizer takımı da mevcuttur. Onlar tatillerini gelişmiş Yunan adalarında yapar ama Osmanlı yadigarı Türk adası Gökçeada gelişmesin diye lobi faaliyetleri yaparlar.”³²¹

Gazete haberlerinde, turizmin gelişmesine ve adanın kalkınmasına yönelik projeler, yeni ismiyle Gökçeada'nın “esas” sahibi tartışmaları, İmrozlu Rumların sert bir üslupla suçlanması ve olumsuz her olaydan Rumların sorumlu tutulması sıkça görülmektedir. Adanın doğal kaynaklarına ve dokusunun tahribatına yönelik gerçekleştirilen müdahalelerin, “bilinçsiz” bir eylem mi, yoksa ekonomik çıkarların sonuçları mı olduğu üzerine daha çok düşünülmelidir. Yeni limanların yapılması, tuz gölü etrafına kurulması öngörülen tesisler, adadaki özelleştirmelerin önünü açacaktır. Yerel gazete haberlerinde de yer bulan, bu tip sözde gelişmeci fikirlerin önemini her fırsatta dile getiren kesimlerin, adada her geçen gün, bir yenisi daha türeyen inşaat şirketleriyle ve emlak piyasasıyla olan ilişkilerini sorgulamak gerekir. Ekonomik ve siyasi çıkarların ön planda tutulduğu çevrelerce, adanın bir zamanlar üretim ve ekonomik anlamda kendi kendine yetiyor olması üzerinde durulmamaktadır dolayısıyla üretimin aktif olduğu dönem unutulmaktadır.

---

³²¹ *Gökçeada Gazetesi*, “Gökçeada Milli Bir Meseledir”, Sayı:564, 29 Eylül 2014.

SONUÇ

İmroz'daki demografik yapının, mülkiyet ilişkilerinin, ekonomik faaliyetlerin ve toplumsal ilişkilerin adaya göç ettirilen gruplarla birlikte yeni bir karakter kazandığı görülmektedir. Adanın politik geçmişine bağlı olarak, İmroz'un ve İmrozluların hatırlanma biçimleri üzerinden “yeniden icat edilmiş” bir kültür ve sosyo-ekonomik düzen oluşturulmuştur.

İskân köyleriyle yapılan görüşmelerde, göçmenlerin geldikleri yerdeki yaşam koşullarının, adaya kıyasla daha iyi olduğu ve adaya iskânın ortaya çıkarmış olduğu sonuçların, “yeni nesil adalılar”ın sosyo-ekonomik yaşantıları üzerinde büyük kırılmalara yol açtığı görülmektedir. Başka bir ortak sonuç ise kalkınma projelerinin neden olduğu kamulaştırma uygulamaları sonucunda yaşam alanlarından koparılan göçmenlerin, İmroz'a yerleştikleri esnada hayatlarını idame ettirecek maddi birikimlere sahip olmadıklarıdır. Dolayısıyla, dönemin hükümetinin göçmenlere “sunmuş” olduğu olanakların yetersiz oluşu; göçmenlerin barınma, beslenme, sağlık ve düzenli gelir elde etme gibi imkânlarının kısıtlı kalmasına neden olmuştur. Yeni bir mekân ve toplumsal düzen içerisinde hayatta kalmanın yolunu farklı iş kollarına yönelerek, beden gücüne dayalı işlerle sınırlı da olsa geçimlerini sağlama yoluna gitmişlerdir; inşaat ustalığı, ruhsatsız ev pansiyonculuğu, yevmiye karşılığı gündelik işler, adayı terk edememiş/etmemiş yaşlı Rumların gündelik işleri gibi daha örneklenebilecek olan, kol gücüne dayalı işler yaparak para kazanmanın çeşitli kaynaklarını aramışlardır.

Adada bulunan ve tarıma elverişli olan verimli arazilerin, sosyo-kültürel birikim bağlamında üretimin devamlılığını sağlayabilme ihtimali düşük olan göçmen grupların mülkiyeti altına geçmesi, üretimin, nüfusun ve ekonominin Türkleşmesi yolunda ilerleyen süreçte, mülkiyet ilişkilerini değiştirmiştir. Sermaye sahipleri ve yatırımcıların “Türkleşmiş” profili ve onların ada üzerindeki “yeni girişim fikirleri”, İmroz'un sahip olduğu dokunun bozulmaya başlamasına neden olmuş ve de uzun vadeli süreçte ekonomik ve toplumsal yapı değişikliğinin öncüsü olmuştur.

Tüm bunların sonucunda, ormanlar ve koruların bir çoğu tahrip edilmiş, bağlar yok edilmiş, tarım alanları ve meraların bir çoğu yabancı bitki örtüsüyle kaplanmış, zeytinler yaşlanmış ve küçülmüş, yüzlerce yıllık sivil mimari ürünleri köyler ise yarısı yıkılmış bir vaziyete gelmiştir.

Dolayısıyla, siyasi iktidarın göç mekanizmalarının etkisiyle İmroz'daki yerel kimliğin, ulus üstünlüğünün önce ekonomik temelde, sonrasında ise sosyo-kültürel boyutta yeniden yapılanması kaçınılmaz olmuştur. Bir mekân üzerinde yıllarca süregelen kültürün, merkezden gelen etkilerle de olsa değişime uğraması, o mekân ve mekânın üzerinde yaşayan yerli azınlığın, sosyo-kültürel ve ekonomik boyutuyla neredeyse tamamen yok edilmesi yalnızca ulus-devletlerin kuruluşu ile açıklanabilen bir sürece tekabül etmektedir. Ancak bu çalışma, İmroz'da yaşanan dönüşümü ele alırken, bu dönüşüm sürecine dahil olan aktörlerin yaşadığı “kayıpların” görünürlüğünü sağlamaya çalışmıştır. Ulus-devlet yapısına “hizmet eden” aktörlerin aslında birer araç olduğu düşünülürse; siyasi gücün zor kullanma yöntemlerinden biri olan iskân kurumu aracılığıyla İmroz'da “yeni nesil yerliler” yaratıldığı söylenebilir.

Aidiyet bağlarının bulunduğu toprakların yok olmasına neden olan projeler sonucunda, ada coğrafyasına iskân edilen köylülerin vermiş olduğu “hayatta kalma mücadeleleri” onların İmroz'da yaşanan değişimden, yani kültürün ve doğal kaynakların tahribatından sorumlu tutulmalarına yol açmıştır.³²² Bu noktada, iskânla gelen grubu ve bireyleri, adanın günümüzde aldığı çarpık manzaradan ve Rum kültürünün yok oluşundan, sorumlu tutmak yerine devlet politikalarının uygulamadaki tutarsızlıklarını irdelemek, bundan sonra yaşanabilecek benzer süreçlerin anlamlandırılması adına faydalı olacaktır. Bu bağlamda, siyasi bir araç olarak devletin zor kullanma gücünü pekiştiren iskân kurumunun, yeni bir yaşam alanı yaratma konusundaki eksiklikleri üzerinde durulmalıdır.

Bölgesel kalkınma projeleriyle yaşam alanlarını kaybeden, mülksüzleşen grupların hassas ve güçsüz bir duruma düşmeleri kaçınılmazdır. Yerleşilen yerde

---

³²² Göçmenler hakkındaki suçlayıcı yorumlar, Nilgün Tunçcan Ongan'ın gerçekleştirdiği görüşmelerde dikkat çekecek boyuttadır; Tunçcan Ongan, a.g.e., 59/60.

yeni bir hayat kurma gayretleri ve adada yaşayan mevcut yerlilerin, bu yeni grupların gelmesiyle yaşadıkları endişelerle birleşince, hem İmrozlu azınlık grubun, hem de göçmen grubun “marjinalleşmeleri” kaçınılmaz olduğu görülmektedir.

İskân uygulamalarının düzensiz ve plansız oluşu ise; “yerel üretim sistemlerini yeterince anlamadan uzun dönemde sürdürülebilir olmayan üretim tekniklerine yönelim”, “yeterince danışma ve katılımcı planlama uygulanmaması”, yerel bilgi ve isteklerin görmezden gelinerek yukarıdan aşağı bir planlama uygulanması³²³ gibi örneklerle açıklanabilir. Nitekim, göçmenler yeni yerleştikleri mekânda bir mücadele alanı yaratıp, direnç göstermek durumunda kalmışlardır. Fakat, iskân politikalarını yöneten siyasi iktidarın, yerleşimcilere vermiş olduğu arazi, ev ve nakdi desteğin sıkça ön plana çıkarılması – ve göçmenlere tanınan “haklar” şeklinde bir algı yaratılması-, göçmenlerin yerleştirildikleri yerde karşılaştıkları zorlukları ve verdikleri mücadelenin görünürlüğünü perdelemektedir. Dolayısıyla, İmroz örneğinde olduğu gibi “yeni nesil adalılar” ve İmrozlular arasında bütünleşmeden söz etmek güç bir hâl almıştır. İskân Kanunu’nun öngörmediği diğer bir konu ise hem İmrozluların hem de göçmenlerin adadaki mevcut kaynakları ortak kullanılabilme kapasitelerinin sınırlı olmasına yönelik önlemlerin alınmamış olmasıdır.

Bir zamanlar Azra Erhat’ın “mutlular adası” diye tabir ettiği İmroz’u, günümüzde artık “terkedilmişler adası” olarak nitelendirebiliriz. Hükümetin adaya bırakıp sonra terk ettiği göçmenlerin yanı sıra, “adanın ilk sahipleri” Rumların da adayı terk etmesi ve günümüzde adanın “sahiplenilmeyen kimlik” algısıyla, İmroz, kültürünü üretecek olan toplumun yoksunluğuyla yalnızlaştıran bir hâl sokmaktadır.

Özellikle 1980 sonrası İmroz’da uygulanan iskân politikalarının, mülkiyetin ve ekonominin Müslüman nüfusun elinde toplanmasıyla birlikte adaya gönüllü göçün önünü açan ve adayı cazip kılan bir uygulama olması üzerinde düşünülebilir. Bu bağlamda, yeniden yerleştirilen göçmenlerin sahip olduğu akrabalık ve hemşerilik ilişkileriyle; evlilikler, mülk edinme ve adayla

---

³²³ Şatıroğlu, a.g.e., 51-53.

organik bağı olmayan yeni nesil girişimcilerin adada “hareket alanının” açılması, iskânla birlikte Türkleştirilen toprağın ve nüfusun birer sonucudur. Aynı zamanda merkezi yönetimin adaya yerleşecekler tanıdığı aynı tarımsal yardım projeleri ve özel kredi fırsatları adanın çekiciliğini artırmak adına uygulanan diğer politikalar arasında yer alır.³²⁴

Adada yapılan bir çok projenin yasal bir dayanağının olmaması dikkat çekicidir. Bu durumu, iskân köylülerinin “bize her şey serbestti” söylemi üzerinden yeniden düşünebiliriz. Görüşmeci V.D., uzun yıllar tapusuz bir şekilde, sattığı arazisinin parasını alarak kullanmaya devam ettiğini, İskân Kanunu kapsamında satış yasağı bittiği zaman, sattığı kişiyi çağırıp tapusunu verdiğini şu şekilde aktarmıştır:

“[...] Doktor bir arkadaş geldi, devletin satamazsın diye verdiği elli dönümlük yerin, on beş dönümünü tapu devretmeden el senedi ile sattım ben devletin haberi yok! El senedi ile yüz elli bin liraya sattım, devletin haberi yok tapu vermedim ki!”³²⁵

Diğer görüşmeci Y.A., devletin iskân kapsamında getirilenlere yönetimin karışmadığını, her türlü şeyi çekinmeden yapabildiklerini şöyle belirtir: “[...] Bize ne yapsak serbestti. Ne yapsak suçlu görülüyorduk. Beş sene bizim dokunulmazlığımız vardı...Tarla ile orman açmışsın [kesmişsin] bir şey diyen yok, oradan odun kesmişsin bir şey diyen yok... Şimdi kes bakalım!”³²⁶ Bu örneklerde görülen anlatılar, devletin zorunlu göçe maruz bırakarak adaya yerleştirdiği grupların izinsiz, ruhsatsız ve denetime tâbi tutulmayan faaliyetlerinin arkasında bir anlamda “devlet desteği”ni görebiliriz. Bu noktada, yukarıdaki satırlarda bahsedilen “hareket alanı” genişleyen girişimciler için ada adeta bir cazibe merkezi hâline gelmiştir.

Bugün, İmroz’da yaşanan kültürel değişime bağlı olarak bir takım çarpıklıklar da görülmektedir. Örneğin, Rumca adlarla açılan restoran ve kafelerin sayısı gün geçtikçe artmakta, üstelik bu mekânların çoğu Rumlar tarafından işletilmemektedir. “Yeni nesil taverna” menülerinde Yunanca yazan meze

³²⁴ Özözen Kahraman, a.g.e., 49.

³²⁵ V.D. ile 29 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Uğurlu)

³²⁶ Y.A. ile 30 Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşme. (Uğurlu).

isimleriyle, *Greek Müzik* eşliğinde, gelen misafirlere “Bir Rum adası” simülasyonu yaratılmaktadır. Adanın “otantikliğini”, etno-turizm çatısı altında sunan “yeni nesil tavernalar”, gecenin ilerleyen saatlerinde “İzmir Marşı” eşliğinde, büyük bir coşku içinde alkış tutan misafirleri ağırlayan mekânlara dönüşmüştür.³²⁷

Rumsuzlaşan adaya yerleşimin hızlanmasıyla birlikte, “Rum Köyünde yazlık restore etme” romantikliğine kapılan yazlıkçı yerleşimcilerin, adanın fiziki yapısına uygun mimari dokunun bozulmasına yönelik bilinçsiz ve umarsız projeleri de göz ardı edilemeyecek manzaralara yol açmıştır. Dolayısıyla adanın yerli nüfusunun azalmasıyla, Rumların yağmalanmış ve yıkılmış evlerini “orijinaline uygun” şekilde restore etmeye kalkan yazlıkçı kesimin de yaz aylarında nüfusa dahil olduğunu görüyoruz.

Günümüzde ise, adanın kalkınmasına yönelik gerçekleştirilen, yerel yönetim ve resmî makamların faaliyetleri göz önünde bulundurulduğunda, yerleştirilen popülasyonla birlikte yok edilen bağcılık ve zeytincilik faaliyetlerinin yeniden geliştirilmesine yönelik adımlar atılmaktadır. Bir takım seminerler, kurslar ve kredi aracılığıyla sağlanan teşvikler, adanın zamanında doğal üretim biçimi olan bu faaliyetlerin yeniden canlanması hedeflenmektedir. Bu anlamda, devletin çeşitli politikaları aracılığıyla yok edilen doğal kaynakların, yeniden canlanması ve yeniden üretim beklentisiyle gerçekleştirilen düzenlemeler manidardır. Önce var olan üretim faaliyetlerinin baltalanmasına neden olan uygulamalarla yüzleşmek bir yana, İmroz’un bir zamanlarki doğal işleyişini geri getirebilmek için sarf edilen çaba ise yerel yönetimi, “Gökçeada’yı kalkındırma ve teşvik projeleri”yle öne çıkarmaktan öteye gitmemektedir.

İmroz’da tahıl üretiminin yoğun olduğu dönemlerde, rüzgarın gücünden faydalanmayı bilen Rumlar, adanın çeşitli yerlerine yel değirmenleri yapmışlardır; “Don Kışot’u bile korkutan bu yel değirmenleri yeni gelenleri de korkutmuş ki, şimdi ancak mevki belirlemede kullanılıyor isimleri. Yerlerinde yalnız kalıntıları var.”³²⁸ Yel Değirmenleri, Gökçeada Belediyesi’nin kültür ve tanıtım rehberinde

³²⁷ Saha Araştırması Notlarından.

³²⁸ Dilvin Yılmaz, “ ‘Adalısız’ ada” *Aktüel* s.393 (1999), 72.

ise “Yel Değirmenleri Yenileniyor...”³²⁹ başlığıyla dikkat çekmektedir. Nitekim, yalnızca ticari faaliyetlere mekân olabilecek yel değirmenlerinin yenilenmesinden bahseden yerel yönetim kaynakları, hemen yanına özel işletmelerin açılmasından ve değirmenin iç kısmının satış yapan bir mağazaya dönüştürülmesinden söz etmediği görülmektedir. İmroz’daki Rum kültüründen “kalan otantik izler” yalnızca girişimcilerin etnik turizmin pazarlama unsurları olarak gündeme getirilmektedir. Adada bir zamanlarki kullanım amacından şaşmış onlarca mimari yapı ve arazi mevcuttur. Şimdilerde ise sonradan adalı olmuş ve adayla organik bağı bulunmayan kimselerce, söz konusu mekânlar, İmrozlu Rum kimliğini “öteki”nin marjinalliği olarak lanse edilmektedir. Kısacası, bugün egemen ulus ve onun siyasi güç odakları, “misafirperver” ve “hoşgörü”lü tutumuyla, “adanın ilk sahipleri” olan Rumları ağırlamaktadır.

Sonuç olarak, mitolojide “bereketli topraklar” olarak geçen İmroz, bugün tahrip olmuş topraklarında yeniden bir yaşam inşa etmenin yollarını ararken, yerel ve merkezi yönetim ise proje mağduru insan üretmeye devam etmektedir.

---

³²⁹ Gökçeada Belediyesi Tanıtım Rehberi.

KAYNAKÇA

- Akar, Rıdvan ve Hülya Demir. *İstanbul'un Son Sürgünleri*. İstanbul: Doğan Kitap, 2014.
- Akgönül, Samim. *Türkiye Rumları*. İstanbul: İletişim, 2016.
- Aktar, Ayhan. "Türkiye'de Gayrimüslimler: 'Kağıt Üzerinde' Vatandaşlar". *Aydınlanma Türkiye ve Vatandaşlık* içinde Hazırlayan Fuat Keyman. İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Bankası Yayını, 2008.
- Aktar, Ayhan. *Varlık Vergisi ve "Türkleştirme" Politikaları*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.
- Aköz, Alaattin ve Doğan Yörük, *Konya Araştırmaları Göç ve İskân*. Konya: Palet Yayınları, 2017.
- Alexandris, Alexis. "Türkiye'nin İmroz ve Bozcaada Politikası (1912- 2012)" *İmroz Rumları* içinde Derleyen Feryal Tansuğ. İstanbul: Heyamola, 2012.
- Asmann, Aleida. "Memory, Individual and Collective." *The Oxford Handbook of Contextual Political Analysis* Derleyen Robert E. Goodin and Charles Tilly, Oxford UP, 2006.
- Assman, Jan. *Kültürel Bellek*. Çeviren Ayşe Tekin. İstanbul: Ayrıntı.2018.
- Aziz, Aysel. "Gökçeada Üzerine Toplumsal Bir İnceleme." **Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, cilt: 29, s. 1-2, Mart Haziran (1973): 85-119.
- Babül, Elif. "İmroz'da Tanınma Siyasetleri: Ulusal Vatandaşlık, Yerel Aidiyet ve Toplumsal Hafıza" *İmroz Rumları* içinde Hazırlayan Feryal Tansuğ. İstanbul: Heyamola, 2012.
- Bali, N. Rıfat. *'Azınlıkları Türkleştirme Meselesi' Ne idi? Ne Değildi?*. İstanbul: Libra, 2014.
- Berry, W. John. "Immigration, Acculturation and Adaptation" **Applied Psychology: An International Review**, 46 (1) (1997): 5- 68.
- Boutaras, Makis. "İmroz'un Eğitim Serüveni" *İmroz Rumları* içinde Hazırlayan Feryal Tansuğ. İstanbul: Heyamola Yayınları, 2012.
- Bozbeyoğlu Çavlin, Alanur. "Changes in the Demographic Characteristics of

- Gökçeada” **Turkish Journal of Population Studies** s.23 (2001): 79-103.
- Canefe, Nergis. “Miliyetçiliksiz Egemenlik: Koşulsuz Egemen Ulus- Devlet Modelinin Ötesinde Azınlık Hakları Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme” *Anavatanadan Yavruvatana Milliyetçilik, Bellek ve Aidiyet*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007.
- Çapa, Mesut. “Lozan Antlaşması’ndan Sonra (1923- 1928) İmroz (Gökçeada) ve Bozcaada’da Türk Egemenliğinin Yeniden Kurulması: Adalar Hakkında Bir Rapor.” **Karadeniz İncelemeleri Dergisi**, s.22 (2017): 91- 108.
- Demirci, Sevtap. *Belgelerle Lozan*. İstanbul: Alfa Yayınları, 2017.
- Erder, Sema. *İstanbul Bir Kervansaray mı?*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015.
- Erder, Sema. *Zorla Yerleştirmeden Yerinden Etmeye Türkiye’de Değişen İskân Politikaları*. İstanbul: İletişim, 2018.
- Erginsoy, Güliz Beşe. *Adalılar İmroz’dan Gökçeada’ya*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- Erhat, Azra. *Mavi Yolculuk*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2018.
- Eriksen, Thomas Hylland. *Etnisite ve Milliyetçilik – Antropolojik Bir Bakış*. Çeviren Ekin Uşaklı. İstanbul: Avesta Yayınları, 2004.
- Gedik Birkalan, Hande. “İçiçedir Ötekilik Halleri: Festival ve Mit Arasında İmbros’da Hatırlamak ve Unutmak” **Folklor/ Edebiyat** c. 16 s.62 (2010): 7-28.
- Göçek, Fatma Müge. “Türkiye’de Çoğunluk, Azınlık ve Kimlik Arayışı,” *Çoğunluk ve Azınlık Politikaları: AB Sürecinde Yurttaşlık Tartışmaları* içinde Derleyen Ayhan Kaya ve Turgut Tarhanlı. İstanbul: TESEV Yayınları, 2005.
- Gross, Andreas. “*Gökçeada (İmbros) and Bozcaada (Tenedos): preserving the bicultural character of the two Turkish islands as a model for co-operation between Turkey and Greece in the interest of the people concerned*” **Report Committe on Legal Affairs and Human Rights**, 6 June 2008.
- İnan, Canan Emek. “Türkiye’de Göç Politikaları: İskân Kanunları Üzerinden Bir İnceleme” **Göç Araştırmaları Dergisi**, s.3 (2016): 10-33.
- İnan, Canan Emek. “Türkiye’de İskân Siyaseti: İskâna Yönelik Örgütsel Yapı

- Üzerinden Bir İnceleme” **Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi** s.22 (2014): 82-102.
- İnce, Fuat. “Lozan Barış Antlaşması ve Ege Adaları”. **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, s. 53 (Lozan Antlaşması Özel Sayısı), (2013): 101-128.
- Kadioğlu, Ayşe. “Vatandaşlığın Ulustan Arındırılması: Türkiye Örneği”, *Vatandaşlığın Dönüşümü: Üyelikten Haklara* içinde, Derleyen Ayşe Kadioğlu. İstanbul: Metis, 2008.
- Kahraman, Özözen, Selver. “Gökçeada’da Göçlerin Nüfus Gelişimi ve Değişimi Üzerine Etkileri” **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi, Coğrafi Bilimler Dergisi**, s. 3 (2005): 39-53.
- Kavukçuoğlu, Deniz. *Hüzün Adasında Bir Köy Gökçeada- Bademli (İmroz- Glik)*. İstanbul: Can, 2013.
- Keleş, Ruşen. *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: İmge, 1998.
- Kurumahmut, Ali. “Ege’de Egemenliği Tartışmalı Adalar Sorununun Ortaya Çıkışı” *Ege’de Temel Sorun, Egemenliği Tartışmalı Adalar* içinde Derleyen Ali Kurumahmut. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998.
- Macar, Elçin. “İmroz ve Bozcaada’nın Türkiye’ye Bırakılması ve 1928 Tarihli Bir Rapor” *Suriçi’nde Bir Yaşam Toktamış Ateş’e Armağan*, Derleyen Fahri Aral. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2014.
- Meray, L. Seha. *Lozan Konferansı: Tutanaklar, Belgeler*. İstanbul: Yapı ve Kredi Yayınları, c.1 1993.
- Mustoksidis, Andreas ve Kutlumuşlu Bartholomeos. *İmroz Tarihi*. Çeviren Ayşe Özil. İstanbul: Gökçeada-İmroz Koruma Yardımlaşma Geliştirme ve Yaşatma Derneği, 2010.
- Münüsoğlu, Hasan. “Kültürel Bellek Bağlamında İmrozlu Kimliği Üzerine Etnografik Bir İnceleme” Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, 2017.
- Münüsoğlu, Hasan. “Ötekinin Üçüncü Hali: İmroz’da Otantiklik ve Turizm” *Rum Olmak Rum Kalmak* içinde Derleyen Hakan Yücel. İstanbul: İstos, 2016.
- Ongan Tunaçan, Nilgün. “Göç Eksenli Kalkınmanın Demografik Analizi: Gökçeada Örneği” **“İş, Güç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları**

- Dergisi** s.4 (2012): 47-70.
- Sam, L. David. "Acculturation: Conceptual Background and Core Components" *In The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
- Sancar, Mithat. *Geçmişle Hesaplaşma Unutma Kültüründen Hatırlama Kültürüne*. İletişim: İstanbul, 2014.
- Saygı, Erol. *Gökçeada- İmroz*. İzmir: Güler Matbaacılık, 2010.
- Saygın, Sezen, Derya Hasta, "Göç, Kültürleşme ve Uyum" **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, s. 10/3 (2018): 312- 33.
- Şahin, Çiğdem. *AB Bölgesel Politikası Adalar ve Gökçeada*. İstanbul: Beta, 2015.
- Şatıroğlu, Kifayet İrge. "Zorunlu Göç ve Yeniden Yerleşimin Toplumsal Çevre Üzerindeki Etkisi: Tahtalı Barajı Örneği" Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, 2012.
- Şen, Beril. "Bir Mavi Adanın Günlüğü" **Raillife** s. 116 (2018): 32-38.
- Tansuğ, Feryal. "Greek Islanders Leaving Turkish Soil: What Oral History Conveys About Incentives Behind Migration From Imvros Island" **Journal of Mediterranean Studies** s.27, 1 (2018), 19-34.
- Tansuğ, Feryal. *Osmanlının Son Döneminde Adalı Rumlar İmroz- Limni- Semadirek- Taşöz*. İstanbul: Pan, 2017.
- Tercan, Binali. "Afet Bölgelerinde Yeniden Yerleştirme ve İskân Politikaları: Doğubeyazıt Afettede Yerleşim Alanları Uygulama Örneği" Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, 2008.
- Tezcan, Tolga. *Gebze "Küçük Türkiye"nin Göç Serüveni*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011.
- Yağcıoğlu, Dimostenis. "The 'Internalization' of Reciprocity By Many Members of Greek-Orthodox and Turkish-Muslim Minorities: How Can it be Explained? Some Initial Reflections" içinde *Reciprocity Greek and Turkish Minorities Law, Religion and Politics* içinde Derleyen Samim Akgönül. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008. 103-117.
- Yılmaz, Dilvin. " 'Adalı' ada" **Aktüel**, s.393 (1999): 72-76.
- Yurtseven, H. Rıdvan. *Gökçeada: Sıradan İnsanların Öyküleri*. İstanbul: Detay,

2006.

Zürcher, Erik Jan. “Giriş: Demografi Mühendisliği ve Modern Türkiye’nin Doğuğu” *İmparatorluktan Cumhuriyete Türkiye’de Etnik Çatışma* Derleyen Erik Jan Zürcher. İstanbul: İletişim, 2005.

İnternet Kaynakları:

<https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa24.htm> (Son Erişim: 04.09.2018)

<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2733.pdf> (Son Erişim: 19.08.2018)

<https://m.bianet.org/biamag/azinliklar/160560-imroz-dan-gokceada-ya-giderken-1964-te-ne-oldu> (Son Erişim: 21.03.2018)

<http://www.radikal.com.tr/turkiye/bir-yok-olus-oykusu-gokceada-745439/>
(Son Erişim: 14. 03. 2018)

https://www.academia.edu/11996484/SEVG%C4%B0_HAL%C4%B0ME_%C3%96Z%C3%87EL%C4%B0K_YAZDI..._R%C3%9CZGARLI_ADANIN_ES%C4%B0R_RUMLARI_B%C4%B0R_G%C3%9CN_%C3%87EK%C4%B0P_G%C4%B0TT%C4%B0LER (Son Erişim: 15.03.2018)

<https://bianet.org/biamag/azinliklar/160560-imroz-dan-gokceada-ya-giderken-1964-te-ne-oldu> (Son Erişim: 21.03.2018)

http://www.globalislands.net/userfiles/Turkey1.pdf?fbclid=IwAR3Uge128L_KZ8H00JpJCUc-CG7w4yqNsePAwgDxYygwNQRgrXjqUw1D6k
(Son Erişim: 15.09.2018)

http://sam.baskent.edu.tr/belge/Sevr_TR.pdf
(Son Erişim: 18.03.2019)

https://www.academia.edu/20937233/Lozan_Bar%C4%B1%C5%9F_Konferans_%C4%B1_Tutanaklar%C4%B1_-_%C3%87eviren_Seha_L_Meray (Son Erişim: 10 Mart 2018)

https://www.academia.edu/11340813/%C4%B0mroz_%C3%A7ok_gizli_rapor_g%C3%B6k%C3%A7eada_%C3%A7ok_gizli_rapor_1_.pdf
(Son Erişim:13.03.2018)

<https://www.sosyalbilimler.org/istanbulda-rum-olmak-atinada-rum-kalmak/>
(Son Erişim: 27.10.2018)

<http://haber.sol.org.tr/toplum/gokceadaya-zorunlu-goc-ettirilen-yoruklerin-unutulan-oykusu-164249> (Son Erişim Tarihi: 20.04.2017)

http://www.mfa.gov.tr/no_118-akpm-sosyalist-grup-baskani-isvicreli-parlamenter-andreas-gross_un-raportorlugunu-yaptigi-gokceada-ve-bozcaada_baslikl.tr.mfa

(Son Erişim: 20.03.2018)

<http://www.radikal.com.tr/radikal2/imroz-ve-bozcaada-vitrini-886996>

(Son Erişim: 20.03.2018)

http://www.iyibilgi.com/haber.php?haber_id=37449&do=print (Son Erişim: 23.03.2018)

Serhan Sevin, “Denizin Ortasındaki Hayalet Köy” ;

<https://www.haberturk.com/yasam/haber/1282275-denizin-ortasindaki-hayalet-koy> (Son Erişim: 10.10.2018)

Gazeteler ve Diğer Kaynaklar:

Cumhuriyet Gazetesi

Türkiye Ticaret ve Sanayi Gazetesi

Yeni Gökçeada Gazetesi

Ada Geveni Gazetesi

İda Life Kültür Sanat ve Turizm Dergisi, s. 20 (2014): 8-28.

“Bir Eşitlik Arayışı: Türkiye’de Azınlıklar”, **Minority Rights Group**, s. 10 (2007).

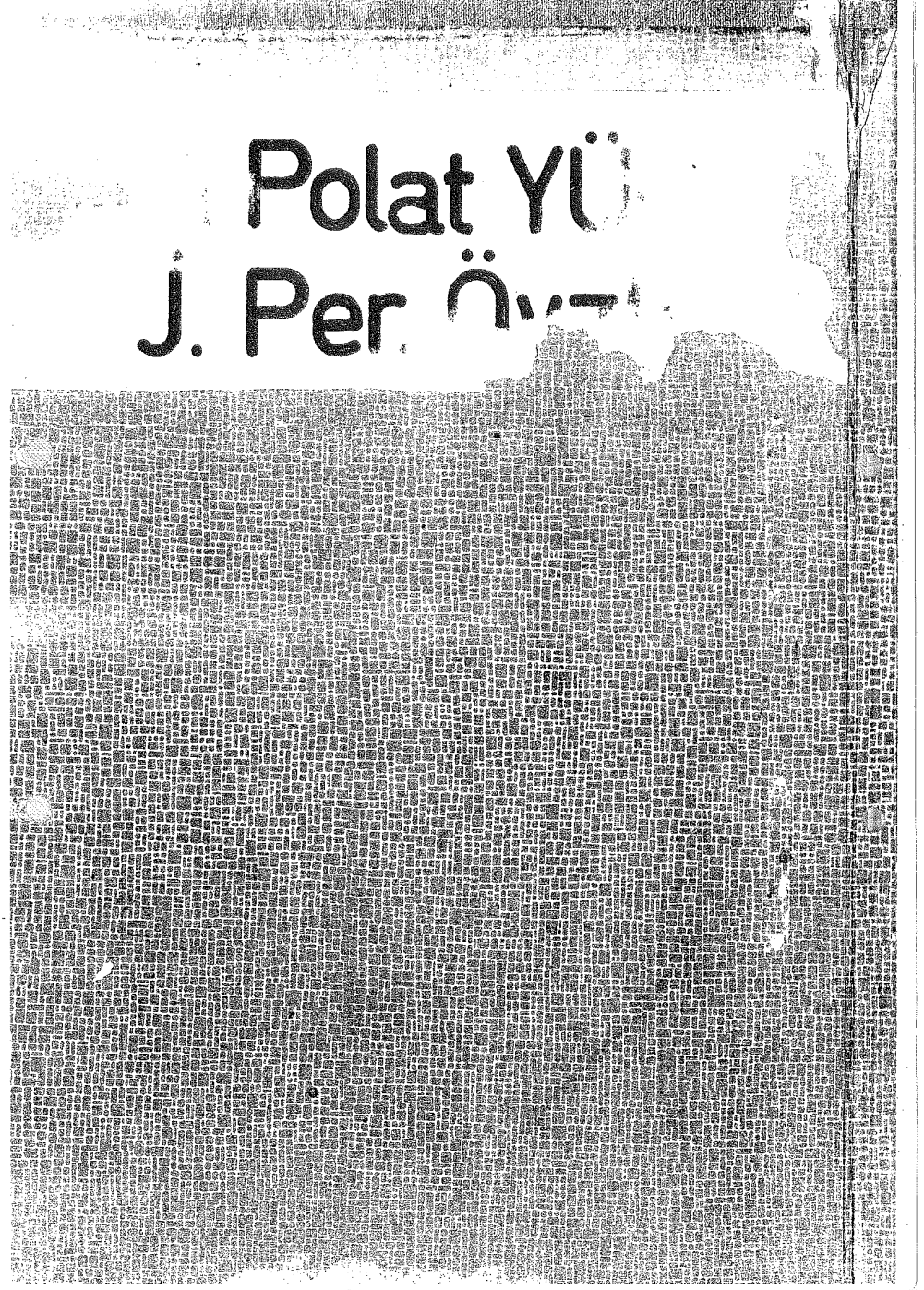
Gökçeada Belediyesi Arşivi

Başbakanlık Devlet Arşivleri

EKLER

Ek I

“Çok Gizli” ibareli rapor

I NCI BÖLÜM

Yeri itibariyle haiz olduğu stratejik önemi yanında idare hukuku bakımından kendine özgü bir yanı daha olan İmroz İlcesinin sınırlarını kapsayan Ada 284.990 metre kare genişliğinde, 45 mil çevre uzunluğunda ve Çanak-kalenin 31,5 mil, Bozcaadanın 22 mil, Mehmetçik fenerinin 19 mil uzağında, Yunanistanın Semadirek Adasına 14 mil, Limni Adasına 12 Mil mesafededir.

Kısa Tarihçesi :

Eski adı çok yağmurlu anlamına gelen OMROS'tur. Tarihte sırasıyla etruskler, Romalılar, Venedikliler ve Bizanslılar hakimiyetinde kalan Ada, 1456 yılında Fatih Mehmet tarafından Osmanlı Ülkesine katılmıştır.

Kanuni Süleyman zamanında Sultan Süleyman vakfı olarak ilân edilen Adanın sakinleri böylelikle Osmanlı İdaresi süresince vergi mecburiyetinden muaf tutulmuşlardır.

Ada, Baltacı Mehmet Paşanın Sürgün yeri olarakta tarihi değer taşır. 1912 - 1923 Yıllarında Yunan işgaline uğramışsada 24 TEMMUZ 1923 Lozan antlaşmasıyla T.C. sınırlarına alınarak idarî kuruluşta İlçe olarak teşkilâtlandırılmıştır.

Eski eser olarak İlçe merkezinde 1813 yılından kalma ve fakat minaresi solda olan bir camii ile yine aynı tarihlerde Hardaroğlu Ali ve kızı Hanifenin yaptırdıkları tarihi değerde iki çeşme ve çamaşırhanesi ve Adanın Kuzey Doğusunda Kaleköy civarında eski Atina ve Venediklilerden kalma kale ve şehir harabesi mevcuttur.

Adanın Statüsü :

Adanın hukuki ve idarî Statüsü 24 TEMMUZ 1923 yılında Lozan antlaşmasının imzalanmasından sonra ^{22 Eylül} 20-EKİM 1923 günü Adanın Türklere teslimi ile başlar.

Ada bu tarihte Çanakkaleden bir deniz Yüzbaşısı emrinde gönderilen iki Gambot ile bir J.Üsteğmen komutasında gönderilen Jandarma Birliği tarafından teslim alınmış ve buradaki Yunan yöneticileri 24 saat zarfında Adayı terk ederek Limni'ye gitmişlerdir.

Lozan Antlaşmasınının 14 ncü maddesininin tatbik suretini gösteren 1151 sayılı Kanun, 25 HAZİRAN 1927 tarihinde kabûl edilmiş ve böylelikle İmroz ve Bozcaadalar için Türkiyede başka bir örneği bulunmayan, değişik bir durum doğmuştur.

Bilindiği gibi, bizde ilçelerin ne tüzel kişiliği ne de özel bir bütçeleri veya meclisleri vardır. Oysa 1151 sayılı kanuna göre Bozcaada ve İmroz Adalarının, kamu yararlı mahalli işlerini görmek ve yürütmekle yükümlü birer meclisleri, Belirli gelirlerini toplamaya ve giderlerini harcamaya inkân ve sen birer bütçeleri vardır.

Kaymakamlar meclislerin kanuni Başkanlarıdır. Adaları^N, mahalli meclislerinde incelenip müzakere edilen bütçe ve kesin hesaplar, Çanakkale İl İdare kurulunun mütaleası alındıktan sonra İçişleri Bakanlığının onayı ile kesinleşir.

Kuruluşu ve fonksiyonu özet olarak anlatılan ve bu tipik mahalli idarelerin, her iki Adada mevcut olan Belediye kuruluşlarıyla karıştırılmaması gerekir.

1923 Yılından sonra Yunanistan, şartların aleyhinde olmasından doğan politikası icabı, Türkiyenin sâdik dostu olarak görünmeyi başarmışsada Megalo - İdea'nın bir parçası olan İmroz ve Bozcaadalarla ilişkilerini hiç bir zaman kesmemiş ve halkın Yunan kültür ve büyük Yunanistan idealinden yoksun kalmaması için Kiliseler aracılığı ile büyük çabalar sarfetmiştir.

Ortodoks aleminin beşkin Metropolitleri İmroz Adasında görevlendirilmiş ve bunlara temin edilen büyük mali kaynaklar ve samimi desteklerle halkın bir gün tekrar Yunanistan ülkesine dahil olma ümitleri yitirilmemiştir.

Bu gün İstanbul Ortodoks Patrikliğine Aday olan Meliton Hacidis 15 sene İmroz adasında kalarak münfeğin D.P. zamanındaki iktidara türlü yollardan yaklaşarak 1954 yılında 5713 sayılı kanunla çıkarttırmayı başarmış ve böylelikle özel Rum okullarını en modern şekillerde açmakla beraber, Yunanistanda özel olarak yetiştirilen öğretmenleride mütevellî heyetleri marifetiyle tayin ettirmiştir.

Bu okullar kreşler, spor tesisleri, müsamer salonları ve değerli ders araçlarıyla görünüşte mükemmel birer öğrenim yuvası, ama esasen birer fesat ocağı haline getirilmiştir.

Bu tarihlerde Türk hükümetlerinin belli bir politikası bulunmadığı gibi devamlı tavizler veren bir manzarası vardır.

Ancak 1960 inkilâbını müteakip 1961 yılında Adaya bir seyahat yapan zamanın Genel Kurmay Başkanı Cevdet SUNAY'ın Adadaki gerçek durumu görmesi ile Hükümetlerin Adalar üzerine eğildikleri görülmektedir. Nitekim, konu üzerinde Bakanlıklarca hazırlayıcı çalışmalar yapıldıktan sonra 17 MART 1964 yılı Milli Güvenlik Kurulundan 35 sayılı karar çıkartılarak Adalarda alınması lüzumlu görülen tedbirler açık ve seçik olarak belirtilmiş, hedefler verilmiştir.

Buna göre;

1. Adaların Kadastrounun yapılması,
2. Kültürlü ve Yüksek tahsilli bir müftü tayini
3. Modern bir caminin inşası.
4. Açık tarım ceza evi tesisi
5. Devlet üretme çiftliği kurulması,
6. Yatılı İlk Öğretmen okulu yapımı,
7. Bir Jandarma Er Eğitim Taburunun intikâli plânlanmıştır.

Bunlar için ~~derhâl~~ derhâl kamulaştırma faaliyetlerine geçilmiş ve nitekim bu güne kadar büyük istimlâklar yapılmıştır. Bu konuya biraz son-
ra dönecektir.

Bu sıralarda Yunan politikasının Adadan geri çekilmeye başladığını, Meliton Hacidis'in İmroz Metropolitliğinden alınarak Kadıköy Metropolitliğine tayin edildiğini ve yerine renksiz bir sima olan (NİKOLAOS)'ın verildiğini görüyoruz.

Ancak, zevahir böylece kurtarıldıktan sonra davanın Uluslar arası alana getirilmesi için mes'elelere halen Kuzey Amerika ve Kanada metropoliti bulunan Yakovas KUKUZİE sahip çıkarılmış ve yeni strateji uygulanmaya başlanmıştır.

Yakovas Kukuluziz doğma büyüme İmroz'un Zeytinli köyündendir ve bütün akrabaları (en yakını olan kız kardeşi dahil) bu köyde oturmaktadırlar.

Yakovas Kukuluzis'te, Patrikliğinin Meliton hacidisten gayri olan ikinci adaydır. Nitekim cemaat yöneticilerinin şimdiki çabaları Rum ahalisinin ne pahasına olursa olsun Adayı terk etmemeleri merkezinde toplanmıştır. Bunu temin için arazileri istimlâk edilen ve ekonomik durumları sarsılan müstahsil Rum ailelere her ay muntazam maaş verilircesine kilisenin tayin ettiği meblâğ verilmektedir.

Dağıtılan bu paraların Kiliseye hangi yolla geldiği tesbit edilememekte isede Amerika ve Yunanistandan İstanbul aracılığı ile gönderildiği sanılmaktadır.

İMROZ POLİTİKAMIZIN ANA FİKRİ :

35 Sayılı Milli Güvenlik kararının incelenmesinden de anlaşılacağı ve çihilyle Adanın Türkleştirilmesi ve göçmelerinin tutunabilmesi için lüzumlu bütün ekonomik sosyal ve manevi şartların hazırlanması ve Rum emellerinin tamamen yok edilmesi için gerekli tedbirlerin alınmasıdır.

GERÇEKLEŞTİRİLENLER :

1. Adaların Kadastro yapılmıştır.
2. Modern bir Müftülük binası yapılmış ve yüksek tahsilli bir müftü tayin edilerek Müslüman ahaliye kudretli bir dini lider getirilmiştir.
3. Yeni ve modern bir camii yapılmış, eski eserler onarılmıştır.
4. Tarım esasına müstenit 1000 kişilik bir açık ceza evi kurulmuş, 20,000 hektar arazi istimlâk edilmiştir. Binaları bitirilmek üzeredir.
5. Lozan Antlaşmasının boğazlar kısmındaki tahditlere aykırı olmayacak şekilde bir Jandarma Er Eğitim Taburunun Çanakkaleden İmroz'a intikali yapılmış ve bunun için 1.700 dekar arazi istimlâk edilmiştir.
6. Adanın ikinci derecede yasak bölge durumu devam ettirilmiş ve böylelikle turistik çekiciliği azaltılmıştır.

7. Devlet üretme çiftliği tesis edilmiş, bunun için Tarım Bakanlığınca 7000 dekarlık tarla, bağ, bahçe ve zeytinlik, ayrıca 5000 dekarlık da mer'a istimplâk edilmiştir.

8. Metropolit Devlet protokolü bakımından hiç bir istisnai muamele gösterilmemesi temin edilmiştir.

9. Kaçakçılığın önlenmesi için Bir Jandarma Botu sürekli olarak Adada yataklandırılmış ve kıyı gözetleme Jandarma Karakolları yeniden inşa edilerek takviye edilmiştir.

10. Bir Karayolları şantiyesi kurularak Adanın dört yanı bir birlerine stabilize yollarla bağlanmıştır.

11. 1964 Yılında çıkartılan 502 sayılı kanunla, Özel Rum okulları kapatılarak, bütün tesisleri istimplâk edilmiş ve aynı binalar üzerinde Milli Eğitim Bakanlığınca bağlı Türk okulları açılmıştır.

12. Milli Eğitim Bakanlığınca 1000 kişilik modern bir ilk öğretmen okulu açılmış ve mezunlarını vermiştir.

13. Rum derneklerinin gelir ve giderleri yetkili vakıflar müfettişliğince sık sık denetime tabi tutulmuştur.

14. Adada balıkçılığın geliştirilmesi için İstanbul Üniversitesine bağlı bir balıkçılık araştırma ve değerlendirme istasyonu tesis edilmiştir.

15. Kuzu limanı mevkiine bir liman yapılmaktadır.

16. Göçmen yerleştirilmesi plânlanmıştır.

17. Türk memurlar ve Ordu mensupları için konuklar ve lojmanlar inşa edilmiştir.

18. Sümerbank satış maağazası ile Tarım ceza evi satış şubeleri açılmıştır.

GERÇEKLEŞECEKLER :

1. Henüz göçmen yerleştirilmesi başarılamamıştır. Ancak, bu konu İmar İskân Bakanlığınca etüd safhasındadır. Yakın zamanda başarılacağı ümit edilmektedir.

2. Özel Rum okullarının kapatılması üzerine, Rumların ekseriyeti çocuklarına aynı yerlerde açılan yeni Türk okullarına göndermeyerek İstanbul'daki Özel Rum okullarına göndermeyi tercih etmişlerdir. Hâlen, iki öğrencili okullar vardır. Ancak Rumların bu yeni statüye uyarak çocuklarını 1923 -1954 arasında olduğu gibi buralarda, yani yine Türk okullarında okutacakları ümit edilmektedir.

3. Yatırımların henüz sonu alınmamıştır. İmroz ve Bozcaadaların yatırım konularının Devlet plânlama teşkilâtınca takip edilmesinin Milli Güvenlik Kurulu kararlarıyla ön görüldüğü anlaşılmaktadır.

Nitekim Devlet Plânlama teşkilâtı, Türkiyede plânladığı küçük üniteli Pilet bölgeden ikisini İmroz ve Bozcaada olarak seçmiştir.

4. Öğretmen okulu, ceza evi, Jandarma Taburunun Adaya geli^{si} müstehlik Umrenin artmasını sağladığından ticari faaliyetler çoğalmış ve bu artış, ticaretle iştiğâl eden Rumların gelirlerini müsbet yönde etkilemiştir. Ceza evi satış şubesi ile Tabur kantini piyasaya girmişlerse de, mevcut statü ve imkânlarının sınırlı oluşu nedeniyle ihtiyaca yeteri kadar cevap verememişlerdir. Bu konuda ciddi faaliyetler gösterilmesi için çabalar mevcuttur.

5. Son olarak Devlet üretme çiftliğinin gerçekleştirdiği 5000 dönümlük mer'a istimplâkinden sonra Rumlar hayvan miktarlarını ciddi miktarda azaltmışlar; meselâ, 35.000 miktarındaki koyun sayısını 10000 'e düşmüştür.

6. Kuzu limanı inşaatı ile Çanakale - İmroz - Bozcaada arasında çalışacak Feribotun hizmete girmesiyle Adalarla olan ilişkiler daha kolaylaşacak ve Türk kültürü yoğun olarak Adalara götürülebilecektir. ÇANAKKALE Valiliği bu feribotun bir an evvel hizmete girmesi için büyük çabalar sarfetmektedir.

II NCİ BÖLÜM

Adanın coğrafi, ekonomik ve etnik durumu hakkında detaylı bilgi :

İMROZ ADABI ARAZİSİNİN GENEL YAPISI :

1. Ada arazisi genellikle dağlıktır. Dar ve derin vadiler ve derelerle kesilmiş münferit tepelerden meydana gelmiştir.

Kıyılarda arazi genellikle denize dik olarak iner.

Arazi kullanılma ve bulunma şekillerine göre şöyle bir dağılım içindedir;

40.815	Dekar	Mer'a
9.969	"	Tarla
8.580	"	Zeytinlik
1.590	"	Bağlık
130	"	Bahçelik
10	"	Sazlık
10	"	Bataklık
3.414	"	Ormanlık
220.472	"	Dağlık ve işe yaramaz
+		
284.990	Dekar	T O P L A M

Faydalı arazinin toplamı 64.518 dekadır. Bunun % 57 si olan 34.036 dekarı aşağıdaki Kamu kuruluşlarınca istimplâk edilmiştir.

1. Adalet Bakanlığınca açık tarım ceza evi için 20.000 dekar
2. Tarım Bakanlığınca Devlet üretme çiftliği için 12.000 dekar.
3. İçişleri Bakanlığınca Jandarma Er Eğitim Taburu için 1.700 dekar
4. Milli Eğitim Bakanlığınca yatılı ilk öğretmen okulu için 168 dekar.
5. Muhtelif Bakanlıklarca Lojman hizmet binası Vs.Hizmetler için 168 dekar.

T O P L A M.....: 34.036 Dekar.

NUFUS DURUMU :

Rum Nufus : 3.061

Türk Nufus : + 4.322

7.383 ✓

TÜRK NUFUS ŞUNLARDAN İBARETTİR:

Er	:	1.048
Subay Assubay Uzman Çvş.	:	77
Öğretmen	:	46
Memur	:	189
Müstaahdem	:	117
İşçi (Geçici ve daimi)	:	522
Ceza evi mahkumu	:	505
Öğrenci	:	851
Subay Asb.Uzm.Çvş.Memur,Müs- tahdem İşçi ailesi	:	786
Yerleşmiş Türk ailesi	:	181
	+	4322

4322 T O P L A M

Eksi nüfus sayımları ile mukayese edildiğinde Rum nüfusunda tedrici bir azalma görülmektedir. Bunun başlıca sebepleri:

1. Adadan kaçanlar. Bunların son 6 yıl içindeki sayısı 81 dir.
2. Pasaportla ve aileleri ile birlikte yurt dışına gidenler. Bunların son 6 yıl içindeki sayısı 178 dir.
3. çocuklarını okutmak amacıyla İstanbul'a gidenler. Bunlar için sabit bir rakam vermek mümkün değildir. Ancak, bu gibilerin ada ile olan ilişkileri devam etmektedir.

ADANIN EKONOMİK DURUMU :

Adada Zeytincilik, küçük baş hayvancılık, süngercilik, Sabunculuk, balıkçılık ve kaşer peynirciliği vardır.

Adada vahşi hayvan yoktur. Av hayvanı; başlıca keklik ve tavşan olmak üzere boldur.

BAŞLICA İSTİHSAL EDİLEN MADDELER :

Peynir	:	75 Ton
Bal	:	100 Ton
Yün	:	6 Ton
Kıl	:	2 Ton
Zeytin yağı	:	400 Ton
İç badem	:	12 Ton
Ceviz	:	5 Ton
Sünger	:	4 Ton
Yumurta	:	1.450.000 Adet
Balık	:	5 Ton
Hububat	:	1.000 Ton

III NCÜ BÖLÜM

ADANIN ASKERİ NOKTADAN KIYMETİ :

İmroz ve Bozcaadalar Çanakale Boğazı girişinde ileri Karakol mesafesinde-dir.

Boğazın savunması ile doğrudan doğruya ilgilidir.

Nitekim, I nci Dünya Savaşında Boğazlara saldırmayı plânlayan İngilizler önceden İmroz ve Bozcaadaları Yunanlılardan 5 yıl süre ile kiralamışlardır.

İngiliz çıkartma Birlikleri Komutanı Boğaza müteveccih Askeri hareketini plânlarken her türlü yardımcı faaliyetini İmroz Adasında yapmış ve esas hareketi buradan desteklemiştir. Tesis edilen Hava meydanından kaldırılan uçaklarla bir çok keşif hizmetleride ifa edilmiş, ayrıca tabii liman niteliğinde bulunan Kuzu limanı ve Kefalos limanı deniz üssü olarak kullanılmıştır.

Bu gün içinde, bazı değişik şartlarla bu Adalar önemlerini korumaktadırlar.

İMROZ ADASININ TAKTİK BAKIMDAN DEĞERLENDİRİLMESİ:

Teferruatlı arazi etüdüleri yapılmış bulunan İmroz adasının taktik bakımdan değerlendirmesini şöyle özetleyebiliriz.

1. GÖZETLEME VE ATEŞ SAHALARI :

Arazinin dağlık ve tepelik oluşu, Adayı elinde bulunduran taraf için uzak mesafeden görüş ve ateş imkânları sağlar. Ançak, yatık mermi yollu silahlar için elverişli mevziler az bulunur bu gibi ateş sahaları daha ziyade geniş plâjların bulunduğu Güney kısmında vardır. Ada derinliklerine gidildikçe arazinin sarp, vadilerin dar ve zikzaklı oluşu, görüş ve ateş sahalarını daraltır.

2. GİZLEME VE ÖRTÜ:

Arazalı arazi kara gözetlemesine karşı gizleme sağlar. Ağaçlık ve fundalıklar gizlemeyi kolaylaştırır.

3. ENGELLER:

Arazinin dağlık ve kayalık oluşu bizâtihi engel teşkil eder. Adayı baştan başa kateden;

Kaleköy - Kapıkaya

Kaleköy - Uğurlu

Kaleköy - Kuzulimanı

Kaleköy - Aydıncık

Kaleköy - Alataş İstikâmetindeki stabilize yollar her türlü motorlu ve zırhlı aracın hareketlerine müsaittir.

4. KRİTİK ARAZİ ARIZALARI:

a. Çınarlı - Kaleköy, Zeytinli köy bölgesini çevreleyen hakim arazi parçası:

Bu bölgeyi elinde bulunduran taraf, Adanın muvasala limanlarına ve iç ulaştırma yollarına hakim olur.

b. Dereköyü çevreleyen yüksek arazi bloku:

Adanın Batı ve Güney Batı kıyılarına yapılacak bir çıkarmanın, Adayı istilâ için girişeceği harekâta ele geçirmek zorunda olduğu bölge olup, savunan tarafın elinde bulunduğu müddetçe mütearızun Ada derinliklerine ilerlemesi çok güçtür.

5. YAKLAŞMA İSTİKÂMETLERİ:

Kaleköy - Dereköy - Uğurlu ana yol muhverini istihdaf eden yaklaşma istikâmetlerinin çoğu önlerindeki arazi parçalarının sarplığı ve üzerinde müsaiî yollar bulunmayışı sebebiyle ilerlemede büyük müşkülât arz eder. Ancak küçük Birliklerin sızmalarına imkân verir.

6. İMROZ ADASININ ÇIKARTMA ALANLARI:

Büyük Birliklerin çıkartma harekâtına elverişli alanların başlıcası Güneyde olup en büyüğü 4,5 ve en küçüğü 1,5 Km.lik 4 adet ve toplam olarak 11 Km. genişliğindeki plâjlardır. Bu bölgede kıyıları nisbeten düzdür.

Diğer kesimlerde ve dere ağızlarındaki plâjlar ancak küçük Birliklerin sızmasına elverişlidir.

Kaleköy Batısında Büyük derenin denize döküldüğü yerdeki 200 metrelik plâj Adanın kullanılan yegane kapısıdır.

7. HAVANİDİRME BÖLGESİ:

Çınarlı - Zeytinli köy - Kaleköy üçgeni içindeki arazi parçası ile Dereköy - Uğurlu - Kapıkaya üçgeni arasındaki arazi parçası hava indirme bölgesi olarak kullanılma niteliğindedir.

BÖLGENİN TAKTİK HAREKÂTA TESİRİ :

a. Adayı istilâ etmek isteyen Mütearrız için en uygun yaklaşma istikâmeti Yuvalı - Dereköy - Çınarlı - Kaleköy istikâmetleridir. Kıyıdaki plajlardan itibaren harekât yapan Birlikler Ada derinliklerine adım, adım ve güçlkle ilerlemek zorundadır.

b. Adayı savunan taraf için her kesimde müessir savunma imkânları vardır. Arazi kuvvet tasarrufuna imkân ^{S 4 C 1 A 3} verir. Çıkarma esnasında, arazi düşmana müessir karşı taarruzlar yapmaya imkân verir.

İMROZ ADASININ TARİHÇESİ

İMROZ ADASININ TARİHÇESİ :

İmroz Adası Milattan evvel Karış Kabilesinin elinde Korsan iskelesi olarak kullanıldığı ve bu kabilenin ilâhî olan (İNİRAMUS)'dan galat olarak İMROZ adına aldığı rivayet edilmekte isede, İmroz adası Saroz Körfezinden devamlı esen şimal rüzgarlarının karşısında bulunduğundan Rüzgar adası manasına gelen İMROZ ismini almış olması hakikata daha yakındır.

Ada Etrüsk Türkleri tarafından işgal edilmiş ve DARA'nın Atinalılara yenilmesiyle Ada Atinalılara geçmiş, ve Roma İmparatorluğu tarafından 1204 yılında işgal edilmiş, Venedikli Amiral tarafından zaptedilerek Venedik Topraklarına katılmış ve 1274 yılında Bizanslılar tarafından işgal edilmiş ve bir Büyük beylik kurulmuştur. YENÜVEYZOKALEZO isimli bey Bizans İmparatorluğundan ayrılarak muayyen bir vergi ile Osmanlı Devletine bağlanmış fakat, halkına fena muamele yapan son beyi DURİNOZ zamanında Fatih Sultan Mehmet Gelibolu'da üslenen Donanmayı 1456 tarihinde göndererek Semenderek Adası ile birlikte işgal ettirmiştir.

Kamuni Süleyman zamanında Akdeniz'den dönen Barbaros'un kadirğesindeki GÜZDESİ GÖLYAPİ'nin Ada önünde öldüğü ve Donanmanın İncir burnuna yanaşarak, kadirğadan çıkarılan gözdesi, için, halkın GÖLYAPİ Manastırını inşa etmesi Patışahın hoşuna gitmiş ve Ada Sultan Süleyman Vakfı olarak ilan edilip, vergiden Muaf tutulmuştur.

Ada Baltacı Mehmet Paşanın Sürgün yeri olarak tarihi diğer taşır. (Baltacı Mehmet Paşa Limni Adasında ölmüştür.) Osmanlı devrinde Ada'ya yerleştirilen Türk'ler Mora isyanı sırasında tamamen katledilmiş, Camisi yıkılmış ve Ordunun İmroz'a hareket ettiğine Haber alan Rumlar yeni bir Cami inşa etmişler, isede acele ile minaresini sol tarafında yapmışlardır.

1912 yılında Balkan Müttefiklerine Osmanlı Devletinin Mağlubiyeti ile İmroz Adası Yunanlıların eline geçmiş, ve Birinci Dünya Harbi sırasında İngilizler tarafından Deniz, Hava ve çıkarma üssü olarak kullanılmış ve 1923 Lozan Antlaşması ile Ada asıl sahibi Türkiye'ye iade edilmiştir.

ADANIN İDARİ DURUMU :

İmroz İlçesi Çanakkale İline bağlıdır. İlçe Merkezinde başka beş köyü vardır. Lozan Antlaşmasınının 14.ncü maddesinin tatbikini gösteren 1927 senesinde çıkarılan 1151 sayılı İmroz ve Bozcaada Bucaklarının mahalli idareleri, İl Özel idaresinden ayrı bir kuruluşa sahiptir. Özel İdarece tahsil edilen vergiler İl Özel İdaresine aktarılmaz Adada sarf edilir.

İMROZ'UN ARAZİ DURUMU :

İmroz'un arazisi umumiyetle dağlıktır. Dağlar umumiyetli silsile takip etmez. Adanın batı kesiminde 250, Dereköy doğusunda 100, ve kuzey Marmoros Bölgesinde 150 hektar kadar Çam ormanı vardır. Rumlar tarafından Fedricen tahrip edilmekte ve zeytinlik haline getirilmektedir. Adanın Kale köy, Bademli, Zeytinli Köyleri zeytinliktir. Batıda Livonya tabir edilen kısımda Zeytinlik ve bağlık, Savur Bölgesi Ziraata elverişli vemiş bit ovası mevcuttur. 1966 yılında Adada Orman Bölge Şerhliği kurulmuştur.

ADANIN YOLLARI :

Her köye her mevsimde motorlu, motorsuz araç gider. Dereköyden Kale Köyüne kadar Stabilize bir yol vardır. Ve bu ana yola Bademli, Tepeköy ve Zeytinli Köyleri tali yolları bağlıdır. Dereköyden Yuvaliya, İmroz'dan Liman yapılan Kuzu limanına kara yolu tarafınca yol yapılmıştır. Ayrıca Orman idaresi tarafından batı kısmında bir yol yapılmıştır.

ADANIN AKARSULARI :

Adada devamlı akarsu yoktur, kışın yağmur selleri ile kuru dereler akarsu haline gelir. Adada kaynak suları boldur ve iyi evsaflıdır.

ADANIN NÜFUSU :

1960-1965 Nüfus Sayımlarına göre, kasaba merkezive köylerin Nüfus durumu şöyledir.

<u>Köyün Adı</u>	<u>1960 Nüfus sayımına göre nüfusu</u>	<u>1965 Nüfus sayımına göre Nüfusu</u>
Merkez İlçe	1850	1856
Bademli köyü	393	292
Kaleköy	133	110
Dereköy	1729	1494
Tepeköy	979	683
Zeytinli Köy	682	640
	5785	5075

1968 yılında özel olarak yapılan Nüfus sayımında :

<u>T Ü R K</u>			<u>R U M</u>		
<u>K A D I N</u>	<u>ERKEK</u>	<u>TOPLAM</u>	<u>K A D I N</u>	<u>ERKEK</u>	<u>TOPLAM</u>
199	1131	1330	2916	2273	4589

KİLİSE VE MANASTIRLARIN DURUMU VE HALK ÜZERİNE ETKİSİ :

Bizans İmpatorluğu ve bu günkü Yunanistanın bulunduğu Topraklar Osmanlı Devleti tarafından işgal edildikten sonra Büyük Yunanistanı kurmak görevini Kiliseler üzerine almış, Din maskesi altında faaliyetlerini bu yola tekefir etmişlerdir. ve halen Yunan Hükümeti Kilisenin baskısı altındadır. Bu işleri idare eden Yunan ORTO DOKS kilisesi, Kiliselerden başka şehirlerin haricinde gayri meskûn yerlerde ve birbirlerini görececek şekilde hakim mıntıkalarda manastırlar inşa etmişlerdir. Ve sebebinide şu şekilde izah edebiliriz.

- Dini toplantılar için inşa edilen bu manastırlarda aleyhimize alınan kararların gizlilikleri sağlamak.
- Manastırlar kararlaştırılan işaretlerle irtibat sağlamak, bir anda harekete geçmek, veya gizlenmesini lazım geleni gizlemek.
- İcabında silah deposu olarak kullanmak. Rum eşkiyaları barındırmak.
- Manastırların arazilerinin Aynarostaki Lavra manastırının namı hesabına tapuya teşçil edip Yunan Toprağı haline getirmek.

Yunanlılar Osmanlı Devleti zamanında Osmanlı Devletinin kuvvetli olduğu devirlerinde Osmanlı Devleti ile dost, ve zayıf olduğu devirlerde hadise yaratıp, bir kısım Topraklarını ele geçirip, genişlemişlerdir. Ve bu hareketlerinde başta İngilizler ve Ruslar olmak üzere, Avrupa Devletlerine de destekletmişlerdir. Bu gün dahi durum değişmemiş, ve Amerika'lılarda bu desteğe katılmışlardır. Birinci Dünya harbini müteakip 1919 yılında Yunanlılar İzmir'e çıkıp batı Anadoluyu ele geçirmek istemeleri ve bu gün yine Kıbrıs'ı ele geçirmek istemeleri bu siyasetlerinin icabıdır.

İstiklâl harbinde Yunanlılar malup olduktan sonra Yunanistanı Türkiye'yi en yakın sadık dost olarak görürüz, ve bu devirde Ada Rumlarını Yunan Kültürüne ve Yunanistan idealine bağlı kalmalarını Kiliseler tarafına sağlamıştır.

Adaların gelecekte Yunanistan'ın olacağına yine Kiliseler vasıtasıyla inandırmışlardır. Ada halkı Atina ve Selanik radyolarını dinlerler ve takip ederler. Ve bu radyoların aleyhimizdeki yayınlarına itimatları vardır. Ada Rumlarının Patrikhaneye bağlı bulunan kiliselerin tesir ve nüfuzu altındadırlar. Bu tesir ve nüfuz şu suretle özetlenebilir.

1. Ada rumlarını Kilise etrafında teşkilatlandırmak.

2. Rum gençliğini Yunan ideallerine göre yetiştirmek.

Ada rumlarını Kilise etrafında teşkilatlandırmada, Vakıflar Kanununda değişiklik yapan 5404 Sayılı Kanun boşluğundan istifade eder, bu Kanun azınlık vakıflarını, bunlar tarafından seçilen kişi ve Heyetlerle idare edileceğine dair hükümleri ihtiva ettiği halde Patrikhane bu hükümleri cemaatin idaresi anlamına almakta, ve bu Kanunun örtüsü altında seçilen heyetler vasıtasıyla Ada Rumlarını Kiliselerin murakebesi altından almağa çalışmaktadır. Kanun boşluğu ise seçilecek kişi ve heyetlerin ni suretle seçilecekleri, görev ve yetkilerinin neler olacağı, ne kadar zaman, ne kadar süre için vazife göreceği, seçme ve seçilme nitelikleri hakkında her hangi bir hüküm bulunmaması.

Rum gençliğini Yunan ideallerine göre yetiştirmek için, 1964 yılında 502 sayılı Kanun ile yeniden yürürlüğe konulan ve bu suretle, özel Rum Okullarını kaldıran 1151 sayılı Kanunun 14. ncu maddesinden faydalanılmak istenilmektedir. (Resmi Türk Okullarında kendi dil ve Dinlerini okutabileceğine dair) olan bu madde hükmü Kanunun yürürlüğe girdiği 1964 yılından beri tatbik edilmemiştir. İleride tatbik edilmesi ihtimal dahilindedir.

İstisnalar sebebiyle İmroz'dan 20 ve Bozcaada 'da dört aile Turistik pasaportla dış melekete hicret etmişlerdir. Ve gidenler Türk Vatandaşlığından iskat edilmemek için muhacir pasaportu ile gitmektedirler. Ayrıca Dereköyden 150 kadar hane İmroz'dan İstanbul'a gitmişler isede Yunan Sefirinin ve kilisenin baskısı ile ayrılmalar durmuş ve halen bir kısmı İmroz'a dönmüştür.

ADA RUM DERNEKLERİ :

- 1) İmroz Merkez Panayia Rum Ortodoks vakfı Yönetim kurulu.
- 2) İmroz yeni mahalle Ayavavara Rum Ortodoks Vakfı yönetim kurulu.
- 3) İmroz Tepeköy Evangelizmoz Rum Ortodoks Vakfı yönetim kurulu.
- 4) İmroz Dereköy Ayamarina Rum Ortodoks Vakfı Yönetim kurulu.
- 5) İmroz Zeytinli Köyü ayayorgi Rum Ortodoks vakfı yönetim kurulu.
- 6) İmroz Bademli köy Panayia Rum Ortodoks Vakfı Yönetim kurulu.
- 7) İmroz Kaleköy ayamarina Rum Ortodoks Vakfı Yönetim kurulu.
- 8) İmroz Tepeköy kültür derneği
- 9) İmroz zeytinli köy kültür derneği
- 10) İmroz Turizm derneği
- 11) Çocuklarına kendi dil ve dinini öğretmek isteyen Merkez Çınarlık mahallesi Veliler derneği.
- 12) Çocuklarına kendi dil ve dinini öğretmek isteyen Zeytinli köy Veliler derneği.
- 13) Çocuklarına kendi dil ve dinini öğretmek isteyen Dereköy Veliler derneği.
- 14) Çocuklarına kendi dil ve dinini öğretmek isteyen Tepeköy Veliler derneği.
- 15) Çocuklarına kendi dil ve dinini öğretmek isteyen Bademli Köy Veliler derneği.
- 16) Çocuklarına kendi dil ve dinini öğretmek isteyen Kaleköy Veliler derneği.

Bu Derneklerin hepsi birer fesat yuvasıdır. Megola ideal için çalışırlar. Adadaki bütün hadiseleri Yunanistan'a aksettirmek, Yunanistan'dan aldıkları direktifleri Rum Cemaatine iletmek gayesine matuf topluluklardır. Dernek Tüzüklerine göre toplantılarını serbestçe yaparlar. Toplantılarda Kuruluş gayesi dışında gizli emellerini tahakkuk ettirmek için şifremsi bir takım kararlar aldıkları birer vakıdır.

ABA HALKININ ÖZELLİĞİ :

Rumlar adanın yerlileridir. Geçimlerini hayvancılık, zeytincilik, tarım işlerinde ve bir kısımda İstanbul'da ve Yunanistan'da bedenen çalışarak (Kız ve kadınlar) Birka dedikleri barçlıklarını biriktirir, adaya dönerler. Ailede kadın ve erkek müşterek çalışırlar. Ailede kadının sözü geçer. Elen örf ve adetlerini devam ettirirler. Adada bulunan Metropolithane Rum Ortodoks Patrikhanesine bağlıdır. Ada halkı Kiliseye ve dini kaidelere riayetkârdır. Bütün benlikleriyle Yunanistan'a bağlıdırlar. Kuryelerle Yunanistan'la olan irtibatlarını sağlarlar.

İKTİSADİ DURUMU :

Ada zeytincilik, küçük baş hayvancılık, süngercilik, sabunculuk, balıkçılık ve kaşar peynirciliği ileri durumdadır. Kaşar peynirleri İstanbul piyasasında rağbet görmektedir. Bilhassa J. Taburunun, Öğretmen Okulunun adaya gelmesiyle ara Rumlarını iktisaden kalkandırmıştır. Bu müesseselerdeki personellerin zati ve ailevi ihtiyaçlarının Çanakale'den veya J. Kantininin genişletilerek buradan sağlanmaları Milli menfaatimiz bakımından çok luzumludur. Ceza evinin Pirkosda kurulması tahakkuk saffasındadır. Ceza evinin bilhassa Dereköy mantıkasında kurulması Dereköy halkını iktisaden çökertmiş ve bunların gitmelerini sağlamıştır. Ve aynı zamanda ceza evinin burada kurulması ile adanın batı ve güneybatı kısımlarının emniyetide sağlanmıştır.

SAĞLIK İŞLERİ :

Merkezde bir sağım merkezi vardır. Sağlık Merkezinin baş tabibi aynı zamanda Hükümet Tabibidir. Ayrıca bir Rum ve birde Türk ve Tabur Tabibi mevcuttur. Sağlık Merkezinde ayrıca bir sağlık memuru ve bir hemşire ve bir ebe, iki hastabakıcısı vardır. Dereköyünde de köy ebesi mevcuttur.

EĞİTİM İŞLERİ :

Eğitim ve Öğretim, resmi okullarda yapılmaktadır. Merkezde bir Öğretmen Okulu, bir Orta Okul, bir İlk okul ve her köyde birer ilkokul mevcuttur.

MUHTELİF İŞLER :

İlce Merkezinde Vakıflar Genel Müdürlüğüne büyük bir cami yapılmıştır. İlce Merkezinde 10 dairesel J. Lojmanı vardır. Ayrıca ilkokul öğretmenleri için İlce Merkezinde 9 Lojman mevcuttur. Öğretmen Okulu öğretmenleri için 12 dairesel lojman yapılmıştır. Ayrıca, Orta okul öğretmenleri için 10 dairesel lojman yapımı 1968 Yılı sonunda tamamlanmıştır.

ASAYİŞ DURUMU :

Adanın asayiş durumu normaldir.

KİLİSE VE MANASTIR DURUMU :

İmroz Adasında 7 Kilise, 345 Manastır vardır. Manastır mevcudu 1957 senesinde 245 iken Kıbrıs hadiselerinin başlamasını müteakip manastır mevcudu 345'e çıkarılmıştır.

İDARÎ BÖLÜM

İ D A R İ B Ö L Ü M

- a. BAĞLI KÖYLER :
İmroz İlcesine Kaleköy, Bademli köy, Zeytinli köy, Tepeköy ve Dereköy bağlıdır.
- b. BAĞLI MEZRALAR :
İlcede mezra yoktur.

**İMROZ VE BOZCAADA İLE
İLGİLİ M.G.K.KARARI**

İmroz ve Bozcaada'da alınması luumlu
görülen tedbirlerDEVLET BAKANLIĞITapu Kadastro Genel Müdürlüğü :

1. Adaların Kadastrounun yapılması :
  - a) Anne tesisleri inşa etmek maksadiyle Adaların en verimli ve en önemli kısımlarında derhal kamulaştırma faaliyetine geçilmesi.
  - b) Kamulaştırmanın arkasından İmroz ve Bozcaada'da Kadastro çalışmalarında bağlanması.

Dinayet İşleri Bakanlığı :

1. İmrozda metropolitin şahsi ehliyet ve nüfusu göz önünde tutularak buraya aynı derecede kudretli ve ahi bir Müftü gönderilmesi.

Vakıflar Genel Müdürlüğü :

1. İmroz'da Vakıflar Genel Müdürlüğünün yardım ve delaletiyle mimari değeri olan Türk kültürünü tebarüz ettiren bir cami inşa edilmesi.
2. Adalara Türk damgasını vuracak olan Tarihi eserlerin onarılması ve restore edilmesi.

Adelet Bakanlığı :

İmroz Adasının mahkumların dışarıda iş görmeleri esasına dayanan İmralli tipi büyük bir infaz müessesesi kurulması.(Bu infaz müessesesi için komisyonca en uygun yer olarak, Merkez Mahallesi ile Zeytinli, Bademli ve Kale Köyleri arasındaki saha tesbit edilmiştir.)

İç İşleri Bakanlığı :

1. Kaçakçılığın önlenmesi için gerekli kıyı gözetleme ve Denizden kontrol tedbirlerinin alınması. Bu maksatla halen, Çanakkale bölgesine tahsis edilmiş olan fakat yatak yeri olmadığı için adalarda üstlenemeyen (J.) tipi 2 sahil muhafaza motorundan hiç değilse bir tanesinin İmroz Adasında yataklanmasını sağlamak.
2. Adaların Turistik çekiciliğini azaltmak; ve bunun içinde bu bölgenin ikinci yasak bölge Statüsünü muhafaza ederek yasak bölge nizamını titizlikle uygulamak.
3. Adalar Rumlarına dışardan yapılan yardımı, durdurmak bu maksatla cemiyetler kanunu mutlak şekilde uygulamak.
4. Anne tesisleri inşa etmek maksadiyle Adaların en verimli ve önemli kısımlarında derhal kamulaştırma faaliyetine geçilmesi.
5. İmroz Adasında Lozan Boğazlar sözleşmesindeki tahditlere aykırı olmamak üzere özel kuruluşu bir jandarma er okulunun açılması; (Komisyonca Okul yeri olarak Dereköyü uygun görülmüştür.)
6. Adalarda kilisenin Nüfus ve kudretini kırmak için patrikhane hakkında alınacak tedbirlerin buralarada teşmili.
7. Kilisenin özellikle Okul ve dernelik işlerine karıştırılmaması ve karıştığı taktirde metropolithaneye ihtarda bulunulması.

8. İmroz ve Bozcaada'da metropolit ve Meliton'un memleket aleyhine faaliyetlerde bulunduğu, adaları Yunanistan'a iltihak etmek için çalıştığı-
nın ispat edilmesi halinde memleketimizin Milletler arası sahadaki memfaat-
leri haleldar edilmeden gerekli tedbirlerin alınması,

9. Metropolit Devlet protokolu bakımından hiç bir istisnai muamele gös-
terilmemesi.

10. Adalarda İrendonteste cereyanların ve dil propogandasının önlenmesi
Bunu temin için, ezümle aşağıdaki kanun ve maddeler hükümlülerini titizlikle
uygulanması.

- a. Türk ceza kanununun 125, 127, 140, 141/4 ve 142/3-4 maddeleri.
- b. Vicdan ve toplama hürriyeti hakkındaki 6187 sayılı kanunun.
- c. Cemiyetler kanununun 3,9 ve 33 ncü maddeleri
- d. Türk vatandaşlığı kanunu.

11. Rum çocuklarının da bütünüyle adalar halkının Türk Milli Bayramları
katılmalarının sağlanması.

12. Adalar Rumların Milli bayramlarına katılmalarının mani olunması.

13. Adalarda Yunanlılık propogandosu yapanların tebbiti ve wezalandırıl-
ması

14. Türk öğretmen ve memurlarının geniş sosyal faaliyetlerde bulunmaları

15. Adaların özelliği göz önünde tutularak bu aralardaki zabıta teşkila-
tının (Jandarma ve Polis) perbonel ve teçhizat bakımından kifayetli bir hale
getirilmesi, kadroların daimî olarak tamam bulundurulması, bu maksatla gerekirse
yeni zabıta kadrolarının ihtası, daire ve lojmanların yapılması.

Maliye Bakanlığı :

1. Adalar rumlarına dışarıdan yapılan yardımı durdurmak bu maksatla;
  - a. Cemiyet ve Vakıfların hesaplarını sık sık teftişe tabi tutmak.
  - b. Cemiyetler Kanunundaki cemiyetlerin gelirlerinin menşelerini
tesbit ve diğer bakımlardan mevcut boşlukları doldurmak.
2. Kanuni yollardangistemli şekilde rumların ellerinden topraklarının
alınması ve bunun için de birk Fon tesisi,
3. İskan edilenler tarafından her hangi bir sebeple terk edilecek
toprakların rumların eline geçmesini önlemek için bunların ruhanlı alıcı-
sının Hazine olması, yani hazine lehine bin nevi şüfa hakkı tesis edilmesi.

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI :

1. Kikisenin özellikle okul ve dernek işlerine karıştırılmaması ve
karıştığı taktirde metropolit haneye ihtarda bulunulması,
2. Adalarda özel okullar mevzuatının sıkı bir şekilde uygulanması
ve Milli Eğitim Bakanlığınca başlanmış olan teşebbüslerin tamamlanması.
3. Rum çocuklarının ve bütünüyle adalar halkının Türk Milli bayram-
larına katılmalarının sağlanması.

4. Malk evinin Adalarda şubelerinin açılması ve geniş kültür faaliyetlerinde bulunulması.
5. Türk öğretmen ve memurlarının geniş sosyal faaliyetlerde bulunulmaları

TİCARET BAKANLIĞI :

1. Adalarda yetiştirilecek göçmenlerin tutunabilmeleri için lüzumlu bütün iktisadi içtimai ve manevi şartların hazırlanması ve Devletin koruyucu evânin bunlar üzerinden eksit edilmemesi suretiyle Adaların göçmenler için cazip hale getirilmesi. Bu maksatla, et ve balık kurumunun Emroz'da bir balıkçılık araştırmaya ve değerlendirme müessesesi kurulması ve bu gibi kurumlardan Türklerin faydalanmaları hususunun hassasiyetle göz önünde bulundurulması.

BAYINDIRLIK BAKANLIĞI :

1. Emroz ve Bozcaada'da kaçıkçılığın önlenmesi maksadıyla Çanakkale Bölgesine tahsis edilmiş olan (J.) tipi iki sahil muhafaza motorundan birini Emroz Adasında yataklanması için bir mendirek yapılması.

İMAR VE İSKAN BAKANLIĞI :

(Ticaret Bakanlığı ile işbirliği yaparak)

Adaları terkeder rumların yerine Türk Göçmenleri iskan edilmesi için aşağıdaki tedbirlerin alınması.

1. İskanların Devletin alacağı iktisadi tedbirlere paralel olarak yürütülmesi, Devletin desteğiyle olması ve gelecek göçmenlere Hazineye ait toprakların verilmesi.

2. Rum halkın Türk göçmenlerine karşı beslemekte oldukları antipati ve Adaların şartları göz önünde tutularak tercihen bu şartlara mukavemet edebilecek ve yerlerinde kalkandırılmalarına imkan görülmeyen Doğu Karadenizlilerin iskan edilmeleri.

3. Göçmenlerin Adalarda tutunabilmeleri için lüzumlu bütün iktisadi, içtimai ve manevi şartların hazırlanması ve Devletin koruyucu evânin bunlar üzerinden eksik edilmemesi suretiyle Adaların göçmenler için cazip hale getirilmesi

İLGİLİ BAKANLIKLAR (Müsterek tedbirler) :

1. Adalara gönderilecek memur ve öğretmenlerin büyük bir titizlikle seçilmesi rumca bilenlerin tercihen gönderilmesi ve bunlara Adalar hakkında özel bilgilen verilmesi.

2. Türk öğretmen ve memurların çalışmaları için gerekli tedbirlerin alınması, kolaylıkların sağlanması; özellikle:

- a. Bunlar için istihlak kooperatifleri kurulması.
- b. Konak, lojman inşa edilmesi.
- c. Ek ödenek gönderilmesi.

MİLLİ EĞİTİM

M İ L L İ E Ğ İ T İ M

1. ADADA MEVCUT OKULLAR :

a. İlçe Merkezinde yapılan Erkek Öğretmen Okulu inşaatı bitmek üzeredir. Bu Okulun 1968-1969 ders yılında ki mevcudu 650 olmakla beraber, Okul mevcudu her yıl artmaktadır. 1000 Öğrenciyi iztiap edecek kapasitededir. Öğrencilerin büyük bir kısmı yatılı, bir kısmı ise nikaridir. Nikari öğrenciler gayri müsait şartlarda öğrenim yaptığından; bunların da okulda yatırılması veya bir pansiyon inşa edilmesi zaruridir.

b. İlçe Merkezinde yeni inşa edilen bir Ortaokul mevcuttur. Talebe adedi 150 olmakla beraber 500 öğrenciyi rahatlıkla istiap edebilir.

c. İlçe Merkezinde 1-ve Beş-köyde birer adet olmak üzere 6 İlk okul vardır. Rumlara ait özel okullar Türk ve Rum çocukları bu ilkokullarda tedrisat yapmaktadırlar. Rumlara ait kreş binaları istimlak edilmiştir. İlçe Merkezinde ayrıca bin ana okulu vardır.

d. Adada ayrıca 105 Mevcutlu bir yetiştirme yurdu vardır.

2. HALKIN OKULLARA KARŞI SEMPATİ DERECEŚİ, MİLLİ DUYGULARI VE KÜLTÜR DURUMLARI

a. Rumları okullara karşı sempati durumları zayıftır. Aynı zamanda milli duyguları çok zayıftır.

b. KÜLTÜREL FAALİYETLER :

İlçe Merkezinde halkın istifade edebileceği iki sinema vardır. Bunlar yazın açık havada, kışın ise sıra ile Belediye salonunda halkın istifadesine arz edilmektedir. Ayrıca: 1/116 ncı J. Er Eğitim Alay Komutanlığı, Öğretmen okulu, Orta okul, Tarım Açık Cezaevi Müdürlüğüne ait 16 mm. lik sinema makinası mevcuttur.

Öğretmen okulu sık, sık milli hislere hitap edenek konuları seçmek suretiyle müsamereler tertip etmektedir.

c. HALK EVLERİ, OKUMA SALONLARI, KÜTÜPHANELER :

Adada 1968 yılında memurların faaliyeti neticesinde halkevi kurulmuştur. Henüz teşkilatlanma safhasında olmakla beraber faydalı olmaktadır. Halkevinde Okuma salonu ve kütüphane mevcuttur. Ayrıca kış aylarında mandolin kursu açılmaktadır.

d. MAHALLİ GAZETE VE DERGİLER :

İlçede mahalli gazete ve dergiler çıkarılmamaktadır. Günlük gazete ile muhtelif dergi ve kitaplar Öğretmenler Derneği aracılığı ile getirilmekte ve satışı yapılmaktadır.

e. ESKİ ESERLER :

Adada kada değer eski eser yoktur. Vakıflara ait 7 adet çamaşırhane vardır.

f. MÜZELER :

Adada müze yoktur.

BAYINDIRILIK Ve ULAŖTIRMA

BAYINDIRILIK VE ULAŞTIRMA

1. Adada Demiryolu, Garaj, İstasyon hava meydanı ve liman yoktur. Yuvalı, Aydıncık ve Kuzu limanı gibi barınaklar mevcuttur. Kuzu limanında bir balıkçı barınağı inşaatına başlanmış olup bu inşaat 1970 yılı içinde tamamlanacaktır. Ayrıca bir adet feribot kızağa konulmuş olup 1970 yılında Çanakkale-İmroz arası sefere başlayacağı tahmin edilmektedir. Adaya çarşamba ve cumartesi günleri iki defa vapur uğramaktadır. Vapur açıkta demirlemekte, eşya ve yolcular motorlarla tahliye edilmektedir. Deniz müsait olduğunda şahıslara ait motorlar Çanakkale-İmroz arası insan ve eşya nakliyatı yapmaktadır. 2 nci J. Er Egt. Tuğay K. lığı emrindeki Jandarma motoru ile İmrozda bulunan Jandarma Er Egt. Taburunun ihtiyaçları temin edilmektedir.

Karayolları:

İmroz-Kaleköy	4500 m.
İmroz-Kuzulimanı	5000 m.
İmroz-Zeytinliköy	3500 m.
İmroz-Tepeköy	10000 m.
İmroz-Dereköy	14500 m.
İmroz-Kömürburnu	24600 m.
İmroz Kapıkaya	38500 m.
İmroz-Yuvalı	24400 m.
Dereköy-Alataş	7000 m.
İmroz -Aydıncık	8400 m.

Karayolları umumiyetle stabilize olup yaz ve kış aylarında trafiğe açıktır.

2. HALK ELİNDE BULUNAN TAŞIT ARACI CİNS VE MİKTARI:

Halk elinde üç adet kamyon, 2 Adet otobüs, 2 Adet pikap, 2 Adet taksi ve 2 Adet münübüs, 1 Adet kamyonet ve muhtelif tonajlı 20 Ad. küçük motor mevcuttur.

3. KÖPRÜ CİNS VE TONAJLARI :

Karayollarında yapılmış büyük tonajlı köprü yoktur.

4. TÜNELLER :

Tünel yoktur.

5. BARAJ VE KANALLAR :

Baraj ve kanal yoktur.

6. HABERLEŞME VE DİĞER P.T.T. HİZMETLERİ :

İmroz ilçesinin dahili irtibatı P.T.T. ve Jandarma telefon hatları ile sağlanır. Harici irtibatı P.T.T. telefon hattı ile Tabur, İlçe J. Br. K. lığı ve emniyet komserliğinin telsizleri ile sağlanır.

7. RADYO MİKTARI :

İlçede 730 Adet radyo vardır.

TİCARET VE ÇALIŞMA

TİCARET VE ÇALIŞMA

a. BANKALAR, KOOPERATİFLER, BORSALAR, TİCARET VE SANAYİ ODALARI :

İlçede bir tane T.C.Ziraat Bankası ve bir adet İş Bankası vardır. Kooperatif, Borsa, Ticaret ve Sanayi Odaları yoktur.

b. FABRİKA CİNS VE MİKTARI, İŞ KANUNUNA TABİ İŞ YERLERİ, BURALARDA ÇALIŞAN KADIN VE ERKEK İŞÇİ MİKTARI :

İlçede şahıslara ait 10 adet zeytinyağı imal eden fabrika mevcuttur. Bu fabrikalar ancak senenin 3 ayı faaldir. Başka fabrika yoktur. İş Kanununa tabi iş yerleri yoktur. Ayrıca cezaevi tarafından bir zeytinyağı fabrikası kurulmakta olup 1969 yılında faaliyete geçecektir.

c. TÜCCAR VE ESNAFIN CİNS VE MİKTARI :

İlçede 53 adet tüccar ve esnaf mevcuttur. Bunlar çeşitli ticari işlerle iştigal ederler.

d. KURULAN PAZAR VE PANAYIRLAR :

İlçe dahilinde pazar ve panayır yerleri yoktur.

e. HAN, OTEL, PANSİYON, KAHVEHANE, UMUMİ EVLER VE İÇKİLİ YERLER :

Han ve Umumi evler yoktur. Otel olarak Merkezde 1 ve Kaleköyde 1 olmak üzere 2 adettir. Merkezde bir adet pansiyon vardır. Merkezde 6, Dereköyde 10, Zeytinli köyünde 4, Tepeköyde 5, Bademlide 2, Kaleköyde 4 adet kahvehane vardır. Merkezde 3, Tepeköyde 1, Kaleköyde 1 olmak üzere adada 5 adet içkili yer vardır.

f. DEĞİRMENLER, EVSAF VE KAPASİTELERİ :

Adada akaryakıtla çalışan 7 adet un değirmeni olup günlük ortalama imalat 6 tondur. Günlük mesaisi 4 saattir. Suyla çalışan 15 ve rüzgarla çalışan 2 adet yel değirmeni olup bunların günlük ortalama imalatı 2700 Kg. dır. Mesailer 6 saattir.

İMROZ'UN EKONOMİK DURUMU

ARAZİ DURUMU : İmroz adası 28400 hektardır. Bu arazi takribi olarak aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır.

Sıra No:	Hektar	C i n s i
1	750	Bozuk koru orman
2	770	Maki Ormanı
3	2759	Ova
4	1758	Tarla
5	858	Zeytinlik
6	109	Bağlık
7	14	Bahçelik
8	1	Bataklık
9	1	Sazlık
10	12000	Dağlık ve kayalık
11	9000	Mera
Yekün...	28400 Hektar	

Arazinin fazla miktarda dağlık, kayalık ve mera olması Ada Ekonomisine tesir etmektedir. Adadaki ürünler başlıca kaşar peyniri, Beyaz meyir, Zeytinyağı, bağ, Küçük baş hayvan, süngercilik, zeytinyağları iptidai şekilde çıkarıldığından asit miktarları fazlalaşmaktadır. Bu yüzden zeytinyağları yemeklik değil sabun imalinde kullanılmaktadır.

Adada Devlet Üretim Çitliği 5000 dönüm, tarım esası üzerine açılmış olan Ceza evi 20000 dönüm gayek münbit ovalarda kurulmuştur. Bu her iki müesseselerde ada ekonomisi üzerine tesir edeceği sanılmaktadır.

İMROZ'DA MEVCUT İMALAT HANELERİN ADLARI, YERLERİ VE SAHİPLERİ

<u>Sıra NO :</u>	<u>C i n s i :</u>	<u>Bulunduğu yer :</u>	<u>Kime ait olduğu :</u>	<u>Kapasitesi (24 Saatte) :</u>
1.	Sabunhane	Kaleköy	Nikola Sovaıyidis	Çalışmıyor
2.	Sabunhane	Kaleköy	Yani Bukrat	Çalışmıyor
3.	Motorla çalısan un değirmeni	Dereköy	Panayot Laskarıdis	1,5 Ton
4.	" "	Dereköy	Yorgimuhali	1,5 Ton
5.	" "	Dereköy	Dimitri İhsino	1,5 Ton
6.	" "	Tepeköy	Dimitli Çukarı	1,5 Ton
7.	" "	Tepeköy	Hırsto Foridis	1,5 Ton
8.	" "	Merekez	Paraşkeva Muço	1,5 Ton
9.	" "	Merkez	Yani Sovayidis	1,5 Ton
10.	" "	Bademli	Atanaş Kandoyorgi	1,5 Ton
11.	Su ile çalısan un değirmeni	Tepeköy	Dimitri Çumarı	350 Kilo
12.	" "	Dereköy	Kosta Lafyaten	350 Kilo
13.	Zeytinyağı farikası	Merkez	Yani Savayidis	1 Ton
14.	" "	Bademli	Atanaş Kandoyorgi	500 Kilo
15.	" "	Zeytinliköy	Papa Todori	1 Ton
16.	" "	Tepeköy	Kosta Hacarı	1 Ton
17.	" "	Dereköy	Yorgi Muhali	1 Ton
18.	" "	Dereköy	Panayot Laskarıdis	1 Ton

ADADA 1968 YILINA GÖRE HAYVAN
ADEĞİ

Sıra NO :	C i n s i	Miktarı
1	Koyun	10000
2	Keçi	5000
3	Siğir	100
4	Eşek	400
5	At	200
6	Katır	600
7	Arıkovanı	6500
8	Tavuk ve hindi	14000

Keklik ve tavşan, vahşi hayvan bulunmadığından mebzuldur.
Balıkçılık çok geridir. Senede 5 ton gibi cüzi bir miktarda balık
avlanır.

BİR YILDA İSTİHSAL EDİLEN MADDELER

Sıra NO:	Maddenin adı	1967 yılında istihsal edilen miktarı
1	Kaşar peyniri	35 ton
2	Beyaz peynir	40 ton
3	Bal	100 ton
4	Yün	6 ton
5	Kıl	2 ton
6	Zeytinyağı	400 ton
7	İç badem	12 ton
8	Ceviz	5 ton
9	Sünger	4 ton
10	Yumurta	1450000 Adet

TARIM

T A R I M

a. EKİME ELVERİŞLİ ARAZİ MİKTARI _____ :

Adanın elverişli arazisi 59791 dekadır.

b. EKİLEN ÜRÜNLER YILLIK İSTİHSAL, MAHALLİ İHTİYACI KARŞILAYIP KARŞILAMADIĞI _____ :

Ada sathında Buğday 929 ton, Arpa 1069 ton, Yulaf 112 ton, Mısır 5 ton, Bakla 30 ton, Nohut 20 ton, Fasülye 22 ton, Börülce 140 ton, Kavun 1200 ton, Karpuz 300 ton'dur. Ada'nın yıllık ihtiyacını karşılamamaktadır.

c. TARIM ARAÇ VE GEREÇLERİ _____ :

Adada kara sapan 538, Döver 410, Hernevi pulluk 430 ve Motopomp 6 adettir.

d. MEVCUT OLANLAR (ŞAHİS VE DEVLET) YÜZ ÖLÇÜMLERİ, ARAÇ CİNSİ _____ :

İlcede 2000 dekar Çam ormanı olup bu ormanlar devlete aittir.

e. HALKIN ORMANLARA KARŞI TUTUMU _____ :

Halkın ormanlara karşı tutumu iyidir.

f. HAYVAN CİNS VE MİKTARLARI _____ :

935 Adet At, 1100 Adet Katır, 620 Adet Eşek, 825 Adet Sığır, 25200 Adet koyun, 13800 Adet Keçi, 600 Adet Domuz, vardır.

g. ÇİFTLİKLER _____ : ~~Devlet~~ ^{RAHAT} ~~çiftliği~~ vardır.

h. YAYLALAR VE MER'ALAR _____ : Adada yaylalar ve mer'alar yoktur.

i. HARA-AYGIR-DEPOSU AŞIM DURAKLARI _____ :

Adada hara, Aygır deposu ve aşım durakları yoktur.

k. NUMÜNE FİDANLIKLAR _____ : Adada numüne fidanlıklar yoktur.

l. SEBZE VE MEYVA CİNSLERİ _____ :

Adada sebze ve meyva olarak domates, patlıcan, biber, bamy, ıspanak, prasa, fasülye, lâhana, soğan, Meyva olarak, elma, armut, badem, erik, ceviz, ığde, incir, vişne, üzüm, kiraz ve zeytin yetişir.

SANAYİ

S A N A Y İ

- a. İŞLETİLMEKTE OLAN MADENLER-CİNS VE YILLIK İSTİHSALI :
İşletilmekte olan maden ocağı yoktur.
- b. MADENLERDE ÇALIŞAN İŞÇİ MİKTARI :
Çalışan işçi yoktur.
- c. DEVLET İŞLETMELERİ :
Devlet Üretme Çiftliği ve Tarım Açık Ceza Evi vardır.
- d. İKTİSADİ DEVLET KURUMLARI : Yoktur.
- e. ENERJİ SANTRALI :
İroz Belediyesine ait çift motorlu elektrik enerji santrali vardır.
Ayrıca Jandarma Taburu, Öğretmen Okulu, Ceza evi ve Kuzu Limanına ait jeneratörler mevcuttur.
- f. KİREÇ VE TAŞ OCAKLARI :
İmroz Merkezinde ve Kuzu Limanında birer adet adi taş ocağı ile Tepeköyde bir adet parke taş çıkaran ocak vardır.
- g. KİREMİT VE TUĞLA OCAKLARI :
Zeytinli Köyünde 3 adet kiremit ve tuğla ocağı vardır.
- h. KUÇUK SANAT ERBABI :
Adada 17 kunduracı, 21 terzi, 11 berber, 31 marangoz, 48 yapı ustası, 11 demirci ve 1 doğramacı mevcuttur. Tornacı ve oto tamircisi yoktur.

İÇTİMAİ DURUM

İ Ç T İ M A İ D U R U M

- a. KONUŞULAN DİL :
Adada konuşulan dil Türkçe'dir. Azınlıklar kendi aralarında Rumca konuşurlar.
- b. AİLE ANLAYIŞI :
Aile anlayışı elen usulüdür.
- c. DİNİ ANLAYIŞLAR :
Adada bulunan Rumlar kilisenin tesiri altındadırlar.
- d. İBADETHANELER VE DİN ADAMLARI MİKTARI :
Adada inşa halinde bir camii ve restoresi tamamlanmamış olan bir camii vardır. Adada 9 kilise ile muhtelif mevkiilerde 365 manastır mevcuttur. Bir mühdü, bir imam, bir metropolit ve 10 papaz vardır.
- e. KABİLELER, MENSUP OLDUKLARI AŞİRETLER SİYASİ AKİDELERİ KABİLEYE VE AŞİRETLERİNİN TESİR DERECELERİ :
Kabîleler ve aşiretler yoktur.
- f. ŞEHİRLER-AĞALAR İLE DİĞER NÜFUZLU KİMSELERİN AD VE SOYADLARI İLE HALK ÜZERİNDEKİ TESİRLERİ VE DERECELERİ :
Şehhler, Ağalar ile diğer nüfuzlu şahıslar yoktur.
- g. HALKIN KANUN ANLAYIŞI :
Ada halkı zahiren kanunlara karşı anlayışlıdır.
- h. HALKIN GEÇİM TARZI :
Ada halkı zeytincilik, arıcılık, süngercilik ve geri kalanlar esnaf ve ziraatla geçimini temin ederler.
- i. TAKİP ETTİKLERİ PAZAR İLE GİDİŞ DÖNÜŞ YOLLARI :
İlce dahilinde pazar kurulmaz. İlce Merkezi pazartesi ve çarşamba günleri kalabalık olur. Mahkeme ve vapur günü olduğu içindir. Köylüler köylerine umumi yoldan giderler.

**SAĞLIK VE SOSYAL
İŞLER**

SAĞLIK VE SOSYAL İŞLER

1. HASTALIKLAR :

Adada mevsim hastalıklarından Gripal enfeksiyon hastalıkları vardır. Kayda değer başkaca hastalık yoktur.

2. SIHHİ TESİSLER :

İlcelerde 10 yataklı sağlık Merkezi vardır. Merkezde ve Dereköyde birer ebe mevcuttur, Tabip olarak bir Türk, bir Rum pratisyen doktor bulunmaktadır. Türk Doktorların biri Tabur Operatörü olup sağlık Bakanlığı ile yapılan Protokol gereğince Sağlık Merkezi Operatörlüğünü'nde yapmaktadır.

Ameliyatlar Sağlık Merkezinde yapılmakta isede tıbbi alet ve malzeme kifayetsiz olduğundan müşkülât çekilmektedir.

Adada eczane yoktur. İki adet ecza dolabı mevcuttur.

İlcede Dispanser, Doğum evi, İçmeler, Kaplıcalar ve maden suları gibi tesisler yoktur.

3. HAYIR VE YARDIM CEMİYETLERİ :

Hayır ve yardım cemiyetleri yoktur.

BELEDİYE HİZMETLERİ

B E L E D İ Y E H İ Z M E T L E R İ

a. İTFAİYE TEŞKİLATI OLUP OLMADIĞI :

İlçede itfaiye teşkilatı yoktur.

b. ŞEHİR SUYU :

İlçe Merkezinin suyu tazyikli olup yaz aylarında ihtiyacı karşılamamaktadır.

Kaleköy, Bademli Köy ve Tepeköylerinin suları tazyikli olup ihtiyaca kafidir. Zeytinli ile Dereköyün suları kuyu ve çeşmedir. İhtiyaca kafidir.

c. ELEKTRİK :

İlçe Merkezinde iki motorlu bir elektrik santrali vardır. Köylerde elektrik yoktur.

d. ŞEHİR VE KASABA İÇİNDE BELEDİYE ARAÇI VARMI :

Şehir ve kasaba içinde belediye aracı yoktur.

ASAYİŞ DURUMU

A S A Y İ Ő D U R U M U

- a. EN ÇOK İŐLENEN SUÇLAR VE SEBEPLERİ :
Genel olarak Asayiş normaldir, Mahkumlar tarafından adi zabıta olayları vuk'u bulmaktadır.
- b. HALKIN SUÇLULARA KARŞI TUTUMU :
İmroz adası küçük olduğundan gelen her yabancı tanınır. Halk suçluları himaye etmez derhal ihbar ederler.
- c. HALKIN YABANCI LARA KARŞI TUTUMU :
Halkın yabancılara karşı tutumu iyidir.
- d. GÜMRÜK VE TEKEL KAÇAKÇILIĞI SUÇLARI SEBEPLERİ :
Gümrük ve Tekel kaçakçılığı olmaz. Halkın içkiye zaafı çöktür. Üzümlerinden şarap imal ederler. Tekel Memurluğına bildirirler.
- e. SİLAH KAÇAKÇILIĞI, GİZLİ İMAL BÖLGELERİ :
İlcede silah kaçakçılığı yoktur.
- f. HALKIN HÜKÜMET OTORİTESİ VE ASKERİ KUVVETE KARŞI TAVİR, HAREKET VE DAVRANIŞLARI :
Halkın Hükümet ve otoritesi ve Askeri Kuvvete karşı tavır, hareket ve davranışları zahiren iyi olmakla beraber samimi değildir.
- g. NARKOTİK MADDELERİ İŐTİHSAL VE İŐTİMAL EDENLER-İMAL TARZ VE YERLERİ :
Narkotik maddeleri imal ve istihsal eden yoktur.

YUNANİSTANA KAÇAN DENİZ ARAÇLARI

1964 YILINDAN 1966 YILINA KADAR YUNANİSTAN'A KAÇAN
DENİZ ARAÇLARI LİSTESİ

Sıra NO:	Geminin adı :	Troju :	Sahibinin adı :	Tipi :	Nerede olduğu :
1	Güzel İmroz	22	Bademli Köyünden Kiryako Galon	Yük Motoru	1964 yılında Yunanistan'a kaçtı
2	Deniz kartalı	5	Diyamandı Samaklı	Süngerli Kayığı	23.5.1966 da Yunanistan'a kaçtı.
3	Trova	6	Yani Haya Dimitri Helpo	Tirhandel	23.5.1966 da Yunanistan'a kaçtı.
4	Yıldız	7	Konstantin Gaburi	Motorlu Çektirme	5.11.1966 da Yunanistan'a kaçtı
5	Kaleköy	8	Niko Çeşmeli	Motorlu Çektirme	24.3.1965 de Yunanistan'a kaçtı
6	Efe	2	İlyo Filyako	Balıkçı motor sandalı	9.6.1966 da Yunanistan'a kaçtı
7	Pirgos	1	Mihail İpserdeb	Balıkçı Motoru	13.7.1966 dan Yunanistan'a kaçtı
8	Afaca	4	Dimitri Lazaridis	Motorlu Tirhandel	8.7.1966 da Yunanistan'a kaçtı
9	Güneş	1	Yani Batur	Motorlu Sandal	19.3.1966 da Yunanistan'a kaçtı
<u>1969 Yılı</u>					
10	Deniz Kızı	5	Vangel PASKAL	Sünger Motoru	1.8.1969 da Yunanistan'a kaçtı.

ADADAN 1964 DEN 1969 A KADAN KAÇANLAR

Sıra No	Adı ve Soyadı	Adada iken ne iş yaptığı	Hangi tarihte nereye gittiği			Nasıl tanın- dı
1	Kiryaki Galon	Nakliyecisi	1964	Yunanistan'a	kaçtı	Kurye
2	Diyamandı Sonakli	Süngerçi	1966	"	"	Enosisçi
3	Yani Haya	Süngerçi	1966	"	"	"
4	Dimitri Helpo	Süngerçi	1966	"	"	"
5	Kostantin Gubari	Süngerçi	1966	"	"	"
6	Niko Çeşmeli	Süngerçi	1965	"	"	"
7	İlya Filyako	Balıkçı	1966	"	"	"
8	Mihail İpsaftel	Balıkçı	1966	"	"	"
9	Dimitri Luzaridis	Balıkçı	1966	"	"	"
10	Yani Satur	Balıkçı	1966	"	"	"
11	Panayot Kanakori	Balıkçı	1966	"	"	"
12	Yani Haceto	Balıkçı	1967	"	"	"
13	İstirati Frango	Süngerçi	1968	"	"	"
14	Listirati Lada	Süngerçi	1968	"	"	"
15	Vangel Paskal	Süngerçi	18.8.1969	"	"	"
16	Karta Paskal	Süngerçi	"	"	"	"
17	Lombaryani Paskal	Süngerçi	"	"	"	"
18	Zafira Paskal	Ev kadını	"	"	"	"

ADADAN İLİŞİKLERİNİ KESENLER

Sıra No	Adı ve Soyadı	Adada iken ne iş yaptı	Hangi tarihte nereye gittiği	Nasıl tanındığı
1	İstelyo Hilepo	Çiftçilik	1966 Yunanistan	Tehlikeli
2	Üstirati Popa	Tüccar	1966 Yunanistan	Enosisçi
3	Hristo Mada	Bakkal	1967 İstanbul	Normal
4	Kosta Guhdi	Çiftçi	1967 Yunanistan	Tehlikeli
5	Kosta Balçtı	Çiftçi	1966 Yunanistan	Enosisçi
6	Diamindi amaklı	Tüccar	1966 Yunanistan	Enosisçi
7	Dimitri amaklı	Tüccar	1966 Afrikada	Şüpheli
8	İstelyo Kongo	Çiftçi	1967 İstanbul	Normal
9	Dimitri Humiş	Çiftçi	1967 Afrikada	Normal
10	Nikola Falanga	Bakkal	1967 İstanbul	Normal
11	İspiro Kaya	Çiftçi	1965 Afrika	Normal
12	Aristi Mahnal	Tüccar	1967 İstanbul	Normal
13	Yani İrka	Tüccar	1965 Kongo	Tehlikeli
14	Yani Mavruda	Şün'erci	1965 Kongo	Tehlikeli
15	Sotir Şahil	Süngerçi	1967 İstanbul	Normal
16	Mihal Panayot	Balıkçı	1965 Kongo	Tehlikeli
17	Telemahocano	Tüccar	1966 İstanbul	Normal
18	Niko Şingati	Tüccar	1967 İstanbul	Normal
19	Kasto Hlpo	Tüccar	1966 Afrika	Normal
20	Panayot Palih	Bakkal	1966 İstanbul	Normal
21	Dimitri Soydiyari	Tüccar	1965 İngiltere	Enosisçi
22	Kosta Çakuri	Çiftçi	1966 Limni	Enosisçi
23	Dimitri Hilep	Çiftçi	1966 Limni	Tehlikeli
24	Todo Tiryanis	Manifaturacı	Avusturalya 1965	Tehlikeli
25	Atanaş alapoldis	Serbest	1967 İstanbul	Normal
26	İstelyo Mavres	Serbest	1967 İstanbul	Normal
27	İstelyo Vurli	Serbest	1966 Şüpheli imiş	Fransa
28	Yani İpseftel	Serbest	1967 Almanya	Şüpheli imiş
29	Apustol Apustolera	Serbest	1966 Yunanistan	Enosisçi
30	Andon Portokal	Bakkal	1968 İstanbul	Normal
31	Yani arazurna	Manifaturacı	1966 İstanbul	Normal
32	Panayot Zunameç	Serbest	1966 Afrika	Tehlikeli imiş
33	Ağgir Moka	Bakkal	1966 Yunanistan	Enosisçi
34	Lefter Demirçi	Serbest	1968 Himni	Normal
35	Yorgi İpşilero	Çiftçi	1967 İstanbul	Normal
36	İstinati İpşilero	Çiftçi	1967 İstanbul	Normal
37	Panayot İpşilero	Serbest	1967 Afrika	Şüpheli imiş
38	Mihal Nikolaidis	Serbest	1967 İstanbul	Normal
39	Vasil Kaptan	Çiftçi	1966 Afrika	Normal
40	Kosta Korra	Çiftçi	1966 "	Şüpheli imiş
41	Yorgi Kidilero	Çiftçi	1966 "	Normal
42	Atanaş Galon	Serbest	1967 Yunanistan	Enosisçi
43	Yani Kavuki	Serbest	1966 Avusturalya	Tehlikeli imiş
44	Yorgi Dalama	Serbest	1966 Afrika	Normal
45	Dimitri İstemetola	Tüccar	1966 Yunanistan	Tehlikeli imiş
46	Mihal Popa	Çiftçi	1966 "	" "
47	Pandolon Kaptan	Çiftçi	1966 "	Enosisçi
48	Dimitri Karapata	Garson	1967 İstanbul	Normal
49	Nikola Cano	Tuhafiyeci	1966 Afrika	Normal
50	Vasili Popa	Garson	1967 İstanbul	"
51	Perişkova Plati	Tezgâhter	1967 Afrika	"
52	Payanot Lira	Duvarcı	1967 İstanbul	"
53	Apostal Binigi	Serbest	1967 İstanbul	"
54	İspirodan Danda	Garson	1967 İstanbul	"

1964 YILINDAN BU GÜNE KADAR İKRAF EDİLENLERİN İSİM LİSTESİDİR.

Sıra No:	Adı ve Soyadı	Adada iken ne iş yaptığı	Hangi tarihte nereye gittiği	Basıl tanandığı
1	İspiro Sindris	Kahveci	1964 Yunanistana	Normal
2	İstelyo Durlari	Çiftçi	" "	"
3	Yorgi Petnoza	Çiftçi	" "	"
4	Todari Papadodosis	Bakkal	" "	"
5	Yuvakim Çiciri	Çoban	" "	"
6	Yorgi Aaletedo	Garson	Afrikaya 1964	"
7	Payanot Manya	Çiftçi	1964 Yunanistana	"
8	Kostanti Cangota	Çiftçi	1964 Avusturalya	"
9	Apostol Keşanyot	Garson	1964 Yunanistana	"
10	Atanaş Kadem	Serbest	1964 Yunanistana	"
11	Kostanti Babanos	Çiftçi	1964 Yunanistana	"
12	Kristodalos Deşyorgaki	Çiftçi	1965 Yunanistana	"
13	Griyor Karavela	Serbest	1965 Afrika	"
14	Nikola Kalayot	Serbest	1965 Yunanistan	"
15	Nikisto Kuzno	Çiftçi	1965 Yunanistan	"
16	Andon Kambiliko	Çiftçi	1965 Yunanistan	"
17	İstelyo Kalamor	Garson	1965 Yunanistan	"
18	Yani Cano	Garson	1965 Yunanistan	"
19	Nikola Arhandoni	Serbest	1965 Yunanistan	"
20	İlya Palayri	Serbest	1965 Yunanistan	"
21	Kostanti Marki	Serbest	1965 Yunanistan	"
22	Tesevos Fanalyot	Çiftçi	1965 Yunanistan	"
23	Paraşkova İpsava	Çiftçi	1965 Yunanistan	"
24	Kostanti Mahali	Çiftçi	1965 Yunanistan	"
25	Kostanti Talianas	Garson	1965 Afrika	"
26	Dimitri Rakşin	Garson	1965 Avusturalya	"
27	Yorgi Boyacı	Garson	1965 Yunanistan	"
28	Karapanayot Kostantin	Serbest	1965 Yunanistan	"
29	Talyadora Sava	Serbest	1965 Yunanistan	"
30	Hirisistomo Hirisistoforo	Serbest	1965 Yunanistan	"
31	Hristo Grafyadel	Çiftçi	1969 Yunanistan	"
32	Panoyot Kamburoplo	Garson	1965 Yunanistan	"
33	Yorgi Akonyozo	Serbest	1965 Yunanistan	"
34	Dimitri Arkondoni	Serbest	1965 Yunanistan	"
35	Panayot Hortara	Çiftçi	1965 Yunanistan	"
36	Atanaş Çekmeli	Çiftçi	1965 Yunanistan	"
37	Yorgi İpsaroz	Garson	1965 Yunanistan	"
38	Anesti Brigo	Garson	1965 Afrika	"
39	Kiryaka Kanbur	Tüccar	1965 Avusturalya	"
40	Yani Kaçudi	Bakkal	1965 Yunanistan	"
41	Nikola Karnero	Serbest	1965 Yunanistan	"
42	Vesilaki Karapanayot	Serbest	1965 Yunanistan	"
43	İstirati Cano	Çiftçi	1965 Afrika	"
44	İliya Anderea	Garson	1965 Avusturalya	"
45	Dimitri Papa	Garson	1965 Yunanistan	"
46	Mavrayano Grafyadel	Serbest	1965 Yunanistan	"
47	Atanaş Flako	Serbest	1965 Yunanistan	"
48	Anastas Fuğu	Çiftçi	1965 Yunanistan	"
49	İstirati İstametelo	Garson	1965 Yunanistan	"
50	Nikola Zuni	Serbest	1965 Yunanistan	"
51	Angelos arazurna	Serbest	1965 Yunanistan	"
52	Panayi Teohari	Serbest	1966 Amerika	"
53	İstirati Surlango	Serbest	1966 Yunanistan	"
54	Nikolas Chlepas	Çiftçi	1966 Avusturalya	"
55	Dimitri Aleksetro	Çiftçi	1966 Yunanistan	"
56	Kosta İmitçi	Garson	1969 Yunanistan	"
57	İstelyanos Portokal	Garson	1966 Afrika	"
58	Yorgi Cano	Serbest	1966 Avusturalya	"
59	Atanaş Malatun	Serbest	1966 Yunanistan	"

Sıra No :	Adı ve Soyadı	Adada iken ne iş yaptığı	Hangi tarihte nereye gittiği	Vasıl tanımlandığı
60	Istirati Zafiria	Çiftçi	1966 Yunanistan	Normal
61	Panayot Vinta	Çiftçi	1966 Yunanistan	"
62	Yuvakim Baron	Garson	1966 Yunanistan	"
63	Tedoros Canos	Garson	1966 Afrika	"
64	Miltiyadi Palaloğu	Serbest	1966 Avusturalya	"
65	Panayot Simitçi	Serbest	1966 Yunanistan	"
66	Kostantin Papuluhi	Bakkal	1966 Yunanistan	"
67	Mavranjo Triyandafulo	Uccar	1966 Yunanistan	"
68	Yorgi anaki	Çiftçi	1966 Yunanistan	"
69	İmitri Sofilli	Çiftçi	1966 Yunanistan	"
70	Aleksanrdo Lafyati	Garson	1966 Yunanistan	"
71	Yorgi Turhal	Garson	1966 Yunanistan	"
72	Kostantino Karazurna	Serbest	1966 Afrika	"
73	Atanag Simitçi	Serbest	1966 Avusturalya	"
74	Angeli Savaidi	Uccar	1966 Yunanistan	"
75	Panayut Zumbo	Çiftçi	1966 Yunanistan	"
76	Kiryakos Daramali	Çiftçi	1966 Yunanistan	"
77	Haralambo Grafyadel	Garson	1966 Yunanistan	"
78	Yamandi Bozcaadali	Garson	1966 Yunanistan	"
79	Dimitri Bakkal	Garson	1966 Yunanistan	"
80	Panayot Flaka	Serbest	1966 Afrika	"
81	Yuvakim Seret	Serbest	1966 Avusturalya	"
82	Hrisistoma Komnio	Çiftçi	1966 Yunanistan	"
83	Nikola Bakanyazo	Çiftçi	1966 Yunanistan	"
84	Niko Kapbar	Garson	1966 Yunanistan	"
85	Aleksandro Harito	Garson	1966 Yunanistan	"
86	Yani Karanikola	Garson	1966 Yunanistan	"
87	Yorgi Yanakari	Serbest	1966 Yunanistan	"
88	Gavril Cano	Serbest	1966 Yunanistan	"
89	Panayi Ipsaftel	Serbest	1966 Yunanistan	"
90	Niko Mavrudari	Çiftçi	1966 Afrika	"
91	Kostantininos Palanga	Çiftçi	1966 Avusturalya	"
92	Kostantininos Kavukis	Garson	1966 Yunanistan	"
93	Yorgi Savaidis	Garson	1966 Yunanistan	"
94	Yorgi Vanco	Serbest	1966 Yunanistan	"
95	Nikola Haymando	Serbest	1966 Yunanistan	"
96	Yuvakim Butara	Çiftçi	1966 Yunanistan	"
97	Yuvakim Rodya	Çiftçi	1966 Afrika	"
98	Vasil İstaya	Garson	1966 Yunanistan	"
99	Arasti İksino	Garson	1966 Avusturalya	"
100	Istirati İenisarlı	Serbest	1966 Yunanistan	"
101	Kostanti Garafyadel	Serbest	1966 Yunanistan	"
102	Dimitri Savaidi	Terzi	1967 Yunanistan	"
103	Vasil Renkçin	Garson	1967 Yunanistan	"
104	Vasil Cano	Serbest	1967 Yunanistan	"
105	Andon Kalinderidi	Serbest	1967 Yunanistan	"
106	Diamandi İstelyanopulu	Serbest	1968 Yunanistan	"
107	Zafir Gugidi	Serbest	1968 Yunanistan	"
108	Tedoğu Somakli	Berber	1969 Yunanistan	"

YUNANİSTANLA İRTİBATI
OLANLAR

İMROZ İLÇESİNDE YUNANİSTAN'LA İRTİBATI OLAN ŞAHİSLARIN

L İ S T E S İ D İ R

Sıra No:	Adı Soyadı	İ ş i	D ü ş ü n c e l e r
18	Lazari Lazaridis	Eski öğretmen- lerden	Yunanistan'la daimi temas halindedir.
19	Dimitri Algalyot	Bakkal	Yunanistanla daimi temas halindedir.
20	Panayot Laskaridis	Dereköy eski Muhtarı	Ruhban okul mezunudur.
21	Yorgi Muhali	Eski Öğretmen	Yunanistan'la daima irtibat halinde ve Dereköyde lider du- rumdadır.
22	Atanaş Spora	Dereköyde bakkal	Müthiş Türk düşmanı ve Yuna- nistan'la daima irtibatı var dır.
23	Marino LADA	Dereköyde Bakkal	En tehlikeli şahıslardandır.
24	Yani KANBUROPLU	Eski Dereköy Muhtarı	En tehlikeli şahıslardandır. Daima Yunanistan'la irtibat- lıdır.
25	Kosta İSTEMATELO	Çınarlı Mahalle Muhtarı.	En tehlikeli şahıslardandır. Daima Yunanistan'la irtibat- lıdır.
26	Yani MAKUDI	Eski Kaleköy Muhtarı	Halen Selâniktedir.
27	Kosta TARAKÇI	Gazeteci	Tepeköylü olup, Beyoğlu Meş- rutiyet Caddesi 81/1 İmroz'- un Sesi adlı gazeteyi ayda bir çıkardığı haber alınmış tır.
28	İstavro İSTAVROPULOS	İmroz Belediye Reisi	Çok tehlikeli ve Yunanistan- la daima temas halinde
29	Vangel KOTRA	Belediye Üyesi	Daima Yunanistanla irtibat- tadır. İmroz'da Dava vekilli- ği yapar.
30	Atanaş KANDAYORĞI	Bademliköylü	Yunanistanla irtibattadır.
31	Yani SAVAYİDİS	Merkezde Bakkal	Yunanistan irtibattadır.
32	Papa TODORİ	Zeytinliköy	Amerika Vaşinton Baş Papazı Yakovazla ilişkisi var

İMROZ İLÇESİNDE YUNANİSTAN'LA İRTİBATI OLAN ŞAHİSLARIN

L İ S T E S İ D İ R

Sıra No :	Adı Soyadı	İşi	D Ü Ş Ü N C E L E R
1	Niko POLUOPULO	Ressam	İstanbul'da ressam, bir oğlu vardır. Atina'ya sık sık gider gelir. Kendisi gazetelerde yazardır.
2	Adamandi PAPADİYAMANDİ	Dükkançı	İstanbul'da alakası var Kilise İdaresi Heyeti Başkanı'dır.
3	Zafiraki MAMANGO	Eski Belediye Reisi.	
4	İspiridon KOSTANTİ	Papaz	Metropolit Vekili
5	Petro VAKALIS	Dişçi	Yunanistan'da daimi temas halinde ve bir kuryedir
6	Dimitri TERZİ	Eski Öğretmenlik Okul Müdürü	Yunanistan'da büyük kız ile akrabaları vardır.
7	Dimitri SOFRANİOS	Serbest	Yunanistan'la daima temas halindedir.
8	İstirati REVİT	Serbest	Yunanistan'da bir yatılı okula öğretmen olarak çalıştığı haber alınmıştır
9	Sotir BİRİKO	Serbest	Yunanistan'da bir yatılı okula öğretmen olarak çalıştığı haber alınmıştır
10	Kosta RESELI		İstanbul'da İmroz Kültür Derneği Başkanı'dır.
11	Hristo KAPLAN	Arnavutköy Kuyu- Restorant sahibi.	Sık sık İmroz'a gelir gider. Kurye vazifesi görür.
12	Andon VALGONEL	Serbest Belediye Üyesi	Atina'da kardeşi vardır. Adresi : Yani VASILA İus-Ketataki CLİFADA
13	Yorgi İSGURAMAL	Eski Bademli Köy Öğretmeni.	A T İ N A Çok tehlikeli bir şahıstır.
14	Kosta PACACI	Eski Bademli köy muhtarı	Mallarını tesfiye etme meşgul. Yakında kaçacak anlaşılmaktadır
15	Niko AGOLYANUS	Bademli köy muhtarı	Yunanistan'la daima temas halindedir.
16	Kosta KOSTANTİNİDİS	Bakkal	İstanbul'da ağabeyi vardır. Kilise İdaresi Heyet 2 nci Başkanı'dır.
17	Adamando BANO	Eski Öğretmenlerden	Yunanistan'la daima temas halindedir.

**İMROZ ADASININ
TÜRKÇE İSİMLERİ**

K A R A R N A M E
3708

1- Çanakkale İl'inin İmroz ve Bozcaada İlçelerinde bulunan ilişik listedeki yabancı kökten gelme tabii yer adlarının hizalarında gösterilen Türkçe adlarla değiştirilmesi, 5442 Sayılı Kanunun 2. nci maddesi gereğince kararlaştırılmıştır.

2- Bu kararı İçişleri Bakanı yürütür. 17 / EYLÜL / 1965

CUMHURBAŞKANI

C. GÜRSEL

BAŞBAKAN

Suat Hayri ÜRGÜPLÜ

İÇİŞLERİ BAKANI

İzzet GEMER

Çanakkale İl'inin,yabancı olan ve iltisaba yer veren Köy Mahalleleri adlarının,Türkçeleştirilen yeni adlarını ve Türkçe olduğu için alakonan eski mahalle adlarını ihtiva eden ve (2) sayfadan ibaret olan işbu liste İller İdaresi Genel Müdürlüğünde kurulmuş bulunan İhtisas Komisyonunca düzenlenmiş ve Bakanlık Makamının onayına sunulmuştur. 15 / 9 / 1965

İHTİSAS KOMİSYONU

Mehmet ALDAN İller İdaresi Gn.Müdür Yard.	Mehmet ŞAHİN Em.Gn.Müdür Yard.	Prof.Reşat İZBIRAK Dil ve T.C.Fakültesinden
Prof.Hasan EREN Dil ve T.C.Fakültesinden	K.Edip KÜRKÇÜOĞLU Gazi Eğ.Ens.Ed.Öğ.	Nazıma SUBATIK Emekli Harita Subaya
Zekai SEZER Harita Gn.Müd.lüğünden	Muammer URAL Harita Gn.Md.lüğünden	İbrahim KUDAY İller İdaresi Genel Md.

İhtisas Komisyonunun 15 / 9 / 1965 tarihli ve 22105 sayılı teklif yazısı üzerine 15 / 9 / 1965 tarihinde Bakanlıkca onanmıştır.

İLİ : ÇANAKKALE
İLÇESİ : İMROZ
BUCAĞI : MERKEZ

<u>Bağlı olduğu Köy</u>	<u>Eski Adı</u>	<u>Yeni Adı</u>
1- Bademli	Alonya	KONACIK
"	Ayavasil	BAĞLICA
"	Ayayan	GÜNEŞLİ
"	Vurgari	MUTLUCA
"	Karakaçanado	GÜMÜŞLÜ
"	Vuskos	ÇOBANTEPE
"	Ayayorgi	SARIKONAK
2- Dereköy	Afok	GÜNGÖREN
"	Karayatodori	KAYAÇEK
"	Ayatodori	KARAÇAYIR
"	Katopigadi	AĞAÇLI
"	Kalem	KAYACIK
"	Kastraki	KALECİK
"	Kefalado	ÇAMDİBİ
"	İpsarya	BALIKÇI
"	Livunya	UĞURLU
"	Lutro	SUBAŞI
"	Malak	MALAK
"	Pikirado	AKTAŞ
"	Savur	BAYIRLIK
"	Çimurado	TOPLUCA
"	Pirgos	YUVALI
3- Kaleköy	Livadya	KUMLUCA
"	Funiamil	YELDEĞİRMENİ
4- Tepeköy	Apaliri	KAYABAĞ
"	Çukalado	DİLEK
"	Hayado	UZÜMLÜ
"	Klizmata	ESENLER
"	Linovrohya	BEŞEVLER
"	Mavriyados	KUŞLUCA

Bağlı olduğu Köy	Eski Adı	Yeni Adı
4- Tepeköy	Nisadi	ORTACA
"	Patinado	ÇIÇEKLI
"	Pigatya	ÖZLÜCE
"	Rihya	BULUTLU
"	Roksado	İKİZTEPE
"	Valanar	ÇAMOLUK
"	Ksiloperado	KARŞIYAKA
"	İsporodamları	KUŞBAŞI
5- Zeytinlik	Apalirota	YILDIZ
"	Çugura	ERENYURT
"	Kişinari	SÖĞÜTÖZÜ
"	Lazarada	AKÇALI
"	Volya	YAZILI
"	Vunari	GÜNDOĞDU
"	Balitadan	KAVAKLI
"	Fterado	ÇEVRELİ
"	Güvenados	UMUTLU
"	Ayatodori	ZEYTİNDÜZÜ
"	Furuka-Lovunaro	KAVAL
"	Lavret	YARIMCA
"	Cajarado	OLUCAK
İlce Merkezi	Kokina	ERDEMLİ
"	Ayaeleni	BUDAKLI
"	Funyadis	ORUÇLU
"	İkşinopotamo	KARACA
"	Kubur	YENİCE
"	Cevaki	KAZANCIK
"	Mihari	GÖLGELİK
"	Mihorya	BEŞİKTAŞ
"	Vurliyos	SAMANYOLU
"	Maçuk	TOKMAKLI

İLİ : ÇANAKKALE
İLÇESİ : İMROZ
BUCAĞI : MERKEZ
KÖYÜ : DEREKÖY

Sıra No.	Eski Adı	Yeni Adı	Adı	Yeri
1	Plabio T.	Çaltepe	Plabu T.	Ç.Kale H15-42 87-45
2	Demono Kastro Sivrice T.		Demunukastro	"
3	İpsarovune	Kirtepe	Pasaravnu T.	"
4	Aperato	Yağlı D.	Puynras D.	87-44
5	Sikamia	Taşlıcı T.	Sikamya T.	"
6	Burnia Mv.	Balıca Mv.		
7	Strovile T.	Topçalı T.	Skorovilo T.	"
8	Buda sirtı	İnce sirt	Buda sirtı	86-44
9	Avlaka Br.	İnce Br.	Avlaka Br.	86-43
10	Çuka T.	Baş T.	Çuka T.	88-44
11	İspilya Sr.	Taşlık Sr.	Apsilas Sr.	88-43
12	Ayaistiratı T.	Doğanlı T.	Ayistirado	89-44
13	Liovunyo T.	Uğurlu T.	Luvunya T.	88-43
14	Ayastofonos D.	Akdere	Ayastanafos	89-46
14 a.	Ayastofonos Mv.	Akdere Mv.		
15	İlyasrema D.	Taşlı D.	Gilasroma D.	90-47
15 a.	İlyasroma Mv.	Taşlıdere Mv.		
16	Rahi	Yassı T.	Rahi T.	90-46
17	Kayacido T.	Günbatan T.	Kayacido T.	"
18	Fotrogurni D.	Dikenli D.	Perrogorin D.	90-44
18 a.	Petrogurni Mv.	Dikenli Mv.		
19	Vunarya T.	Tokçam T.	Vinorya T.	"
20	Meşerahi Mvk.	Dalıca Mvk.	Mişeray Mvk.	"
21	Kamerochrohe T.	Kolbaşı T.	Kamunuvutavu T.	91-45
22	Asprovuno	Aktepe	Aspiranuvâ T.	91-44
23	Langades D.	Kolbaşı D.	Langades D.	91-45
23 a.	Langades Mvk.	Kolbaşı Mvk.		
24	Aponorahi T.	Sağrı T.	Apikiray T.	91-40
25	Aperato D.	Ballı D.	Aporotos D.	91-41
26	Mesavuno T.	Dağış T.	Masavnu T.	92-49

Sıra No.	Eski Adı	Yeni Adı	Adı	Yeri
27	Gurna T.	Oğlak T.	Gurna T.	15-d2
28	Gurna D.	Oğlak D.	Gurna D.	92-47
29	Askali T.	Yumurta T.	Askalyo T.	91-48
30.a.	Karayatodori Mvk.	Kayacık Mvk.	Aydodoros Mvk.	" (d3)
31	Tervil Mvk.	Yakacık Mvk.	TervilMvk.	92-41
32	Vuno T.	Aktaş T.	Vuno T.	92-40
33	Laka Mvk.	Çukur Mvk.	Leko Mvk.	92-39
35	Strovili T.	Çatal T.	İstrombolos T.	93-49 (d2)
36	Marmoros T.	Alataş T.	Marmaroz Tsk.	93-50 el
37	Marmoros Mvk.	Alataş Mvk.	Marmaroz Mvk.	93-49 #2
38	Stavropotoma D.	Yenice D.	Asarpodani D.	93-48
39	Boyacıdamı Mvk.	Boyacı Mvk.	Boyacıtalay Mvk.	93-46
41	Kastroderesi	Kale D.	Kastro D.	93-44
42	Palyokastro T.	Eski Kale T.	Kalyokastro T.	94-44
43	Kakavo T.	Kaşık F.	Kakavut T.	93-43
44	Langados D.	Bozdere	Lagadis D.	93-42 o4
44.a.	Langades Mvk.	Bozdere Mvk. Eğer Sr.	Sola Sr.	
48	Sola Sr.	Soğucak T.	Sola Sr.	94-47 cl
49	Skuluk T.	Demirtepe Sr.	İskuluka T.	"
50	Somata Sr.	Değirmenler	Somata Sr.	"
51	Anemomil Mvk.	Konacık Mvk.	Arzimobil Mvk.	94-45
52	Ayatryyada Mvk.	İkiz T.	Ayatryyada Mvk.	"
53	Madaros T.	Kütüklü Mvk.	Mozoro T.	"
54	İspilio Mvk.	Bayramlı T.	İğbulu Mvk.	94-44
55	Karkağan T.	Esentepe	Pargaçay T.	94-43
56	Magarilahi T.	Kayacık T.	Megarilani T.	94-42
57	Magavunari T.	Akgören	Megabirani T.	94-42
58	Pirozimi T.	Akdiken T.	Prdjin T.	" c4
59	Monomaho T.	Eğri D.	Monamak	94-41
60	Kamara D.	Eğridere Mvk.	Kamar D.	"
60.a.	Kamara Mvk.	Aydınlık T.		"
62	Şikarrahi T.	Yarkaya T.	Çışkatrahi T.	"
62	Yeraka T.	Esentepe T.	Yerka T.	"
68	Filurahidi T.		Filuraşit T.	95-48

1 : 25.000 ölç.haritadaki

Sıra No.	Eski Adı	Yeni Adı	Adı	Yeri
69	Ayaeleni Mrk.	Teknecik	Ayaeleni Çanakkale	HL5 c4 95-47
70	Kundurado T.	Gültepe	Karatuya	95-44
71	Lapi köprüsü	Damlacık Kp,	Savurano Kp.	"
72	Pulsazlangedi D	İncesu D.	Cumanezdulagay D.	95-43
73	İstavarya T.	Haybeli T.	İstavarya T.	95-40
77	Tripiz T.	Dalik T.	Ziripis T.	96-47
78	Ayayorgi Mrk.	Güvercin Mrk.	Ayayorgis Mrk.	"
79	Ayasozo Mrk.	Kuzucuk Mrk.	Ayusoz Mrk.	"
80	İskafi T.	Koçbaşı T.	İskaf T.	96-46
81	Payloanemobilo	Güntepe	Palyoanimomilo T.	C1 96-45
82	Stafani T.	Sivrikaya T.	İstifani T.	"
83	Lutirano Köprüsü	Akköprü	Nutirano Kp.	96-44
84	Kulronya T.	Parmak T.	Daktironpa T.	96-43
85	Dikerato T.	İncetepe	Dikerato T.	96-42
86	Ambeladi T.	Bağlar T.	Stebela T.	C4 96-41
87	Laki Mrk.	Çukur Mrk.	Lako	96-39
90	Aytu T.	Kuşluca T.	Aytu T.	97-48
91	Frangokastro T.	Kayaören T.	Frankokastro T.	97-46
92	Muca D.	Yarlı D.	Mığado D.	97-45
93	Balyoanemobilo T.	Ağlıcık T.	Palenemonlu T.	"
94	Armeno D.	Çamardı D.	Armin D.	"
95	Vuni T.	Top T.	İstovini T.	97-44
96	Frank T.	Boyun T.	Fitak T.	"
97	Kafkürahidi T.	Çalı T.	Kafkürahidi T.	97-43
98	Frankolangedi D.	Uğur D.	Fırdakdelegay	"
99	Pristiryano T.	Uğur T.	Pistirano T.	97-45
100	Maretoti T.	Yelkesen T.	Timaroni T.	97-43
101	Nerevigli T.	Otluca T.	Noravila T.	97-42
102	Ovelyez T.	Keklik T.	Ovilyas T.	"
103	İstavdorahi Mrk.	Küplüce Mvk.	İşdudurahi Mrk.	C4 97-41
104	Şirkudi D.	Özlüce D.	Sikutya D.	"
105	Kakodiyava D.	Damlar D.	Kakadiyaya D.	"
106	Kirotilya T.	Kapıkaya T.	Köratira T.	97-39
107	Şika Br.	Kapıkaya Br.	Sikya Br.	"
108	Armeno T.	Tavşan T.	Armin T.	98-45

1 : 25.000 ölç.haritadaki

Sıra No.	Eski Adı	Yeni Adı	Adı	Yeri
115	Gurnes T.	Akbaş T.	Görniş T.	98-44
116	Vitaro T.	Çevrecik T.	Dişaro T.	"
117	Traposoz D.	Çamiçi D.	Trapisiz D.	"
117 a.	Traposoz Mrk.	Çamiçi Mrk.		
118	Ayailiya T.	Demirkaya T.	Ailya T.	98-43
119	Şomata Mrk.	Aralık Mrk.	Şomata Mrk.	"
120	Liya T.	Kaba T.	Şidilya T.	98-42 C4
121	Trahele T.	Gelincik T.	Traholo T.	98-41
130	Çatmi E.	Alancık T.	Çatmi T.	99-44 C1
131	İskafi T.	Yuva T.	İskafi	99-43
132	Köni T.	Kesme T.	Köni T.	99-40 C4
	Panayla	Dışkapı	Panayi	95-46 C1
46	Ayaistiriadi	Güve	Ayaztiradis.	95-44

KÜYÜ : Tepeköy (Tabii yer adları)

1 : 25.000 ölç.haritadaki

Sıra No	Eski Adı	Yeni Adı	Adı	Yeri
46	Skapar T.	Göz T.	İskopos T.Ç.Kale	H15 95-5B
47	Kondorahidi T.	Çamlıca T.	Kudurhâ T.	"
63	Faskas D.	Oluklu D.	Foskes D.	95-50
64	Kakaşuli Mrk.	Sarıköz Mrk.	Kakasuli Mrk.	"
65	Katşirona D.	Kargalı D.	Kataşeron D.	95-48
66	Kavuras D.	Olucak D.	Çıkavuras D.	"
67	Fırmakimeni Mrk.	Sağlık Mrk.	Farmakiney Mrk.	"
74	Kiladeri Mrk.	Ambayır Mrk.	Kaladeri Mrk.	96-51
76	Askalpiyes T.	Keltepe	Askalpiyes T.	96-50
88	Rizoni Br.	Kuş Br.	Rizani Br.	97-52
89	Arnebudi T.	Karaçal T.	Arnegut T.	97-49
108	Vunaras T.	Mutlu T.	Vunaro T.	98-50
109	Turohus D.	Mutlu D.	Turohus D.	98-49
110	Şirika Mrk.	Ortaca Mrk.	Şerike Mrk.	"
111	Ayailiya T.	Doruk T.	Ayailiya T.	98-48
112	Stavropotamo	Gümüşdere	Stavro D.	98-47
113	Pirinovunaro D.	Atış D.	Privuluta D.	98-46

1 : 25.000 Blç.haritadaki

Sıra No.	Eski Adı	Yeni Adı	Adı	Yeri
141	Korakopetres	Erenyurt Sr.	Kurakupetres	Ç.Kale H15 C1 00-43
142	Karvunarya D.	Ereşyurt D.	Karivunarya	"
142 a.	Karvunarya Mvk.	Erenyurt Mvk.		
143	Fasa Sr.	Delice Sr.	Fasa Sr.	00-41 C4
143 a.	Fasa Mvk	Delice Mvk.		
144	Anıçfi T.	Acıkaya T.	Anıçvinê T.	00-40
145	Peristereno	Yassıburun Mvk.	Peristirona Mvk.	00-39
158	Rogudi D.	Sivrice D.	Piriyuludi D.	01-43 C1
159	Sela T.	Sivrice T.	Sela T.	"
160	Furukalovunaro	Kaval D.	Furukalovunaro D.	"
161	Bunari T.	Gündoğdu T.	Vini T.	01-41 C4
162	Furnokaya Mvk.	Kesme kaya Mvk.	Furinkaya Mvk.	"
163	Magaliliya D.	Topkaya D.	Mogalitya D.	"
164	Ayaeleni Br.	Sivri Br.	Ayaelen Br.	01-39
164 a.	Ayaeleni Mvk.	Sivriburun Mvk.		
181	Peçul T.	Alancık T.	Peçul T.	02-47
181 a.	Peçul Mvk.	Alancık Mvk.		
182	Lavret T.	Yarımcı T.	Lavret T.	02-46
183	Ahlades T.	Orta T.	Ahledes T.	"
184	Kalegelvirişi D.	Kartal D.	Kalogiravirsen D.	02-45
185	Ayanica D.	Koç D.	Ayniçe D.	02-44
186	Ayâlomandra T.	Koç T.	Ayile T.	02-45
187	Vuno T.	Kuz T.	Vino T.	"
188	Katomandres T.	Gün-tepe	Katomandres T.	"
188 a.	Katomandres Mvk	Gün-tepe Mvk.		
189	Stegadi T.	Çobantepe	Seligali T.	02-44
190	Kutba T.	Bakacak T.	Kutba T.	02-42
191	Ayaistirati (Livana)	Bakacak D.	Ayaistirado D.	02-41
192	Mavrolako Br.	Karaburun	Mavrokoko Br.	02-40
196	Pulo D.	Çomak D.	Polo D.	03-50
197	Halaka Mvk.	Değirmendere Mvk.	Halaka Mvk.	03-49
198	Kamar D.	Taşlı D.	Kamar D.	"

1 : 25.000 Ölç. haritadaki

Sıra No.	Eski Adı	Yeni Adı	Adı	Yeri
122	Yaluvuraho T.	Kayacık T.	Yaluvurabu	98-52
124	Ayadimitri	Ulukaya T.	Ayhusdimistrust	99-50
126	Ayaniça Mvk.	Çiçekli Mvk.	Ayanica Mvk.	99-47
128	Tumla D.	Söğütlü D.	Tımla D.	99-45
129	Pofkounaro T.	Köklü T.	Pıkıvunaro T.	99-44
133	Vikla D.	Beşevler D.	Vigla D.	00-51
133 a.	Vigla Mvk.	Beşevler Mvk.	"	"
134	Yaluvraho D.	Mutluca D.	Yaluvra D.	"
135	Mavriyados Sr.	Kuşlu Sr.	Mavriyados Sr.	00-49
136	Kalokerini Mev.	Düzce Mvk.	Kavkirini Mvk.	00-48
137	Sitrovili D.	Yumak D.	Stravil D.	"
137	Sitrovili Mvk.	Yumak Mvk.	"	"
138	İşiomata Mvk.	Üzümlü Mvk.	Somata Mvk.	00-47
139	Tulviriş T.	Özlüce T.	Tulviriş T.	00-45
139 a.	Tulviriş Mvk.	Özlüce Mvk.	"	"
146	Suduka Br.	Yakacık Br.	Suduk Br.	01-52
147	Yanaro Çş.	Pınarbaşı Çş.	Yenara Çş.	01-51
148	Kadıkarges Sr.	Kayabaşı Sr.	Karikaras Sr.	01-50
149	Plistros D.	Kayabağ D.	Pilistiris D.	"
150	Andrimoni Sr.	Değirmen Sr.	Adrimo Sr.	01-50
151	Apaliri D.	Kayabağ D.	Papapogal D.	01-49
152	Korakes Mvk.	Eğlence Mvk.	Kerkaz Mvk.	01-48
153	Şomata D.	Yumak D.	Somaro D.	"
154	Kardakiça T.	Çamoluk T.	Kalkiça T.	01-47
155	Mayides T.	Açma T.	Majides T.	01-46
156	Kabalkaişoma Mvk.	Kocayar Mvk.	Kabaikayusuma Mvk.	01-45
157	Yerakes D.	Kocayar D.	Yerakkiriş D.	"
166	Kafene T.	Yakacık T.	Kefene T.	02-52 04
177	Kosroti T.	Yaprak T.	Kedroti T.	"
178	Kastri T.	Karadoğan T.	Kastro T.	02-49
179	Vatdere	Karadoğan D.	Vat.D.	"
180	Şukalovunaro T.	Tüylüce T.	İskaloninaro T.	02-48
193	Limenerya T.	Kaşlıca T.	Almanavrete T.	03-53 C1
194	Roksado D.	İkiztepe D.	Raksalo D.	"
195	Ayavlaşi D.	Çiçekli D.	Tipita D.	03-51
	İspişya	Üçevler		
	Ciripado	Yakacık		
	Papapigadi	Çavuşlu		

(Tabii yer adları)
1 : 25 000 ölçekli haritadaki

Sıra No	Eski Adı	Yeni Adı	Adı	Yeri
228	Megalovunari Mvk	Yerlice Mvk	Magavanal Mvk	Ç.Kale H15 C2 06-53
229	Megalovunari T.	Yerlice T.	Magavanal T.	"
230	Mavrel Mvk.	Beğendik Mev.	Mavrel Mev.	06-52
231	Hrisostomaravirişi Mvk.	Ortaca Mevk.	Sustumaraviriş Mvk.	"
246	Mağrias T.	Siğircık T.	Magras T.	07-54
247	Panayaelusa Mvk	Bölüklü Mvk.	Panayaelesa Mvk.	07-53
248	Panayakamsı Mvk.	Uysallı Mev.	Panayakabisa Mvk.	07-52
249	Voskos T.	Çobantepe	Voskos T.	07-51
267	Glaryes Mvk.	Sarıyan Mvk.	Glaryes Mvk.	07-54
268	Ayailia T.	Göztepe	Gözetme T.	09-54
269	Koçin D.	Çubuk D.	Koçin D.	08-53
270	Galataripotamo D.	Aksu D.	Galataripotamo D.	"
271	Kamena T.	Çakmak T.	Kamona T.	"
272	İstavroz yeri Mvk.	Yağızlar Mvk.	İstavroz yeri Mvk.	08-51
273	Zderivunari T.	Atkmoa T.	İsterya T.	"
284	Yor T.	Ayvacak T.	Yor	08-54
287	Kokinipopi Mvk.	Kısıklı Mvk.	Kokipori Mvk	09-53
288	Silvadvirişi D.	Işıklı D.	Şilvariş D.	"
289	Fanos T.	Işıklı	Fanus T.	"
290	Ayaşaraşkevi Mvk.	Akyazı Mvk.	Kilisayeri Mvk.	09-51
291	Kaloyerina Mvk.	Özlü Mvk.	Kaloyerina Mvk.	"
292	Kremnos Mvk.	Kuşlu Mvk.	Kremnos Mvk.	"
307	Krotiri Mvk.	Eğrice Mvk.	Krotir Mvk.	10-54
308	Kanakariarahi Mvk.	Taraklı Mvk.	Kanikaryaara Mvk.	"
309	Merkia Mvk.	Kumlu Mvk.	Merka Mvk.	10-53
310	Onies Mvk.	Çatalca Mvk.	Güneş Mvk.	"
311	Liverdo D.	Kumla D.	Livrda D.	10-52
319	Pláka Mvk.	Üçburun Mvk.	Filaka Mvk.	11-55
320	Dup T.	Çalkaya T.	Dup T.	11-52
334	Şamata Mvk.	Çalkaya Mvk.	Samata Mvk.	12-52
	Aayaana	Yalnızdam		

Ç O K G İ Z L İ

1 : 25.000 ölç.haritadaki

Sıra No	Eski Adı	Yeni Adı	Adı	Yeri
198 a.	Kamar Mvk.	Taşlıdere Mvk.		
199	Kurkuludi Sr.	Kuşburnu Sr.	Kutkuli Sr.	
199 a.	Kurkuludi Mrk.	Kuşburnu Mvk.		
200	Ayaparaşkevi D.	Karadere	Ayaparaşkevi D.	"
201	Bugunya D.	Sesveren D.	Legünye D.	03-47
202	Kacirahidi Mvk.	Erdenli Mvk.	Kaciralin Mvk.	"
203	Gramatiko T.	Kargatepe	Yoramitirakora T.	"
204	Drakopilima T.	Konacak T.	Drakopivina T.	03-46
205	Palyalona Mvk.	Zeytinlik Mvk.	Palgirt Mvk.	03-47
207	Lakstepe	Sürmeli T.	Çilak T.	03-42
207 a.	Laks Mvk.	Sürmeli Mvk.		
208	Fokotiridos T.	Doğancık T.	Fukutrapo T.	" C4
209	Lakan D.	Kavacak D.	Loşay D.	03-41 C1
210	Mayidos Sr.	Bakacak Sr.	Mavidos Sr.	" C4
212	Araşa T.	Kesiktaş T.	Araşa T.	04-47 C2
213	Viglis Sr.	Topluca Sr.	Virliş Sr.	"
214	Anemomili D.	Arslan D.	Amirimola D.	04-46
215	Psaró T.	Bibek T.	Psaro T.	04-45
216	Katya Sr.	Karaçavuş Sr.	Katya Sr.	04-43
217	Lagada D.	Uğrak D.	Lagado D.	"
218	Trpara Mvk.	Karaçavuş Mvk.	Tripara Mvk.	"
218 a.	Koçinari T.	Ardıç T.		05-44
232	Halakudi T.	Çörek T.	Halkuri T.	04-47
	Ayakostantin	Örencik		
	Ayaparaşkevi	Yayıklı		
KÜYÜ : KALEKÖY (Tabii yer adları)				
227	Kardamo Koy.	Yıldız Koy.	Karlamo	06-54
244	Kolovrehti Mvk.	Siğircık Mvk.	Kuluverk Mvk.	07-54
245	Kaloyero D.	Siğircık D.	Kaloyero D.	"

İLÇESİ : MERKEZ (Çıkarılı ve Yeni mahalle tabii yer adları) 1:25 00 Ölçekli Harita

Sıra No	Eski adı	Yeni Adı	Adı	Yeri
219	Amigdarolahi T	Tosun T.	Dimidoralahi T.	Ç.Kale H15 C2
220	Forkizmenos T.	Umüt T.	Forkizmenos	05-50 05-46
221	Mihari D.	Gölgelik D.	Mihaili D.	05-45
222	Mesovuno T.	Karaçavuş T.	Muşovuno T.	"
223	Şikara D.	Alaca D.	Şikaira D.	05-43
225	Trohala Sr.	Uğrak Sr.	Tirihal Sr.	"
226	Liyara D.	Taşlı D.	İlyaga D.	"
233	Vurkos T.	Balaban T.	Yurkos D.	06-50
235	Filorodo T.	Yayvan T.	Filorodo	06-46
236	Diyasel T.	Çakır T.	Diyase T.	06-45
237	Ral D.	Çakır D.	Rak D.	"
238	Faskal T.	Boga T.	Baskal T.	06-44
239	Katafiti D.	Boga D.	Katayfi D.	"
240	Gofoni D.	Taşlı D.	Gofoni D.	06-43
241	Alalira Mvk.	Gökçe Mvk.	Alalira Mvk.	"
242	Petro urin D.	Gökçe D.	Petrogiren D.	"
243	Apallu D.	Kumluca D.	Apallu D.	06-42
250	Falkonya D.	Baş D.	Falkorkap D.	07-50
251	Postosiko D.	Kuş D.	Postosika D.	07-49
253	Rovipla T.	Top T.	Rovipla T.	07-48
254	Flaya Çş.	Olucak Çş.	Flaya Çş.	07-47
255	Maçuk T.	Tokmaklı T.	Maçuk T.	07-49
257	Kataverni T.	Kırançık T.	Kataverni T.	07-46
260	Gayles Mvk.	Esencik Mvk.	Gayles Mvk.	07-45
261	Doba T	Esencik T.	Doba T.	07-44
262	Şikaspatamo D.	Esencik D.	Şikas	07-43
263	Petrobunaro Mvk.	Uzunkaya Mvk	Petrovina Mvkb	07-42
264	Teotoko	Çalburun Mvk.	Setok Mvk.	"
265	Aticidi	Kırmalı Mvk.	Astivit Mvk.	"
266	Apalo Mvk.	Kumluca Mvk.	Apallu Mvk.	-03
275	Kabya T.	Başak T.	Tabya T.	08-48 C2
276	Kaçvel	Kemiksirtı	Tokal	"

SIRA

No.	E S K İ A D I	Y E N İ A D I	A D I	Y E R İ
277	Petrolaki D.	Serçe B.	Petrolaki D.	Ç.Kale H15-C2 08-
278	Ayasatanasios D.	Söğütlü D.	Ayasatanasios	08-46
279	Kaburharahidi T.	Böğürtlen T.	Kaburharahid T.	08-45
280	Kostakal D.	Horoz T.	Koztakal T.	08-44
281	Kapsalus T.	Yanık T.	Kapsulus T.	"
282	Yanıvuni Mvk.	Cedikli Mvk.	Yanıvuni Mvk.	"
283	Lupruni Mvk.	Soğucak Mvk.	Yupirin Mvk.	"
284	Ahiron T.	Acak T.	Ayharon T.	08-43
285	Frangovirişi D.	Çatal D.	Firanoverza D.	"
293	Kofala T.	Kocabaş T.	Kefala T.	09-50
294	Boç D.	Koç D.	Boç D.	09-49
295	Meseraho Mvk.	Ortasirt Mvk.	Mişaroha Mvk.	09-48
297	Ayasofya D.	Toklu D.	Ayasofya D.	09-47
298	Kaçvel T.	Kemik T.	Kokavo T.	"
299	Halaka T.	Budaklı T.	Haraka T.	09-46
301	Harkovin T.	Çadır T.	Harkorin T.	09-45
302	Liyasvuni T.	Bardak T.	İlyasvium T.	"
303	Prinovunaro	Yelken T.	Pirno T.	09-44
304	Vigles T.	Güneyce T.	Viglis T.	09-43
305	Alikisvunari	Tokmak T.	Bidyatu T.	"
306	Piyadovunaro T.	Çörekli T.	Bigiliktu T.	09-42
312	Blumnia D.	Doğanlar D.	Bulumya D.	10-51
313	Muşun Sr.	Koçabaş Sr.	Muşun Sr.	10-50
314	Vurno T.	Kol T.	Vorno T.	10-49
315	Kostalaki	Örmetaş T.	Kastalaki T.	10-48
316	Kardiya T.	Bayram T.	Kardiya T.	10-46
317	Kamamares T.	Tavşan T.	Kamaris T.	10-44
318	Apalirara D.	Kuyuncak D.	Apalir D.	"
321	Vigla T.	Dal T.	Vigla T.	11-52
322	Kanyari T.	Küllüce T.	Kanyal T.	"
323	Rufal D.	Akçiçek D.	Urfal D.	11-51
324	Vigles T.	Güney T.	Güney Vigla T.	11-49
325	Kardampotanos	Gök D.	Cardam D.	11-48

SIRA No.	ESKİ ADI	:YENİ ADI	: ADI	: YERİ
326	Maçu Mvk.	Toygar Mvk.	Miçu Mvk.	Ç.Kale H15 C2 11-4'
327	Kokal T.	Toygar T.	Kokalö T.	"
328	Platriya T.	Tabanlı T.	Filatriya T.	11-46
329	Skbari T.	Yoncalık T.	İsgabarı T.	11-45
330	Vraho T.	Ünlüce T.	Virahu T.	"
331	Pirgos Mvk.	Güldibi Mvk.	Pirgu Mvk.	11-44
332	Anivansa Mvk.	Avcılar Mev.	Anivainsa Mvk.	"
333	Vadliya Mvk	Ovacık Mvk.	Vadilya Mvk.	"
335	Klivanos Mvk.	Tekneli Mvk.	Kilivanor Mvk.	12-50
336	Vaniyeri Mvk.	Bozyazı Mvk.	Vaniyeri Mvk.	"
337	Kuçidaslako koyu	Güzelce koyu	Kuçnuza Koyu	12-49
338	Kalamya Mvk.	Sakili Mvk.	Kalamba Mvk.	"
339	Vani Mvk.	Tekecik Mev.	Vaayi Mvk.	"
340	Patitires Mvk.	Çığır Mvk.	Patitres Mvk.	12-48
341	Ahlatya Mvk.	Aratepe Mvk.	Ahlazya Mvk.	12-42
342	Stegadya Mvk.	Meşecik Mvk.	İstiratya Mvk.	13-44
343	Aytofula Mev.	Sarıkum Mvk.	Ayasufulya Mvk.	13-43/H16 DI
344	Hidonelya Mek.	Ayvacic Mvk.	Kidolanya Mvk.	15-45
345	Glaries Mvk.	Kımbayır Mvk.	Çiğlares Mvk.	15-44
346.4	Laktubunari Mvk.	Sütlüce Mvk.	Lakdurunari Mvk.	"
347	Liopeara Mvk.	Gözecik Mvk.	Opedra Mvk.	15-46
348	Kefalos Br.	Aydıncık Br.	Kefalos Br.	15-47
	Kastri	Sivrice		
	Ayasimeon (Kilise)	Gümüslü		
	Ayayorgi "	Kuyucak		
	Ayayani "	Güzelce		
	Ayaparaşkevi "	Çanaklı		

Ek II**Çanakkale'ye Bağlı Bozcaada ve İmroz İlçelerinde Bulunan Bazı Yer Adlarının Değişmesi**

T. C. BAŞBAKANLIK Özlik ve Yazı İşleri Genel Müdürlüğü		Karar No: .....3708.....
Gelen evrakın Tarihi	15/9/1965	<p>İçişleri Bakanlığına.....</p> <p>İller İdaresi Gn.Md:</p> <p>6224</p> <p>İlgi: 15/9/1965... tarih ve 2.221.05/... sayılı tezkereye: Cumhurbaşkanı tarafından tasdik edilmiş olan karar sureti bağlı olarak sunulmuştur. Arzederim.</p> <p>16.9.1965</p> <p>Başbakan Adına Müsteşar M. Fir</p> <p>16.9.1965</p>
Gelen evrakın No.	2.221.05/6224	
Yazan Memur	<i>[Signature]</i>	
Yazı tarihi	16/9/1965	
Beyaz eden		
Beyaz tarihi		
Karşılaştıranlar		
Dosya No.	3708 -7972	
Gidiş No.	4/10185-9223	
Ekleri	2	
Sevk tarihi		
Kaydeden	<i>[Signature]</i>	
Not:		
<p>A cell kay- dını tasdiyle ilgi 15.9.1965 günü okuyun. Başbakanın iştirak alması ve kararın kaydedilmesinin sureti 16.9.1965 U.</p>		
		030 11 1 314 27 14

[No. 9]

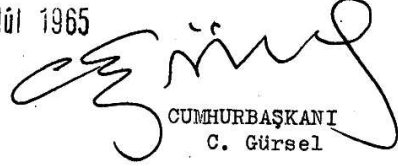

K A R A R N A M E

3708

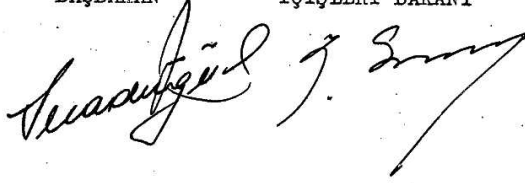
- 1- Çanakkale İlinin İmroz ve Bozcaada İlçelerinde bulunan ilişik listelerdeki yabancı kökten gelme tabii yer adlarının hizalarında gösterilen türkçe adlarla değiştirilmesi, 5442 sayılı kanunun 2 inci maddesi gereğince kararlaştırılmıştır.
- 2- Bu kararı İçişleri Bakanı yürütür.

17 Eylül 1965

CUMHURBAŞKANI
C. Gürsel

BAŞBAKAN

İÇİŞLERİ BAKANI

030	11	1		314	27	14
-----	----	---	--	-----	----	----

MP.

T. C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
İller İd. Gn. Md.

Şb. Md. : 2,22105/ 6224

Ankara
15/9/1965

Konu : İmroz ve Bozcaada
İlçelerinde bulunan
yabancı tabii yer ad-
ları Hk.

Başbakanlık Makamına

Çanakkale ilinin İmroz ve Bozcaada ilçelerinde bulunan yabancı kökten gelme tabii yer adlarının, Türkçe adlarla değiştirilmesi hususunda hazırlanan kararname ilişikte sunulmuştur.

Gereğine müsaade buyrulmasını arz ederim.

[Signature]
İzzet Gener
İçişleri Bakanı

64
Ekler

- 3- Karar
- 1- Gerekçe
- 1- Liste

030 11 1 34 27 4

12/02/1965

K. 3708

MP.

Acele
özlük ve M. Y. R. gn. Md.

15-9-1965

BAŞBAKANLIK EVRAKI			
Tarih:	İşin Kayıt No:	İş No:	İşin
		4/101859223	8

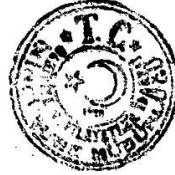
G E R E K Ç E

Çanakkale İlinin İmroz ve Bozcaada İlçelerinde, Büyük Ölçekli Haritalara geçmiş bulunan yabancı kökten gelme tabii yer adları,

Başbakanlık Yüksek Makamının 19/10/1957 gün ve 4/9595 sayılı emirleri gereğince, Bakanlığımızda görevli ihtisas komisyonunca incelenmiş ve hizalarında gösterilen Türkçe adlarla değiştirilmesi uygun görülmüştür. Bu konuda düzenlenen liste, Çanakkale İli yetkili kurullarından gerekli kararlar alınmak üzere Valiliğe gönderilmiş İl İdare Kurulunca Genel Meclis tarafından aynen kabul edilmiştir.

Bunun üzerine İmroz İlcesinde 351 Bozcaada İlcesinde 12 tabii yerin eski ve yeni adlarını ihtiva eden ilişik listeler düzenlenmiştir.

Bu listelerdeki, yabancı kökten gelme adların, hizalarında gösterilen türkçe adlarla 5442 sayılı kanunun 2 inci maddesi gereğince değiştirilmesi amacıyla bu kararname hazırlanmış bulunmaktadır.

030 11 1 314 27 14

İli : ÇANAKKALE

İlcesi : Bozcaada

Bucağı : Merkez (Tabii yer adları)

Eski adı	Yeni adı	1:25 000 ölçekli haritadaki Yeri	
Ayadimitri Br.	Çamlık Br.	Ayvalık İ15-b3	13-08
Saramit	Belen	" " a4	15-09
Mavra Ad.	Yıldız Ad.	" " b3	13-11
Saramit T.	Belen T.	" " a4	15-10
Ayazma Srt.	Soğucak Srt.	" "	16-07
Somana D.	Beylik D.	" "	"
Ayanam D.	Yaylıca D.	" "	15-06
Ayanam Lim.	Yaylıca Lim.	" "	17-05
Logor Lim.	Zeybekler Lim.	" "	10-04
Palakar T.	Yumruk T.	" "	18-09
Canavlu Sr.	Yassitepe Sr.	" "	19-07
Faki D.	Gökdere	" "	17-09

030	11	1		314	27	14
-----	----	---	--	-----	----	----

İli : Çanakkale
İlçesi : İmroz
Bucığı : Merkez
Köyü : DEREKÖY (Tabii yer adları)

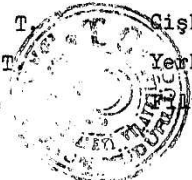
Sıra no	Eski adı	yeni adı	1:25 000 ölçekli haritadaki adı	yeri
1.	Flablo T.	Çaltepe	Flabu T.	Ç.Kale H15-d2 87-45
2.	Demono Kastro	Sivrice T.	Demunukastro	"
3.	İpsarovuno T.	Kırtepe	Pasaravnu T.	"
4.	Aperato D.	Yağlı D.	Puynras D.	87-44
5.	Sikamnia T.	Taşlıca T.	Sıkamya T.	"
5a.	Burnia Mv.	Ballica Mv.		
6.	Strovilo T.	Topçalı T.	Skorovilo T.	"
7.	Buda Sırtı	İnce Sirt	Buda sırtı	86-44
8.	Avlaka Br.	İnce Br.	Avlaka Br.	86-43
9.	Çuka T.	Baş T.	Çuka T.	88-44
10.	İspilya Sr.	Taşlık Sr.	Apsilas Sr.	88-43
11.	Ayaistirati T.	Doğanlı T.	Ayistirato	89-44
12.	Liovunya ~~SK~~ .T.	Uğurlu T.	Luvunya T.	88-43
14.	Ayastafanos D.	Akdere	Ayastafanos	89-46
14 a.	Ayastefanos Mv.	Akdere Mv.		
15.	İlyasrema D.	Taşlı D.	Cilasrema D.	90-47
15 a)	İlyasrema Mv.	Taşlıdere Mv.		
16.	Rahi T.	Yassı T.	Rahi T.	90-46
17.	Kayacido T.	Günbatan T.	Kayacido T.	"
18.	Petrogurni D.	Dikenli D.	Perregorin D.	90-44
18 a.	Petrogurni Mv.	Dikenli Mv.		
19.	Vunarya T.	Tekçam T.	Vinerya T.	"
20.	Meşarahi Mvk.	Dallica Mvk.	Mişeray Mvk.	"
21.	Kamenovroho T.	Kolbaşı T.	Kamunuvutavu T.	91-45
22.	Asprovuno T.	Aktepe	Aspiranuva T.	91-44
23.	Langades D.	Kolbaşı D.	Langades D.	91-45
23 a.	Langades Mvk.	Kolbaşı Mvk.		
24.	Apanorahi T.	Sağrı T.	Apukiray T.	91-40
25.	Aperato D.	Ballı D.	Aporotos D.	91-41
26.	Mesovuno T.	Dağıcı T.	Mesavnu T.	92-49

030 11 1 314 22 4

Sıra no.	Eski adı	Yeni adı	1:25 000 ölçekli Hrt.ki adı	yari
27.	Gurna T.	Oğlak T.	Gurna T. Ç.Kale H15	d2 92-47
28.	Gurna D.	Oğlak D.	Gurna D.	91-48
29.	Askali T.	Yumurta T.	Askalye T.	92-45
30 a.	Karayatodori Mvk.	Kayacık Mvk.	Aytodoros Mvk.	" (d3)
31.	Tervil Mvk.	Yakacık Mvk.	Tervil Mvk.	92-41
32.	Vuno T.	Aktaş T.	Vuna T.	92-40
33.	Laka Mvk.	Çukur Mvk.	Lako Mvk.	92-39
35.	Strovili T.	Çatal T.	İstrombolos T.	93-49 d2
36.	Marmaros T.	Alataş T.	Marmaros T.	93-50 c1
37.	Marmaros Mvk.	Alataş Mvk.	Marmaros Mvk.	93-49
38.	Stavropotamo D.	Yenice D.	Asırpodamı D.	93-48
39.	Boyacıdamı Mvk.	Boyacı Mvk.	Boyacıtalay Mvk.	93-46
40.	Kastroderesi	Kale D.	Kastro D.	93-44
42.	Palyokastro T.	Eski Kale T.	Kalyokastro T.	94-44
43.	Kakavu T.	Kaşık T.	Kakavut T.	93-43
44.	Langades D.	Bozdere	Lagadis D.	93-42 c4
44 a.	Langades Mvk.	Bozdere Mvk.		
48.	Sela Sr.	Eğer Sr.	Sela Sr.	94-47 c1
49.	Skulukı T.	Soğucak T.	İskuluka T.	"
50.	Somata Sr.	Demirtepe Sr.	Somata Sr.	"
51.	Anemomil Mvk.	Değirmenler Mvk.	Arzimomil Mvk.	94-45
52.	Ayatriyada Mvk.	Konacık Mvk.	Ayatiriada Mvk.	"
53.	Madaros T.	İkiz T.	Mozoro T.	"
54.	İspilio Mvk.	Kütüklü Mvk.	İşbilu Mvk.	94-44
55.	Karkaçan T.	Bayramlı T.	Pargaçay T.	94-43
56.	Megalirahi T.	Esentepe	Megalirani T.	94-42
57.	Megavunari T.	Kayacık T.	Megabinari T.	" c4
58.	Pirozimi T.	Aygören T.	Projin T.	"
59.	Monomaho T.	Akdiken T.	Manamak T.	94-41
60.	Kamara D.	Eğri D.	Kamara D.	"
60 a.	Kamara Mvk.	Eğridere Mvk.		
61.	Şikarahi T.	Aydınlık T.	Gışkatrahi T.	"
62.	Yeraka T.	Yarkaya T.	Yerka T.	"
68.	Filurahidi T.	Esentepe	Filürasit T.	95-48

030 11 1 3/4 27/14

Sıra no.	Eski adı	Yeni adı	1:25 000 Ölç. Haritadaki adı	yeri
69.	Ayaeleni Mvk.	Teknecik	Ayaeleni	Çanakkaale H15. 95-47
70.	Kudurado T.	Gültepe	Kuratuya	95-44
71.	Lapi köprüsü	Damlacık köprüsü	Savurano Kp.	"
72.	Pulyaslangadi D.	İncesu D.	Cumanezdulagay D.	95-43
73.	İstavarya T.	Hayıbeli T.	İstavarya T.	95-40
77.	Tripis T.	Delik T.	Ziripis T.	96-47
78.	Ayayorgi Mvk.	Güvercin Mvk.	Ayayorkis	"
79.	Ayasozo Mvk.	Kuzucuk Mvk.	Ayusos Mvk.	"
80.	İskafi T.	Koçbaşı T.	İskaf T.	96-46
81.	Palyoanemomilo T.	Güntepe	Palyoanimemilo T. (C1)	96-45
82.	Stefani T.	Sivrikaya T.	İstifani T.	"
83.	Lutirano köprüsü	Akköprü	Lutirano Kp.	96-44
84.	Kutronya T.	Farmak T.	Daktirompa T.	96-43
85.	Dikerato T.	İncetepe	Dikerato T.	96-42
86.	Ambeladi T.	Bağlar T.	Stebela T.	(C4) 96-41
87.	Laki Mvk.	Çukur Mvk.	Lako	96-39
90.	Aytu T.	Kuşluca T.	Aytu T.	97-48
91.	Fırangokastro T.	Kayaören T.	Fırogokastro T.	97-46
92.	Muca D.	Yarlı D.	Migato D.	97-45
93.	Palyoanemomilo T.	Ağlıcık T.	Palenemonlu T.	"
94.	Armeno D.	Çamardı D.	Armin D.	"
95.	Vuni T.	Top T.	İstovini T.	97-44
96.	Frank T.	Boyun T.	Pitak T.	"
97.	Kafkürahidi T.	Çalı T.	Kafkürahidi T.	97-43
98.	Frangolangadi D.	Uğur D.	Fırdakdelegay D.	"
99.	Piristiryona T.	Uğur T.	Pistirona T.	97-45
100.	Maroniti T.	Yelkesen T.	Timaroni T.	97-43
101.	Nerovikli T.	Otluva T.	Noravila T.	97-42
102.	Ovelyas T.	Keklik T.	Ovilyas T.	"
103.	İstavdorahi Mvk.	Küplüce Mvk.	İşdudurahi Mvk. (C4)	97-41
104.	Şirkudi D.	Özlüce D.	Sirkutya D.	"
105.	Kakodiyava D.	Damlar D.	Kakadiyaya D.	"
106.	Kırotirya T.	Kapıkaya T.	Köratira T.	97-39
107.	Şika Br.	Kapıkaya Br.	Sikya Br.	"
114.	Armeno T.	Tavşan T.	Armin T.	98-45
115.	Gurnes T.	Akbaş T.	Görniş T.	98-44
116.	Litaro T.	Çevrecik T.	Lışaro T.	"
117.	Trapezes D.	Çamiçi D.	Trapisiz D.	"
117.a	Trapezes Mvk.	Çamiçi Mvk.		
118.	Ayailiya T.	Demirkaya T.	Ailya T.	98-43
119.	Şomata Mvk.	Aralık Mvk.	Şomata Mvk.	"
120.	Liya T.	Kaba T.	Şidilya T. (C4)	98-42
121.	Trohalo T.	Gelinçik T.	Trohalo T.	98-41
130.	Çakmi T.	Alancık T.	Çakmi T. (C1)	99-44
131.	İskafi T.	Yuva T.	İskafi	99-43
132.	Köni T.	Kesme T.	Köni T. (C4)	99-40
XXX	Panayia	Dışkapı	Panayi (C1)	95-46
	Ayaistirati	Güvem	Ayastiradis	95-44

030 11 1 314 27 14

Köyü : Tepeköy (Tabii yer adları)

Sına no	Eski adı	yeni adı	1:25 000 Ölç.Haritada ki adı	yeri
46.	Skopas T.	Göz T.	İskopos T.	Ç.Kale H15 c1 94-50
47.	Kondorahidi T.	Çamlıca T.	Kudurhi T.	"
63.	Faskes D.	Oluklu D.	Foskes D.	95-50
64.	Kakosuli Mvk.	Sarıkoz Mvk.	Kakosuli Mvk.	"
65.	Kataşirona D.	Kargalı D.	Kataşeron D.	95-48
66.	Kavuras D.	Olucak D.	Çıkavuras D.	"
67.	Farmakimeni Mvk.	Sağlık Mvk.	Farmakiney Mvk.	"
74.	Kladeri Mvk.	Akbayır Mvk.	Kladeri Mvk.	96-51
76.	Askalpiyes T.	Keltepe	Askalpiyas T.	96-50
88.	Rizoni Br.	Kuş Br.	Rizani Br.	97-52
89.	Arnegudi T.	Karaçal T.	Arnegut T.	97-49
108.	Vunaros T.	Mutlu T.	Vunaro T.	98-50
109.	Trohus D.	Mutlu D.	Trohus D.	98-49
110.	Şirika Mvk.	Ortaca Mvk.	Şerike Mvk.	"
111.	Ayailiya T.	Doruk T.	Ayaileya T.	98-48
112.	Stavropotamo D.	Gümüştere	Stavru D.	98-47
113.	Pirinovunaro D.	Atış D.	Pırıvuluta D.	98-46
122.	Yaluvuraho T.	Kayacak T.	Yaluvurabu T.	98-52
~~123.~~	~~Karıyaka Mvk.~~	~~Karıyaka~~		
124.	Ayadimitri T.	Ulukaya T.	Ayudimistrust T.	99-50
126.	Ayaniça Mvk.	Çiçekli Mvk.	Ayanica Mvk.	99-47
128.	Tumla D.	Söğütlü D.	Tımla D.	99-45
129.	Pefkovunaro T.	Köklü T.	Pıkıvunaro T.	99-44
133.	Viğla D.	Beşevler D.	Viğla D.	00-51
133 a.	Viğla Mvk.	Beşevler Mvk.		
134.	Yaluvraho D.	Mutluca D.	Yaluvra D.	"
135.	Mavriyades Sr.	Kuşlu Sr.	Mavriyados Sr.	00-49
136.	Kalokerini Mvk.	Düzce Mvk.	Kavkirini Mvk.	00-48
137.	Strovili D.	Yumak D.	Sitrafil D.	"
137 a.	Stravil Mvk.	Yumak Mvk.		
138.	İşiomata Mvk.	Üzümlü Mvk.	Somata Mvk.	00-47
139.	Tülviriş T.	Özlüce T.	Tülviriş T.	00-45
139 a.	Tülviriş Mvk.	Özlüce Mvk.		
146.	Suduka Br.	Yakacak Br.	Suduk Br.	01-52

030	11	1	314	27	14
-----	----	---	-----	----	----

Sıra No.	Eski adı	Yeni adı	1:25 000 Ölç. haritadaki adı	haritadaki yeri
147.	Yanaro Çş.	Pınarbaşı Şş.	Yanara Çş.	Ç.Kale H15-C1 01-51
148.	Kadıkarges Sr.	Kayabaşı Sr.	Karikares. Sr.	01-50
149.	Plistres D.	Kayabağ d.	Pilistiris D.	"
150.	Anđrimoni Sr.	Değirmen Sr.	Adrimo Sr.	01-50
151.	Apaliri D.	Kayabağ D.	Papapegal D.	01-49
152.	Korakes Mvk.	Eğlence Mvk.	Kerkaz Mvk.	01-48
153.	Şomata D.	Yamuk D.	Somaro D.	"
154.	Kardakiça T.	Çamoluk T.	Karkıça T.	01-47
155.	Mayides T.	Açma T.	Majides T.	01-46
156.	Kabalkaişoma Mvk.	Kocayar Mvk.	Kabaikayısoma Mvk.	01-45
157.	Yerakes D.	Kocayar D.	Yarakiriş D.	"
166.	Kafene T.	Yakacık T.	Kefene T.	02-52 C4
177.	Kedroti T.	Yaprak T.	Kedroti T.	"
178.	Kastri T.	Karadoğan T.	Kastro T.	02-49
179.	Vatdere	Karadoğan D.	Vat D.	"
180.	Çukalovunaro T.	Tüylüce T.	İskaloninaro T.	02-48
193.	İimenarya T.	Kaşlıca T.	Almanavrete T	03-53 c1
194.	Roksado D.	İkiztepe D.	Roksalo D.	"
195.	Ayavlaşi D.	Çiçekli D.	Tipita D.	03-51
	İşpilya	Üçevler		
	GripadoS	Yakacık		
	Papapigadi	Çavuşlu		

030 11 1 314 27 14

Köyü : ZEYTİNKÖY (Tabii yer adları)

Sıra no.	eski adı	yeni adı	1:25 000 ölçekli harita-daki adı	harita-yeri
141.	Korakopetres Sr.	Erenyurt Sr.	Kurakupetres	Ç.Kale H15-cl 00-43
142.	Karvunarya D.	Erenyurt D.	Karivimarya D	"
142 a.	Karvunarya Mvk.	Esenyurt Mvk.		
143.	Fasa Sr.	Delice Sr.	Fasa Sr.	00-41 c4
143 a.	Fasa Mvk.	Delice Mvk.		
144.	Anıçfi T.	Acıkaya T.	Anicvint T.	00-40
145.	Peristerono Mvk.	Yassiburun Mvk.	Peristirona Mvk.	00-39
158.	Roğudi D.	Sivrice D.	Piriyulidi D.	01-43 c1
159.	Sela T.	Sivrice T	Sela T.	"
160.	Furukalovunaro D.	Kaval D.	Furukalovunaro D.	"
161.	Bunari T.	Gündoğdu T.	Vini T.	01-41 c4
162.	Furnokaya Mvk.	Kesmekaya Mvk.	Furinkaya Mvk.	"
163.	Magaliliya D.	Topkaya D.	Megalitye D.	"
164.	Ayaeleni Br.	Sivri Br.	Ayaelen Br.	01-39
164 a.	Ayaeleni Mvk.	Sivriburun Mvk.		
181.	Peçul T.	Alancık T.	Peçul T.	02-47
181 a.	Peçul Mvk.	Alancık Mvk.		
182.	Lavret T.	Yarımca T.	Lavret T.	02-46
183.	Ahlades T.	Orta T.	Ahleves T.	"
184.	Kaloğervirişi D.	Kartal D.	Kalogiravirsen D.	02-45
185.	Ayaniça D.	Koç D.	Ayniçe D.	02-44 c1
186.	Ayilomandra T.	Koç T.	Ayile T.	02-45
187.	Vuno T.	Kuz T.	Vino T.	"
188.	Katomandres T.	Gün-tepe	Katmadres T.	"
188 a.	Katomandres Mvk.	Gün-tepe Mvk.		
189.	Steğadi T.	Çobantepe	Senigali T.	02-44
190.	Kutba T.	Bakacak T.	Kutba T.	02-42
191.	Ayaistrati(Livana)D.	Bakacak D.	Ayaistirado D.	02-41
192.	Mavrolako Br	Kara burun	Mavrokoko Br.	02-40
196.	Pulo D.	Çomak D.	Polo D.	03-50
197.	Halaka Mvk.	Değirmen-Mvk. dere	Halaka Mvk.	03-49
198.	Kamar D.	Taşlı D.	Kamar D.	"

030 11 1 314 27 14

Sıra Nno.	eski adı	Yeni adı	1:25 000 ölçekli haritadaki adı	yeri
198 a.	Kamar Mvk.	Taşlıdere Mvk.		
199.	Kurkulidi Sr.	Kuşburnu Sr.	Kutkuli Sr.	Ç.Kale H15-cl 03-48
199 a.	Kurkulidi Mvk.	Kuşburnu Mvk.		
200.	Ayaparaşkevi D.	Karadere	Ayaparaşkevi D.	"
201.	Luğumya D.	Sesveren D.	Legümya D.	03-47
202.	Kaçirahidi Mvk.	Erdemli Mvk.	Kaçiralın Mvk.	"
203.	Gramatiko T.	Kargatepe	Yoramitirakora T.	"
204.	Brakopidima T.	Konacık T.	Drakopidina T.	03-46
205.	Paşyalona Mvk.	Zeytinlik Mvk.	Palgirt Mvk.	03-47
207.	Lakstepe	Sürmeli T.	Çilak T.	03-42
207 a.	Laks Mvk.	Sürmeli Mvk.		
208.	Fokotripes T.	Doğancık T.	Fukutrapo T.	" c4
209.	Lakan D.	Kavacık D.	Lokay D.	03-41 c1
210.	Mayides Sr.	Bakacak Sr.	Mavides Sr.	" c4
212.	Araşa T.	Kesiktaş T.	Araşa T.	04-47 c2
213.	Viglis Sr.	Topluca Sr.	Virliş Sr.	"
214.	Anemomili D.	Arslan D.	Amirimola D.	04-46
215.	Psaro T.	Dibek T.	Psaro T.	04-45
216.	Katya Sr.	Karaçavuş Sr.	Katya Sr.	04-43c2-c:
217.	Lagada D.	Uğrak D.	Lagado D.	"
218.	Trpara Mvk.	Karaçavuş Mvk.	Tripara Mvk.	"
218 a.	Koçinari T.	Ardıç T.		05-44
232.	Halakudi T.	Çörek T.	Halkuri T.	04-47
	Ayakostantin	Örencik		
	Ayaparaşkevi	Yayıklı		

Köyü : KALEKÖY (Tabii yer adları)

227.	Kardamo Koy.	Yıldız Koy.	Karlamu Koy.	06-54
244.	Kolovrehti Mvk.	Sığircık Mvk.	Kuluverik Mvk.	07-54
245.	Kaloyero D.	Sığircık D.	Kaloyero D.	"

030 11 1 314 27 14

Köyü : HADEMLİ (Tabii yer adları)

Sıra nO.	eski adı	yeni adı	1:25 000 ölçekli haritadaki adı	yeri
228.	Megalovunara Mvk.	Yellice Mvk.	Megavanal Mvk.	Ç.KaleH15-c2 06-53
229.	Megalovunari T.	Yellice T.	Megavanal T.	"
230.	Mavrel Mvk.	Beğendik Mvk.	Mavrel Mvk.	06-52
231.	Hrisostomaravirişi Mvk.	Ortaca Mvk.	Sustumaraviriş Mvk.	"
246.	Mağrias T.	Sığırcık T.	Mağras T.	07-54
247.	Panayaeleusa Mvk.	Bölüklü Mvk.	Panayaelesa Mvk.	07-53
248.	Panayakamsa Mvk.	Uysallı Mvk.	Panayakabisa Mvk.	07-52
249.	Voskos T.	Çobantepe	Voskos T.	07-51
267.	Glaryes Mvk.	Sarıyar Mvk.	Glaryes Mvk.	07-54
268.	Ayailia T.	Göztepe	Gözetmo T.	09-54
269.	Koçin D.	Çubuk D.	Koçin D.	08-53
270.	Galataripotamo D.	Aksu D.	Galataripatamo	"
271.	Kamena T.	Çakmak T.	Kamena T.	"
272.	İstavroz yeri Mvk.	Yağızlar Mvk.	İstavroz yeni Mvk.	08-51
273.	Zderivunari T.	Atnaca T.	İsterya T.	"
286.	Yor T.	Ayvacık T.	Yor	08-54
287.	Kokiniçopi Mvk.	Kısıklı Mvk.	Kokipori Mvk.	09-53
288-	Silvadvirişi D.	Işıklı D.	Şilvarış D,	"
289.	Fanos T.	Işıklı T.	Fanus T.	"
290.	Ayaparaşkevi Mvk.	Akyazı Mvk.	Kilisayeri Mvk.	09-51
291.	Kaloyerina Mvk.	Özlü Mvk.	Kaloyerina Mvk.	"
292.	Kremnos Mvk.	Kuşlu Mvk.	Kiremnos Mvk.	"
307.	Krotiri Mvk.	Eğriçe Mvk.	Krotir Mvk.	10-54
308.	Kanakariarahi Mvk.	Taraklı Mvk.	Manikaryaara Mvk.	"
309.	Merkia Mvk.	Kumla Mvk.	Merka Mvk.	10-53
310.	Onies Mvk.	Çatalca Mvk.	Günez Mvk.	"
311.	Liverdo D.	Kumla D.	Livrda D.	10-52
319.	Plaka Mvk.	Üçburun Mev.	Pilaka Mvk.	11-55
320.	Dup .T.	Çalkaya T.	Dup T.	11-52
334.	Samaka Mvk.	Çalkaya Mvk.	Samaka Mvk.	12-52
	Ayaana	Yalnızdam		

030 11 1 314 27 14

İlçesi : Merkez (Çınarlı ve Yenimahalle)
Tabii yer adları

Sıra no.	eski adı	yeni adı	1:25 000 ölçekli haritadaki adı	yeri
219	Amiğdalorahi T.	Tosun T.	Dimidolarahi T.Ç.Kale	H15 c2 05-50
220.	Forkizmenoz T.	Ümüt T.	Forkizmenoz T.	05-46
221.	Mihari D.	Gölgelik D.	Mihaili D.	05-45
222.	Mesovuno T.	Karaçavuş T.	Muşovuno T.	"
223.	Şikâra D.	Alaca D.	Sıkaiya D.	05-43
225.	Trohalo Sr.	Uğrak Sr.	Tirihal Sr.	"
226.	Liyara D.	Taşlı D.	İlyaga D.	"
233.	Vurkos T.	Balaban T.	Yoğkoz T.	06-50
235.	Filorodo T.	Yayvan T.	Filorodo	06-46
236.	Diyasel T.	Çakır T.	Diyase T.	06-45
237.	Ral D.	Çakır D.	Ral D.	"
238.	Paskal T.	Boğa T.	Paskal T.	06-44
239.	Katafidi D.	Boğa D.	Katayfi D.	"
240.	Gofoni D.	Taşlı D.	Gofoni D.	06-43
241.	Alallira Mvk.	Gökçe Mvk.	Alalira Mvk.	"
242.	Petrouirin D.	Gökçe D.	Petrogiren D	"
243.	Apallu D.	Kumluca D.	Apallu #	06-42
250.	Falkonya D.	Baş D.	Falkorkap D.	07-50
251.	Pohtošiko D.	Kuş D.	Postošika D.	07-49
253.	Rövigla T.	Top T.	Rovigla T.	07-48
254.	Playa Çş.	Olucak Çş.	Pilaya Çş.	07-47
255.	Maçuk T.	Tokmaklı T.	Maçuk T.	07-49
257.	Kataverni T.	Kırançık T.	Katverni T.	07-46
260.	Gayles Mvk.	Esencik Mvk.	Gayles Mvk.	07-45
261.	Doba T.	Esencik T.	Doba T.	07-44
262.	Şikaspotamo D.	Esencik D.	Sikas	07-43
263.	Petrobunaro Mvk.	Uzunkaya Mvk.	Petrovina Mvk.	07-42
264.	Teotoço Mvk.	Çalburun Mvk.	Setok Mvk.	"
265.	Atioyidi Mvk.	Kırmalı Mvk.	Astivit Mvk.	"
266.	Apalu Mvk.	Kumluce Mvk.	Apallu Mvk.	- c3
275.	Kabya T.	Başak T.	Kabya T.	08-48 c2
276.	Kaçvel Sr.	Kemiksirtli	Hoşkal Sr.	"

030 | 11 | 1 | 314 | 27 | 14

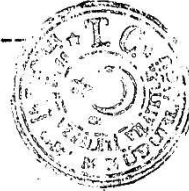

Sıra no.	Eski adı	Yeni adı	1:25 000 ölçekli haritadaki adı	yeri
277.	Petrolaki D.	Serçe D.	Petrolaki D.	Ç.Kale H15-02 08-47
278.	Ayasatanasios D.	Böğütlü D.	Ayasatanasios D.	08-46
279.	Kaburharahidi T.	Böğürtlen T.	Kaburharahid T.	08-45
280.	Kostakal T.	Horoz T.	Koztakal T.	08-44
281.	Kapsalus T.	Yanık T.	Kapsalus T.	"
282.	Yanivuni Mvk.	Gedikli Mvk.	Yanivuni Mvk.	"
283.	Iuprini Mvk.	Soğucak Mvk.	Yupirin Mvk.	"
284.	Ahiron T.	Ocak T.	Ayharon T.	08-43
285.	Frangovirişi D.	Çatal D.	Firakoverza D.	"
283.	Kefala T.	Kocabaş T.	Kefala T.	09-50
294.	Boç D.	Koç D.	Boç D.	09-49
296.	Mesoraho Mvk.	Ortasirt Mvk.	Mişoraho Mvk.	09-48
297.	Ayasofya D.	Toklu D.	Ayasofya D.	09-47
298.	Kaçvel T.	Kemik T.	Kokave T.	"
299.	Halaka T.	Budaklı T.	Haraka T.	09-46
301.	Harkovin T.	Çadır T.	Harkorin T.	09-45
302.	Liyasvuni T.	Bardak T.	İlyasviun T.	"
303.	Prinovunaro T.	Yelken T.	Pirmo T.	09-44
304.	Vigles T.	Güney T.	Viğlis T.	09-43
305.	Alikisvunari T.	Tokmak T.	Bidyatu T.	"
306.	Piyadovunaro T.	Çörekli T.	Bugılıktu T.	09-42
312.	Blumnia D.	Doğanlar D.	Bulumya D.	10-51
313.	Muçun Sr.	Kocabaş Sr.	Muçun Sr.	10-50
314.	Vurno T.	Kol T.	Vorno T.	10-49
315.	Kastalaki T.	Örmetaş T.	Kastalaki T.	10-48
316.	Kardiya T.	Bayram T.	Kardiya T.	10-46
317.	Mamares T.	Tavşan T.	Kamaris T.	10-44
318.	Apalirara D.	Kuyucak D.	Apailir D.	"
321.	Vigla T.	Dal T.	Vigla T.	11-52
322.	Kanyari T.	Küllüce T.	Kanyal T.	"
323.	Rufal D.	Akçiçek D.	Urfal D.	11-51
324.	Vigles T.	Güney T.	Güneyvigla T.	11-49
325.	Kardampotanos D.	Gök D.	Gardam D.	11-48

030 11 1 314 27 14

Sıra no:	Eski adı	Yeni adı	1:25 000 ölçekli haritadaki adı	haritadaki yeri
326.	Maçu Mvk.	Toygar Mvk.	Miçu Mvk.	Ç.KALE H15-c2 11-47
327.	Kokal T.	Toygar T.	Kokalo T.	"
328.	Flatriya T.	Tabanlı T.	Filatriya T.	11-46
329.	Skbari T.	Yoncalık T.	İsgabari T.	11-45
330.	Vraho T.	Ünlüce T.	Virahu T.	"
331.	Pirgos Mvk.	Güldibi Mvk.	Pirgu Mvk.	11-44
332.	Anivansa Mvk.	Avcılar Mvk.	Anivainsa Mvk.	"
333.	Vadliya Mvk.	Ovacık Mvk.	Vadilya Mvk.	"
335.	Klivanos Mvk.	Tekneli Mvk.	Kilivanor Mvk.	12-50
336.	K Vaniyeri Mvk.	Bozyazı Mvk.	Vaniyeri Mvk.	"
337.	Kuçnidaslako Koyu	Güzelce Koyu	Kuçnuza koyu	12-49
338.	Kalamya Mvk.	Sekili Mvk.	Kalamba Mvk.	12-49
339.	Vani Mvk.	Tekecik Mvk.	Vaayi Mvk.	"
340.	Patitres Mvk.	Çığır Mvk.	Patitres Mvk.	12-48
341.	Ahlatya Mvk.	Aratepe Mvk.	Ahlazya Mvk.	12-42
342.	Stegadya Mvk.	Meşecik Mvk.	İstiratya Mvk.	13-44
343.	Aytofula Mvk.	Sarıkum Mvk.	Ayatufulya Mvk.	13-43
344.	Kidonelya Mvk.	Ayvacak Mvk.	Kidolanya Mvk.	H16-d1 15-45
345.	Glaries Mvk.	Kumbayır Mvk.	Çığlares Mvk.	15-44
346.	Laktubunari Mvk.	Sütlüce Mvkb	Lakdurunari Mvk.	"
347.	Liopedra Mvk.	Gözecik Mvk.	Opedra Mvk.	15-46
348.	Kefalos Br.	Aydıncık Br.	Kefalos Br.	15-47
	Kastri	Sivrice		
	Ayasimeon(Kilise)	Gümüslü		
	Ayayorgi	"	Kuyucak	
	Ayayani	"	Güzelce	
	Ayaparaşkevi	"	Çanaklı	

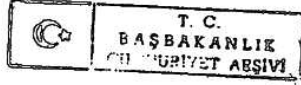
030	11	1	314	27	14
-----	----	---	-----	----	----

Ek III

İmroz ile Bozcaada'da İncelemelerde Bulunan İl İdare Müdürü Nazif ve Mülkiye Müfettişi Ali Galip Beyler Tarafından Verilen Rapor (31 Ekim 1928)

31/IO / 928

Başvekâleticelileye

U. M.
110290
805

İmruz ile Bozca Adada tetkikat ve teftişatta bulunan Umuru mahalliyei vilayat Müdürü umumisi Nazif vemülkiye Müfettişi Ali Galip beyler tarafından verilen raporin hulasası manzur devletleri olmak üzere leffen arzı taktim kılınmıştır. raporun vekâleti âaciziye ve diger vekâletlere aid mevaddi hakkında icap eden muamele mukteziyatı temin olunduguna arzederim efendim .

Dahiliye Vekili

Nazif

Galip
1-11-1928

Ali Galip

-12-

110290
8296
1/11/1928

030	10			214	454	3
-----	----	--	--	-----	-----	---

Ek IV

Selânik'te Venizelos Fırkasına Mensup Elefteros Tipos Gazetesinden Bozcaada ve İmroz Adaları Hakkında Çıkan Makale (28.05.1934).

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti
İkinci Daire Umum Müdürlüğü
İkinci Şube

Ankara 28

1934

Hulâsa

İlişik: 2

Yüksek Basveکہâlete

Selânik'te intişar eden Venizelos Fırkasına mensup "Elefteros Tipos" gazetesinin 9/5/934 tarihli nüshasında Bozcaada ve İmroz adaları hakkında çıkan makalenin türkçeye çevrilmiş bir sureti,ilişik olarak,yüksek bilgilerine arzolu-
nur Efendim Hazretleri.

İ.

Hariciye V.Vekili ~

Takdim
29-5-934

H. İ. İ.
2.9.37

6-

030 10 255 717 25

1-

M.N.

Selânik Konsolosluğunun 431.91 numaralı ve 9-5-934 tarihli tahrirati merbutudur .

Selânik venizelist sabah gazetelerinden "Elefteros Tipos"un 9-5-934 tarihli nushasında görülen makalenin t e r c ü m e s i d i r .

İKİ ESİR ADA. İMROZ ve TENEDOS'LULAR. YUNANİSTAN'IN BUNLARLA ALÂKADAR OLMASI BİR VAZİFEDİR . (Fotografin altında : Tenedos kimlerle iskân edildi. (Mösyö K.Efstratyadis tarafından).

Yunanistan'da bulunan İmroz'lular ve Tenedos'luların müteveli şikâyet ve teşebbüsâtleri üzerine çok zamandanberi İmroz ve Tenedos adaları ile hiç alâkadar olmıyan Yunanistan nihayet bundan böyle alâkadar olacağını gösterdi. Bu suretle küçük dahi olsa bile Yunanistan'ın işbu alâkası üzerine Türkiye Cumhuriyeti İmroz ve Tenedos'luların vatanlarına avdetini teshil edeceği hakkında tēkidatta bulundu ve diğer taraftan 5170 numaralı kanun senâir oldu ve tâdilini müteakip dokuzuncu maddesi ahkâm ve 5170 numaralı kanunun sonradan ilâveleri mucibince aslen gayri mübâdil ve evvelce Tenedos adası sâkini bulunmuş olup Türk makamatı tarafından "indésirables" adedilerek Tenedos veya Türkiye'deki emvali gayri menkulelerini Türk makamatı tarafından vazziyet edilen rumaların dahi işbu 5170 N.lı kanun ahkâmına tabi tutulmalarını tēmin edildi ,yâni bu suretle kendilerine tazmin hakkı bahşedildi .

Maâttessüf balâda zikredilen tedabir yeknazarda iki ada mesailinin halli için iyi bir başlangıç gibi talakki edildi ise de

030	10			255	717	25
-----	----	--	--	-----	-----	----

2

hakikati halde karışıklıklar ihdasile hiç bir kimsese faydası dokunmadı, zira yurtlarından çıkan İroz ve Tenedosluların avdeti imkân haricindedir. Mahva yüz tutmuş vatanlarında emiğyetlerini tamin ümmidi kalmadığı gibi çocuklarını da Yunanlıcasına okutmak kabil değildir. Bu suretle hiç biri avdet hakkına istimal etmiyektir. 5170 N.lı kanunun ve teferruatının muğlak olması eski mesaili haletmedikten mâada yeni meseleler ihdas etmiştir .

İşbu kanun dolayısıyla ihdas olunan vaziyeti yakinen tetkik edelim : Lozan Muahodenamesi mucibince Tenedos Türk idaresine geçtikten sonra muahodename hilafında olarak 64 Tenedos'lu Türkiye hükümeti tarafından göya mezkûr adanan Türkleri aleyhinde vaki harekâtından dolayı vücudu arzu edilmiyen eşhasın adedilmişlerdir. Bunlardan başka bir de 1922 senesi galiplerinin zulmünden korkarak kağanların dahi mülketlerine avdeti menedilmişlerdir. Nihayet adada miktarı az kalan ahali dahi Türkiye hükümetinin vazettiği ağır vergileri ve rumca tahsilinden mahrum kalmalarını görerek insanî bir hayat geçirebilmek ümmidini kestiklerinden vatanlarını terkederak her gün Yunanistana iltica etmekte bulunmaktadırlar. Bu suretle bir çok Tenedoslular Türkiye'deki mülklerini terkederak Yunanistan'da toplandılar . Adada ikamet olunan bir evin etrafında hep boş evler ve ziraat olunan bir tarla etrafında hep halî arazi bulunduğu için emlak kıymetleri sukut etmiştir. Tenedos'lular bu vaziyet karşısında ve hususile emlaklarını satamadıkları için 5170 numaralı muaddel kanunun isdârına muvaffak olmuşlarsa da bu kanun yeni meseleler ihdas etmiştir .

030	10			255717/25
-----	----	--	--	-----------

3.

Evvel emirde lüzümgelen beyannamenin takdimi için yalnız bir ay müddet vazolundugundan bu müddetin müdurunda bir çok Tenedoslular hariç kaldılar. Fakat vaktinde beyanname vererler için dahi o kadar muameleat lâzımdırki (Tapu senedati ve saire gibi) bu gibi muameleat yapılamıyacağı için beyannamelerin reddi şimdiden muhakkak adedilebilir. Kezalik resmen "indésirables" adediler 64 Tenedosludan mânda beyanname veren diğer Tenedos'lular dahi "indésirables" adolunabilir, çünkü adaya avdetlerinden veya oradaki mülklerini satmaktan ümitlerini kesmişlerdir. Zaten bu emlak üzerinde on senelik vergiler yüklediği için usulen müsadere edilmiş ise de müddeten müsadere edilmiş olduklarından hemen bunlar dahi fiilen "indésirables" olmuşlardır. Bundan başka kanunur tazminat miktarını tâyin etmemesi her kesi aceba beyanname vermekni ve yahut vermemekni daha menfaatlıdır diye düşünmeğe mecbur kılar zira beyanname belki de kendisini zararâide edecektir.

Binaen aleyh 5170 Kanunundaki noksanların tashihini elzendir. Bizce bu meselenin başka suretle haledilmesi lâzımdır. Ankara hükümeti tarafından sulh muahedenamesine muğayır olarak muayyen eşhasa verilen "indésirables" sıfatını yunan hükümeti kabul etmemelidir. İmroz'lular arasında da böyle meseleler çıkmıştır. Bunlardan bâzıları adalarını terk için bir tazminata razı olurlarsa da meselelerinin başka suretle haledilmesi daha enven görülmüştür.

Bu sureti hal de dost Türkiye hükümetinin 11 sene içinde tagyir ettiği Lozan muahedenamesinin iki adanın muhtariyetle idare olunmaları hakkındaki ahkâmının tatbik edilmesidir.

030	10			255	AA	25
-----	----	--	--	-----	----	----

Bu sureti hal esaslı olacağına binaen İmroz ve Bozça adası ahali sine daha iyi bir hayat verecek, adalarını iktisadî mahviyet ve gayri meskûn olmaktan (Bozça ada hemen hemen gayri meskûndur) kurtaracak, avdet müsaadelerine ehemmiyet ve metruk emlâke kıymet ve değer ve alelumum mesaili muallakaya kat'î surette halledebilecektir.

Yunan hükûmeti Yunanistan'ın umumî menafii uğrunda İmroz'la ve Tenedosluları Türkiye hakimiyetine feda etmesiyle bu ahaliye karşı üzerine büyük ve ağır mânevî bir mesuliyet almıştır. Yunan hükûmeti komşu cumhuriyet nezdinde lâzımgelen teşebbüsatta bu - lunsun Türkiye hükûmeti de İmroz ve Bozça ada ahalisinin kanunlara muti olduklarına bittescribe bildiği için ve Yunanistan ile dost olduğu için değil fakat hükûmet sandığının menafii uğrunda artık Lozan müşahednamesinin 14 üncü maddesi ahkâmından olan muhtariyeti tatbik etmelidir. Çünkü bu iki adanın (ve ev küçük olsunlar) gayri meskûn ve harap olmaları doğru düşünceler için zararlıdır .

030	10			255	717	25
-----	----	--	--	-----	-----	----

5.

Ek V

Cumhuriyet Gazetesi (25.11.1984)

Cumhuriyet

Yayın Tarihi : 25.11.1984
Sayfa : 11

Isparta, Muğla ve Burdur'dan 600 kişi, artık "adalı" Gökçeada 'göç adası' oldu

"Termik santral" ve "baraj" göçerleri, yaşadıkları yöreye kurulacak tesisler nedeniyle köylerinden ayrılıp Gökçeada'ya yerleştirildiler. "Göçerler", Isparta'dan 373, Muğla'dan 120, Burdur'dan 117 kişi.

CELAL BAŞLANGIÇ

GÖKÇEADA — Son on gün içinde yoğun bir göçe sahne olan Çanakkale'ye bağlı Gökçeada'ya dün de 117 kişilik bir köylü kafillesi geldi. Karacaören Barajı'nın alanı içinde kalan Burdur'un Kızıllı köyü halkı, Gökçeada'nın Uğurlu köyüne yerleştirildi. Böylece, son on gün içinde Isparta'dan ve Muğla'dan gelen köylülerle birlikte, Gökçeada'da toplam 600 kişi iskân ettirilmiş oldu.

İki otobüs ve 13 kamyon eşya ile Bozcaada feribotuna binerek dün saat 11.00'de Gökçeada'ya gelen 21 köylü ailesini Garnizon Komutanı Albay **Çetin Haspişiren**, Gökçeada Kaymakamı **Orhan Eyövge** ve Belediye Başkan Vekili **Veli Çelik**, birer buket çiçekle karşıladı. Gökçeada Belediyesi'nin tek çalışan otobüsü de üzerinde "**Adamıza hoşgeldiniz**" yazılı bir pankartla Kuzu Limanı'nda Burdur'dan gelen köylüleri bekliyordu.

Gökçeada, çeşitli yerlerden gelen "**termik santral ve baraj göçerleri**" ile giderek bir "**göçerler adası**" niteliği kazanmaya

başlıyor. Daha önce Isparta'dan 373 köylü adaya gelmişti. Önceki gün de Muğla'nın Yatağan ilçesi Eskihisar köyü ile Milas'a bağlı Sek köyünden 120 kişi Gökçeada'ya geldi. Yatağan Termik Santral'nin kuruluşu ile Eskihisar, Yeniköy Termik Santral'nin kuruluşu sırasında da Sek köylülerinin Gökçeada'ya iskânı kararlaştırılmıştı. Uzun süre Gökçeada yerine Söke Ovası'na iskân kararlarının çıkmasını bekleyen Sek köylüleri karar değişmeyince adaya gelmeye başladılar. Pazartesi günü Muğla'dan yaklaşık 100, perşembe günü de Burdur'dan 80 kişilik köylü kafilelerinin daha Gökçeada'ya gelmesi bekleniyor.

Toprak İskân Müdürü **Agâh Başköylü**, Uğurlu'da 100 konutluk modern bir köy kurulduğunu, tarımsal işletme binası bulunan köy evlerinin dört odalı ve iki katlı yapıldığını, ayrıca köyde beş derslik ilkokul ile köy konağı ve cami de bulunduğunu söyledi.

Muğla, Isparta ve Burdur illerinden termik santral ya da baraj alanında kaldığı için Gökçeada'ya gelen toplam 800 köylünün her aile birimine 10 dekar

sulu, 26 dekar kuru arazi, yarım dekar zeytinlik, 2 adet süt ineği ve tarım girdilerinin karşılanması için beş yıl süreli işletme kredisi verilecek. Ayrıca iskân yerine geldikleri günden başlamak üzere köylü ailelerine 18 ay süreyle her ay 20 bin 100 lira karşılıksız para yardımı yapılacağı açıklandı.

Orjinal Boyut : 14 * 15 cm

Ek VI

Soru Kılavuzu

Kişisel Bilgiler

- 1- Adınız, soyadınız?
- 2- Yaşınız?
- 3- Cinsiyetiniz? Kadın ( ) Erkek ( ) Diğer ( )
- 4- Eğitim durumunuz nedir?
- 5- Nerede Doğdunuz? Doğdunuz evde kaç yıl yaşadınız? (Eğer geldikleri yerde doğdularsa kaç yaşındayken buraya geldiler? Daha sonraki yer değiştirmeler nasıl gerçekleşti?)
- 6- İmroz'a nereden iskân edildiniz?
- 7- Adresiniz?
- 8- Aileniz kaç kişilik? Kaç kardeşsiniz? Kardeşlerinizin doğum yılları?
- 9- İlk gelenlerle akrabalık dereceniz nedir? (hane hâlkı olarak geldilerse büyük aile bireylerinden kimler vardı kuzen, yeğen, torun, hala amca, dayı)
- 10- Oradan buraya geldiğinizde babanız kaç yaşındaydı? Anneniz kaç yaşındaydı?
- 11- Babanız orada ne işle uğraşıyordu? Hep aynı işi mi yapıyordu?
- 12- Çalışma saatleri nasıldı? Sürekli işiyle mi zaman geçiriyordu?
- 13- Yaşadığınız yerde geçim kaynakları neydi? Komşunuz yakınlarınız da hep aynı işle mi uğraşırlardı?
- 14- Anneniz çalışıyor muydu?
- 15- Anneniz çalışmıyorsa babanızın işlerine yardım ediyor muydu? (Aile içindeki annenin rolü?)
- 16- Büyükanne ve büyükbabanızı hatırlıyor musunuz? Onlarla olan ilişkiler nasıldı?
- 17- Büyükanne ve büyükbabanız da geldiğiniz yerde mi doğup büyümüşler?
- 18- Büyükanne ve babanız orada ne işle uğraşıyordu? (Geldikleri yerde)
- 19- Çocuğunuz var mı? Kaç yaşında/yaşındalar? Geldiğiniz zaman kaç yaşında/yaşındalardı?
- 20- Geldiğinizde çocuğunuz varsa ona başka bir yerde yaşayacak olmayı nasıl anlattınız?
- 21- Gelme nedeninizi hatırlıyor musunuz? Çocuksanız size başka bir yerde yaşayacak olmanız nasıl anlatıldı?

İskân süreci

- 22- Geldiğinizde kaç yaşındaydınız?
- 23- Kaç kişi ya da kaç hane geldiniz?
- 24- Çocuklarınız var mıydı?
- 25- Geldiğinizde çocuk yaşta mıydınız? Okula devam/uyum süreciniz nasıl oldu?
- 26- Adaya geleceğinizi nasıl öğrendiniz?
- 27- Yer değiştirecek olmanız size ne hissettirdi?

- 28- Adada, geldiğiniz yerde geçiminizi sağladığınız kaynaklardan daha farklı bir şey yapacak olduğunuzu düşündünüz mü?
- 29- Geliş sebebinizi hatırlıyor musunuz? (zorunlu göç nedenleri)
- 30- Yaşadığınız yerde ne gibi bir değişiklikler gerçekleşti veya gerçekleşecekti? (baraj yapımı, “devletleştirme”, vb.)
- 31- Size adaya iskân edildikten sonra hükümet tarafından size neler verileceği söylendi? (yaşamak için ev, hayvan, arazi, maaş, vb.)
- 32- Toplu hâlde mi yola çıktınız?
- 33- Ne ile geldiniz? Nasıl yola çıktınız?
- 34- Eşyalarınızın hepsini getirebildiniz mi?
- 35- Geldiğiniz yerdeki mal mülk ve taşınmazları ne yaptınız? Sattınız mı? ederinin altında bir fiyata mı sattınız?
- 36- Adaya ilk adım attığınız anda ne hissettiniz?
- 37- İlk gece nerede kaldınız? Evinize nasıl yerleştiniz ya da yerleştirildiniz?
- 38- Burada size önerilen veya sunulan geçim kaynakları nelerdi?

Domestik Rutin

- 39- Geldiğiniz yerde evde kimler yaşamaktaydı? Anne babanızla mı birlikte yaşadınız?
- 40- Adada aynı kişilerle mi ev içinde yaşamaya devam ettiniz?
- 41- Okula devamlılık nasıldı?
- 42- Temizlik çocukların bakımı gibi işleri evde kim yapardı?
- 43- Evinizde ücret karşılığında çalışanlarınız var mıydı? Aynı şekilde adadaki yaşantınızda oldu mu? (bahçıvan, hizmetçi, çocuk bakıcısı, vb.)
- 44- Babanız annenize ev işlerinde yardım eder miydi?
- 45- Anne ya da babanız size ve varsa kardeşlerinize masal anlatır mıydı? Kitap okur muydu? Sizinle birebir zaman geçirir miydi?

Yemekler

- 46- Geldiğiniz yerde aile yemekleri nerede yenilirdi? Ailece bir arada yemek yenilir miydi? Adaya geldiğinizde bir değişiklik oldu mu?
- 47- Geldiniz yere has özel bir yemek var mıydı? Varsa bunu adada popüler hâle getirdiniz mi?
- 48- Yemekleri kim pişirirdi?
- 49- Kendi tüketiminiz için beslediğiniz hayvanlarınız var mıydı? (domuz, keçi, inek, vb.)
- 50- Ticaret için beslenen hayvanlarınız var mıydı?
- 51- Geldiğiniz yerde hayvancılık hangi hayvanlar üzerinden yapılırdı?

Anne ve Baba ile olan ilişkiler

- 52- Anne ve babanızla olan ilişkiniz nasıldı?
- 53- Var ise çocuklarınızla olan ilişkiniz nasıldı?

54- Anne babanız onlara karşı nasıl davranmanızı beklerdi?

55- Kadın erkek ilişkileri nasıldı?

Aile Etkinlikleri

56- Ailede özel günler nasıl kutlanırdı? (Doğum günü, düğün, dini bayramlar, vb.)

57- Düğünler nerede yapılırdı?

58- Sadece sizin köyden gelenlerle mi evlilik yapılırdı? (memleket esasına göre mi?)

59- Aile içinde cenaze hatırlıyor musunuz?

60- Adada vefat eden birini nerede defnederdiniz?

61- İmkân olduğu zaman geldiğiniz yeri/memleketinizi ziyarete gider miydiniz?

62- Kendinizi nereli olarak tanımlıyorsunuz?

Ada ve aidiyet ile ilgili

63- “Adalılar” derken kast edilen grubu kimler olarak tanımlıyorsunuz?

64- Kendinizi “adalı” olarak tanımlıyor musunuz?

65- Bir adada yaşama fikri size en başta ne hissettirdi?

66- Adaya gelmeden önce ada hakkında ne biliyordunuz? Size nasıl anlatıldı?

67- Daha sonraki süreçte ada hayatına nasıl adapte oldunuz?

68- İskân kapsamında geldiniz ancak isteyerek mi geldiniz?

69- Yanınızda getirdiğiniz kıymetli kişisel eşyalarınız var mıydı? Mutlaka almanız gerektiğini düşündüğünüz?

70- Kişisel eşyalarınız dışında hangi eşyalarınızla geldiniz neler aldınız?

71- Adaya ilk geldiğiniz anda ne hissettiniz? (İlk vapurdan indiğiniz an, evlere yerleştirilme süreci, vb.)

72- Bundan sonra hayatınızın geri kalanında adada yaşayabileceğinizi düşündünüz mü?

73- Yaşlılar ve çocukların adaya adaptasyonu nasıl oldu?

74- Adaya geldiğinizden bu zamana kadar geçen süreçte Rumlarla olan ilişkilerinizi nasıl anlatırdınız?

75- Arkadaşlarınız var mıydı?

76- Neler yapardınız?

77- İş yapar mıydınız?

78- Birlikte yemek yer miydiniz?

79- Kendinizi adaya ait hissettiniz mi? (ilk geldiklerinde ve bu süreç zarfında)

80- Komşularınızla kurduğunuz ilişkiler nasıldı?

81- Geldiğiniz yerdeki insanlarla ve akrabalarınızla adada daha farklı ilişkiler kurdunuz mu? (Oradayken çok samimi olmadığımız insanlarla adaya geldikten sonra ilişkileriniz güçlendi veya zayıfladı mı?)

82- Esnaf , yerel yönetim ve devlet daireleriyle olan ilişkiniz nasıldı? (Resmi işlemler vb.)

83- Adaya yerleştirilen diğer köylerle ilişkileriniz nasıldı?

- 84- Köy olarak kendi aranızda kurduğunuz ilişkiler nasıldı? (dayanışma, örgütlenme, birlik olmanız mümkün olur muydu?)
- 85- Dönmek isteyenleriniz oldu mu?
- 86- Sizden önce gelen köylerin yaşantısı size umut vaat edici miydi?
- 87- Adada daha önce görmediğiniz bitki hayvan türü, üretim biçimi var mıydı?
- 88- Geldiğiniz yerde balıkçılık yaptınız mı?
- 89- Balıkçılıktan anlayanlarınız var mıydı?
- 90- Adada balıkçılıkla uğraştınız mı?
- 91- Geldiğiniz yerdeki hayvanlarla, adada karşılaştığınız hayvanlar farklı mıydı?
- 92- Ekonomik anlamda geldiğiniz yerde nasıldınız?
- 93- Adaya yerleştikten sonra ekonomik durumunuzda herhangi bir değişiklik oldu mu?
- 94- Hangi siyasi iktidar döneminde geldiğinizi hatırlıyor musunuz?
- 95- Adaya vardığınızda ilk nerede kaldınız? Bu süreç ne kadar sürdü?
- 96- Size verilen evler kaç odalıydı? Kaç tuvalet banyo vardı? Mutfak neredeydi?
- 97- Evlere neye göre yerleştirdiniz? (Kura vb.) Aksaklıklar ters giden şeyler oldu mu?
- 98- Yemeklerinizi nerede pişirirdiniz?
- 99- Ev aletleriniz var mıydı? (Zaman içinde mi alındı?)
- 100- Hasta olduğunuzda ne yapardınız? Hastaneye gider miydiniz? Gemi ile ulaşım nasıl olurdu? Gemi her gün var çalışır mıydı?
- 101- Size verilen ev, ailenizdeki tüm bireylerin bir arada yaşamasına uygun muydu?
- 102- Adaya nasıl katkılar sağladığınızı düşünüyorsunuz? Sizden önce adada yapılmayan veya var olmayan şeyler mevcut muydu? Adaya yerleşmenizle birlikte ada adada değişimine sebep olduğunuz şeyler oldu mu?

Ek VII

BCA, 30-1-0-0/ 133- 866- 10, İmroz ve Bozca Adaları Rum Ortodoks Metropoliti Meliton'un Bazı Dilek ve İsteklerini İhtiva Eden Mektubu, (01.12.1953)

LEY ANKİTLENİ GEREK FİREKİTİRE
GUMBUKİTİRE AKİTİ
İMROZ VE BOZCA ADALARI
RUM ORTODOKS METROPOLİTİLİMİ

İmroz, 1 Aralık 1953

Ekselâns Adnan Menderes,
Başvekil,
Ankara.

Ekselans,

İmroz ve Bozcaadalarına karşı gösterdiğiniz yüksek alâkanıza ve bu iki adamızın halkına karşı ibzal buyurduğunuz sevgiye ve aciz şahsıma karşı beslediğiniz yüksek teveccühe güvenerek ve bu adalarımız hakkında tahaddüs edecek meseleler için doğrudan doğruya Zatı Devletinize müracaat etmekteyim lütfen verilen emrinizi mevkiî fiile vaz ederek işbu arzıma yazmağa cesaret ediyorum şöyleki:

Adalarımızın halkını senelerdenberi işgal eden ve bu halkın canlarını sıkkan aşağıdaki iki meselenin haline vesatet buyurmanızı rica ediyorum.

I. Malûmu Devletleri olduğu üzere İmroz ve Bozcaada İkinci Askerî Yasak Bölge adanılmaktadır. Bu sebepten dolayı Belediye hudutları haricinde bulunan köylere ecebilerin gitmeleri ve oralarda ikametleri menolunmaktadır. Halbuki malûm olduğu üzere bu iki ada ahalisinin yabancı memleketlerde ve bilhassa Amerikada, Afrikada, Yunanistanda ve Avustralyada çok akrabaları vardır. Yabancı memleketlerde bulunan bu İmrozlu ve Bozcaadalılar çok senedenberi adalarımızı terk etmiş olduklarından ve bunların ekserisi buldukları memleketlerde Türkiye Konsolosluklarına müracaatla ikametgâh senetlerini tecdit etmek usulunu bilmediklerinden veya buldukları yerlerde Türkiye Konsoloslukları bulunmadığından dolayı Türk Tabiiyetini zayi etmişlerdir.

Bu eski vatandaşlarımız, adalarımızdaki Askerî Yasak Bölge sebebiyle doğdukları köylerini ziyaret edememekte ve halâ hayatta bulunan ihtiyar Ana ve Babalarını ve yakın akrabalarını görmekten mahrum olmaktadır. Bu hal çok senedenberi devam etmekte olduğundan dolayı halkımız daimî bir yeis içinde bulunmaktadırlar.

030 01 133 866 10

Bu memnuiyet adalarımızın iktisadî vaziyetine de tesir etmektedir. Zira yabancı memleketlerde bulunan adalılarımızın ekserisi çok zengin olduklarından ve memnuiyet refolunur ve memleketlerini ve akrabalarını ziyaret için köylerine geldiklerinde memleketimize döviz getireceklerine ve fakir akrabalarına nakdî yardımlarda bulunacaklarına ve çok paralar sarfederek köylerinde umumi menfaata hadim eserler vucûde getireceklerine şüphe yoktur.

Binaenaleyh, Askerî Yasak Bölge sebeble adalarımız bu menfaatlardan da mahrum olmaktadır.

Elyevm mevcut olan Askerî Yasak Bölgeler Kanununun tadili hakkında Hükümetçe bir tasarı hazırlanmış ve E.Millet Meclisine sevk edilmiş olduğundan bu tasarruğun encümenlerde tetkiki ve Heyeti Umumiyede müzakeresi sırasında adalarımız ahalişinin yeis ve futurlarını mucip bu meselenin de tetkik buyurulmasını ve mümkün olduğu takdirde askerî yasak bölgenin adalarımızdan kaldırılmasını rica ediyorum.

2. Adalarımızın halkını son derecede işgal ve canlarını sıkan bir mesele de yabancı memleketlerde bulunan akrabalarının malik buldukları gayri menkulleri meselesidir.

Kalûmu Devletleri olduğu üzere İmroz ve Bozcaada için mübadele ve firarilik ve metruk mallar ahkâmı tatbik olunmadığı halde mevzuatımız hilâfına olarak mahallî maliye memurları hiç kimseye haber vermeksizin ecnebi memleketlerde bulunan İmrozlu ve Bozcaada'luların emlakını Hazine adına kayıt ve tescil ediyorlar. Halbuki, bu adamların Adalarda hem akrabası hem de vekili vardır ve emlakları bunlar idare ediyorlar. Elinde tapu senedi olan bir İmrozlu veya Bozcaadali malik olduğu gayrimenkullerini fakir akrabasına bağışlamak üzere tapu idaresine müracaat ettiğinde emlakının Hazine adına kaydolundugunu hem hayretle hemde teessüfle görmektedir.

Yukarıda arzettiğim gibi adalarımız halkı için ne mübadele ne firarlık ahkâmı tatbik olunmadığı gibi emvalı metruk kanunları da tatbik edilmiyor. Adalıların bu sebepten dolayı çok meyuz olduklarını Zatî Devletlerine arz etmeği muvafık buluyorum.

Yukarıdaki iki mesele için Adalar halkı alâkalı

030 01 | | 133 866 10 | v. 2

EMET ANKARA GAZİ İSMAİL PAŞA
CUMHURİYET İZBİ
İMROZ VE BOZCA ADALARI
RUM ORTODOKS METROPOLİTLİĞİ

T 3.

Makamata kiraren müracaat etmişlerde de bugüne kadar müspet bir neticeye nail olamadılar. Bu iki meselenin hal edilmemesinden dolayı Adalarımız halkının meyusiyetini görmekte olduğundan dolayı halkın hissiyatına tercüman olarak Zatı Âlilerine keyfiyeti arzeder ve bu meselelerin halli için şahsen müdahale buyurulmasını istirham ediyorum.

Adalıların gerek Hükûmete ve gerekse Yüksek Şahsiyetinize karşı ne kadar bağlı ve sadık bulduklarını biliyorsunuz.

Adalar halkına karşı sevginizi bildiğinden bunların çok ehemmiyet verdikleri yukarıdaki iki meselelerin de hüsni suretle halline tavassut buyuracağınıza emin olduğumu arzeder ve bu suretle İmroz ve Bozcaada halkının minnet ve şükranlarını bir kerre daha davet edeceğinizi temin eylerim.

Zatı Devletinize yaptığım bu teşebbüs ve müracaata vakıf olan Adalarımıza memnuniyet bahş bir cevap verilerek fırsatını bana vereceğinizi ümit ediyorum.

Bu vesile ile gerek Adalar halkına ve gerekse şahsıma karşı daima gösterdiğiniz teveccühten dolayı minnet ve şükranlarımı arzeder ve deruhde ettiğiniz büyük vazifeye sıhhatı afiyetle devamınız için Cenabı Hakka hayır dualar eyler ve saygılarımı sunarım.

İmroz ve Bozcaadaları
Metropoliti
Meliton
Meliton

030	01			133	866	10
-----	----	--	--	-----	-----	----

3